

JEAN CAYROL

Să nu uitați că ne iubim

Străinele corpuri

SĂ NU UITAȚI CĂ NE IUBIM

(ROMAN)

VĂZDUHUL ERA BRUMOS, DE ZAHĂR parcă: ți se-ncliea pe degete.

Un vânt de miazăzi înfășură în suflarea-i caldă, ca și omenească, vâlceaua dintr-o dată nespus de aproape. Umbra, prelinsă pe clinele munților, le chenăruia marginile; cea mai mărunță ridicătură, însoțită încă, uimea prin limpezimea contururilor de un brumăriu ca pruna, bătând în vioriu.

Înserarea se depăna încet, adumbrind treptat jarul mușcatelor; dinspre copaci năvăleau, înfometaji, cei dintâi tânțari.

Dar fericirea își are viespile, ghimpii, hățişurile ei, vestitoare de pustiu și povârnişuri.

Frank își privea îndelung prietena, pe Elyane, îi privea chipul de nepătruns și ochii, neînvățați cu lacrimile. Arămiul pielei pălise. Clipa despărțirii se apropia. La ce bun să-și mai fi apăsât buzele pe un obraz care își pierduse linia? Sărmană patimă, foc stins!

Elyane stătea cuminte, la hotarul de îngânare dintre umbră și lumină, în timp ce el se așeză la birou; corespondența se vădea săracă, doar câteva prospecte și invitații, pe care le parcurse atent. Adevărata corespondență era cea de la Paris, deschisă de secretară sau de adjunctul său.

— Ce zici, să schimb locul șemineului?

La ce nu se gândea femeia asta! Se vedea limpede, chiar după buzele pe care nu și le mai înviorase de mult. Își ținea

ochelarii fumurii aninați de vârfurile degetelor, legănându-i. „Peste puțin o să caute ungherele, o să se ascundă, ca o lighioană”; Frank nu se mai încumetă să-și furișeze privirea spre ea. Ghemuită pe canapea, părăsise parcă firul vieții, se și trăsesese deoparte. Da, *cernută lumină*, așa îi erau ochii.

DE LA COCTEILUL DAT DE BÉATRICE, Elyane aștepta. O răsplătise el, atunci, cu vorbe îndatoritoare:

— Ce ai? Suntem cu toții îngrijați.

Ea nu-și ridicase privirile, dar murmurase:

— Cred că mă doare capul.

Atâta tot. Nimeni nu luase în seamă ciudățenia răspunsului: prea se întâlneau des, de ani și ani, ca să le mai pese de cuvinte, prea se vorbea stăpânit și rece, ca să-i mai fie aminte cuiva de o ființă cu nervii zdruncinați. Amarul unei rupturi nu are ce căuta într-o petrecere. Aerul zăpușitor îngăduia replici aruncate într-o doară. Aici se vorbea cum se trăia, fără prea multe mofturi. Abia de-și mai spuneau bună ziua ori bună seara; singurul lux era să meargă la aceleași băi la care se duceau și alții, să ia parte la fericirile sau nefericirile lor. Cei care se ruinau cu pompă stârneau prețuire.

Iar atmosfera de ruptură dintre Elyane și Frank se învăluia în toropeala asfințitului; până și petuniile se moleșiseră.

— Știi, cosmosurile¹ astea ale tale dau puțin impresia de nerânduială.

Încă un rând de whisky, apoi zidul de tăcere se îngroșă.

Atunci Béatrice, stăpâna casei, căreia toți îi ziceau Béa, se apropie de biata Elyane; oricum, trebuia silită să vorbească, înainte ca prietenii să se împrăștie.

¹ Cosmos : plantă care crește în America (n. tr.)

— Draga mea, tu care ai trecut prin atâtea nenorociri, mi-ai putea împrumuta o rochie neagră? Trebuie să merg mâine la înmormântarea unui văr bătrân. Știi, eu și doliul...

Elyane încuviință.

— O să vin s-o iau mâine, în timpul dimineții. Avem aceeași înălțime, dar nu și același bust.

Toată lumea râse.

— Nu-i lua în seamă, Elyane. Decât sâni, mai bine suflet.

Râsetele se întetiră. După o vorbă ca asta, s-ar fi putut pleca, întrucât deșteptăciunea nu-și află locul decât în cărți, unde nu stânjenește pe nimeni.

— Ia spune, Frank, vii la recepția dată de Smalli? Tare le este groază de vremea urâtă. Dacă plouă, li s-a dus pe copcă serata.

— Nu știu, trebuie să plec în Spania.

— Cu prieteni?

— Nu-mi sunt încă prieteni, par nostimi însă. Dar tu, Elyane.

Întru sfârșit, Elyane își ridică ochii asupra lui Frank.

— Cum, eu?

— Nu pleci?

Vreme de câteva clipe întrebarea rămase fără răspuns, mistuindu-se în vălmășagul plecărilor: „Cu atât mai bine, sunt nespus de hărțuit, nu, nimeni nu mi-a spus nimic, nu mi se comunică niciodată, pe curând, o să ne telefonăm etc...”

Oare cine nu ar fi știut desluși răutăcioasa aluzie din întrebarea lui Frank, într-o lume în care nefericirea altora lumina, precum un astru stins, pe cei ce voiau să-i smulgă până și cea mai zgârcită rază? Fermecător cum nu se mai poate amurgul acela, ocrotitor a fugare îmbrățișări și greoaie bufnituri de portiere; chestiunile de inimă îi stinghereau precum muștele; mai mult le-ar fi plăcut să le prindă la vecini. O, muștele astea ale inimii! Béatrice, care încheia tocmai o iubire trăitoare vreme de un anotimp, suspină:

- Draga mea, te-a întrebat Frank dacă nu pleci...
- Să plec? Unde?
- Ca mine, în Italia sau în Olanda.
- Avem, împreună, niște planuri.
- Ia te uită, cea dintâi veste.

Între timp, Frank o petrecea până la mașină pe bătrâna Lydia (avea șaptezeci de ani bătuți pe muchie, dar le știa înăbuși răsunetul).

- Frank, îmi vorbești ca...

Dar Elyane nu-și încheie gândul; prea o ascultau mulți; trebuia curmat dialogul acesta bogat în făgăduieli, rostit cu inima deschisă, deschisă până la rană. Frank se înapoie, oarecum semeț în fața fremătătoarelor buze ale Elyanei.

- Vorbeam cu tine, atâta tot.

Cerul era străveziu; ai fi zis că stă să se sfâșie ca o mătase.

Frank o luase pe Elyane de mână, pe lunecătoarea Elyane, care nu putea păși decât în urma necredinciosului ei prieten, în văzul ultimilor oaspeți. Nimeni nu pierdea din ochi perechea aceasta gravă, în pofida legănării oarecum ridicole a mâinilor acum înlănțuite. Slab deznodământ pentru o dramă.

Béatrice strigă:

- Cine rămâne cu mine? Mi-e o foame! Ce caraghios!

O balustradă stil încheia terasa; dincolo de ea - vâlmășag de copaci, de aluni violeți, de mimoze și salcâmi pretimpuriu îngălbeniți.

Frank se depărtase de trupul slăbit al Elyanei, de chipul ei învăpăiat, de mâinile-i netemătoare. Un trup de care se ferea cu anume curtenie. Elyane, încă modelată de fericire, păstra bună-cuviința deznădejdiei; dar părul ei răvășit dezvăluia înfrângerea. Sfâșiată și sfâșietoare... Pentru cine însă? „Nu voi mai avea nici măcar puterea să mor”, își spuse ea; ținea să nu se arate uimită.

- Elyane, nu dramatiza. Am fost fericiți.
- Nu.

— N-ai fost fericită?

Un glas tăios, întinerit, izbucni:

— Ei, îndrăgostiților, ați terminat?

Frank îi mulțumi lui Béa pentru primire.

— Dar, Frank, iubitele, de ce nu rămâi cu noi la cină? Mâncăm afară.

— O conduc pe Elyane.

— Poți să faci asta și pe urmă. La mine se mănâncă strașnic. Îi cunosc pe toți braconierii din Lande și pe cei mai buni pescari din Ciboure. Am cel mai mare congelator din tot ținutul.

— Nu mă îndoiesc, dar vântul ăsta de sud nu-mi place. Îmi face mult mai rău decât un urcior de sangria¹.

— Te-am fi putut iubi, în seara asta, amândouă; și Elyane, și eu.

Béa ocolea cu privirea salonul mare, salonul mic de muzică (picupul se afla pe o estradă), holul luminat cu atâta artă. Un Poliakof albastru și roșu împodobeau un perete întreg, de-a lungul căruia se înșiruiau scaune italiene, scăunele joase, taburete Mies Van der Rohe, mese Knoll, cu tăblii din marmură albă. Scosese din rame portrete de strămoși cumpărate de pe la necunoscuți; pe podea o piele mare de zebură, cu alte cuvinte, un „clasicism antitraditional”, cum se exprima *Casa franceză*: căutarea unui echilibru, tonuri colorate, confort de mobilier scund, rafinement în proporții etc. Béa nu mai contenea cu laudele privitoare la bunul ei gust „închinat adevărului curat, potrivit celui alt adevăr, celui închipuit de confortul zilelor noastre”. Uf! În seara aceasta se mulțumea doar cu neliniștea adusă de năvala țânțarilor prea-ispitiți de măiestritul joc al luminilor. În urmă cu o săptămână, unul dintre meseni strivise pe albul peretelui o astfel de groaznică insectă: dâra sângerie dăinuia încă.

— Maestre (persoana era un scriitor nordic, vestit pentru idealul său erotic), mi-ai semnat peretele cu sângele

¹ Băutură obținută dintr-un amestec de vin roșu și suc de portocale.

dumitale.

Béa se simțise tare mândră de sine și nimeni nu cutezase să adauge: „Oare unde am mai citit eu asta?”, într-atât îi străluceau ochii de geniala-i scripire de spirit.

— Am fazan rece și vin de Margaux. O rețetă veche, a cărei taină o păstrez: fazan umplut cu icre de Iran...

Nimeni nu îndrăznise a se minuna de meniul ei.

— Sau, dacă vreți, o cină japoneză; am yucata pentru toată lumea. Ce încântător să mănânci cu bețișoare!

Să stea împreună, să imite și să-și joace propriile cusururi, să ghicească personaje ilustre, ori să dezlege cuvintele încrucișate din *Paris Match*, sorbind o cafea neînchipuit de tare (Béa avea un simț înnăscut al cafelei, mama ei doar așa se putea ține trează în cabina ei de portăreasă). Nu, drăguța mea, cu neputință, mănânc mult prea mult, rumenirea la soare, pe plajă, nu învinge celulita, ce mai încolo și încoace, la revedere, Béa, pe curând, păstrează-ți cu evlavie vinul de Margaux; dar, ia spune-mi, te duci miercuri seară la masă la alde Mops? Să vezi ce veselă au, ceva mai grozav nici că se poate. Dar concertul de jazz de la biserica din Ascaïn? Mi-e teamă să nu-mi fie frig. Trage un curent prin confesionalele ei, ba da, ba da... Elyane, te conduc până la cuibușorul tău. Știi, Béa (acum vorbește Therese Lavandou), cordonul meu cel larg, din mătase indiană, n-are niciun haz; aduce a fașă; groaznic... Când o să-l port, o să aveți cu toții bunul simț să vă prefaceți că nu băgați nimic de seamă.

Despărțirile nu mai conteneau; Frank stătea întors cu spatele la Elyane; încerca să-și dăruie gândurile unui strat de flori.

— Poeticele tale garoafe se potrivesc de minune cu salviile astea, Béatrice.

— Nu sunt salvii.

— Așa s-ar zice... Le stropești mult?

— Mult.

Apoi, imediat, Elyane și Frank părăsiră casa albă ca făina,

unde numai daliile păreau fericite că trăiesc, dimpreună cu niște pisoai sălbatici.

Mașina se urni din loc, iar Béa se lăsă să cadă pe portocaliul canapelei: lungă avea să fie noaptea fără nimeni alături.

ELYANE ÎȘI CULCASE CAPUL ÎN căușul brațelor îndoite. Frank o silise să se ridice, căci cunoștea primejdia discuțiilor purtate între zidurile unei încăperi, asprimea lor; în nemișcarea-i umedă, grădina nu făcea decât și mai lesne de înfrânt deznădejdea prietenei sale, o putea împlânzi, ori istovi, cine știe...

Se sprijinea de masa rotundă din grădină, iar Frank nu-i zărea decât părul, ghem noptatic și proaspăt.

— Elyane, privește-mă.

Dar ea nu se clinti. Mai mult ce-ar mai putea-o înfricoșa? O despărțire fără lacrimi, într-o doară parcă... Frumos program! Doi ani de credință înseamnă o înțelegere, dar iubirea-văpaie nu ținuse decât o lună; mai apoi, Frank se refugiase în alte amoruri, spre a putea iubi. Se dăruia cu măsură patimilor trecătoare și se întorcea apoi la Elyane, ca un neprihănit; dintr-un pat se iese adesea ca dintr-o baie.

Ziua următoare unei despărțiri este și ea o zi nouă nouă, asemenea unei convalescențe care abia începe. „Ar trebui să înțeleagă asta, își spunea Frank. I-am dat tot ce și-a dorit, eu însă nu o mai doresc. Dintr-o dată, a început să se poarte ca o nevastă: vroia să aibă de la mine un copil. Devenise dezordonată până și în patul meu, trebuia să luăm împreună micul dejun, să împărțim felioarele de pâine unse cu unt, marmelada, îi plăcea la nebunie pojghița de smântână de pe lapte, uneori cerea un ou fiert moale, pe care îl mânca precum o lăuză, se lăsa sărutată când avea gura plină.

Am iubit-o, fără să mă gândesc că într-o bună zi sau într-

o bună noapte nu o voi mai iubi... Mai degrabă într-o noapte nu am mai dorit-o. Ar fi fost potrivită pentru căsătorie sau văduvie; eu, eu sunt însă merit timpului dinainte, premergător jertfirilor. O, dacă toți bărbații ar face ca mine, n-ar mai exista decât căsătorii adevărate, femeile ar cădea la momentul potrivit în brațele lor! Dacă aș fi un necioplit, i-aș înțelege amărăciunea, aș trage foloase de pe urma ei. Dar ea o să verse lacrimi în tot locul.”

— Elyane!

Două mâini înfrigurate zgâriau cu unghiile vopsea verde, coșcovită.

— E nedemn din partea ta că vrei să plângi, nu ajută la nimic, asta strică totul.

Frank ura tristețile care desfac brațe și despletesc pieptănături și care, împotrivindu-i-se, nu fac decât să-i zăgăzuiască orizontul, asemenea unei furtuni urâcioase, iscată în chiar clipa în care îți pregătești, afară, un grătar. Avea nevoie de o atmosferă caldută, atât în vacanță, cât și în timpul iubirilor cu viață scurtă. Un bărbat de mijloc. *În medio stat virtus*, cum spunea profesorul meu. O tristețe dezgolește, iar adevăratele nenorociri vin mult prea repede. „În dezmățurile mele, m-am oprit totdeauna la timp și îmi voi sfârși viața într-o bătrânețe pregătită să înfrunte păcatul.”

Elyane își înălțase capul, iar asta îl descumpăni de-a binelea.

— Ce te face să râzi?

— Nu râd deloc.

Buzele apăreau mai limpede conturate ca de obicei, mai calde.

— Haide, bea.

Apoi, după câteva clipe de tăcere:

— Bănuiesc că nu mai avem ce ne spune.

Frank nu mai avea de spus nimic de lungă vreme; învățase, alături de Elyane, arta monologului interior, nu voia să-i vadă tulburarea din ochi, nici lumina lor

mistuitoare, nici șăgălniciile ei fără rost.

„Nu am mai puțin de patruzeci și opt de ani, iar ea a și împlinit treizeci”, își spunea Frank. Începuse să se deprindă cu starea aceea de moleșeală pe care i-o aducea înaintarea în vârstă. Se cufunda în numărul anilor ca într-o blană molcuță, cu un licăr încă tineresc în privirea-i mai greoaie, ușor lăptoasă spre margini. Părul îi era des, dar oarecum învâlvorat: lacul folosit anume i-l arginta, i-l ferea de zburlire. Chiar la patruzeci de ani îți simți, sub învelișul capului, tigva, o simți pe la tâmplele dezgolite și în găoacea mică a cefei.

Bău, fără grabă, o înghițitură; peste puțin avea să se facă simțită ușoara înviorare adusă de alcool, curând avea să fie pregătită pentru atac ori pentru întoarcere în sine. Dintr-un tufiș zvâcni o pasăre, care săgetă aerul cu ascuțișul aripei, coborând spre o grădină părăsită unde se iveau o cabană mică pentru unelte.

— Frank, nu sunt tot atât de sigură ca tine de ceea ce se va întâmpla.

— Ce vrei să spui?

— La tine și uitarea este o patimă; știi să uiți. Dar într-o bună zi, amintirea e ca și o conservă stricată, otrăvește.

— Unde ai învățat toate astea?

— Habar n-am de nimic. Nu sunt deșteaptă când plâng.

— Scumpă Elyane, ești o ființă cu mult mai aleasă decât mine, eu nu-ți aduc nimic.

— O, fără de-astea, rogu-te!

Odată cu furișata boare de vânt din rămurișul acelei nopți strălimpezi s-a lăsat liniștea. În depărtare, pe șosea, un fluierat înăbușit, câteva scrâșnete mai puternice, apoi șuvoirea neîntreruptă și monotonă a mașinilor.

Frank o prinsese de încheietura mâinii, dar ea își încheștase degetele pe ornamentele de fontă ale mesei.

Cât mai ai în fața ta o masă, totul este ușor; ca sfârșitul unui prânz; atunci, între două înghițituri, sentimentele nu au ce căuta. O legătură nu ține decât printr-un nod prost

legat. Se desface la cea mai slabă apăsare. Suntem cu toții înlănțuiți unii de alții, îmi spunea într-una la școală, părintele de la Saint-Germain l'Auxerrois. Să te agăți ca iedera, înseamnă să te înăbuși. Trebuie să fii asemenea vântului: iute, grăbit, departe într-o clipită. Ciudat, nu am învățat nimic din propria-mi viață, mă întorc la izvoarele ei, am aflat totul, fără să înțeleg o boabă. Iar astăzi, unde am ajuns? Nu numai eu am rămas fără viitor, omenirea...

— O țigară?

Frank puse pe masă bricheta cea frumoasă, darul ei; o brichetă de aur gravat, vârată într-un toc de piele albastră. Pentru aniversări, Elyane avea darul său convențional, iar când privirea lui Frank se întuneca în fața obiectului ambalat într-un chip desăvârșit, ea șovăia, îi aștepta cuvintele, mereu aceleași.

— Ți-am mai spus, la noi nu se serbează niciodată aniversările.

El își vâra pachetul în buzunar, nu-l deschidea în fața prietenei sale, pe care dojana o făcea să roșească; iar în anul următor o lua de la capăt, fără voia ei; de altfel, nu se strânseseră până acum decât două obiecte: o brichetă și un ceas electronic, pe care nu-l purta fiindcă nu avea secundar.

— Face un zgomot de uzină.

Pe brichetă, două inițiale: F. P. De câte ori, în zilele lui bune, nu-i șoptise ea: inițialele tale vor să însemne sau *fire*, *please* sau *fin prochaine*¹.

Elyanei îi plăcea să se joace cu inițialele lui, un joc întâmplător, făcut pentru clipe searbede. Frank adăuga: „*Free pop: faites peur*”², iar Elyane, femeie oropsită, i-o întorcea: „*Frénésie, pépère*”³ etc... Dar în seara aceea erau departe de așa ceva; cele două inițiale: două sărmene

¹ Sfârșit apropiat.

² Înfricoșăți.

³ Frenezie, bunicule - jocuri de cuvinte, bazate pe similitudinea inițialelor din franceză și engleză.

animale moarte, care nu mai însemnau nimic. Durerii îi lipsește închipuirea fantezistă.

Frank își apropiase bricheta de țigara Elyanei, după ce i-o luase iarăși din mână.

— Nu știi s-o folosești.

De altfel, degetul ei mare nu mai avea putere să apese pe roțița zimțată, care se freca în gol de piatră, fără să iste scânteii.

— Uite, așa.

Până și o foarte mărunță explicație căpăta în gura lui Frank gravitatea unui curs de facultate.

— Nu trebuie să-ți pierzi răbdarea. Sunt de acord că nu e practică.

Aproape că-și lipise obrazul de flacăra.

— N-aș vrea să te împiedic să ieși.

Peste măsură de încordată, cu capul răsturnat pe spate, Elyane își contopise spinarea cu speteaza spiralată a scaunului. „Mai necioplit decât el nici că se poate”, își spusese ea. Asta era tot ce rămăsese din bărbatul acela – o statuie de nepătruns, un vrăjmaș nemișcat, un trunchi de arbore fără viață, cu scoarță tot mai aspră, care avea să i se păstreze în față drept, nesimțitor la dovezile ei de dragoste, mai apoi, încetul cu încetul, vârsta, timpul, noile neputințe aveau să-și împlinească menirea, ucigând carnea aceasta necunoscută căreia mâinile ei, neconținut dăruite, nu mai izbuteau să-i aducă înviorare. Elyane știa prea bine că el nu putea trăi decât sub dezmierdăriile și ușoarele-atingeri, lângă goliciunea ei; avea să se înăsprească, pentru ca moartea să-l ia cu sine, fără alte necazuri. Dar dacă nepăsarea lui nu era voită, ci îndurată, dacă... Elyane respira gâfâit de parcă în grădina aceea bogată în armonii – care nu lăsa loc tainei, umbrelor, care era deschisă noaptea, măturată și fără frunze moarte – aerul i-ar fi fost drămuț. Nu li se îngăduia arborilor să aibă nici frunze veștede, nici prea mari, iar arbuștii erau tunși. Iarba pajistei era zilnic pieptănată de greble subțiratic. Unde s-ar fi

putut cuibări neorânduiala, stivuirile de gunoaie îndepărtate mai de mult, scrisorile prefăcute în cocoloașe de hârtie, glastrele de pământ lângă cele de fier din zilele bune? Nimic nu era mai vraște ca în sufletul ei. „N-are rost să mai aștept, își repeta Elyane, n-are rost”. În sfârșit, vara se sluja de ploaia căzută din belșug cu două seri înainte, spre a-și regăsi farmecul, luciul ierbii, spre a pângui piersicile din vâlcea, așteptate de minunatele compotiere de porțelan din Paris, în sufragerii fără firimituri. „Dumnezeule-Doamne, fă-mă să-l urăsc!” Nu mai era loc și pentru deznădejdea ei. Se simțea de prisos. Să-și ia tălpășița așadar, să plângă aiurea! Ducă-se să se vaite cât mai departe de tihna care prea scump trebuia plătită: era locul acesta un ascunziș pentru trândăvie, nu pentru rușine. Să-și ia tălpășița, fără câțel, fără purcel!

Frank își înălțase privirile, mirat în fața sânilor acelora tineri, fremătând nu sub dezmierdările lui, ci ca din pricina unei răni neașteptate a cărei tămăduire o lăsa în grija altora.

Cobora noaptea. Era timpul să se îmbrace, să-și scoată veșmintele prea ușoare; o cămașă răcoroasă, un duș, o frecție cu lavandă, o fugară privire asupra obrazului ras, nevătămat, străjuit de țintele negre ale ochilor, maxilarul încă bine conturat, poate gâtul... Frank trebuia să se pregătească să intre în noapte, dezbărat în sfârșit de o patimă mult prea încălțită pentru el. Elyane îi dăruise atenții nebănuite, intrase în dragoste așa cum intri în mare, navalnic, smulgându-i-se lui, sărman vrăjitor, aruncând cuvinte în chiar toiul unei îmbrățișări, cuvinte cărora ea nu le știa prinde tâlcul și atunci râdea, iar râsul acela îl umilea. Firește, Frank își liniștise amicii în privința acestei legături așteptate, nici măcar nu o dezamăgise pe Charlotte, pe fosta-i soție, haimana înrăită, și nici pe fostele ibovnice care se hrăneau de azi pe mâine din drăgăstoasele lui porniri, în ferecatul decor al acestei veri pe care și-ar fi dorit-o mai

tainică, fără de pereche, ultima vară dinaintea iernii.

Cât de simplu ar fi fost să se dăruie asfințitului, să lase deoparte întreaga povară de simțăminte. Totul părea fără noimă, menit zădărniceii. „Sunt mai sincer decât ea; de-ar ști cât de mult o macină propria-i suferință! Trebuie să-ți îngrijești trăirile, așa cum îți îngrijești plantele. Cu o inimă care bate prea repede, te supui batjocurii. Elyane este o sectară”.

— De mult n-am mai vorbit despre sora ta. Ce mai face? Ar fi fericită să te vadă.

Muțenia Elyanei îl stânjenea. Cum s-o facă să înțeleagă că nu trebuiau să-și piardă obiceiurile de fiecare noapte: închiderea obloanelor, aprinsul lămpilor și al luminilor menite tablourilor, ori gheridoanelor, astfel încât camera de zi, cu pereți din teracotă albă, canapeaua cu îmbinări din oțel satinat, mini-radiourile, mocheta cu desen, acel budha tailandez, scribanul englezesc, fotoliul înalt „Joe Colombe”, pernele mobile, biblioteca din nuc și balamale de aluminiu, bibelourile exotice, nișele, să regăsească gingășia unei atmosfere îndelung studiate; în ce privește bibelourile aduse de Elyane, erau împinse, toate, pe o masă, într-un colț: ceasornicul din baga al unei bunici, un carnet de bal învelit cu hârtie ecosez, o mater-dolorosa din Insulele Ionice (ce vesel era totul!).

Dar Elyane nu se clintise. „Sper să nu adoarmă; cu tristețea, nu știi niciodată”. Atunci se gândi să îndruge cuvinte binevoitoare.

— Dragă Elyane, gândește-te la tine.

Cât de tare își ura tonul acesta de tragedie raciniană. Într-adevăr, nu se dovedea în stare să fie un fost-îndrăgostit.

Elyane nu mai fuma; își ținea țigara ca pe un lucru primejdios, la anume depărtare de buze, scrumul nu cădea, dar din ochi ea îl supraveghea pe Frank, îi pândeia până și cele mai neînsemnate mișcări. Erau încă în „armistițiu”.

— La anul...

Dar Frank nu-și putu încheia fraza. Elyane își împinsese scaunul și, cu pas hotărât, pornise pe aleea care croia dâră argintie printre pajiști. Pleca fără să mai scoată o vorbă.

Frank nu putea îndura asemenea deznodământ. Măcar o vorbă!

— Unde te duci?

Dar Elyane își urma drumul, mai șovăielnic acum, atingând ușor tufele de ortensii, brăurile de gazania cu flori mari, galbene; călca pe straturi.

— Elyane, nu fi copilă.

Se prăbușise în iarbă. Să-i sară în ajutor? Dacă ar fi luat-o însă în brațe, totul ar fi reînceput – cuvintele de prisos, înceata legănare a unui trup, degetele care se agățau de tine, un obraz jilav culcat pe umăr, din nou la cheremul buzelor, al unei șuvițe de păr, al unei dezmierdări apăsate, al unui sân dăruit... Și iarăși, toate de la început... Frank se uită la ceas pe furiș: „La dracu, e nouă, s-a dus naibii totul”. Iar Elyane rămăsese ca prostituată, asemenea unui cerșetor pe care trecătorul nu l-a milostivit cu nimic; iubirea nu se hrănește însă cu milă. Să aibă respect pentru iubirea noastră trecută! Nici măcar nu și-a pierdut cunoștința... Totuși, era cu neputință să nu facă vreun gest, să o părăsească astfel, în noaptea care-i mistuia făptura. La urma urmei, nu eu am căutat-o, ea mi-a căzut în brațe, pe plajă; nisipul o speria, scrâșnetul grăunțelor acestuia sub tălpile ei, tăvălugul valurilor, cerul cenușiu-arzător, muștele îmbiate de laptele ei de frumusețe, scut împotriva soarelui... Eram alături, pulpă lângă pulpă; degetele picioarelor i se mișcau hazos. I-am împrumutat pălăria mea americană din pai, ea m-a uns pe spate cu cremă, ne făceam mici servicii; trupul dezgolit nu are pe plajă aceeași moliciune ca în pat.

— Este adevărat că te numești Elyane? Un prenume dinainte de război.

— M-am născut în euforia de după război; uleiul și

zahărul erau încă raționalizate când am deschis ochii. Tata ar fi preferat să vin pe lume ceva mai târziu, în momentul new-look-ului.

Răsese. Un răs trist, tainic. Rotundul umerilor i se rumenea iute, fără pete.

— Mi-ar fi plăcut să mă nasc anul viitor, ca să nu fiu prea bătrână la sorocul lui 2000.

— Este chiar singura dată care îți place?

— Nu știu... Ca să aflu în ce zi suntem, cumpăr mereu ziarul.

— În cât este azi?

Mi-am lunecat trupul peste al ei; ea și-a întors capul spre mare, unde privirea se pierde în afundul zărilor. Atunci, am văzut că adormea, încrezătoare. Nu știam aproape nimic despre ea, o verișoară îndepărtată a unuia dintre prietenii mei care, pe timpul vacanței, împărțea binefaceri în familie, invitând pe cei mai năpăstuiți, răsfățându-i, prezentându-i relațiilor sale, grupului său de pe plajă, dintre care cei mai înstăriți închiriau o *cabana* la marginea piscinei și comandau, odată cu whisky-ul, cartofi pai. O adevărată defilare de rubedenii, mai mult sau mai puțin uitate, care plecau cu o groază de antibiotice, căci era doctor. După trecerea vacanței, îi dădea pe toți uitării. Cabinetul său nu-i lăsa decât numărate clipe de generozitate, în cuprinsul lunii august.

Elyane rămăsese în urmă, aștepta să fie prezentată. Și mi-am supus-o fără împotriviri; luna le rânduise bine pe toate – nisipul rece, spinii plantelor oyat din dunele Landelor, ciudatul restaurant de la marginea șoselei naționale, cu mulțime de false perechi și chiar cuplul cioară-găină, care dormea într-un pin. Oare pentru ce, la întoarcerea din această aventură, murmurase:

— Frank, pare-mi-se că Frank îți este prenumele, nu te iubesc îndestul pentru a te iubi.

Întru sfârșit el se ridică, să vină lângă Elyane, ghemuită

acolo în iarba lucitoare, un pachet uitat, o împătimită a dragostei. La gândul acesta josnic, el închise ochii. Doar nu sunt un netrebnic.

— Să te ajut să te ridici; ai să te îmbolnăvești.

Din pricina stării de slăbiciune, Elyane se făcuse parcă mai grea. Pe unul dintre obraji iarba își lăsase amprente. Frank o luă totuși în brațe, o purtă dinadins cu grijă, ca pe o bolnavă, și o aduse în casă. Pe mochetă, urme de pietriș. O sfielnică mireasmă de flori tăiate cotropise salonul frumos rânduie, ea care iubea într-atât buchetele făcute din flori crescute prin făgașuri. De câte ori nu o rugase el să cumpere de la „Lassuis” buchete de care să nu-i fie rușine!

Și, în clipa aceea ea s-a pornit pe plâns, întâi sfios, apoi nezăgăzuit. Frank turna whisky în două pahare, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. După socotelile lui, starea Elyanei avea să țină o oră încheiată.

Privirile lui zăboviră îndelung asupra acestui chip al cărui farmec nu-l putea defini. „Când s-a născut ea, aveam 18 ani”, gândi Frank. Și mereu, mereu sminteala asta de a ține o strânsă contabilitate a anilor fiecăruia, prin asemuire cu ai lui. Pentru câteva luni se mai afla la vârsta ideală. Unii se apropiau de el, alții se depărtau. În lumea de afaceri, în care Frank se agita, fără a se istovi însă prea mult, el părea încă tânăr; urca treptele câte patru odată, ca să nu mai ia liftul, admirat în taină de secretarele lui. Știa să-și păstreze, cu măiestrie, chipul acela de administrator care se arată mulțumit chiar când treburile nu merg strună. „Nu par anii pe care îi am; mai târziu, va fi timp să dispar în propria-mi vârstă, ca o cârțiță.” Ochii nu îmbătrânesc prea repede, iar ai săi erau încă de un albastru aprins. Cu mania ei de a se afunda brusc în drame, Elyane o să îmbătrânească iute. Prea arată deschis tot ce-i simte inima. Elyane va luneca în vârsta de povară, fără să se mai poată ridica.

Frank o privea plângând, așa cum ai privi ploaia dincoace de un geam. Îți prinde gândurile fără să te tulbure; nu ieși la plimbare când burnițează sau când toarnă cu găleata.

Fruntea Elyanei se albise neobișnuit de tare, în ciuda arămiului pielii. Își aminti de mama sa care, după fiecare sedință de plâns, cerea să i se facă o frecție. Tatăl său nu se descurca prea bine ori de câte ori dădea peste o femeie a cărei prea-supunere o dibuia foarte lesne. După ce se înfrupta din dărniciile câte unei doamne, îl așteptau acasă lacrimile unei soții. „Când te vâri, fie și puțin, într-o aventură, te afunzi până la urmă cu totul în ea, murmura femeia în descumpănirea ce o cuprindea; miroși a ibovnică, bietul meu bărbat.” Pornirile-i de dragoste o stinghereau, căci el avea un fel tare curtenitor de a trata iubirea, și Frank i-l moștenise.

Totuși, în seara asta se simți mai mișcat ca altădată, iar tulburarea pe care o încerca îl liniștea în privința sensibilității sale, căci răceala și curtoazia îl țineau, îndeobște, departe de orice necazuri. „Când ai o inimă, nu știi niciodată încotro o apuci”, îi plăcea să-și repete.

Elyane scâncea, cu capul afundat într-o pernă. Din pricina asta întreg decorul părea sărăcit. Iar Frank o mângâia pe păr, pentru a-i dovedi că, de nu-i împărtășea suferința, cel puțin nu rămânea nepăsător la o atât de adevărată dezvelire a naturii ei feminine. Durerea aceea nu-l mai privea, dar se păstra politicoș, până la a stârni suferință. Nu evita simțămintele de rând și vădea un mare respect pentru banalitatea care vătuieste discuțiile cele mai spinoase, ferecând gurile. Frank gusta din plin partidele de bridge sau poker, în care partenerii jucau nezonit, și nu dezvăluia privirilor lor decât gânduri neascunse. Și iată că Elyane încerca să-l târască într-o istorie nesăbuită, lacrimogenă, pe el, cel totdeauna atât de punctual în dorințele, în poftele sale. O femeie plângea până la nesaț, iar curtenia lui îl silea să îndure ghemul acela de păr în căușul brațului său. Ce noroc că scăpase de tulburările unei inimi fără de credință! Își aminti de unul dintre adjuncții săi pe care îl concediasse și care, în plin birou, se pornise pe un plâns indecent: mult mai de dorit ar fi fost mânia,

răcnetele, călimara aruncată în perete; ar fi putut chema poliția. Așa că dăduse afară pe nătăflețul care redescoperea crizele mari, pline de gemete, ale copilăriei. „Fii bărbat, ce naiba!” Da, îl mai vede parcă și acum pe colaboratorul acela vechi, străbătând încăperea secretariatului, cu părul răvășit, sprijinindu-se de o mașină de scris. Nu este corect să folosești orele de lucru pentru nevoi personale, iar seara lui Frank se dovedise pierdută; uitase să-și aleagă o cravată pentru cina oferită unei delegații străine, dar se despăgubise printr-un proiect de contract ce-i fusese prezentat la desert, în amintirea unui funcționar model mult prea sensibil.

Peste trei luni, în mai 1968, se văzu nevoit să accepte o grevă nelimitată în birourile și uzina sa; cunoscă la rândul-i smiorcăiala în singurătate, iritarea ochilor, premergătoare celei a spiritului, sărăcia mijloacelor sale de reprimare.

Elyane contenise cu plânsul; criza trecuse, mai rămânea ca tulburarea aceea să fie tratată fără răutate, cu blândețe și înțelegere. O sărută pe buze, o așeză dreaptă între perne, mai aprinse două lămpi.

— Cât de sfâșietor este să vezi până unde te poate duce tristețea, la ce nesăbuițe!

Frank trebuia să ascundă neplăcuta impresie provocată de prietena care nu se mai controla; oricum, se cuvenea să plece molcomită. Nu era cu puțință ca o fată să iasă din patul lui în asemenea hal. Îi tamponă cu batista sărmanii ochi rătăciți și o sfătuia să treacă pentru câteva clipe în baie.

— Să te aranjezi puțin... N-ar trebui să te lași pradă unor astfel de stări.

Fără grabă, ea se supuse, murmurând:

— Nădăjduisem mai mult.

Elyane urca scările încet; voia să știe prin ce cuvinte avea să se retragă Frank pentru totdeauna. Fără să se întoarcă, spuse cu glas tare:

— Nu o să mă mai pot privi ca înainte...

— De ce?

Frank își pusese palma pe măciulia de la balustrada scării; își simțea gura iască.

— ...Ca înainte de a te fi iubit.

Frank se întoarse în salon, ridică receptorul.

— Alo, tu ești, Béa?... Nu pot vorbi mai tare... Uite asta-i, sunt bolnav din cauza ei... Da, mă tem să nu-mi rezerve vreo surpriză la sfârșit... Dar nu, nu e în stare... Oricum, trebuie să fiu cu băgare de seamă. Ce lume! O femeie pe care ai răsfățat-o, căreia i-ai dăruit ore și ore!... Trec târziu pe la tine, poate chiar în toiul nopții... Firește, o să-ți povestesc totul.

Elyane se întorcea încet, prea încet. Ai fi zis – o femeie care și-a ucis chiar atunci iubitul; părea ușurată. Venea cu capul plecat, potrivit obiceiului, iar Frank trebui să se dea la o parte; luă de pe masă ceasul de бага al bunicii ei, un păhărel irizat, o cataramă orientală din email, obiectele preferate; lua totul, mulțumită; se vedea după mișcări. „Semn bun”, își spuse Frank asistând la minuscula mutare.

— Statueta asta mică din bronz e cumva a ta ori a mea?

— Ia-o.

Dacă-i făcea plăcere, însemna că o scotea lesne la capăt.

— Nu te opresc la cină. Elise își face week-end-ul. Îi place să gătească pentru ea singură, în cameră.

Elyane privi gura lui Frank; bărbatul se simți stânjenit. Astfel că luă o țigară și o aprinse, adunându-și toată atenția asupra flăcării.

— Pari mulțumit.

— Cum ai spus?

— Am spus: pari mulțumit. Cât este ceasul?

— Nouă și douăzeci și șapte fix.

— Încă trei minute. Stau până la capăt...

— Adică?

— Nimic.

Își arăta într-adevăr anii, licheaua bătrână – ochi încercănați, spinare ceva mai adusă ca de obicei,

deprinderea de a-și ține mai multă vreme ochelarii pe nas, el îndeobște atât de iute în a-i scoate pentru a o privi.

— Trebuie să crezi în rostul sacrificiilor, micuță Elyane, știu că-ți cer mult, dar mai târziu îmi vei mulțumi.

— Mulțumesc.

Elyane îl privea pe Frank, iar el, din pricina răspunsurilor ei, avea un aer descumpănit. Era oare un monstru sau un idiot? La ce bun atâtea observații înscortoșate, atâtea recomandări pentru o lume de care ea fugea, ea, femeia tânără nedorită, care vorbea perfect nu *basic*¹ french-ul acestei iubiri, ci tătara, ea care purta coliere găsite cine știe unde, a căror sărmană materie și culoare prea albastră scoteau din sărite pe acest P.D.G.² al legăturilor trupești, pe falnicul Frank al unei nopți în dune.

Adâncite studii în limbi vii și moarte o făcuseră să-și mențină o anume prospețime și o mare spontaneitate în raporturile cu oamenii: se pricepea să tălmăcească până și cea mai neînsemnată păsărească mondenă.

Un om sau un peisaj le privea deschis. Deși aparținea unui univers de cuvinte și expresii rare, ea se ospăta cu termenii uzuali ai unui ibovnic muieratic și cu părerile despre vreme, despre marea aducătoare de bucurii; traducea, pentru propria-i plăcere, o rețetă de bucătărie în indo-europeană sau în hamito-semitică. Stăpânea și un limbaj al ei în iubire și în plictis. Firește, ar fi fost înclinată să sporovăiască, să flecărească, să trăncănească, dar ades, în toiul tăifăsuiei, își înghițea vorbele și rămânea mută, adânc descumpănită (pălăvrăgeala preschimbându-se în bârfeală). Replicile scânteietoare o amețeau; înțelegea prea târziu cuvintele tâlcuite și voia să dea cu tot dinadinsul un sens tăcerii. Atunci își spunea vechi cuvinte hinduse, ca la o mătanie. Iar farmecul se spulbera și toată lumea o socotea o *închisă*.

¹ Limbă oficială, cu număr de cuvinte redus, pentru popoarele nedezvoltate

² Președinte director general

Era urmărită din priviri pe plajă, când, pierdută în visare, pășea lângă valurile mărunte cu creste înspumate, ridicând ici-colo o pietricică ale cărei culori se stingeau în ghiocul palmei. „Da, ai dreptate, micuța mea Béa, cuvântul *a strica* este exact, dar fără aceeași semnificație... Eu aș spune: prostită de propriile-i vise...” Cum de putuse Frank să o întâlnească atât de nebunește, să se lege de ea, de sânii mici, de ochii mari, orientali, de neputința aceea, de curând descoperită, ori de câte ori i se vorbea cu subînțelesuri? Dar a vorbi despre dragoste cu Elyane însemna să te lași robit până la capăt: Frank nu prevăzuse nimic pentru prada aceasta care devenea cea a deznădejdiei. În scurtele lui întâlniri, el căuta să tragă foloase, nu să cedeze, el, preadarnicul în ale plăcerilor. Pentru Frank, orice afacere sentimentală se neguța deschis.

Haide, Elyane, e nouă treizeci, a venit clipa. Îndepărtează-te cu pasu-ți legănat. Dragostea se citește încă prea lesne în trupul tău ce nu mai slujește. Nu răci în fața lui Frank. Uită sufletul acesta înghețat. Până și umbra lui pare să fie a altuia...

— Te însoțesc.

— Unde?

— Nu știu... La Hotel du Palais... Pentru mine, oricând se găsește acolo o cameră, chiar dacă e ticsit. Îți place cu vederea spre mare?

— Zadarnic. Dar amintește-ți de cuvintele lui Cehov: Mai bine spune-i unui bărbat „îngerul meu”, decât să-i arunci în obraz cuvântul „neghiobule!”

Cu neputință; nu mai era Elyane femeia aceasta enigmatică, din nou stăpână pe sine în ultima clipă a despărțirii, cu zâmbet în colțul buzelor, închizându-și geanta mare (nu o mai văzuse niciodată până atunci), privindu-se pentru o ultimă oară în oglinda rotundă cu poleire mexicană, prinsă de o coloană, de parcă ar fi dorit să-și lase acolo icoana făpturii care nu-i mai era pe plac.

Frank o lăsă să plece; nu cerea nimic.

Și se mistui în umbra copacilor.

— BÉATRICE!

— Ce s-a întâmplat, Frank?

— Mă iubește.

— Cine?

— Elyane. M-a iubit de parcă am fi avut douăzeci de ani.

— Întreci măsura...

— Prea ieși lucrurile în ușor, Béa. Se vede limpede că nu tu...

— Din păcate!

— Dar chiar tu mi-ai spus: în dragoste nu trebuie să începi totdeauna cu începutul.

— Am spus eu asta?

— Ai spus asta.

— În ziua aceea ți-am zis așa: este nedrept să socoți că în dragoste nu există politică... Un titlu mare din *France-Soir*.

— Cum ai fi vrut să încep? În dragoste, ca și în război, nu știi niciodată dacă ești înainte sau după: iubesc, dar într-un fel clasic.

— Nu te înțeleg. Aș fi preferat să te găsesc nefericit ori cotropit de furie. Iar tu ești stendhalian.

Ferestrele erau deschise, toate, spre grădina în care sălășluiau păsări de noapte cu chiot sec, scurt. Când și când, fluturi cu aripi gălbui se roteau prin salon, lovindu-se până și de cel mai mărunț obstacol. Atunci se prăvăleau, se ridicau și își reîncepeau nevolnica horă.

— Groaznic cum se poate împovăra natura cu tot soiul de netrebuinți, cum ar fi gângăniile astea; dacă pompăm cu cine știe ce produs, tot noi n-o să mai putem respira.

Béa apropiase de Frank o masă pe rotițe, garnisită cu sticle și pahare; aprinse lumânări înmiresmate, deschise o masă din lac chinezesc, descoperind astfel o instalație de

înalță fidelitate, puse un disc și-i reglă cu precizie sunetul, desfăcu un pachet de „Royal-Menthol”.

— Servește-te. Era să spun: ca la tine acasă.

— Mai ești și răutăcioasă. Ajută-mă!

— Cu ce?

— Trebuie să-i vorbești Elyanei, o să-mi telefoneze mâine dimineață, așa cred...

— Nu vreau să mă pun rău cu nimeni.

— Nutresc pentru tine aceleași bune sentimente, Béa.

— Nu m-ai iubit decât când trăia bărbatul meu. De cum s-a prăpădit...

Frank se ridică și veni să o sărute pe ceafă.

— Pentru tine, Frank, nu există bucurie neașteptată. Ești un sloi de gheață?

Béatrice își aruncă pe umeri o eșarfă cu fir de aur, de parcă dintr-o dată i s-ar fi făcut frig.

— Suntem de o vârstă, Frank, așa că ridurile ni se logodesc.

— Ești mai tânără.

— Îți mulțumesc.

Părea sâcâită, umbla de colo-colo prin încăpere, cu un pahar în mână; apoi se proțăpi în fața lui Frank tolănit în perne:

— Cum faci de te păstrezi așa tânăr?

Frank se ridică, privirea îi era ștearsă, dar spiritul i se adună, tot, într-un zâmbet.

— Cred că afacerile te păstrează mai bine chiar decât dragostea...

Béa se dădu puțin înapoi și, pe neașteptate, se opri locului.

— Apropo, o să vină Charlotte să stea la mine câteva zile. Cred că nu o să te râcăie prea tare întâlnirea cu fosta-ți soție. O să-i dau camera mea, ca să poată vedea marea; mi-e prietenă din copilărie; nu-ți mai e nevastă, iar pentru mine a redevenit amica din copilărie. Cu cât haz povestește ceremonia căsătoriei voastre, tu cu degetul pansat...

— Nu aveam niciun deget pansat.

— Mi-a jurat că da.

Béatrice știa cât de mult își iubește Frank degetele, ca un pianist; se vorbea chiar că și le-ar fi asigurat; gurile rele...

După un lung răstimp, Frank rosti cu glas scăzut:

— Eu nu am niciun prieten din copilărie.

Deodată, chipul său întunecat își pierdu strălucirea; starea de emoție îl părăsise.

— Charlotte sosește abia peste două zile... De cum vine, o s-o întâmpin cu vorbele: „Cât stai?”

Dar Frank nu zâmbise; continua să bea, își mai turnase.

— Ei și, o să te însori cu ea a doua oară.

— Crezi că mă mai iubește?

Béa își puse paharul pe masă și trase draperia mare din voal, despărțind astfel încăperea de grădina mult prea zumzăitoare.

— Trebuie ca întotdeauna cei de care te descotorosești să te iubească - nevastă, ibovnică, animale, oameni. Am cam băgat-o pe mânecă, băiete. Niște mâneci care arată cam a lînțolii.

Văzând-o că aprinde o țigară de foi, Frank o privi uluit.

— De-astea fumezi acum?

— Dintotdeauna, amintește-ți... Îți împruțeam micul dejun.

Nu se schimbase. Iarăși se rotea prin încăpere, părea să caute ceva; își scutură capul, vrând parcă să alunge cine știe ce gând nerod, veni din nou lângă Frank cu binecunoscutu-i pas, de fată în casă; nu trebuie să se fi simțit niciodată ca la ea acasă în vila aceasta cu uși lunecătoare, cu măsuțe ce se îmbucă unele într-altele, cu plastic turnat, cu colțișor gura-sobei negru și gălbui, cu grafisme uriașe, fantezie căutată, ea care nu iubea decât pernițele cu ciucuri, cățelușii spiț de Pomerania, șervețelele brodate și oalele de noapte din vechi porțelan de Rouen. Își primea oaspeții în picioare, de parcă ar fi fost gata-gata *să-și ia tălpășița*.

O singură căsătorie îi fusese de-ajuns pentru a înfășura în

vălul prihanei ceea ce numea: „dezvățurile ei”. Fată bună, punea multă statornicie în nestatornicia ei. Însingurându-se cu sălbăticie, Béatrice îmbătrânea fără prea multă convingere, contopind clipele de dăruire și încercări de sinucidere cu nevoia năvalnică a primirilor, a gustărilor și a micilor cine, alegându-și prietenii cu anume solemnități, conferindu-le drept de cetățenie asupra lungilor ei încăperi albe, cu lumini abia bănuite, pe care mobila părăsită de protectorii ei fini și rasați o apărau de gustu-i ciudat: veacul împlinea zece ani când s-a născut ea în împletite îmbrățișări și împletite cordele de draperii.

— Ce voiai, de fapt, să-mi spui?

— Béa, voiam să mă ajuți să rostesc ceea ce aș avea poftă să rostesc.

— Te cunosc eu bine sau, mai degrabă, te ghicesc.

— Adică?

— Mai întâi, ai trecut de cincizeci de ani.

— Am patruzeci și opt.

— Mă minți. Ce mai încolo și încoace, te cam încearcă pofta să te gândești la lucruri urâte, groaznice și te bizui pe mine că o să-ți dau o mână de ajutor. Adică ți-ar place să mă ocup de inima Elyanei care te stânjenește. Ai cincizeci de ani.

— Ba nu.

— Bine, o să verific.

— Și pe urmă?

— Ai vrea să știi dacă nu am cumva, printre cunoscuții mei, vreun surfist spilcuit care să umple golul lăsat de tine.

Tăcu un timp, după care urmă:

— Sunt sigură că ai cincizeci și cinci de ani.

— Ți-am spus că nu, o să-ți arăt pașaportul.

Noaptea se făcea mai răcoroasă; Béatrice trase de cordonul care slujea la închiderea draperiilor, croite dintr-o singură bucată. Casa se zăvorea în cochilia ei.

— Și tu, Frank, ai fost cam de timpuriu strivit. Nu te-ai obișnuit cu hărțuielile.

Când i se evocau anii copilăriei, Frank se schimba cu totul; o pedeapsă era tot ceea ce putea să i se întâmple mai rău, iar în seara asta era pedepsit.

— Drept este că părinții s-au apropiat de mine cu anume curiozitate și m-au iubit până la copleșire. Erau mult prea dornici să cunoască lumea întreagă. Fiul lor îi împiedica să rămână tineri. Când mă vedeau crescând, se vedeau murind. Da, da, știu ce vorbesc, Béa. Așa că am moștenit simțul lor de apărare împotriva oricărei vieți născânde, împotriva anotimpurilor, a timpului.

— Ce-i cu tine, Frank? Nu te simți bine?

Béatrice își încleștase mâinile una într-alta. Ce poftă ar fi avut să plângă! Dar se simțea sfârșită de atâta grijă dovedită adultului acestuia neînțeles, mânjit de chiar copilăria lui. Iar Frank se simțea la rându-i istovit de mărturisirile sale, al căror dezinteres nu-l înțelegea. La ce ar mai fi putut râvni acum? Din pricina Elyanei, sălbatică și trufașă, vacanța i se preschimba în corvoadă. Ar fi trebuit să rămân la Paris; nu mă simt bine decât în biroul meu, seara mai ales, după ce funcționarii au plecat, și sunt singur, și îmi pun mâinile pe birou, și aștept. E plăcut să aștepți. Vreau să fiu liber, ca să încep să îmbătrânesc (la gândul acesta, un nod în gât, o umezire a privirii, o inimă care își trimite bătaile până în tâmpile etc...) și pe urmă, să-mi pot îngădui, uneori, să îndrăgesc câte o femeie, spre a nu avea aerul că mă afund, plouat, în propria-mi sihăstrie.

Somnul cobora încet peste îndrăgostiții de odinioară; Béa își simțea pleoapele grele, i se închideau tot mai des, își ferea căscăturile, mângâind cu o mână, ce nu mai știa ce face, cățelușa cu păr creț, răsărită nu se știe de unde; din depărtare se vestea furtună.

— Te duci vineri la familia Pergolese?

— Sigur că da. Unde ai vrea să mă duc, dacă nu acolo?

— O să fie amuzant, un grătar lângă torent. Trebuie să ne travestim. O să-mi fac un cap de mandarin.

— Mai bine ți-ar sta ca Pierrot, alb tot, înfăinat, cu o lumânare în mână.

— De ce?

— Habar n-am, dar ți-ar ședea bine să fii un Pierrot. Culoarele nu prea te prind.

Béatrice începu să râdă, apoi, dintr-o dată, redeveni serioasă:

— Iar eu voi fi o Ofelie; dintotdeauna am visat să am o privire de nebună, să trec în moarte cu un păr minunat, nevopsit. Uite așa ne bântuie câteodată unele idei. Nu știu de unde le scoatem.

Béa îl însoți pe Frank la mașină, oferindu-i brațul.

— Nu uita de Elyane, Béa. Te asigur că, de va veni la serata aceea cu mutra pe care o are, toată lumea o să se întrebe unde naiba a găsit-o.

Frank o sărută pe Béatrice, care se arătă mirată. Nu-i de șagă o sărutare către miezul nopții.

— Asta îmi face bine... E adevărat, nu ne vedem niciodată numai noi doi.

Frank urcă în mașina încă încinsă de arșița zilei; somnul îi fugise.

— Vezi, ai grijă să nu o strivești pe Penelope, broasca mea țestoasă. Ciao.

Frank dădu înapoi, ca să o ia pe aleea cea mare, mărginită de platani. Lumina farurilor împrumuta trunchiurilor mărimi neobișnuite; portocaliul mușchiului ce învelea scoarța îi preschimba în coloane de templu străvechi; își croia drum încet, ca într-un loc sfânt.

Era timpul, pentru Frank, să nu se mai lase pradă emoțiilor.

FRANK SE ÎNDREPTA SPRE

Biarritz; era atât de blândă și dezmiertătoare vremea, încât conducea cu nespusă încetineală; toți cei care treceau pe

lângă el îl înjurau, dar el lăsa mașinile să gonească și nu răspundea. Lumina farurilor mătura casele și marea zărită între două uriașe pâlcuri de trestii. Coborî spre pământurile virane ale ținutului Anglet, ce aveau plaja; pământuri boțite, acoperite cu iarbă aspră și cu pete de nisip alb. Două traulere mici își aruncaseră ancora și pescuiau. Plaja era fosforescentă. O pereche înainta cu pași domoli, *tête-à-tête*. Un CRS¹ alergă îndată spre ei; bocancii prea grei îl făceau să se poticnească în nisip. Ținea fata și băiatul în bătaia snopului de lumină al lanternei sale; tinerii se desprinseseră din îmbrățișare. Frank ridică din umeri. Polițistul le cercetă cu de-amănuntul hârtiile; îi scotoci, în căutarea vreunei țigări de marijuana; i se părea ciudat să te dragostești așa sub cerul liber.

Frank urcă din nou în mașină. Prin geamurile deschise contempla grămădirea aceea de vile și hoteluri, cornișele dantelate ca niște icoane. Trecuse de cartierul grădinilor secrete, de casele ascunse pe după brâie de arbuști subțiați de vântul largurilor. La capăt, cazinoul străluminat, cartierul cabaretelor, falezele domesticite, și smocurile lor de cătină, și vagabonzii lor, și stânca Fecioarei cimentuită de vâltoarele furtunilor. Biarritz-ul părea întors spre sine în labirintul de cărări și priveliști, de bănci și vegetație pitică, dar înflorită. În depărtare, o orchestră; cea de la Albert, cu siguranță, care, între două paella², își punea falsele și ațățătoarele sale blonde să danseze. Se râdea mult în fața micului port de pescari cu maree joasă. Frank zări un pui de leu care se zbenguia ținut în frâu de un băiat cu pantaloni albi; se făcuse cerc în jurul lui, din plăcerea de a mângâia un animal sălbatic mic; iar băiatul propunea doamnelor anumite servicii: să le fotografieze cu animalul în brațe. Cu un „Pollaroid”³ totul mergea strună. O fată, cu o tașcă din piele, agățată de brâu, strângea banii pe care îi vâra și-i

¹ Agent de poliție

² Fel de mâncare spaniol.

³ Aparat foto.

îndesa cu pumnul în fundul genții. Șiretenia comercială a tinerei perechi îl înveseli pe Frank; poliția pune pe fugă alte pâlcuri de oameni, mai cu seamă în jurul coastei basce, unde mici colonii de surfiști străini trăiau din expediente, în așteptarea unui ocean cu valuri regulate și adânci, numai bun pentru sportul lor.

Frank descoperea un Biarritz noptatic, liniștit, nepodidit de fum, de alcool, amorțit în somnul vilegiaturiștilor săi; păsea de-a lungul scaunelor de fier, primind în obraz pulberea năclăioasă a valurilor. I se părea că era văduvit de orice legătură, dar înțelese repede că nu avea rost să-și umple începutul acesta de noapte printr-o hoinăreală care nu-l putea duce decât la o închidere în sine. Frank nu suferea să se ia în serios când era singur.

De aceea urcă iarăși în mașină, se afundă cu plăcere în pernele de scai negru și aprinse luminițele dinăuntru: era mai bine așa. „De ce să mai cobor, tot nu mă așteaptă nimeni. La dracu, trebuie să iau niște super.” Firește, visase la o mașină mai sportivă, care să-ți îngăduie imaginarea unor raporturi echivoce între pasager și conducător; dar, cu poziția și la vârsta pe care o avea, nu alegea decât mașini rezistente la noroi sau la zgârieturi. Ca el. Mută puțin retrovizorul și demară.

Vremea se schimba. Dinspre mare se tălăzuiau nori grei, strălumiți pe dinăuntru de apele lunii. În arborii de pe șosea și din grădini se făcea simțită un fel de așteptare. Frank nu se grăbea. Să-și îndrepte gândurile spre Elyane, să-și închipuie cum petrecuse noaptea... Dar alungă chipul acesta atât de grăbit să mărturisească totul despre dragostea sa. „Știu, știu, dar lasă-mă să uit că mă iubești prea mult...” De când nu se mai culcase atât de devreme! Iar întoarcerea aceasta îl făcea să se minuneze față de sine însuși. O țigară bună de foi, un pahar cu suc de fructe, poftim, un nectar de coacăze negre și pe urmă să se culce într-un pat, unde doar somnul, un somn dezmiardător, avea să-l fure până dimineață, fără vise, fără șoapte.

Cu aceeași îndemânare trecu prin portalul vilei (un viraj mic în ac de păr, dificil pentru noii-veniți), întoarse pe dreapta și opri sub platanul cel mare. Curând avea să vină ploaia; o și simțeai după neașteptata răcorire a frunzișului. Mâine dimineață, un dosar bun avea să-l ajute să uite mai lesne plimbarea. Cât de mult îndrăgea stilul scrisorilor comerciale! Acolo, cel puțin, formulele rămâneau neschimbate.

Pe trepte, cineva așezat, cu o valiză la picioare. Frank se dădu înapoi.

— Ce faci aici? Cine ești dumneata?

Umbra se ridică, surprinsă parcă. Noaptea pălea. Printre crengi, un suspin uriaș, în depărtare, niște broaște își încercau glasul. S-ar fi zis că o palmă uriașă apăsa câmpia. Primele picături căzură molcom, arar, alegându-și locul, frunzișul, piatra; sub cupola deasă a platanului avea să mai fie multă vreme uscat.

— Eu sunt, Christiane.

— Ce cauți aici, la ora asta?

— Te așteptam.

— Intră, dar te previn că-mi este plină casa de lume; și că am rămas fără servitori.

După un răstimp:

— Ai putea să-ți saluți tatăl și să-l întrebi ce mai face.

— Bună ziua, tată.

— O să mă săruți după aceea, când o să știi...

Frank îi făcu loc să treacă înainte, aprinse lampa din hol.

— Ei, și acum, lasă valiza jos.

Frank nu era niciodată grăbit să-și privească fiica, de zece ani și mai bine de când o lăsase pe mâini străine. Charlotte era mult prea zorită să se remărite și să-și aleagă, fără greș, bărbatul vieții, iar el, prins în păienjenishul legăturilor trecătoare și al afacerilor sigure, o împinsese pe Christiane să-și ia zborul spre o bătrână și posacă mătușă din provincie, o mătușă a cărei inimă se topise în fața privirii acestei copile cu chip posomorât, și foarte palid. O

mătușă de a mamei sale, adăuga el pentru a-și liniști prietenii mai intimi, foarte la locul ei din toate punctele de vedere, discretă, săritoare, cu o viață acum neprihănită, pe scurt, o adevărată perlă de la *Mica Publicitate*. Firește, Frank scria acestei rude care nu izbutise nimic în viața ei, în afară de dulciuri (cremă de zahăr ars și piersici cu sirop), și care își măsura eficacitatea faptelor și a intențiilor după rodnicia făgăduitoare a grădinii sale de zarzavat.

Frank se temea de ziua în care Christiane avea să semene mult prea tare cu mama ei; era, pe atunci, o micuță străină de opt ani, dată afară de prin pensioane, făurindu-și cu patimă dușmance ori complice, nehotărâtă în ale învățăturii, încăpățânată în furiile ei, jucându-se fără jucării, săvârșind mărunte furtișaguri în toiul mesei copiilor, iute la răspunsuri și înceată în afecțiune, dezordonată și totuși mereu cu grijă să găsească noi ascunzători în care să dosească fel și fel de lucruri, precum hoața coțofană, încropindu-și pretutindeni case și culcușuri (grote, locul de sub masă, magazia cu unelte, cufărul din pod...), slobozind lătrături de cum o surprindea cineva, nestăpânită în singurătate, cumpănită în lume.

Cu asemenea purtare, Christiane nu avea decât de pierdut, dar poate că nădăjduia să-și piardă chiar tatăl în toiul acelor năstrușnicii, pe nesimțite orfană în fața bărbatului care își cerea iertare pentru întârzierile sale, fie printr-o scrisoare, fie printr-un telefon, și care nu știuse să o alinte niciodată cu vreo poreclă hazoasă ori cu vreun diminutiv. Îi trecuse prin cap să alcătuiască, împreună cu două mici prietene, o sectă secretă și să dea foc unor clădiri publice din oraș; o anume clopotniță își datoră salvarea mulțumită complitelor țipete ale cucuvelelor asfixiate, care începuseră a țâșni printr-o fereastră; era timpul ca fata să schimbe aerul, să nu se mai lase strigată *pyrowoman*¹, cum ceruse colegelor ei, și ele îndrăgostite de

¹ Aprinzătoare de ruguri (engl.)

profesoara de engleză, o matahală cu păr roșcovan lăsat pe frunte.

Atunci Frank se întoarse și își pironi privirile, îndelung și speriat, asupra acestei adolescente, cu înfățișare de soră mai mică a Elyanei: același chip nesățios, aceeași atitudine, aceiași ochi milogi.

— Nu te-am putut înștiința că sosesc, am fugit de la mătușa Lucienne.

— Ai fugit?

— Altfel cum aș fi aici?

— O să-mi faci plăcerea să te întorci la ea imediat și să-mi aștepți hotărârea. Firește, nu în noaptea asta, mâine.

— Nu mă întorc. M-am înțeleș cu ea.

— Vom vedea.

— Oricum, mătușa Lucienne este de acord să-mi dai toată libertatea.

Lovitura îl supuse. Resemnăt, se apropie de ea și o sărută pe frunte. Christiane se dădu puțin înapoi și, fără urmă de tulburare, fără grabă, se îndreptă spre salon. Părea să nu mai cunoască locurile.

— E mai bine acum.

Frank nu-și mai dezlipea ochii de la fata asta subțiratică, pieptănată lins ca o laborantă. Ea încercă toate scaunele, apoi se așeză într-un colț al canapelei și începu să dezmiere pielea de căprioară care o acoperea.

— Au trecut șase luni încheiate de când nu te-am mai văzut, de vreme ce n-ai vrut să petreci cu mine vacanța de Paște. De fapt, pentru ce n-ai vrut?

— Să zicem că aveam altceva de făcut, nu că n-am vrut.

Din priviri, Christiane scormonea pe îndelete încăperea, încercând să afle izvorul luminilor abia bănuite; aștepta ca tatăl ei să o poftască, în sfârșit, să-și petreacă noaptea sub acoperământul lui.

— O să-ți dau o cameră la etajul întâi, dar te previn că mâine seară îmi vor veni niște prieteni. Un industriaș cu soția lui, am nevoie de ei.

Fata deschise o gentuță, una mică ce se îngemăna cu alta mai mare, găsi pieptenele și își netezi din nou părul, care pe lângă urechi i se cârlionța.

— Să-ți faci patul.

Christiane nu părea grăbită.

— Maria-Luiza o fi tot la Biarritz?

— Despre cine vorbești?

— N-are nicio importanță... Aș putea face o baie?

— În seara asta?

— Nu, mâine.

— O să te duci la baie de la etajul doi, cea care dă pe palier, tu nu o știi.

— Nu mai trebuie să stai la rând ca să te speli?

— Nu. Închipuiește-ți că m-am gândit la asta. Nu-mi mai rămâne decât să-ți urez noapte bună. Mă simt tare moleșit.

— Din pricina Elyanei?

— Pentru ce-mi vorbești de ea?

— V-am zărit în grădină din întâmplare; sunt aici de multă vreme.

Frank nu se clinti; stătea în picioare, în fața fiicei sale, încremenit.

— Și-a lăsat batista pe biroul tău, știu că vă place ordinea. Aș vrea să-ți spun...

— Ce anume?

— Că până la Bayonne am făcut autostop. Camionagiii se arată cam neîncrezători.

Frank păli.

— Știi ce fac camionagiii cu fete ca tine?

— Nu, dar îmi închipui. Al meu mi-a plătit dejunul, semănăm cu sora lui mai mică. I-am făgăduit că o să-i trimit, drept mulțumire, un disc, îi place muzica, se numește Roger le Lourdaïs, a avut un accident, piciorul stâng nu-i prea arătos...

— Ascultă, ajunge.

Sărmanul Frank! Vestea îl dărrâma; nici măcar nu luase trenul, ca toată lumea. Își și vedea fiica așteptând la

marginea șoselei și schițând cu degetul gestul acela obscen, ca să oprească mașinile, făcând cu ochiul sau cine știe ce alte lucruri...

— Ce mai încolo și înapoi, ai fi putut găsi alt mijloc de locomoție, mai decent pentru o fată.

Christiane zâmbi; își privea tatăl ca pe o cunoștință veche, care o amuza; cu fiecare gest îl regăsea tot mai mult; îi regăsea parfumul, tăcerile cu care nu știa niciodată ce avea să facă, acel du-te-vino sâcâitor prin încăperea, apoi dintr-o dată atitudinea, cu spatele întors și mâini furioase (în numele cărei mâini însă, de vreme ce nu punea întrebări?). Ar fi vrut să-i atingă obraji, cum ar fi făcut cu o catifea veche – obraji greoi, abia ținuti de maxilare –, dar privirea, emailul albastru-negru al ochilor lui, o înfricoșă. Un tată, domnul acesta care se așezase din nou, ca și cum prea mult i-ar fi zăbovit oaspetele; domnul acesta cu mâinile atârănând peste rezemători pândea.

Frank s-ar fi putut teme de o scenă revendicativă din partea fiicei sale, care părea foarte isteasă, de vreo neașteptată năvală de vorbe amare, de vreo discuție aprinsă, între patru ochi, în fața căreia nu i-ar mai fi rămas, drept singură apărare, decât suspinele prea mult folosite cu Elyane. Căci Christiane era dublura Elyanei; în cursa aceasta pentru sentimente el pornea de la început, prelua cu râvnă ștafeta. Iar starterul care trăgea cu pistolul în sus era el. Da, copia prietenei lui, aceeași așteptare, aceeași încordare a atenției, aceeași statură; și-ar fi putut împrumuta rochiile...

De luni și luni nu o mai văzuse pe Christiane, primea când și când o fotografie de amator în care, într-un grup, deslușea o siluetă ce nu-și studiase poziția, iar deasupra capului o cruciuliță, ca să-și poată recunoaște copila. Nu privești cu lupa un chip ce nu-ți face niciun semn și a cărui atenție sau nutrișoară sunt datorate altuia.

Era supărat că o vedea fără sâni, prea zveltă, la vârstă când te hrănești cu cartofi pai și alune sărate: nu seamănă

nici cu mine, nici cu Charlotte; și-a împrumutat trăsăturile de la te miri cine, un chip fără personalitate, oricum fără a mea.

— Cum de te-a bătut năstrușnicul gând să vii la mine în toiul lunii august? De obicei soseai în octombrie...

Christiane tăcu.

— Nu vrei să-mi răspunzi?

— Mi-am pierdut ochelarii fumurii în cabina camionului.

Fata își înălțase capul; ochii păreau să se fi mărit odată cu lăsarea nopții, erau mai bombași.

— Socot că de-ar fi fost vorba de vreo pornire drăgăstoasă, m-ai fi înștiințat...

Zâmbi, de parcă tatăl ar fi spus o glumă cu haz.

— Dar, mai ales, nu mi-o vorbi de rău pe mătușa, care este un om superior și cu care nu am avut decât a mă lăuda...

Frank își curmă vorba; o pornise prost; pe loc, Christiane se sluji de cuvintele lui.

— Firește, m-a adăpostit.

— Te rog, nu spune „adăpostit”, ci „primit”, ar fi mai exact.

Trecuse de miezul nopții, era douăsprezece și jumătate, sau unu, sau unu și jumătate; ornicul *grand-siècle*, care împărățea fără glob pe consola de la intrare, bătuse o singură dată. Cum să pui capăt unei conversații, aflată încă de la început și în care nu poți dejuca planurile adversarului? Frank se ridică și începu să stingă luminile.

— Bănuiesc că te-a cam obosit năzbâția săvârșită, mai bine ar fi să te culci, continuăm mâine, îți făgăduiesc.

Apoi, după un răstimp:

— Înainte de plecarea ta.

În timp ce părasea întunericul salonului, Frank avu o șovăială. Oare ce-l făcea să se teamă? Doar nu avea să-i ceară dintr-o dată bani, sau cheia sîpetului, sau să lase să intre cine știe ce umbră ascunsă în grădină, poate pe Elyane... Frank își duse o mână la ochi, îi apăsă cu palma,

vrând parcă să alunge asemenea gânduri, apoi și-o trecu ușor peste gură, peste gât. Unul din gesturile-i îndrăgite, care îi aducea liniște. Christiane închisese obloanele ce dădeau spre grădină. Frank simțea în spate silueta ei fremătătoare. Nu era momentul acum să mai rostească cine știe ce cuvânt în plus, să înceapă întâile hărțuieli; trebuia să meargă până la capăt, în chipul cel mai firesc cu putință.

— Fereastra asta se închide prost, i-am spus grădinarului să-i controleze ivărul.

Frank își aștepta fiica lângă ușă; un sfeșnic cu toartă îi mai lipsea să țină în mână. Christiane trecu prin fața lui; rochia, cu desen de ramuri și flori, se descususe pe un șold. I se zărea pielea.

Urcară scara împreună. Christiane așteaptă pe palier.

— Prima ușă la dreapta ta.

Apoi adăugă, cu o undă de dragoste în glas:

— Întotdeauna am socotit-o drept camera ta.

Christiane pălise. Ce-i oglindea oare chipul? Ceva ce parcă nici nu era al ei? Ca și când prin străvezimea pielii s-ar fi ivit o altă amprentă, urma unei înfrigurări, pe buze mai cu seamă; se dăduse înapoi, sub privirea stăruitoare a tatălui și îi spusese un bună seara abia auzit.

Frank nu mai stăruia.

— Și, nu uita, mai ales, să stingi lumina.

„ALO, ALO, DA, EU SUNT, FRANK.

Iartă-mă că te deranjez în toiul nopții, draga mea Béa. Dar nu te am decât pe tine când mi-e greu. Ba da. O nenorocire? Nu, desigur, dar poate că-i mai rău decât o nenorocire, mă înțeleg pe mine însumi. O vizită, fiica mea Christiane, da, fiica mea, la miezul nopții. Cum să nu, ți-am mai vorbit de ea, și Charlotte. Locuiește cu o mătușă bătrână, la Langoiran. Nu, asta nu-i în Africa, Langoiran e

pe lângă Bordeaux. Te rog să nu râzi, draga mea... Am fost întotdeauna un tată, dacă nu atent, oricum... Nu, nu, cred că este vorba doar de o escapadă... Așteaptă, lasă-mă să isprăvesc, poate că s-a și înțeles cu bătrâna aia nebună. Ruda mea e veșnic mânată de dorința ca toate să sfârșească bine în familie, visează la deznodăminte fericite, așa că, înțelegi. Ce o să fac? Mai întâi să o cert foarte tare, să o ocărăsc, dacă vrei, și să-i fac morală. Am doar tot dreptul, eu, tatăl ei, să-i fac morală... Am trimis adesea mai mult decât trebuia, ca să se simtă bine, să ducă o viață decentă, potrivită cu mediul simplu în care trăiește... Cum? Dar nu puteam s-o trimit înapoi așa de repede. O, îmi cer iertare, îți ungeai tocmai fața cu cremă... Nu mă puteam descotorosi de ea la miezul nopții... Sigur că da, sunt un tată bun, n-ai decât să mă iei peste picior. Să trimiți regulat bani, mai bine de zece ani, asta a însemnat pentru mine un mare efort financiar. Eram abia la începutul afacerilor și aveam nevoie de toți banii, de toată puterea, spre a acționa cât mai bine în folosul intereselor noastre, și ale tale, îți amintești? Nu, nu, n-am spus asta ca să te supăr, sunt un bărbat mult prea curtenitor, chiar și după dragoste, spre a nu... Nu, nu-i vorba de o poveste de amor, ești nebună, drăguța mea Béa, iartă-mă, prea romanțioasă. Dacă i-ai vedea mutra, firește nu are pungi pe sub ochi și nu se fardează încă. Ei lasă, cine s-o râvnească? Te rog, te rog, nu sunt beat, cel mult descumpănit de venirea ei, mai ales în seara asta. Elyane? Nu, de ce-mi vorbești de Elyane, ce are a face una cu alta... Christiane arborase, ca să fiu sincer, o nutrișoară ca și cum ar fi vrut să ceară socoteală, dar poate că mă înșel... Cu tinerii din ziua de azi nu știi niciodată, ne scapă... Ba nu, n-a fugit, vreau să spun că poliția nu are niciun amestec în treaba asta... Nu sunt dezamăgit, ci buimăcit. Da, da, tu ești prietena gândurilor mele tainice, vezi mai departe decât mine în vifornițele sufletului; a, ăsta da! Nu-i un compliment, ci adevărul gol-goluț. Te încredințez încă o dată că nu am băut, peste trei

luni este ziua mea, da, îți jur, îmi vei ști vârsta; de ce vrei să am neapărat cincizeci și cinci de ani? Mai cu seamă la ora asta... Îți telefonez în picioare... Ce drăguță ești! Știam că propria-ți noapte m-ar putea sfătui, ești pricepută în materie, inima nu te-a împiedicat niciodată să fii sinceră cu judecata... Lasă gluma, nu fac psihologie. Singurul sentiment pe care îl ghicesc în ceilalți este minciuna. În noaptea asta, Christiane nu m-a mințit încă. Da, o să-ți dau pace să dormi, draga mea Béa, o să-ți telefonez mâine, înainte de prânz. Ești un înger. Ce m-aș face fără tine? Da, știu, am fi fost multă vreme fericiți amândoi, dar fericirea nu ne-a vrut... Ei nu, nu eu sunt... În sfârșit, să nu mai vorbim. Suntem mai tari ca iubirea. Nu, nu sunt cinic, dar îndrăgostiții tomnatici înseamnă Ionesco... Toate la mare înțelepciune... Îți sărut mâinile dulci, scumpă Béa. Și nu uita că ai de rezolvat pentru mine două probleme, una privitoare la Elyane și una la Christiane. Nu vom fi niciodată prea mult amândoi, spre a găsi soluția, bună, ori strâmbă, soluție să fie... Dacă vrei, am bilete la baletul tahitian, eu n-am curajul să mă duc, ce aer aș avea cu dramele astea ale mele...”

CÂND FRANK DESCHISE CU BĂ-gare de seamă obloanele și le dădu de perete, o zări pe Christiane; grebla cu mișcări iuți, curățind locul de frunzele moarte, de rămurelele căzute sub plesnetul ploii. „la te uită, se instalează”, gândi Frank. N-ar fi știut să-i aprecieze vârsta; ai fi zis că e o țărănuță japoneză, din cele pe care le vezi trudind prin orezării, cu bluze dungate albastru-alb; își făcea treaba cu osârdie. „O să-mi dea de furcă.” Îi făcu un semn cu mâna, dar ea nu-și ridică privirile. Cerul era sur argintiu.

Ce noapte! Somniferul îl troienise cu vise urâte, pe el pentru care somnul se așternea totdeauna neted și negru.

Aci îi apăruse Christiane într-o încăpere prea îngustă, goală, pe un pat. Încercase să se apropie, să arunce peste ea o cuvertură, dar câțiva bărbați tineri îl împiedicaseră. Frank nu izbutea să ajungă la pat, iar băieții râdeau și-l îmbrânceau. Unul dintre ei strigase întrebarea: „Îi facem un copil, bunicule?” Se trezise în sudori, aprinsese lumina. Când s-a deșteptat, era ora patru dimineața. Singur în patul său larg, nu avea cui să împărtășească gândurile care veneau să-l tulbure la nesfârșit și, pe măsură ce zorii mijeau, ele se îmbulzeau în rânduri strânse, îl năvăleau ca o rafală. Zadarnic se perpelea în așternut, zadarnic se scula să bea apă și se culca iarăși, cuminte, pe pernă, că somnul tot îl ocolea, ca și fiica. Iar cea care luă locul somnului fu chiar Christiane, hărțuindu-l din nou. O vedea cum se apropie de pat, îi auzea pasul lunecător și, dintr-o dată, îi răsărea în față ca o femeie bătrână fără dinți, cu un jungher în mână. Atunci iarăși aprindea lumina și, cu spatele sprijinit de pernă, își ațintea privirile asupra ușii.

Cum să fii într-un așa hal de treaz înainte de a te deștepta? Închipuirea căpăta noi puteri, spre a-l amenința... Visa într-una, cu ochii deschiși. „Trebuie să scot din casa asta tot ceea ce ar putea sluji drept armă.” Himerică dorință. Poți uide și cu statueta Fecioarei, așezată pe un suport din lemn aurit, deasupra patului... Groaza înaripa neașteptatele-i evocări ucigăse și atunci se bruftulua singur, se lua peste picior. „Nu rămâne Christiane, o să plece, cu ochii înlăcrimați și împăcată cu trecutul nostru față de care nu am avut chiar toate duiosiile dorite. Trebuia să-mi trăiesc viața înainte de a ei. Și apoi, prea îmi reamintea de Charlotte, de zvânturatica ei mamă, de cea care a fugit fără să cunosc nici până acum adevărata pricină. Aveam nevoie, în momentul acela, să fiu singur: libertatea unor soți despărțiți îți face rău. Nu a fost o răzbunare, dar nu aveam poftă să o țin lângă mine pe fetița asta care ar fi devenit mărturia descumpănirii mele. Iar alintările, astea nu se învață. Să se ducă naibii, mi-am spus

la vremea aceea. De parcă, la opt ani, Christiane putea fi cauza dispariției nevestei mele. Totuși, eu am ales prenumele de Christiane, cel al unei surori de-ale mele, care a murit copil: a căzut în cincizeci de centimetri de apă, la marginea plajei. Am spirit de familie, nimeni nu o poate tăgădui, dar nu trag din el niciun folos, niciun leac. Am părăsit degrabă convoiul acesta uriaș pe care îl reprezintă o familie de morți și de vii. Trebuie să știi umbla singur, să te obișnuiești cu drumul, să înfrunți riscuri.. Astfel, pentru câteva clipe doar, somnul cobora peste idilicele sale gânduri. Era, la urma urmei, un băiat de treabă, care nu adusese vătămare decât propriilor păreri de rău.

„Christiane n-a dorit niciodată să o fac fericită după gustul meu: nu voia să-mi prilejuiască bucuria de a avea eu grijă de fericirea ei; în privința aceasta oamenii sunt egoiști.” Și din nou îl potopea somnul, îl îmboldea să respire aerul plin de măreție, premergător ivirii zorilor și atât de puțin menit amatorilor de Librium, Elavil 10, Bellergal etc...

Firește, o auzise pe Christiane dând drumul apei în cadă. Cu urechea la pândă, îi asculta pasul care făcea treptele să geamă. Unde se ducea? Oare pleca? Voia, cumva, să părăsească locuința aceasta care se făcea în jurul ei ca de gheață, care nu-i dăruia răgazul așteptat? Frank se sculase la rîndul lui și, fără să-și mai ia halatul, îi ieșise în întâmpinare. La ora două din noapte o găsise așezată în salon.

— Ce faci? Nu dormi?

Christiane părase mirată, nemulțumită; părul și-l strânsese într-un prosop legat ca un turban.

— Nu adorm niciodată fără să citesc.

— Dar văd că citești scrisori. Nu-ți poți petrece noaptea ca toată lumea?

Christiane își ridicase ochii asupra acestui tată alarmat; o privire întărită, și Frank se temu. Pentru ce nu se despovăra, odată pentru totdeauna, de toate cele ce avea

să-i spună! Frank o ștersese, spunând:

— Dacă așa facă și la mătușa...

Christiane își reluase lectura.

Dar se luminase, și Frank se gândi cu uimire că era o zi de vară, zi jilavă de august, în care îți făcea impresia că pielea este neconținut înțepată de insecte.

Atunci, își îndreptă un gând înduioșat spre Paris, spre birourile înveselite de o mobilă nordică și de plante netemătoare nici de colb, nici de aerul rarefiat, spre dactilografele care răspundeau cu zâmbete la zâmbetele lui și, ceva mai departe, spre vâlceaua tristă unde se ridica uzina lui cea nouă, gen italian, fără caturi, de un albastru azuriu...

Să viseze puțin la izbânzile sale: comenzile soseau cu duiumul, clienții străini vedeau trecând, în timp ce-și sorbeau whisky-ul, camioanele și camionetele cu sloganuri înflorate. Avea mașini noi, americane și șovăia în privința închirierii unui ordinator de generația a treia. Câte suave cutii de gunoi, câte câni și ligheane cu toartă, vesel colorate, nu ieșeau din uzina sa model, în care cantina personalului era decorată cu fresce semnate de Mathieu, ce tratau teme mai mult decât ușurate. Uneltele sale împodobeau cele două vitrine aflate la intrarea în camera de *recepție* - de la culoarea trandafirului la galbenul-pai, de la verdele ca lichenul la albul-smântâniu. Ce sărbătoare pentru ochi! Și coșurile acelea de pâine, și fețele de masă gofrate reproducând dantelăria unei fețe de masă regești, niciodată deformabile, totdeauna curate, și furtunurile acelea de stropit „transparente, și mobilierul de grădină ajurat precum capitellurile Alhambrei, și piscinele în formă de stea, de inimă, de rinichi, pe care nici gerul, nici timpul nu le puteau fisura...

Oare nu fusese, într-un fel, un binefăcător al preaîncercatei omeniri, aducând veselie până și în cel mai modest cămin? Societatea îi rămânea datoare pentru

asemenea indestructibile obiecte de artă. De câte ori nu azvârlise furtuna pe plaja Chambre d'Amour sau pe cea de la Biarritz propriile-i produse, intacte, cu toată lunga lor ședere în apa mării! Iar anul viitor avea să lanseze un nou detergent, a cărui culoare urma să se potrivească cu cea a chiuvelor și a găleților sale. Un praf nemaipomenit, ucigătorul murdăriilor și al petelor, în afară de cele ale conștiinței, cum îi plăcea să spună misișilor săi. Da, un alb paradisiac, pizmuț până și de îngerii cu aripi imaculate. De câteva săptămâni căuta un nume pentru produsul acesta miraculos, care îl costa zece franci tona, inclusiv parfumul florilor de câmp pe care avea să i-l dea. Frank căutase prin reviste vechi, în dicționarul Littré, în cataloagele vremilor apuse. Și de ce nu i-ar zice: FRANCE NEIGE? Șovăia, dar descoperise sloganul: „Trăiască ziua spălatului rufelor!”

Rămăsese la fereastră; colinele ce se topeau în zare, cerul, arborii îi aduceau dovada că lumea nu-i purta pică, în afară de fiica lui și de Elyane. Nu poți izbândi în toate, iar viața lui personală era încă în stadiu de machetă, în cartoanele lui. Tertipurile sufletești îl lăsau nepăsător; nu poți hăitui pe Dumnezeu ca pe un concurent. De aceea păstra în adâncurile eului un petic plivit, în cazul în care acest Vânător de temut l-ar lua în serios. Dar inima lui semăna cu o vizuină de iepuri: paiele putrezeau.

Christiane, cu bluza unduindu-i pe șolduri, își vedea mai departe de roboteală, fără a bănuși că, mai sus, tatăl-sihastru se dăruia meditației. Acum ea stropea straturile lungi de flori multicolore, și nu-și ridica deloc privirile asupra câmpiei, care, în ciuda verii, se arăta încă potolită. Două coțofene spintecară în zbor săgetat grădina. Mirosea frumos, a parfum de fructe răscolite.

Frank închise fereastra; se temea să-și cheme odrasla cu prenumele ei atât de banal. Trebuia să-și recapete chipul sever din ajun. Există un tren spre Bordeaux, la primul ceas al după-amiezii; așadar, un prânz cumpătat, o conversație

lungă, în care el singur avea să întrebe și să răspundă, apoi plecarea la gară. Avea să o însoțească, să-i ocupe un loc în vagonul de a-ntâia, lângă fereastră, să-i cumpere *Paris Match*, *Elle*, *Marie-Claire*, *Jours de France*, o pungă cu bomboane de mentă, foarte spirtoase, iar în momentul plecării, avea să-i strecoare în palmă două-trei hârtii a câte o sută de franci (de n-ar uita să și le vâre într-un buzunar, nu în portofel). După aceea, întoarcerea la propria-i viață. „Mi-e tare dragă puiculița aceea de Patricia; îmi plac aerele ei de pisicuță zglobie. Sâni buni de pipăit, față rotundă ca o brânză proaspătă din care se scurge apa ori de câte ori iese din baie. I-am văzut genunchii, două mere mici, aurii, și îmi mai plac mâinile ei care nu suportă inele, mâini făcute să descheie o cămașă.”

În fața oglinzii, Frank fredona.

Sună telefonul; Frank se năpusti spre aparatul de la intrare, dar Christiane i-o luă înainte, apucând receptorul.

— E pentru mine, zise ea fără să se întoarcă.

— A, bun.

Simțind în spate prezența tatălui, ea nu mai răspunse.

— Te înștiințez că aștept un telefon urgent de la Paris. Nu lungi prea mult vorba.

— E de la Paris, dar e pentru mine.

— A, bun.

Frank urcă la baie, se opri în fața ușii și se prefăcu că o deschide. Atunci desluși, nu prea limpede, câte ceva:

— Îți spun că am avut dreptate, dar nu are a face, asta nu schimbă cu nimic... Cheia e tot la locul ei. Știu, dar îți interzic să inviți pe cineva, pe oricine ar fi, auzi...

Era cu neputință să fi vorbit astfel mătușii; și-apoi aceasta locuia în Langoiran, nu la Paris. Atunci? Vreo colegă de școală, vreo corespondentă străină cu care făcea schimb de scrisori...

— Dacă băcănia din colț e deschisă...

Frank se săturase să o tot facă pe spionul, mai cu seamă că fata se ferea, bineînțeles, de urechi neprietene, își

continuă așadar toaleta, cu aceeași grijă ca în zilele dinainte. Avea să-și pună costumul nisipiu, a cărui haină destul de largă îi dădea întotdeauna impresia că a slăbit.

NU CHRISTIANE SE URCĂ ÎN tren, ci Frank. Era chemat de urgență la Paris: Odile, secretara, îl informa că dosarul cel gros „Detergent” dispăruse cu totul: proiecte, formule, studii privind piața, model pentru ambalaje, devize, machete de publicitate etc... Nimeni nu pricepea nimic; dulapurile de fier încuiate într-o anume încăpere nu fuseseră forțate.

— Domnule Frank, o să fie nevoie de zile și zile pentru reconstituirea lui.

— Bănuiești pe cineva?

— Ar fi fata aceea, Sylvine... Îmi părea cam ciudată, uita să-și încaseze leafa pe o lună, își lucra rochiile la croitori mari, de altfel asta vă și plăcea la ea, domnule Frank.

— Nu mă privește dacă avea amanți cheltuitori.

— Să anunț poliția?

— Nu. Dosarul trebuie să fi fost dat în altă parte, poate că se află la Robert, pentru studiu.

— E în vacanță, în străfundurile Spaniei, cu caravana lui.

— Înțeleg.

Coborî scara, după ce își puse mai întâi telefonul pe mescioară. Îi plăcea să țină aparatul în mână când vorbea. Posomorât, abia spusese bună ziua fiicei sale, care îi zâmbi; avea mâinile mânjite de noroi.

— Doar nu ești nebună să mergi desculță?

— Sunt obișnuită.

— Trebuie să plec la Paris.

— Când?

— După-amiază.

— S-a întâmplat ceva rău?

— Nu știu încă.

— Pentru afaceri de-ale tale?

— Da. De ce mă întrebi?

Christiane se duse la magazia de jos în care erau ținute uneltele de grădinărit; se spăla pe mâini la un robinet, și le șterse de un ștergar ce spânzura pe o sfoară, se înapoie în salon. La lumina zilei Christiane nu mai părea aceeași; își pierduse aerul acela distrat, de fetișcană, mutrișoara îmbufnată; era o femeie, în pofida celor nouăsprezece ani ai ei, de parcă ar fi trecut prin cine știe ce dureroasă încercare: ochi umbriți de farduri, o atitudine deloc stângace, un corp de care era conștientă; nu mai putea fi supusă după bunul plac. Din ce pricină era însă atât de slabă?

Christiane se așeză în fața tatălui ei, fără să-și plece privirile.

— Ai putut dejuna?

— Trebuie să-ți spun că s-a terminat cafeaua.

Frank aprinse o țigară. Christiane făcu la fel.

— Christiane, nu mai am timp să-ți vorbesc așa cum aș fi vrut.

Luase un aer nenorocit, dar tragicul nu a prevăzut o mască pentru ora zece dimineața; jocul forțat, gesturile nerugătoare ies ușor la iveală, ca și tonul, vorbirea molcomită, de parcă nu ți-ai aduce prea bine aminte replicile ce urmează a fi rostite. Frank continuă:

— Ceea ce aveam să-ți spun este serios, aș zice chiar foarte serios. Mă gândesc la viitor. Nu pot să te las să pleci, înainte de a sta de vorbă cu tine.

— Tată, aș vrea să-mi fac singură viața.

— Și îmi spui asta așa, după micul dejun, cu toată liniștea... Îți dai seama ce vorbești?

— Da.

— Iar pe deasupra, ești și neobrăzată. Mai poartă-te, rogu-te, ca fiica mea.

Frank vorbea cam aiurea; privirea copilei sale îl stânjenea. Mai luă o țigară, după ce pe prima o strivi cu un

gest nervos în scrumieră. Apoi se așează în fața biroului de care era atât de mândru, o masă din nuc american, căptușită cu oțel, străjuită de o lampă în formă de amforă și se afundă în fotoliul de piele neagră cu rotițe, ceea ce îi îngăduia să se deplaseze de-a lungul biroului. În spate, un balconaș cu grilaj din lemn sculptat cernea lumina prea vie ce năvălea din grădină; cu halatul acela de casă, oriental, avea un fals aer de o mie și una de nopți 1970. Luă repede scrisorile, bătu plicurile unul de altul; apoi, cu un cuțitaș fin, de argint, începu să le deschidă. Nu-i plăcea să le rupă cu degetul; tăietura trebuia să fie fără greș. Citea pe îndelete scrisoare cu scrisoare, de parcă fiecare i-ar fi cerut un timp de gândire. După ce își parcurse toată corespondența, o strânse într-un singur teanc pe care îl vârî în dulăpiorul cu sertare, aflat la îndemână; broaștele erau din argint aurit. În tot timpul acesta Christiane rămăsese tăcută; privea, fără contenire, copacii, iar Frank se simți descumpănit că nu descoperea niciun licăr de interes în ochii fiicei sale. Christiane nu-l lua în serios sau poate că era cu totul desprinsă de ceremonia epistolară la care el ținea atât de mult, mai ales când avea și spectatori. Dezamăgirea îi sluji lui Frank ca să-și împrăștiere iritarea și chiar prețioasa-i mânie, să o țină caldă; era gata să discute, să dojenească, să dea povețe...

— Cred, totuși, că altceva ai avea să-mi spui... Christiane, cu tine vorbesc.

— Ți-am scris.

— Știu. Chiar acum ți-am citit scrisoarea. Dar asta nu trebuie să te scutească de un răspuns.

— Să-ți răspund? La ce? Vreau să mă conduc singură.

— Dar mătușa ta știe?

— Sigur că da.

— Cum sigur că da? Știe sau nu?

Dintr-o dată, Christiane păru descumpănită, își freca mâinile una de alta, își înghițea saliva, nu-și mai afla locul. Oricum, trebuia să-și fi închipuit că tatăl ei avea să-i pună

asemenea întrebare.

— Ți-am spus totul în scrisoare.

— Numai ce-ai avut tu poftă să-mi spui, dar acum aș vrea să știu și restul, ceea ce nu ai avut de gând să-mi spui, adevărul.

Christiane se ghemui, aproape înfrigurată.

— Nu eram fericită. Atât și nimic mai mult.

— Și abia astăzi îți dai seama...

Câteva clipe de tăcere. Frank nu se simțea dispus să continue o discuție atât de supărătoare. Oare nu ar fi fost mai bine să nu știe nimic, ca să aibă liniște? De ce să nu stea cu el câteva zile? Ar fi avut timp să se gândească la cele ce voia să ceară, să compare și, la nevoie, să mărturisească.

— Și apoi, încearcă să te piepteni ceva mai bine. Nu suntem la Saint-Germain-des-Près.

Christiane stătea cu gura încleștată, îi măsura cuvintele, încordată, șireată, dar arșița din priviri îi dezmințea liniștea. Oare cine îi mistuia tainic, fără iertare, adâncurile ființei?

— Ce-ai de gând să faci?

Din nou își privi tatăl; deși palid, toate trăsăturile i se înăspriseră. În fața aerului rătăcit al Christianei, Frank se îmblânzi.

— Mă gândesc la viitorul tău. Atât și nimic mai mult.

— Nu vorbi așa, la întâmplare.

Neobrăzarea Christianei îl îndemnă pe Frank să o palmuiască; dar se stăpâni. Fata se afla într-o stare de răzvrătire și era nevoie de prudență, spre a încheia cu bine lupta aceasta în care potrivnicii nu aveau de ales nici arme, nici temeieri.

— Da, viitorul tău. Nu poți să stai așa, fără să faci nimic, să rătăcești prin grădina mătușii tale, ajutând-o la treburi mărunte, să dai examene fără un țel precis, să ieși la plimbare cu prieteni din sat, să sorbi câte ceva prin baruri, să-i privești pe pescarii Garonnei sau să faci sport, cu motoreta, cu părul în bătaia vântului... Încă n-ai ajuns la

vârsta pensionării, nu poți trăi ca o fată bătrână...

Un zâmbet cu două înțelesuri flutură pe buzele Christianei.

— Ce te face să râzi?

— Vorbești cum se vorbea altădată.

— Nu-mi place să-mi răspunzi.

Fata surâse din nou, iar Frank își pierdu din semeție, tăcu. Nu era ceasul vorbelor încropite, ci al bălilor în mare; nu voia să se lipsească de ele, deși mai cuviincios ar fi fost să nu-și mâne gândurile într-acolo. Soarele ardea cumplit dincolo de cerul pâcios; ziua se vestea lăncedă, amorțitoare, iar mânia era un tovarăș prost, acru și oacheș, în grădina aceasta care se destindea. Nu te poți supăra fără să asuzi, iar furia menține multă vreme mirosul acela de trup istovit.

— Bine, acum mă duc să-mi fac geamantanul, plec la Paris. O să stau acolo două zile. În timpul ăsta, tu o să locuiești aici, o să ai grijă de casă, o să răspunzi la telefoane, ale mele mai ales, de două ori pe zi. La nevoie, poți să faci baie în mare, dar vreau să nu vorbești cu nimeni, oricine ar fi. Biarritz nu este Langoiran.

— Iar eu o să fiu învățăcelul tău.

— Te rog să taci, după toate câte le-ai făcut.

— Puterea părintească înseamnă mai mult decât tutela?

— Nu știu. O să vedem după ce mă voi întoarce.

— Se poate trage vreo nădejde?

— În ce privință?

— Că vei fi decăzut sau mai degrabă că eu voi fi eliberată...

Apoi, cu glas mai scăzut:

— Este o putere limitată de lege.

— Ești informată, văd.

— Orice dicționar te poate lămuri.

Christiane se ridicase; schiță un gest de afecțiune spre tatăl din nou stăpân pe sine. Își reluă aerul îngrijorat, îndărătnic și murmură cu părere de rău:

— Îți mulțumesc.

Ședința se încheiase, iar Christiane nu așteptă să i se facă vreun semn din care să înțeleagă că trebuia să părăsească locul; dar Frank o opri:

— Amintește-ți de cele ce-ți spun: nu vreau niciun fel de buclucuri, mă înțelegi? Niciun fel. Meniurile o să ți le întocmești cu ajutorul Elisei.

— E tot aici, șireata?

— Da, nu-ți fie cu supărare. Și, mai ales, nu te arăta prea familiară cu oamenii. Știu că la țară există păcătosul obicei de a vorbi mai mult decât se cuvine. Ne aflăm într-o stațiune balneară, în care lumea mă cunoaște și, pot zice, mă stimează. A, era să uit: să nu spui că ești fiica mea. Nu încă. Să rămână între noi surpriza asta! Altfel s-ar putea naște clevetiri.

— Bine, dar vin aici în fiecare an...

— E adevărat, astăzi însă în alte condiții.

Christiane începea să-și piardă răbdarea; Frank îi luă mâna.

— Ciudat, cât de puțin prietenoasă poți fi. Ce înseamnă inelul ăsta?

— O verighetă.

— Ești măritată?

Frank se făcuse alb ca varul și dăduse drumul mâinii; ca unui lucru dezgustător.

— Nu.

— Cu așa ceva nu trebuie să te joci. E lucru sfânt. Iar ea îl îngână trăgănat:

— E lucru sfânt.

CHRISTIANE ÎȘI ÎNSOȚI TATĂL LA gară; nu pierdea nimic dacă îi ducea valiza, dacă-l urma cu o credință pasivă. Prânzul se desfășurase într-o atmosferă gravă; atâta tot. Frank jucase rolul tatălui întristat la culme,

iar Christiane se îngrijise de treburile mărunte: se ridicase să aducă la masă coșulețul cu pâine, se aplecase să-i dea cana cu apă, sărise să prindă cupa cu fructe. Da, un prânz cuminte, îmbietor: puiul era bine făcut, iar tarta cu lămâie, caldă și de un galben auriu. Christiane se apucase să bea lapte rece, iar Elise îi întinsese cu dispreț paharul plin. Pe urmă mănca lacom o piersică și ținu multă vreme sâmburele în gură, ceea ce îl scoase din sărite pe bietul Frank care, drept răzbunare, își aprinse o țigară de foi. Trebuia să fie cu băgare de seamă, să nu i se urce emoția la cap; avea îndatorirea să-și păstreze sângele rece și inima ciudoasă.

În gara toropită, călători puțini, bănci ticsite de familii și colete cu rufărie bască purtând semnătura Berrogain. Lumea își isprăvea hrana specifică: nugale, mici prăjituri caracteristice ținutului, pâine unsă cu chichon, felii din carne de porc ținută în untură. Abia ora două, ceasul în care visezi la o cameră bine ferecată, la storuri, la goliciune trupească. Frank se văzu nevoit să iasă de sub bolta de sticlă, să treacă în plin soare, căci vagonul de lux fusese tras mult în față. Un cleric se plimba de colo până colo, mormăind. Niște soldați își arătau unul altuia fotografii.

Frank nu mai avea ce spune fiicei sale, care pășea în spatele lui. Ar fi vrut să vorbească mult, să devină guraliv, să găsească cele mai potrivite cuvinte, dar văzduhul era o văpaie, îți usca buzele.

— Cred că o să fie iarăși tare cald.

Fata încuviință din cap.

— Mai puțini turiști totuși pe coasta bască decât anul trecut, pare-se. Lumea de prin hoteluri se vaită, agențiile nu închiriază nimic. Când te gândești că alde Lopez del Tierra del Sol fac camping în Iugoslavia. Nostime lucruri trebuie să se mai petreacă prin caravane...

Christiane continua să țină cu amândouă mâinile valiza tatălui ei.

— Pune-o jos, doar nu o s-o ții așa tot timpul.

După o clipă de tăcere adăugă:

— E tare plăcut Parisul în august; un oraș întreg doar pentru tine.

Christiane închise ochii, gârbovindu-se ușor. S-ar fi zis că o încearcă o emoție, ceea ce nu-i displăcu defel părintelui.

— În sfârșit!

Pe o altă linie venea un mărfar.

— Ar fi trebuit să facă și *ăștia* o gară mai atrăgătoare. Să se gândească la călătorii care plătesc tarif întreg și să le ofere un loc îmbietor, unde așteptarea să nu aibă aerul ăsta neplăcut.

Fu anunțat trenul de Paris. Acum vor putea tăcea. Se despărțiră în mare grabă. Frank luă mâna Christianei; era umflată, fierbinte.

— Și, mai ales, nu uita ce ți-am spus *anume*.

Frank se aplecă la portieră, în timp ce Christiane stătea dreaptă, absentă parcă. Trenul nu se urnise încă.

— O să avem întârziere. Ce-or mai fi așteptând?

Christiane propuse să se ducă la biroul de informații, dar tocmai atunci se auzi la megafon:

— Poftiți în vagoane. Încredințați-vă că ușile sunt bine închise!

Frank zâmbi: îi veneau pe limbă cuvinte neghioabe, dar și le înghiți:

— Și, mai ales, fii cu băgare de seamă la diferențele de temperatură. În aceeași seară poate fi și cald, și frig.

— Când te întorci?

Trenul se pusese în mișcare.

— Când te întorci?

Frank își plecase urechea, dar se văzuse nevoit, la stăruințele stewardului, să trântască portiera, în timp ce Christiane striga din răsuperi:

— Nu mai mult de patruzeci și opt de ore, te rog!

PARISUL ERA PUSTIU, TRIST CA în unele zile de noiembrie. Câteodată orașele mari îndură greu vara. Piatra pare mai încenușată ca de obicei, obloanele trase ca pentru doliu. Cerul nu se poate ține de vârfurile bisericilor, ci se deapănă într-o aburire, spre afund de zare. Mașinile, puține la număr, încremeneau răbdătoare în fața stopurilor, spre a lăsa să treacă perechi ciudate de bătrâni firavi, care, bucurându-se de vremea mult milostivă, țâșniseră din bezna încăperilor, spre a se răspândi în umbra vătuită a părculețelor, a grădinilor.

Câțiva turiști rățăceau în căutarea unor monumente inedite, apoi se sprijineau de parapetul vreunui pod și își despătureau hărțile. Unii tineri, goi până la brâu, moțăiau – mulți tare – pe sub copacii care aveau cheiurile.

Prin geamul taxiului Frank privea frunzișul ce-și preschimba verdele în ruginiu, casele care căpătaseră parcă o față și mai bătrânicioasă, apa Senei, vâscoasă, neclintită. Nu se putea obișnui cu moleșeala aceea a începutului de noapte. Parisul devenea poros, ușor, i se descoperea privirii asemenea unei uriașe cariere părăsite. Nu mai era decorul meticulos și rar al iernii și al primăverii în care totul este o învălmășire, ci o capitală deschisă oricui; ea se lăsa pe mâinile unui bătrânel cu toiag, pornit pe sfadă, ale unei florărese care, înainte de a-și rânduî buchetele în coli mari de hârtie, le înviora cu o bură de apă. La o răspântie, o femeie țesea un guler de cămașă; era așezată pe-o bancă, în timp ce niște portughezi, care vorbeau tare, făcuseră roată în jurul ei precum o curte gălăgioasă în preajma reginei sale.

Taxiul înaintă de-a lungul cheiurilor, o luă pe podul Concorde, năvăli în strada Royale (care își pierduse cu totul scânteierea prăvăliilor sale, acum cu gratiile lăsate), după ce ieșise din piața în care câțiva turiști aflați în camping căscau gura în jurul bazinelor cu apă ce cădea în vâluri ușoare peste naiade în stil roman. Nicicând nu contemplantă Frank atât de îndelung Parisul, așa cum ai face cu primul

tiraj al unei gravuri prețioase; nu lipseau nici zvâcnirile de păsăret în stoluri oarecum fantomatice, nici focurile de artificii, nici vorbele istorice, nici caii înaripați, nici aparatele inginerului Lebas întru înălțarea obeliscului – o scenă părăsită, prea mare, care și-a pierdut mașinăria... Fără să se întoarcă, șoferul o strigă:

— Bine faceți că vizitați Parisul la ora asta, n-o să vă stingherească nimeni.

Lua de pe banchetă bucăți de covrig pe care le înghițea cu poftă. Câinele lui se agita pe scaunul din față, cu botul pregătit să lingă. Șoferul avea o scăfârlie de vizitiu bătrân, aplecat pe o parte de parcă ar tot fi ascultat la zurgălăii vreunui cal.

Când Frank îi întinse o bancnotă, nu se grăbi să înapoieze restul, avea chef de vorbă, de pierdut vremea, ori de cine știe ce amintiri.

— Știți câți ani am? Ia ghiciți; șaptezeci și doi. Mi s-a întâmplat chiar ca cineva să-mi nască în taxi. Dar ceea ce ar trebui neapărat, dacă guvernul s-ar dovedi cu adevărat guvern, ar fi ca stațiile de taximetre să fie sub copaci. În felul ăsta nu i s-ar mai încinge nimănui fundul pe băncile prea fierbinți.

Banii și-i ținea talmeș-balmeș, într-o poșetă de damă.

— Dă-te la o parte, Pompon, domnul nu-i hoț, n-o să ne ia banii.

Pompon îi întinse o labă lui Frank, care ieși din mașină în cea mai mare grabă.

Marile clădiri își mai pierduseră din viață. B.N.P.¹-ul era încă luminat înăuntru. Frank nu-și mai recunoștea strada; pe câteva balcoane mușcatele se ofileau, o jaluzeă atârna, pe jumătate desprinsă. Un bărbat cu un șorț lung, kaki, de ofițer englez, își plimba pisica în lesă.

Portăreasa plecase la mare, pentru băi; de aceea îl primi gâfâind, o bătrânică, întrebându-l, prin ușa întredeschisă și ținută de un lăntuc a cabinei, ce dorea la asemenea oră.

¹ Banca Națională Populară.

— Mă-ntorc la mine acasă, doamnă dragă.

Frank urcă scara cu pas ostenit, căci ascensorul era în pană. Abia ajuns în casă, Frank puse mâna pe telefonul prăfuit. Dacă era vorba de vreo veste proastă, prefera să o afle singur, în izul acela de covoare făcute sul, cu geamantanul la picioare. Dar, la zece seara, birourile lui erau pustii.

— Ar fi trebuit să călătoresc noaptea, să nu sosesc decât dimineața.

Nu voia să-și mărturisească însă că fugise de Biarritz, de Elyane și mai cu seamă de Christiane, ca un simplu borfaș care, după cine știe ce atac banditesc, se ascunde la tata și la mama în Correze sau în Loire-Atlantique, spre a-și pierde urma. Deschise larg ferestrele din firdizele frumoasei sale camere de zi, trase perdelele. Lărgimea încăperii îngăduia, mulțumită unor diferențe de nivel, crearea unui colțisor intim, a altuia de odihnă, a unuia de conversație și a altuia pentru luarea mesei... Studiase cu grijă mărunțirea aceasta, în așa fel încât să se poată simți pretutindeni și totodată nicăieri în apartamentul de sub acoperișurile de culoare albă, ușor gălbui și cafenii. Locurile de petrecere a timpului ziua, cu măiestrie împărțite de albastrul cobalt al pernelor și de galbenul-deschis al instalațiilor, îi permiteau să trăiască într-un spațiu aerat, tocmai pentru că lipseau pereții despărțitori. Aici, „umorul domnea logodit cu tinerețea”, cu tinerețea spiritului, se înțelege.

De la balconul său putea zări arborii, mai îmbătrâniți decât ar fi fost firească, de pe acum intrați în toamnă. Frank respira anevoie în aerul acesta la fel de greu afară ca și înăuntru. De unde oare un anume miros de umezeală? Se simțea dinainte scârbit, de noaptea care începea în cea mai desăvârșită însingurare; pereții aceștia goi îl tulburau (depusese la Creditul Municipal colecția sa de tablouri abstracte, spre a fi în mai bună păstrare decât acasă; în ciuda soneriilor de alarmă și a întregului sistem de securitate, parte din ea fusese furată: era destul să treci pe

scara de serviciu și să deschizi ușa de la bucătărie, împingând un drug de fier în partea de jos).

— Trebuie să fac neapărat ceva.

Mai întâi frigiderul. Nu găsi decât salam uscat ca iasca, brânză gata mucegăită, unt ranced; femeia din casă îl scosese din priză înainte de a pleca. Nu mai rămăseseră decât câteva bucățele de brânză din sortul „La vache qui rit”, câțiva pesmeți jilavi în ciuda înfățișării lor crocante, o sticlă, pe jumătate goală, cu vin, aproape oțet. „Atâta mi-ar mai lipsi: să-mi fie oferit pe un burete”, gândi el.

Atunci Frank se apucă să telefoneze, oarecum la întâmplare, unor prieteni deveniți abonați absenți. Mic trebuia să fie acasă. Și Mic era într-adevăr acasă, nu prea sigură pe ea însăși; o stingherea.

— Frank, unde ești?

— La Paris.

— Te credeam la Biarritz. Ce faci?

— Dar tu?

— Plec mâine în Islanda.

— Ești liberă în seara asta?

— Nici vorbă. Avionul pleacă foarte devreme. Mă simt istovită.

— Trăiești cu obloanele trase, biata de tine... Și cu gura ferecată.

— Frank, nu mi-e deloc a râde.

— De ce?

— Georges nu mai dă niciun semn de viață.

— E bolnav?

— Nu, nicidecum! Vânează în Parisul de noapte. Doarme în mașină și vine acasă pe furiș, către ora șase dimineața, să se spele.

— Nu-i la Deauville?

— Așa că plec, ca să-l pun pe jar.

— Fă-l gelos.

— Cu cine? Frank, urează-mi noroc.

— De ce?

— Nu știu, am de gând să o iau îndărăt pe firul vieții mele. Adios!

— La urma urmei, ești nefericită?

— Eu? (Câteva clipe de tăcere.) Așa-i. Ești clarvăzător, dragul meu Frank, deși nu mă smiorcăi la telefon. Încă o dată, adios.

Frank așeză receptorul în furcă. Dar dacă Mic avea să-și pună capăt vieții? Atunci o chemă din nou; telefonul sună însă multă vreme ocupat. Pentru ce să nu formeze numerele unor inși necunoscuți, numere alese la întâmplare din cartea de telefon?... Să audă glasuri tulburate ori închiudate, să-și facă relații în câteva clipite, să iubească o voce; asta ar aduce schimbări pe unele chipuri care nu se ostenesc să-și piardă firea, ca cel al sărmanei Mic năpădite de panică. Nenorocirile din timpul verii nu stârnesc „plânsul îngerilor”. Cel mai sănătos era să se întindă pe un pat; lucru simplu somnul, până și în păienjenişul unei vieți de familie. Atunci Frank adormi, pe cearșaful tras peste cuvertura din mătase japoneză, cuvertură ale cărei motive decorative o desenase chiar el, prin reproducere după secularele metode tehnice folosite pe Coasta de Fildes: artizanatul creează întotdeauna o atmosferă de week-end, mai cu seamă în casele industriașilor care, în fiecare seară, după orele de serviciu, vor să se întoarcă acasă veseli.

FRANK SE TREZI DIS-DE-DIMINEAȚĂ, cu gura coclită, gol-goluț ca în prima lui zi de viață; se miră, întrucât știa că se culcase cu pijamaua. Dar nu. Era ca o adevărată deșteptare după o noapte împătimită, în care te joci cu cearșafurile, te înfășori în ele în fața unei partenere care se culcă pe o parte, spre a-și feri sânii de lumina zilei. Cu toate acestea, era singur în căldura aceasta lichidă care începea să i se strecoare în apartament. Neașteptata trândăvie în Paris îl stânjenea; îi era foame,

avea pete roșii pe mâini, dureri în ceafă, de parcă și-ar fi petrecut noaptea în aprinderile dragostei. La Biarritz, cel puțin, nu trebuia să stea treaz peste dosare, ci peste un trup cu poleiri de nisip, unsuros atât cât șade bine, peste o mână cutreierătoare, peste o privire prelinsă între pleoape uleioase; nu avea de luat hotărâri, ci de prins ocazii. Nu mai cunoștea necazurile; doar ciuda că cineva nu se ține de cuvânt, că o seară se încheie în comicăriile unei societăți îndrăgostite de ea însăși, narcisiacă la culme și care se contemplă în hotarele propriilor ei plăceri, trăite din plin.

Astfel dezgolit privirii, Parisul își regăsea distanțele, adevăratele-i spații; așezat în fața cafelei sale, pe terasa unui bistro care nu mai servea cornuri (clientela micului dejun dispăruse), ci felii de tartă pentru femeiuști subalimentate, cu mijloc de viespe, Frank nu mai știa dacă este un turist aflat la capătul drumeției sau unul dintre acei automobiliști care o șterg după ce au provocat un accident mortal. Ceru lapte rece, căci ceașca frigea, iar lichidul nu era de băut, chiar dacă ai fi stat să suflă, ca să-l răcorești. Frank nu era cu mașina, iar taxiurile se dovedeau rare; grupuri de tineri trăind în lânchezeală și deghizare, mari degustători de înghețată îl duceau cu gândul spre anumite orașe exotice, amorțite, din inima Americii, acoperite cu străvechiul colb adus de westerne. Asfaltul era scos de prin multe locuri, de unde și grupurile mici de lucrători mai bronzăți decât acei *play-boys* de pe plaja Chambre d'Amour. Pământul arăta răscolit, ca și cum s-ar fi căutat petrol cu sonde puse în funcțiune, cu un întreg material de foreze și de macarale firave în aparență, dar care vărsau mormane de pământ pe un șantier de nomazi.

Nicicând nu mai mersese Frank, pe jos, atât de mult; o luă peste cheiuri, ocoli câteva trupuri, dându-se înapoi din fața unui tânăr bărbos care cerea bani sau îi oferea reviste de poezie, desene, podoabe din metal, totul cu un surâs nespus de generos pentru bărbatul acesta de cincizeci de ani, impunător, care, din pricina mersului său stângaci,

aducea ca un cardiac convalescent. Parisul se dăruia astfel moliciunii, reparațiilor, treburilor mărunțite, micilor câștiguri. Iar Frank se simțea prost că era nevoit să sară peste formele acelea întinse ca pe o plajă, peste tarabe, neîncumetându-se să se întoarcă în fața unei priviri prea miloage. Venea dintr-o altă lume, al cărei huzur nu interesa pe nimeni; aici, pentru precupeții de fructe, vara era atotstăpânitoare; altundeva, ea era luată drept o serbare zădărnicită.

Către ora zece ajunse la biroul său din strada Washington. Fu silit să sune la ușă, nu avea cheie. Cheile deformau buzunarele costumelor ușoare ca fulgul, ori el nu putea suferi nici cea mai neînsemnată cută; de aceea, în mașina lui, se ținea țeapăn ca un i, spre a nu-și mototoli haina sau blazerul cu șliț dublu. Îi deschise o femeie.

— Cine ești dumneata?

— Dar dumneata?

— Nu te-am văzut niciodată.

Biata femeie încercase să-l oprească, dar Frank o îmbrâncise aspru, ceea ce o făcu să scoată un strigăt; trase aspiratorul din priză.

— E închis până la 30 august.

Frank deschise ușa biroului, oftă: iată limanul, portul, adăpostul, refugiul. Și mirosul acela de skai, stăruitor ca întotdeauna...

Femeia veni din nou.

— Dacă sunteți cumva de-al casei, e cu totul altceva. O înlocuiesc pe portăreasă, e plecată la Biarritz, împreună cuntreaga familie. Eu vin să aerisesc, să deschid ferestrele, ca să se creadă că totuși e locuită.

— Mulțumesc.

Femeia murmură cu glas șovăitor:

— Oți fi domnul Frank, patronul?

— Da.

— Observați că am avut încredere.

— Nu-i nimeni pe-aici?

— Ba da. Domnișoara Odile, dar e dusă la coafor.

— Unde-i corespondența?

— Nu știu, de asta se îngrijește domnișoara Odile.

În birou era răcoare; orbitoarea lumină a soarelui calcina perdelele. Dar pe masă, nimic lăsat la voia întâmplării. Deschise un sertar și luă, automat, o bomboană de mentă.

— Aveți nevoie de mine?

— Nu, o aștept pe domnișoara Odile.

Frank găsi că, astfel lambrisat și de un grafism sever, biroul e urât. Își puse în funcțiune interfonul, dar nu-i răspunse niciun glas, nimic în afară de un cârâit.

— Domnișoară Odile!

Frank repetă prenumele de câteva ori. Asta îi făcea bine, își regăsea tonul autoritar, glasul tăios, nu mai avea răbdare, lovea cu palma în tăblia biroului. Minunat. Atunci, ca într-o joacă, vorbi:

— Gata cu povestea dumitale de dragoste. Ți s-a spus vreodată că ai coate încântătoare și o ceafă de creolă? Ar fi trebuit să ies cu tine în lume. Ai fi fost o fată care știe să admire, așadar liniștitoare. La teatru sau la o cină ai fi fost acceptabilă. Nu ți-am văzut niciodată prea bine decolteurile... Drept răspuns la decolteul dumitale din 23 al acestei luni, am onoarea să pun mâna pe făptura dumitale. Până atunci, rogu-te să-mi răspunzi degrabă cu un surâs etc... Nu-mi place să văd pe dumneata nici culoarea nisipului, nici trandafiriul. N-ai fost niciodată în doliu, să vezi cum îți stă negrul, un negru lucitor, ori vaporos? Carnea nu mai pare pietroasă sub o țesătură prea subțire...

Când Frank își înălță capul, după ce închise interfonul, văzu că nu mai era singur. În fața lui, un tânăr amuzat.

— Cine ești dumneata? Cum de-ai intrat aici?

Băiatul nu răspunse, își aprinse o țigară, apoi scutură cutia cu chibrituri, ca pentru a-i asculta zgomotul pe care îl ritma din ce în ce mai iute.

— Cine ești dumneata?

Frank se ridică; atitudinea acestui *muțunache* îl

descumpănea: ani, abia douăzeci, pulover roșu, îmbrăcat de-a dreptul pe piele, pantalon alb și încălțări ciudate. Ținea în mână o geantă cu fermoar, de la vreo companie aeriană. Păr ciufulit, ochelari cu ramă de oțel, barbă rotundă, în colan, cu grijă adusă din foarfeci.

Ochii însă, ochii nu-i puteai uita. Alungiți, scânteietori, ațintindu-se asupra oamenilor sau a lucrurilor fără să clipească, însetați de orice, atenți, uneori ironici: judecau, tulburau prin luminozitatea lor, sau deveneau, dintr-o dată, aproape visători, însă gata de răspuns, jucându-și luminile, pupilele neastâmpărate, stinse uneori, șirete, ochi de om fără somnie, ori de braconier, parcă prea puțin învățați cu cele ce li se înfățișau, dar iuți la nevoie, plini de hotărâre în clipa convenită.

— Mă numesc Richard.

Dădu drumul genții și se așeză pe brațul unui fotoliu.

— Christiane nu v-a vorbit de mine?

— Fiica mea?

— Da, Christiane. După câte știu nu aveți două.

Și își strecură mâna pe sub cingătoarea de la brâu, de unde își scoase din nou pachetul de țigări și începu să fumeze, cu mișcări mai iuți decât prima oară. Din buzunarul în formă de pistol își trase portofelul, îl deschise și îi dădu lui Frank o fotografie.

— Cel din stânga sunt eu, Christiane e așezată pe stâncă.

Frank puse mâna pe telefon, formă un număr, unul oarecare. Tânărului nici nu-i păsa de atitudinea lui Frank.

— Se simte bine?

Frank sună din nou; glasul îi era furios.

— Alo, alo, dați-mi Tourcoing. Nu aveți fir? În toiul lunii august? Mai încercați... Nu-i liber? Vă bateți joc de mine... Bine, o să revin.

Apoi către Richard:

— Se simte bine sau, doar, *mai* bine.

După câteva clipe de tăcere, din ce în ce mai bănuitor, Frank adăugă:

— Cum ai cunoscut-o?

Richard izbucni în râs, cuprins de o veselie nefăcută. Se ridică, își scoase ochelarii pe care și-i șterse cu poala tricoului, și-i puse iar pe nas, fără să-și poată stăvili râsul. Apoi veni să se sprijine de marginea biroului, alăturându-și fruntea de lemnul acesteia; nu mai contenea cu hlizitul și, tot izbindu-și pumnul în mapa de piele, repeta:

— Cum ai cunoscut-o? Cum ai cunoscut-o?

— Acum ajunge. Trebuie să și lucrez. Dacă e o glumă, a ținut destul. Înainte de a pleca, închide ușa la intrare.

La auzul acestor cuvinte convenționale, al căror dispreț încerca să ascundă o anume teamă, Richard deveni serios. Frank îl urmărea cu coada ochiului, în timp ce tânărul umbla prin încăpere frecându-și palmele de pulpe.

— Ea mi-a telefonat că sunteți la Paris.

— Cine ea?

— Christiane.

— Așadar, te cunoaște?

Richard veni lângă Frank.

— Ce s-a-ntâmpat, vă este cumva rău?

Tânărul părea să-și bată joc de mutra amărâtă a lui Frank, care simțea că vântul îi bate împotriva. Și apoi, biroul lucitor îi dădea lui Richard prilejul să se joace cu obiectele ce-i cădeau sub mână, mici unelte din plastic, miniaturizate, reproducând toate particularitățile fabricației de ansamblu a uzinelor. Aprindea și stingea lămpile, se distra cu fișierele, deschidea dosarele, vorbea la interfon, descoperea un sertar plin de medicamente, rupea file dintr-o agendă, răvășea tot raftul de coperti goale așezate cu cotorul spre furnir; în spate, un bar care se aprindea automat, înțesat de sticle cu whisky. Richard pune totul la loc, fără să strice nimic. Pe urmă jonglă cu o întreagă colecție de ouă din cristal, din onix sau marmură colorată.

— Lasă toate astea.

Richard puse ouăle la loc, pe trepiedul lor. Vizita continua, când înceată, rostuită, când sturlubatică. Se purta

ca un copil care a stat prea multă vreme cuminte. Se învârtea în jurul lui Frank, care îi urmărea toate mișcările și care nu se ridicase de pe fotoliul său rotitor, cu spătar înalt, din lemn negru lustruit. Richard nu mai vorbea. În sfârșit, luă dintr-un pahar de metal un stilou și scrisese ceva pe o filă din agendă, apoi îi dădu hârtia lui Frank care, peste câteva minute, se hotărî să ia cunoștință de ea. Să fie, poate, prețul unei răscumpărări? Sau al restituirii dosarului-detergent? Sau... Frank își luă ochelarii lăsați pe birou și citi: „Sunt prietenul Christianei, ne căsătorim luna viitoare. Veniți la nuntă?”

Înebunit de furie (lucru lesne de văzut după încruntarea neobișnuită a sprâncenelor), Frank se ridică împingând cu putere fotoliul, el care se temea atât să nu lase dăre pe mochete; el, patronul cu gesturi cumpănite, a cărui tăcere însemna deplinătatea succesului; el, comeseanul recunoscut al comitetelor la modă; el, care își scotea ochelarii trăgând de amândouă brațele odată; el, care dădea spre studiere unui grafolog semnăturile clienților săi; el, care venea la birou ca și când s-ar fi întors de la o partidă de golf, cu privirile încălzite, cu mișcări iuți, cu chemări imediate la telefon...

— Șterge-o!

Richard se trase spre fundul încăperii, deși nu-i era teamă de coupe papier-ul azvârlit cu mânie asupra lui, asaltatorul.

— Ești într-adevăr așa cum ești. Christiane era încă departe de adevăr. La urma urmei, apăra și ea familia, din când în când.

— Pentru ce „din când în când?”

— Păi trăim împreună de șase luni și mai bine.

— Unde?

— Aici, la Paris, nimic extraordinar... Doar cu masa nu-i prea ușor. Să mănânci pe pat, asta îți cam taie pofta și poți răsturna sosul de roșii. În urmă cu o săptămână ne-am spălat pe dinți cu maioneză în tub.

Frank rupsesse hârtia dezvăluitoare, risipind pe jos bucățelele, contrar obiceiurilor sale. Voia să-i țină piept.

— Te înșeli, tinere. Nu-i vorba de aceeași Christiane. Fiica mea se află la Langoiran, cu mătușa ei. Acolo stă.

— Știu.

— Ce știi?

— O uitaseși acolo. Am ajutat-o să fugă. Cum? Asta nu te privește pe dumneata.

Frank se apropie de Richard, covârșit, aproape spăsit, iar tânărul se dădu înapoi, de teamă să nu simtă așezându-i-se pe umăr o mână. Mâna unui tată jignit.

— De șase luni?

— De șase luni.

— Dar ea îmi scria din Langoiran?!

— Doar nu sunteți un nătâng...

— Dumneata...

— Ce, dumneata...

— Nu, nimic... Târâtura!

— Cine?

— Sora mea.

— E o bătrână de ispravă.

— Bătrână?

Richard zâmbi.

— Că n-o fi tânără; pare însă mai tânără decât dumneata.

Frank încercă să redevină stăpân pe sine. La urma urmei, Christiane era liberă să-și folosească timpul după bunu-i plac; ea îi trimitea scrisori nici insultătoare, nici vulgare. Marea-i tristețe din dimineața aceasta îi răpea și ultima fărâamă de putere. Ce-i făcut e făcut! Oare ce mai înseamnă fecioria în timpurile noastre? Păcat că nu era o gheișă care să poată redeveni fecioară, datorită îndemânării medicilor. Scurtă aventură pentru o fată cinstită, cuviincioasă, corectă. Îi veni în minte titlul scris cu litere mari într-un cotidian din ajun: „*Cine o însoțea pe Josette în seara morții sale tragice?*” Nu, aici totul era limpede, puțin cam imperativ; dar legătura aceasta nu avea să sfârșească

printr-un înech în apele Garonnei: dezonoarea era salvată.

— Cu ce te ocupi?

— Am o licență.

— În ce?

— Ce mai dorești să știi?

Richard înaintă spre Frank, amenințător; armistițiul luase sfârșit.

— Spune-mi, s-ar zice că ești gelos...

— Eu? Gelos?

— Da.

— Netrebnicule!

— Vrei să o păstrezi doar pentru dumneata... Dar asta are un nume, dragul meu domn...

Frank se năpusti spre una din părțile laterale ale bibliotecii, parte care, de fapt, reprezenta o ușă ce da spre o mini-rezervă de arhivă. Pentru a o deschide nu trebuia decât să tragi spre tine cadrul: închizătoarea era automată. Frank apucă un revolver ascuns sub o stivă de dosare. Richard nu se clinti; mâinile, tot vârate sub cureaua pantalonilor.

— Nu ești în legitimă apărare... Firește, funcționarii îți vor aduce portocale...

— Am dreptul, ca tată, să-mi salvez fiica.

— Să o salvezi de ce anume?

— Îți ghicesc gândurile, șantaj...

— Ar fi timpul să te liniștești.

Richard se apropie de Frank; privirea i se îngustase, devenise aproape neagră, fruntea i se umezea; dar nu se opri. Se auzi țăcănitul sec al piedicii.

— Make love, not war!¹

Frank băgă de seamă că urechile lui Richard erau tare mici, îi observă surâsul; părul nu-l purta prea lung; dintr-o dată, își văzu fiica atârnată de gâtul acestui băiat; imaginea i se păru de nesuportat, iar mâna care ținea arma începu să

¹ Faceți dragoste, nu război! (engl.)

tremure. Să tragă în aer, să tragă în orice, numai să tragă...

— Ar fi trebuit să te ocupi mai înainte de fetiță. Noi ne iubim așa cum suntem, cu virtuțile și cusururile noastre. Să-ți spun ceva: înainte de ea, iubeam pe oricine; astăzi, totul s-a schimbat. Alături de ea vreau să-mi clădesc viața. Ai băgat de seamă ce tare seamănă cu Anouk Aimée?...

Frank se simțea ridicol cu revolverul acela în mână, nici măcar încărcat. Gloanțele se aflau într-o cutie de țigări olandeze „Panter”. Atunci ce să facă? Să-l lovească pe Richard cu mânerul armei în ceafă, să i-l arunce în obraz, sau să-l țină mai departe la respect (nimerit cuvânt)...

— Vor lua alții asupra lor grija să-ți vină de hac.

— De ce nu o faci chiar dumneata?

Un răstimp de grea tăcere. Frank duse pistolul la loc, în ascunzătoarea lui:

— Grozav se mai aseamănă tații între ei. Al meu era la fel. L-am văzut plângând în timp ce își omora câinele lovit în plin de o mașină.

Frank luă dintr-un tub o pastilă și bău un pahar mare de alcool. Apoi se așeză în fața biroului; acolo se simțea el cel mai bine. Până și dușmanul îi devenea interlocutor.

— Ce licență?

— În filosofie.

— Și, în afară de asta?

— În afară de asta? Vom vedea, vom umbla mult, totul va depinde...

— De ce anume!

— Parcă mai știi! Când revolverul dumitale o să aibă gloanțe...

Frank începea să se potolească, mânia îi rănea amorul propriu. Se credea prins într-o capcană, trebuia să o ia pe ocolite, să mai lase timpul să treacă, după gestul acela care îl coborâse în ochii băiatului.

— Să stăm de vorbă, domnule dragă.

— Dar asta și facem de când cu episodul...

— Vreau să spun: să stăm de vorbă *cu adevărat*.

— Nu mai am nimic de spus. Mă duc cu un prieten să o iau de la Biarritz: voia să-și adune niște lucruri de la dumneata, atâta tot. O fotografie mai ales, nu știu a cui...

— Dumneata nu ai bani, iar eu am.

— Nu-ți cerem nimic. Ar fi trebuit să te anunțăm, acum gata. Ce-i drept, nu ne stingherești.

Asta era prea de tot. Frank ar fi trebuit să ia pildă de la Richard, să rămână nepăsător, să se stăpânească; după aceea ar fi fost destulă vreme să distrugă totul.

Tânărul era neînduplecat, șiret sau nevinovat?

— Mă împotrivesc. Fiica mea este minoră.

— Nu și dacă îi dăruiești libertatea.

— Nu.

— Credeam că ai devenit mai înțelept.

— Am spus nu. Va pleca la Londra și nu-i vei ști niciodată adresa.

— O sechestrezi?

— Nu, o salvez.

— Totul e să ajungă până la Londra.

— O voi însoți.

Richard mârâi înăbușit, a lehamite. Își privi ceasul, se apropie de o glastră cu plante rare, își trecu un deget peste frunze.

— Cineva a semănat boabe de fasole într-un castronaș. În fiecare zi li se măsoară tulpinile. Fiecare cu fasolea lui; câștigă cel cu firul mai înalt decât toate.

— Șterge-o!

— Te părăsesc, nu o șterg.

— Ne mai vedem noi!

— Nădăjduiesc. De altfel, o să-ți trimit o scrisoare în dublu exemplar, ca să punem lucrurile la punct. Știi ce a spus Stendhal? „Amintiți-vă că în dragoste a poseda nu înseamnă nimic, a ști să te bucuri e totul.”

Richard plecă, închizând ușile duble de culoarea căprioarei, după ce le mângâie învelișul de piele; apoi le

întredeschise: un chip zâmbitor își făcu apariția.

— Spune-i Christianei, eu îi zic Toune, - nu poți face diminutiv de la Chris - că totul a mers strună, e mai bine așa.

— Dă-ne pace, Richard!

Frank șovăise rostindu-i prenumele, o făcea pentru prima oară.

— Dumneata trebuie să ne lași pe noi în pace. Nu-ți cerem nimic.

...În fața răcelii acestui ins, a cărui tinerețe nu-i ierta cu nimic neobrăzarea, Frank rămase ca într-o cumpănă cu sine. Omul știa ce voia, fără să dea înapoi, pleca netemător, nu se supunea cerințelor unei situații care ar fi trebuit să-i impună mai multă dibăcie de fiecare zi în lipsa dibăciei în ale societății. Richard trecea ușor, fără a se sinchisi de impresia stârnită într-o ființă obișnuită să fie tratată doar cu deferență și măsură.

Socotit un psiholog încercat (erau gustate părerile sale asupra multora, portretele schițate pe seama lor, butadele sale, impresiile sau tăcerile, în timpul cărora ochii îi scânteiau ștregărește), Frank se vedea acum neputincios, plin de furie în fața acestui sfrijit, al cărui fel de a se purta nu-l prea înțelegea. Din ce trib cobora oare? Iar pe deasupra îi reușea și *ieșirea din scenă...*

— Mă întorc la Biarritz, o să mai auzi de mine.

— Nici măcar nu-mi cunoști adresa.

Richard adăugă mai cald:

— Adresa noastră.

— O voi afla.

— Nu sunt trecut în cartea de telefon. Strada Petits-Augustins, numărul 34, a cincea pe dreapta, fără lift. Poți ajunge cu metroul sau cu autobuzul, chiar din arondismentul XVI.

Atunci Frank încercă să facă scandal, să se impună acestui personaj care îi luneca printre degete, mult prea pașnic pentru a săvârși un viol.

— Familia dumitale va fi înștiințată.

— Puțin le pasă părinților mei.

După câteva clipe de tăcere, glasul i se îndulci:

— De treabă femeie mătușa dumitale. A priceput imediat. Cu ce ne trimite ea, răzbim. Din nefericire, are patima dulcețurilor. Asta-i face plăcere lui Toune; ghicește cireșul sau părul doar după gustul fructelor.

Iar Lucienne - sora lui mai vârstnică, femeia care pierduse atâtea măritişuri, care sosea târziu la o întâlnire, dar plângea apoi toată noaptea, care-și lua după aceea de la început raznele amoroase - fusese părtașa acestor neștiute iubiri. Iubea repede; opt zile îi ajungeau; după aceea, puneă capăt oricărei revărsări de simțăminte. Un adevărat bordel la ea acasă... Iar el își încredințase fiica acestei samaritene a plăcerii, care-i pescuia pe bărbații întristați, liniștindu-i fără a-i sătura peste măsură. Și eu care mi-o vedeam pe Cristiane crescând în vârstă și înțelepciune, tainică oarecum, împăcându-se cu despărțirile (tata e atât de ocupat), devenind domnișoară fără să-și dea seama - doar în fața oglinzii unde sălășluiește diavolul -, fără poticniri, făcând apoi un bogat măritiş provincial și încheind cu bucătăria, plozii îmbrăcați în haine de duminică, cu fugăriri prin hățișurile îngăduite de bună-cuviință, cu acel nestins simț al păcatului, emoționată la venirea teatrelor în turneul cu care își sfârșesc cariera vechii actori ai Comediei Franceze, preschimbându-și soțul într-un obiect de producție, de reproducție, nu de consum, și lăsându-și tatăl să îmbătrânească în nemaipomenite pariuri.

— Pleacă.

— Poți să-mi spui Ricou.

— Te văd pentru ultima oară.

— Tot ce se poate.

— Voi acționa în consecință.

— Nu uita că ne iubim, Toune și cu mine.

Frank șovăi înainte de a pune întrebarea care îi frigea buzele:

— Un copil?

— Nu. Nu mi-a spus nimic.

— Tot e bine.

— Morala a rămas nevătămată, nu-i așa? Dar nu și sănătoasă.

Richard plecă așa cum venise, cu pas neauzit. Frank vru să-l cheme înapoi, dar la ce bun? „Nu-i cunosc nici măcar numele de familie... Are, oare, familie? Ce mutră de orfan răzbunător, furios pe societate; fără îndoială, este un rod al baricadelor. Aș înfunda, cu toți tinerii ăștia, carierele de granit; să cioplească pavele, să mânuiască ciocanul pneumatic. Ce i-am făcut oare Celui de Sus, încât să merităm asemenea viitor? Ei aduc poluarea spiritelor. Falnicul umanism se putregăiește pe veci din pricina înmulțirii acestor deșeuri. Pretutindeni poluarea - în văzduh, în suflete; grenadele lacrimogene aduc întotdeauna după ele o *ceață fotochimică*, iar creierele noastre nu vor putea face față acestei contrabande cu marijuana și Marcuse.”

Frank vorbea acum cu glas tare.

Apoi, de parcă nu i-ar fi păsat de nimic, dădu drumul micului magnetofon pe care îl ținea în sertarul biroului și al cărui microfon sta ascuns în globul opalin al lămpii sale de masă. Își continuă apoi ocările, cu ceva mai multă moliciune:

„Da, autoritățile nu se bagă, închid ochii în fața răpirii copiilor noștri de către bande organizate. Richard a și spus: o să vină să-mi ia scumpa copilă împreună cu unul dintre prietenii săi. Trebuie dejucat complotul tinereții. Ajunge cu blândețea porumbeilor, trebuie să devenim ulii, pentru ca nu cumva o răpire să devină legală ca un drept internațional. Tineretul ne înjunghie pe la spate. Firește, revoltatul ăsta de Richard va vorbi nu de răpire, ci de eliberare: este mai rău, doamnelor și domnilor; și dacă

părinți nu mai suntem, atunci ce vom fi?”

Frank șterse de pe bandă tot ceea ce îl împinsese să fie atât de oratoric și de electoral. Gata cu furia, gata cu revendicarea unui bărbat de cincizeci de ani, căzut pradă propriei sale violențe; oboseala, dezgustul, rușinea de a nu fi fost la înălțime. Chiar propriul tău patriot nu poți fi.

Frank ar fi vrut să creadă că nu se întâmplase nimic, că tinerelul acela răutăcios avea să i se șteargă din minte precum o imagine hâdă. Totul o să-și urmeze firul, ca mai înainte, iar el o să se trezească din tulburile vis. Christiane o să se întoarcă la mătușa ei Lucienne, cu remușcarea în suflet. O să-i cumpere un picup de înaltă fidelitate, o să-i dăruiască o broșă de familie întruchipând un căărăbuș cu aripi de granat și antene în perle, una sau două rochii de la solduri, o s-o prezinte o seară întreagă unor prieteni, o să fie regina serbării: „Tată, ce minunat, niciodată nu am fost mai fericită, prea tare mă răsfeți, te iubesc tăticuțul meu”. În zori tot o să mai danseze, o s-o conduc încetișor la mașină, acoperindu-i spatele cu haina de la smoking, ea o să-și lase capul pe umărul meu, o s-o culc pe pat, o s-o dezbrac sfielnic, iar ea o să adoarmă, spre a-și depăna visul mai departe (*încheiat citatul*).

Dar vai, situația se schimbase: educarea fiicei sale putea să se sfârșească printr-o reeducare. Îl mințise; dar să-l mintă în așa hal, mai era asta o minciună? Nu-i minți decât pe cei care cred în tine, nu pe cei care nu vor să știe de tine. Iar primul băiat ieșit în cale îi redăruia puterea subjugătoare a vicleniei. Și domnișoara asta Odile, care nu se mai întorcea de la coafor.

Atunci Frank deschise cu mișcări repezite ușile duble ale biroului, pe urmă ferestrele, din pricina țișărilor „Gauloises” pe care Richard le fumase. Femeia de serviciu deretica într-una cu aspiratorul; fredona.

— N-ai văzut trecând un ins ciudat?

Dar fiindcă uruitul aparatului o împiedica să audă, Frank nu mai repetă cele spuse, ridică din umeri, aruncă o privire pe scară și se întoarce spre biroul său. Ce să facă până una alta? Se apropie cu grijă de ferestre, ridică storurile italiene.

Richard ieșea dintr-o brutărie aflată peste drum de întreprindere. Ținea în mână un colțunaș cu mere din care înfuleca fără să-i pese de trecători. Oricum, strada era aproape pustie, stinsă parcă, în ciuda soarelui. Tocilăria era închisă, dar Richard se opri în fața vitrinelor; lamele de cuțit îl atrăgeau, desigur. Își făcuse palma cozoroc, spre a se apăra, firește, de lumina străzii și spre a contempla mai în voie pădurea aceea de cuțite, bricege, foarfeci. Richard își continuă drumul, înălțându-și capul. Frank se înapoie în penumbra biroului. Nu-și citise încă toată corespondența, când domnișoara Odile, încă încinsă de la coafor, bătu la ușă.

Fu politicos cu zgârcenie.

— Ce-i cu faimosul dosar? A fost furat sau ce s-a întâmplat?

— Din pricina mea aveți o vacanță urâtă, domnule Frank, am încercat să vă găsesc la telefon azi-dimineață. Dar Biarritz-ul era ocupat. Vreau să spun firul.

— Mai mult decât dumneata, domnișoară.

— Cer iertare. Am regăsit dosarul.

— Unde?

— În sipetul cel mic din perete.

— Cheia era la mine.

— Îmi dăduseți a doua cheie. Mi-am pierdut cumpătul...

— Asta te-a și mânat la coafor, ca să-ți mai revii.

— Vă cer scuze, domnule Frank, dar e atât de greu să descoperi un salon bun de coafură care să fie deschis; oricum, m-am grăbit...

— Nu te mai dezvinovăți atâta; cineva mă aștepta.

— Dar nu trebuia să vină nimeni.

— Te înșeli.

Domnișoara Odile se îmbrăca altfel când el era acolo,

altfel când lipsea. Astăzi, era dimineăta ei de independență; se vedea limpede, după ținuta-i mai puțin severă; materialul rochiei avea desene îndrăznețe, era foarte viu colorată, puțin „maya”. Se dusesese să aducă dosarul din sipet; i-l puse pe birou.

— Nu lipsește nimic, am verificat.

— Atunci?

— Ce fericită sunt!

— Te mulțumești cu puțin. Proiectul este și așa învechit. Am așteptat cam mult. Idei am, dar nu și realizatori.

Și se simți cuprins de mânie, strângând din maxilarele mici, dar feline.

— Ce vârstă totală au colaboratorii mei?

— Nu știu, domnule Frank.

— Fă socoteala, asta înseamnă veacuri. Cu toții laolaltă însumează trei mii de ani și mai bine. Ei și atunci, se discută, se discută mult... Te întreb, prudența a cui mamă este? A cui? A neghiobiei, domnișoară.

Câteva clipe de tăcere; domnișoarei Odile i se umpluseră ochii de lacrimi.

— Nu am decât treizeci de ani.

— I-ai și împlinit.

— De curând.

— Nu mai ai douăzeci... Iar pe urmă merge repede... Fă ceva, la naiba!

— Bine, domnule Frank.

Nu știa ce să spună, dar trebuia să domolească bățăioasa stare de spirit a patronului, stare ale cărei pricini îi scăpau, ei, fată șireată care știa să deslușească pe chipul acela moleșit victoriile și înfrângerile, nopțile albe și răspunsurile la telefon, când domnul Frank nu vorbea, ci își asculta convorbitorul; îi citea pe buze și în ochii pe jumătate închiși tot ceea ce se urzea.

— Aici, lucrurile curg ca de obicei. Afacerea Delpina a amorțit, englezii n-au răspuns la scrisorile dumneavoastră, așteaptă să-i amenințați mai tare. Domnul Roger a dat

afară muncitori, niște capi...

— Tineri?

— Sigur că da. Bine ați făcut că l-ați determinat să fie stăpân pe sine, este hotărât, mai mult decât am fi putut bănui. Banca Circus Loyd nu are încredere în polițele germane! Împuternicitul ei se întreabă...

— Mai pe scurt.

— La telefon, domnul von Gusen. Nici când n-a vorbit mai prost franceza și chiar în germană nu-și mai nimerea cuvintele. Un foarte interesant raport al reprezentantului dumneavoastră din Extremul Orient asupra producției coreene.

— Care este cursul monezii?

— Won-ul valorează cam două centime. Este o țară de care merită să te interesezi, scrie el, mână de lucru din belșug, posibilități de adaptare. Țara își continuă producția de specialitate: gene false, peruci etc...: Dar Incheon are instalații noi de la Hankerk Glass; asta înseamnă utilizarea procedurii de la Pittsburgh Plate Glass. Cu industria lor textilă, cu mătasea, lâna și țesăturile lor artificiale ori sintetice, ne putem gândi la exploatarea detergenților noștri.

— Puțin îmi pasă de Coreea, domnișoară. Dă-mi 35.01.35, Biarritz...

— Mai este și raportul privind extinderea pieței noastre în Lumea a treia. Am putea începe printr-un export uriaș de bumbacuri moștenite de la falimentul Bosch. Cămașa largă de pânză se poartă până și în junglă. O formulă amuzantă a curierului firmei noastre: detergentul nostru înseamnă *black-power*-ul curățeniei. Un alb revoluționar. S-a râs mult la cantină, firește. Se sărbătorea plecarea Christianei...

— Cine-i Christiane?

— Roșcovana aceea mică de la Biroul graficelor; se mărită. Și-au permis să vă trimită o invitație.

— Alo. Alo. Christiane? Aici tata, da, tatăl tău. Alo, Christiane... Nu-i acolo? Unde este? Te întreb unde este? Nu

știi? De când? Cu cine este? Cine? Nu cunosc... Puțin îmi pasă de scurgerea de apă. Descurcați-vă. Voi fi acolo mâine seară, foarte târziu. Să vină Christiane să mă ia. Da, chiar ea. Nu, nu voi merge la dineul Societății de dezvoltare regională. Zi-le că am avut o criză de ficat, ori de splină, ori de burtă, mă rog, spune ce vrei. Caută-mi fata, dragă Elise. la plaja de la un capăt la altul, începând cu Chambre d'Amour; da, pe jos. La întoarcere ieși un taxi. Cere-i șoferului un bon... Spune-i Christianei că-i aduc vești, sau nu, nu-i spune nimic. Și, mai ales, să nu intre în apă fără mine! Întreab-o dacă nu cumva soarele îi provoacă grețuri, da, grețuri, cu discreție însă... Pe mâine!

— Să continui, domnule Frank?

— Ce să continui?

— Proiectul asupra cererii primei de echipament și subvențiile de exploatare. Studiul este foarte larg în privința participărilor minoritare ale statului în capitalul nostru...

— Mulțumesc, domnișoară. Poți să te întorci la coaforul dumitale.

— Dar am terminat.

— Atunci vezi-ți de mâini. Du-te la manichiură.

— Dar...

— Dacă nu, la cinematecă, e grozav în luna august.

Domnișoara Odile se învăpăiașe toată, de rușine; nu-și mai recunoștea patronul, închis în sine, cu cearcănele acelea pe sub ochi în neconținută creștere; semn rău obiceiul de a-și pocni o unghie de dinți. Îl admira, nu-l putea suferi astfel, vulnerabil și absent. Atunci îi șopti:

— Vă sunt într-un totu devotată, domnule Frank, vă puteți bizui pe mine. Comitetul de întreprindere se va reuni la două septembrie, vă voi spune tot ce se întâmplă. Trebuie să prevedem o toamnă zgomotoasă... Domnule Frank, nu-mi plac muncitorii...

Și-i zâmbi patronului mai posomorât ca niciodată. Totuși, i-ar fi plăcut să-i ia mâna atât de îngrijită, fără pete de

rugină ca cele ale oamenilor care de la o anumite vârstă îmbătrânesc, i-ar fi plăcut să și-o treacă peste obraji; dar ea stătea mai departe în picioare, căutând să se facă utilă, învârtindu-se în jurul unei mese joase — „Am dat la reparat pendula cea mică Daum, cea de cristal” –, schimbând locul unei scrumiere, punând la loc creioane colorate într-un păhărel de oțel lucios, apăsând pe butonul unui întrerupător, spre a vedea dacă lampa-stil (ananas argintat pe picior de acaju) mai funcționa.

— Dacă am făcut vreun lucru care vă supără, aveți bunătatea și-mi spuneți, domnule Frank.

Atunci Frank se ridică – subțire, cu ochii mijiți, cu frumoasele-i mâini sprijinindu-se în palme pe tăblia biroului.

— Descotorosește-mă de tipul care a ieșit de aici.

— Sigur că da, domnule Frank.

— Ucide-l.

— Glumiți?... Nu știu să ucid.

Frank se apropie de domnișoara Odile, dăruind-o cu o urmă de zâmbet.

— Am glumit.

— Dacă asta vă face bine...

— Ești foarte, foarte săritoare, a da, foarte săritoare, dar nu te mai vopsi blond, nu-mi place. Asta îți dă un gen, cum să spun? Merge pentru afară, dar aici...

— E un blond aproape alb.

— Fii șatenă, atât și nimic mai mult.

Domnișoara Odile își privi patronul: de obicei se răzbuna pe telefon, pe un dosar, pe glastra cu plante din care se apuca să rupă frunzele îngălbenite.

— Dă-mi corespondența, cea esențială.

— În ce să pun scrisorile? Nu aveți mapa.

— Într-un plic mare.

— Aș putea face un pachet frumos. Mai am hârtie de la Hermes, cu sforicică asortată.

— Nu. Într-un plic cu clapă anexă.

— Cu clapă anexă?

— Da, cu clapă anexă.

Apoi, pe un ton de gheață:

— Vorbesc de închizătoare, domnișoară. Ar trebui să-ți cunoști plicurile mai bine decât mine.

Domnișoara Odile șovăia, nu-și găsea cuvintele. În sfârșit, îndrăzni:

— Și dacă tipul se întoarce?

— Care tip?

— Cel de adineauri.

— Cucerește-l și du-l în Australia la aborigeni. Să-l mănânce.

— Dar, domnule Frank, aborigenii nu mănâncă oameni; i-am văzut la televizor.

— Atunci vâra-l în dulapul cu măhuri și uită-l... Dă-mi uzina...

CÂND FRANK SE POMENI ÎN STRADĂ
cu plicul cel mare sub braț, nu mai știu ce să facă. Nicio mașină în fața porții, nicio invitație la dejun; se simți atras de brutăria din față; ceru un colțunaș cu mere, dar nu mai aveau. „E specialitatea casei, așa că în august... e bun doar foarte cald”. Îi fură oferite alte produse de patiserie pe care le refuză. Ridică și el privirile și văzu, în umbra stururilor, chipul domnișoarei Odile care îl pândeau.

Arșița devenea zăpușitoare; haina îl împovăra. Frank nu era învățat să meargă în voia pașilor pe un trotuar. Șovăi. Cerul se făcea plumburiu, ca și acoperișurile; ai fi zis că în lumina aceea neclintită Parisul avea să ia foc ca o lampă de sudură, cu șuierat înăbușit...

Unde rămăseseră penumbra grădinii sale, brăurile de flori multicolore cu tulpini prelungi, înciorchinate, ori târătoare, fâșâitul mașinii pe pietriș când lua ultimul viraj, molcomirea tremurată a creștetelor copacilor, verdele neprihănit al ierbii, marea izbind stâncile, invitațiile, prietenii, seratele

pentru care noaptea însemna un decor mereu înnoit, întoarcerile acasă, escapadele în Spania?

Unde rămăseseră miile de scânteieri ale ceasurilor de odihnă și sărbătoare, trupurile încă amorțite de uriașa biciuire a valurilor, licoarea aceea pe nume *sangria*, ce te face mai gureș decât se cuvine, clătitele cu pește, croitorii din Saint-Sébastien, care odată cu costumul făcut pe măsură îți dăruiesc și o talie de tânăr, întâlnirile la piscină, pământul acesta aproape natal, de pe care, copil fiind, aduna rășină ca să-și ungă tălpile de sfoară ale sandalelor, să le facă mai rezistente, voleiul, unde pentru întâia oară a luat seama la pulpele prelungi și în mișcare ale fetelor, dunele scrâșnitoare, mama sa, care, departe, a trăit singură, ceasuri-ceasuri, în mijlocul flăcărilor, sora lui mult prea îmbătătoare pentru cei șaisprezece ani ai ei, cargoul eșuat, care o vară întreagă slujise drept punct de atracție și toate, toate celelalte...

Cu clădirile-i înalte și goale ca după un deces, Parisul se preschimba - din pricina lui Richard - într-o criptă înălbită (mai stăruia și acum în auz zgomotul degetelor care caută un nasture de sidef în cutia cu fructe zaharisite a copilăriei sale; pretutindeni mâini jefuitoare, deschizând brutal sertare, sfâșiind rufărie, zburătăcind-o pe fereastră, umbre cu priviri de lup furișate prin cornișe, azvârlind câte un cârlig de fier spre a-l agăța de burlan, și a întinde o frânghie cu noduri, o droaie lunecând de-a lungul pereților, tineri ținându-și scara hoțului, folosind rampele de fontă, harpoanele de urcuș, încălecând cariatidele, balcoanele, și iată primele ferestre făcute țândări, în timp ce Richard ține în mână, fluturând-o ca pe un stindard, rochia de la prima împărtășanie a fiicei sale...)

Frank se văzu nevoit să se sprijine de un perete: îl cuprinsese o amețeală în care se învălmășeau, în scânteietoare zăbreliri, siluete, mii și mii, totul în linii punctate multicolor. Închise ochii; în depărtare se dezlănțuia furtuna. Câteva picături căzură pe trotuar;

atunci, cu mare băgare de seamă, Frank deschise ochii, tulburările de vedere dispăruseră; doar inima, în piept, bătea surd, apoi se cuminți și ea. Parisul își reluase înfățișarea rigidă; zidurile nu se mai clătinau; putu să contemple fațadele, tabla acoperișurilor de aceeași culoare cu cerul – un cenușiu argintat, parcă prelins. O dimineață care își dădea duhul. Frank își veni în fire. Ce neghiobie să te lași pradă tulburării! Scump se mai plătesc trăirile puternice, pornirile de ură care zăpăcesc memoria. „Trăiesc spaime ca la șapte ani.”

Se simți în stare să strige după un taxi aflat în căutare de ciubuc și ceru să fie dus în strada Petits-Augustins, la numărul 34 bis. Încă mai moțăia când mașina se opri.

— Nu-mi place vremea asta, o vară putregăită.

Frank nu răspunse, plăti gras. De parcă s-ar fi temut ca nu cumva șoferul să povestească prietenilor lui ce mușteriu ciudat avusese.

O casă îmbătrânită, cu câteva urme de elemente arhitectonice antice, mai mult sau mai puțin acoperite de panouri, de afișe pe jumătate sfâșiate. Intră într-o curte înțesată de camionete. Niște băietani transportau uriașe plăci de carton, stivindu-le într-un cărucior electric. Un peron ducea spre atelierul de lăcătușerie. Mirosea a fier încins.

Neorânduiala asta îi răpea lui Frank orice siguranță; călca anevoie pe caldarâm, iar ochii săi nu vedeau decât ferestre cu geamuri spoite.

Se apropie de cușca portăresei: un fel de altar votiv, încadrat de glastre cu flori așezate pe stelaje și colivii de păsări necântătoare.

După ce bătu la ușă, Frank vru să se întoarcă, dar era prea târziu. În prag răsări o femeie tânără, înfășurată într-un halat de pânză mult prea mare și greu pentru ea. Fața-i buhăită, părul prins într-un fular, mâinile vârâte în mănuși de cauciuc (făcea curățenie pesemne) îl impresionară.

„Cum poate trăi cineva într-o astfel de capelă încinsă?” își spuse Frank.

Fu destul de amabil să nu se lase învins de propriile-i temeri, astfel că se înclină în fața femeii, ca la o recepție.

— Cu domnul Richard, v-aș ruga...

— Nu cunosc. E nume sau prenume?

Întrebarea îl descumpăni.

— Un tânăr înalt și simpatic...

— Cel care locuiește cu micuța blondă?

„Micuța blondă”, asta trebuie să fie Christiane. Groaznic! Închise ochii. Rușinea îi năvălea în obraji. Da, sunt un tată nenorocit, o jucărie, a cui jucărie?

— Micuța blondă nu se numește cumva Christiane?

— Da, dar noi îi zicem Toune. N-o mai văd de două zile. Stă cu fetița mea în timp ce-mi fac cumpărăturile.

Iată unde îi ajunsese fiica, să supravegheze copii plângăreți, în timp ce supa de varză fierbe pe mașină... Și ea, poate, tot cu părul prost pieptănat, cu un șorț încheiat în față, cu picioarele vârâte în papuci bărbățești, dar de ce papuci bărbățești? Nu știu, însă așa este, nu poate fi altfel.

— Tânărul se numește Ricou Delamoirie.

— Cum se scrie? Într-un cuvânt?

— Pe plicuri da, într-un cuvânt.

Frank oftă: poate că tânărul era nefericita odraslă a vreunei familii nobile de la țară, trudind din greu spre a-și trimite, după culesul viilor, fiul cel mai mare la Paris. Păcat!

— Ești sigură?

— Nu.

Frank mulțumi femeii, dăruindu-i o bancnotă pe care ea nu o primi.

— Nu v-am făcut niciun serviciu. Țasta mi-e rostul aici. Sunteți vreo rudă de-a lui Ricou?

— Nu.

— Își plătește la timp chiria; știu că adesea lucrează ca barman.

Frank nu se încumeta să pună întrebarea, în timp ce

portăreasa, prudentă, se pregătea să se retragă din fața necunoscutului.

— ...Dar domnișoara Christiane?

— Desenează, chiar și țese.

— Locuiește aici de mult?

Tânără femeie devenea tot mai bănuitoare; interogatoriul nu-i prea era pe măsură: îi plăcea să trăncănească, dar nu pe seama chiriașilor.

— De căutați cumva droguri, n-ați nimerit. Ne cunoaștem mușteriii. Poliția a și fost o dată, n-a găsit nimic, decât o cadă veche, ticsită cu sticle de lapte goale.

Frank nu răspunse; mai bine să se retragă cu zâmbetul pe buze.

— Știu că e la cinci...

— Da, la dreapta, pe palier; nu la stânga, ușa e bătută în cuie.

Înainte de a pleca, Frank adăugă cu înduioșare:

— Îmi place Parisul în august.

Femeia râse de cuvintele acelea fără noimă și se întoarse în cușca ei. Frank rămase oarecum fâstâcit de plecarea dintr-o dată veselă a portăresei, care se și pornise să fredoneze: „Îmi place Parisul în august...”

Atunci o luă spre scară, începu să urce încet treptele, căci trebuia să-și economisească bătaile inimii, obsedat de accidente cardiace, mai mult decât de cele automobilistice, care i se păreau firești prin caracterul lor neașteptat, iar uneori miraculoase prin fatalitatea lor. Ultima oară, pe drumul ce duce spre Urrugne, nicio zgârietură, și totuși capota se ridicase ca o hârtie boțită. Călătorise în ambulanță spre a face plăcere C.R.S.-ului. „Cel mai rău, domnule, este să mori la două zile după aceea, fără vânătași și cu zâmbetul pe buze, am văzut și așa ceva...” Trecu destulă vreme până ce urcă, treaptă cu treaptă, cele cinci caturi, pândindu-și răsuflarea prea zorită; genunchiul drept îl durea pentru întâia oară. „Golgota mea, gândi el, dar Christos pentru așa ceva a fost hărăzit...”

Pe palier, două stacane, cât pe ce să se împiedice de ele; se prinse de un robinet mic instalat într-un ungher, robinet care își picura apa peste grătarul din fontă.

Miros de praf, de rufe uscate prost, „duhoare de crimă”, își spuse Frank.

O ușă mai colorată decât celelalte, proaspăt revopsită, îi atrase luarea-aminte: aici trebuie să fie. Pe tăblia ușii, prinsă cu un ac, o hârtie pe care sta scris: „Mă întorc peste o oră, așteaptă-mă”.

Frank nu mai știa ce să facă. Să aștepte, însă nu el era cel așteptat. Să intre fără să fie poftit, dar ușa era, firește, închisă.

Apăsă pe clanță și ea se deschise ca în basme. Ce să facă? Să intre? Să-și facă simțită prezența?

— E cineva acasă?

Bineînțeles, niciun răspuns. Respiră, dar sudoarea îi năpădi pe loc încheieturile mâinilor. Transpira, el a cărui piele era răsfățată cu deodorante de dimineața până seara; el, proaspăt în fiecare zi, imaculat. (Clățiți cu apă rece sau caldă, după natura fibrei dumneavoastră sentimentale, apoi uscați fără să stoarceți. Luați un produs antistatic, care ferește de îngălbenire...)

O cămăruță mansardată, cu perete înclinat, albă toată, doar o grindă se vedea, vopsită în portocaliu; o ferestruică spărgea acoperișul; se zărea până departe, spre Sacré-Coeur: ai fi zis o moscheie, a cărei albeață părea înviorată de soarele care străpunsese întru sfârșit pătura groasă a norilor.

Frank se aștepta să găsească un bârlog scârnav, și iată că descoperea o locuință curată, veselă, tinerească. Totul era frumos orânduit, cu grijă; peste un covor de cocos natural, o saltea, acoperită de o țesătură cafenie, aproape neagră, presărată cu perne: roz, galbenă, portocalie. Pe pereți reproduceri după tablouri abstracte; „culori tonice”, declară revistele specializate; în privința iluminatului, un bulgăre japonez din hârtie impermeabilă. Într-o nișă, un soi

de divinitate orientală, apoi măsuțe joase lăcuite albastru, șterpelite fără îndoială de prin cafenele, cu tradiționala poză a lui Che Guevara, „nu a mea”, își zicea Frank.

În prelungire, o altă încăpere, bucătăria cu instalație de apă și duș. Niciun fel de vase lăsate vraște, niciun fel de rămășițe, doar o tavă uriașă de pământ maroniu vârfuită cu piersici, prune, portocale și lămâi. Cârpe de bucătărie curate, cu chipul Giocondei; pe perete, o tăbliță școlărească. Frank citi scrisul cu litere mari: *ceai, scotch, mâine dentist, de înapoiat Marcuse lui Stéphane, de scris lui C. la ora 8, de cumpărat urgent rezerve Bic...*

Fără îndoială, C nu putea fi decât Christiane; avea să-i scrie, potrivit înțelegerii.

Frank scrâșnea din dinți. S-a isprăvit cu micul golan, al cărui bârlog spera să-l cunoască, s-a isprăvit cu cerșetorul bronzat încheindu-și siesta pe un pat desfăcut. S-a isprăvit și cu imaginea unei Christiane claustrate, fumând țigări toată ziua în așteptarea mușteriiilor. Gata cu chemările în ajutor, cu descinderile polițienești, cu raziile, cu actele de identitate falsificate, cu tot talmeș-balmeșul bun pentru romane de duzină, pline de poze grăitoare.

Locuința aceasta fericită îl făcea nefericit. Tare se mai simțea trist în fața propriei dezamăgiri, principal martor al unei fericiri fără cusur și nezdruccinate.

Frank se înapoie în cameră. Hotărî să scotocească; niște sertare, niște rafturi pline de cărți, cursuri multiplicat, o fostă cutie de compas, borcane cu nuci și alune, pietre ciudate, o serie întreagă de păsări din metal. Deschise și o mobilă alcătuită din corpuri ce se îmbinau unele într-altele, lângă o masă înjghebată dintr-un oblon lat și două capre. Scrumierele erau curate, un coș de hârtie din pai de orez împletit era gol și el, nicio pânză de păianjen, nicio pată pe tavan... Mâna i se plimba prin sertare, scotea de acolo cutii, personaje de plastic găsite prin pungile cu detergenți, ochelari de soare, un uriaș coupe-papier, o șopârlă din cauciuc verde care îl tulbură prin asemănarea cu una vie

(când o apucase, labele îi tremuraseră), scrisori, o grămadă de batiste, bucățele de peliculă și câte și mai câte...

Tocmai vroia să se oprească din scotocit, când trase spre el un album cu fotografii, ascuns sub un tricou. Frank îl deschise, dintr-un vechi obicei, și, deodată, văzu pe pagina întâi, în format mare, un trup gol de femeie, neted, într-o scaldă de lumină și penumbră.

Se minună de sâni mici, – ce semănau puțin cu cei ai negreselor, de șoldurile a căror unduire chema dezmiardarea, de carnea foarte tânără, țâșnită din apă, se puteau chiar desluși câteva picături scânteind pe trup, ceea ce îl făcea și mai ispititor. Poziția culcată a fetei, al cărui chip era ocrotit de umbră, dezvăluia o anume stângăcie în atitudine; desigur, primise cu neplăcere să fie surprinsă de obiectivul aparatului.

Frank întorcea paginile cu încântare: trupul nu mai apărea în întregime sa. Operatorul surprindea doar unele părți, ascunzișurile cele mai voluptoase: rotundul unui genunchi lipit de curba unui sân, o pulpă mistuindu-se într-o cenușă sură, o șanțuire, o gleznă, o șuviță de păr ocolind un ochi pe jumătate închis, un puf în prin plan, mâini deschise, cu degetele ușor îndoite, gura cu striățiile buzelor... Domnișoara era amănuțită în desfătătoare bucățele, precum un *puzzle* lăsat în neorânduială. Plăcerea sau dorința trebuie să fi născocit cutare unduire ori cutare strălucire; un erotism voios.

La ultima pagină se ivi surpriza, trupul își reprimeea capul, iar capul acesta era al Christianei, fiica lui, în prihana nerușinării, oferită tuturor, caldă încă, supusă, aservită ori potrivnică. Christiane, fără de taine, în jocul acela ațâțător de umbră și lumină, de prim-plan, vaporos, ea însăși, ori numai redesenată de un creion-cărbune.

— Golanul!

Frank închise albumul păcatului, închise și ochii, se reculese, dar sub pleoape îi reapărea mereu-mereu neostoitul fotograf aplecându-se asupra ei, îndreptând

cutare poziție, trecându-i peste trup o mână lenevoasă și încercată; peste carnea din carnea lui. „Nu, asta se spune despre mame.” Și fiica lui i se mișca în față, îi dădea ocol, se plimba prin încăpere, se dezbrăca, se tolănea pe faldurile unui saten, cu mâinile ascunzându-și încă sânii, pânțelele umbrit, învăluirile cărnii, grăunțele pielii, chemarea...

Iar trupul acesta pe care nu-l cunoștea, care se metamorfozase fără știrea lui, a cărui jilăveală și fragilitate le descoperea acum, într-un cuvânt, cum i-ar fi putut ascunde oare trupul acesta nerușinat ispititoarea goliciune, dacă nu prin acele câteva duzini de scrisori pe care ea i le trimisese, subțire și rece veșmânt, lipsit de simțire, scrisori în care cuvintele nu erau șoptite în găoacea urechii?

Când el îi scria: „draga mea”, oare pentru cine o făcea? Pentru o nălucă necoaptă și lunecătoare, pentru o față distrată care, de cum termina de citit scrisoarea, se și întorcea, desigur, la caietele ei, până ce avea să vină clipa răsucirilor în pat... Iar când îi trimitea sărutări din vârful peniței, oare le primea? Pe obraji? Pe frunte?

Atunci, mândria îi învinse furia; se moleși, începu să viseze cu ochii deschiși la povestea aceasta intimă a Christianei, al cărei trup necuviincios îl sfida în propria-i senzualitate.

Se gândea din nou la fiica lui decupată în cartonașe, la acest dulce și duios joc de răbdare ale cărui piese i se orânduiau în minte; dar roși, căci imaginea nu mai păstra pudoarea cuvenită.

Era tată, da, dar cum să rămâi nesimțitor în fața acestui produs ales, rafinat? „Și apoi, la început, nici nu știam cine e”. Odrasla nu mai urma în amintirea lui pragurile menite a impune cu limpezime o adolescență trăită lin, în familie; ci sosea pe neașteptate, deschidea ușa, se arăta goală, și toate astea în doar câteva ceasuri... Drumul șovăielnic al unei ființe, îmbolnăvirile și muștrările, lacrimile și boacănele, tot inventarul acesta de zi cu zi nu existase

niciodată.

Ca o bucată de zid care se prăvale și dezvăluie statuia ascunsă ochilor de milenii...

Imaginea se șterse, mânia se înnoi de la sine, furtunatică, de neînfrânt.

Se luase fiica pe care o păstra într-un afund de provincie pentru zile mai bune. I se răpise taina, era ca toate celelalte, sensibilă la cel mai mic impuls, gata să mintă pentru a se dăruir primului venit care ar fi vrăjit-o și i-ar fi strunit nesăbuița. O fată pândind în beznă, așteptând pasul de necrezut care ar voi să vină spre ea.

Prin urmare avea tot dreptul să fie patern până la capăt și încă într-un asemenea fel. Vâlva iscată în jurul divorțului său nu putea să ducă decât la amuțirea gingașei complicități pe care ar fi întreținut-o cu fiica lui, ori el trebuia să o ferească de o pasiune conjugală care avea să sfârșească la tribunal, când împăcarea ia chipul unui judecător istovit.

„Aveam dreptate când voiam să o smulg vâltorii căsniciei, să o fac să plutească pe ape mai domoale, departe de scandaluri, de scrisori anonime, de cuvinte cu două tâlcuri, de uși trântite, încredințând-o acelei case de la țară a groaznicei mătuși, unde putea să se asculte trăind, unde putea găsi un cămin părelnic, mult răsfățat de anotimpuri etc...”

Frank își plângea de milă, ca întotdeauna; era cel mai bun mijloc de a șterge orice urmă de caricatură... Dar, bineînțeles, ar fi însemnat să fiu un egoist dacă aș fi păstrat-o lângă mine, dându-i drept guvernantă o fată bătrână, care s-ar fi jucat cu ea ca și cu o păpușă... Și apoi, aveam treizeci și doi de ani. Cum ar fi putut ea să crească în fumul țigărilor și în agitația plecărilor mele de acasă, să adoarmă în zarva neîntreruptă a oamenilor mari și să-și sfârșească desertul după plecarea musafirilor? Mai sănătoasă era, pentru draga mea Christiane, îndepărtarea decât nesomnul.”

Frank luă iarăși albumul, trebuia să ducă cu sine dovada acelei supunerii, să se facă stăpân pe respingătoarele imagini, să acționeze ca un adevărat cap de familie, al unei familii dezbinată, ce-i drept, dar pe care voia să o reînchege neapărat. „Cu Charlotte, soția mea, cu Lucienne; cred că Béa este nașa Christianei, îi voi înștiința pe verii din nord, voi strânge un consiliu de familie în timpul unui *week-end*, vom lua măsurile cele mai potrivite. Fiecare își va spune părerea, apoi ne vom despărți, încredințați că sâmburele nu va fi sfărâmat, că va rodi în inimi. Da, să luăm hotărâri; comanda urgentă; ținerea la distanță a lui Ricou, a tânărului care își îngăduie să abată de la calea cea bună simțămintele unei fete; dragostea de tată este asemenea unui foc mocnit, se poate reaprinde.

Propria lui dârzenie îl încânta; ca și zornica-i remușcare. Așa suntem noi în familie, știm să biruim loviturile prea aspre.

Coborî scara ca un hoț, fără să închidă ușa. Voia să-i dea de gândit lui Ricou. În curte, nimeni. Se strecură prin poarta mare, începu să alerge, să o ia dintr-o dată pe altă stradă; își complica drumurile, de parcă ar fi fost urmărit; sub braț, albumul cu fotografii: documentele „strict secrete” asupra fiicei sale Christiane.

„Plec spre Biarritz, cu trenul de noapte, neîntârziat.”

FRANK SE SIMȚI ȘI MAI SINGUR ÎN compartimentul său de o persoană; ținea în mână o valiză nouă-nouță, anume cumpărată să ia cu sine albumul, pijamaua vișinie nescosă încă din învelișul ei de celofan și purtând eticheta: „REINALUX-bumbac”, un aparat de ras ieftin, cu baterie, și caramele *Dupont d'Isigny*, luate de la un automat. Era sărac și lipsit de toate, iar modestia nu-i ședea rău deloc după aventura pariziană din strada Petits-Augustins, 34 bis. Nici nu-i trecuse măcar prin cap să se

întoarce acasă, acolo unde își primea, în sfințenia sfinților, galantele cuceriri. În locuința aceasta – decorată de un artist italian puțin cam miop, căci se simțea o anume șovăială în nuntirea culorilor și a formelor – dezmiarda el divorțatele, văduvele numite în câte un testament, fetele-mame, chelnerițele de bar. Iar ele picau în blănuri înainte de a pica de somn. Frank cultiva dezmațul nepătimaș. „*Love is love*”, își repeta el. Discreție asigurată, un sărut drept răspuns, drept plăcere pe timp măsurat; o ședință de inițiere gratuită vă este oferită spre a testa temeiurile și aptitudinile dumneavoastră etc...

Și iată că astfel lua cu sine prada, se lua și pe el într-o fugară exaltare, dimpreună cu stăruitorul parfum de bețișoare tămâietoare, de felurite ape de toaletă și *after shave*. Iubea femeia când o descoperea goală sub haina de vizon pe care o împrumuta pentru împejurarea dată, însă nu scrijelise niciodată pereții cafenelelor sau ai restaurantelor. Da, adesea se arăta grosolan, jignitor. Lua trupurile, de parcă nu ar fi avut anume tabieturi, întocmai ca un camionagiu, care tăbară asupra călătoarei în cabina-i mult prea strâmtă. Mondenitatea lui nu mergea până la spasm. Obârșia burgundă și podgoreană îl urmărea în plină dragoste și-i făcea un chip de apoplectic. Rafinamentul venea după aceea, odată cu pateul de gâscă, cu crevetele mauritaniene și cu tarta de lămâie: ca melomanul care s-ar pomeni furat de vraja neașteptată a unui uruit de aspirator.

Frank nu se dezbracă, își lasă pijamaua în valiză. Comandă whisky stewardului de la wagon-lit și bău cu nesaț. *E pericoloso sporgersi* pe album, bătrâne Frank!

Avea un singur gând, să se întoarcă la casa lui cea adevărată, făcută anume pentru el, care amintea, în fiecare lucru, în fiecare lumină măiestrit rostuită, nelipsita-i prezență; avea să poată vedea de el însuși, să-i încante pe ceilalți, să facă din clipele lui de singurătate clipe nemaîntâlnite, spre a-și spori încrederea în sufletul și în inteligența sa. Iar acolo,

în chiar inima acelor încăperi care purtau pecetea înviforărilor sale și a sfintei îngroziri de singurătate, să o regăsească *neapărat* pe Christiane. Numai de n-ar fi șters-o!

Din fericire, zorile se revărsară devreme, peste ultimele rămășițe ale pădurii landeze: iarba-neagră, de culoarea vinului rubiniu, înflorea. Coborî geamul și trase în piept aerul acela aromind a rășină puțin arsă. O oră încă, și gata, din nou acasă; tunelul care iese din gara Bayonne, glasul cântat al megafonului, continuarea istoriei începute, explicațiile, poate rugămințile... Și ce dacă avea să izbucnească în plâns Christiane; hohotirile ei i s-ar părea vrednice de emoție, lacrimile unei fete care se apără prost, atacă, evită. Așadar, fără luptă, fără cuvinte care să întrecă măsura; să-și păstreze calmul, să o facă să simtă cât de sensibil, deci de mărinimos ar putea fi dacă i-ar dezvălui sărăcia mijloacelor ei de apărare, a patimii sale, să o *încante*, mai cu seamă, astfel încât să se descotorosească de primul giuvaer, de prima petrecere oferită în cinstea ei – dar mai era Ricou, iar el lipsea, deci cu neputință de prins, la pândă în ochii Christianei. „Voi pleca cu Christiane în Finlanda, țara cu 10 000 de lacuri; pe urmă oi mai vedea.”

Trenul se și oprise în gara Bayonne, cea cu gingașe boltiri de sticlă. Încă de la porțița de ieșire te întâmpinau pitorescul celor dintâi arcade, mirosul de șuncă prăjită, cele două râuri grăbite să se logodească spre a face împreună călătoria până la estuar, linia lenevoasă a munților, șoseaua dreaptă, îndărătul căreia se conturau meterezele, turnurile încastrate în case, panorama aceasta a unui oraș zgomotos și toropit din pricina arșiței, același aer înăbușitor ca la Paris, dar plin de zumzet aici din pricina fluieratului lăstunilor, a flecărelilor de pe la colțuri de stradă, a turiștilor care se rătăcesc din plăcere...

— Sălbaticile serbări ale orașului Bayonne se

încheiaseră, ca și *toro de fuego*¹, cu soare strălucitor.

După cotitură, casa. Frank nu se mai grăbea tot atât de tare să ajungă la bolta cu frunziș amorțit, de un verde uscat.

Bătrână Elise îi ieși în întâmpinare, șonticăind ușor; purta papuci prea mari, din obișnuință; se arătă oarecum mirată de grabnica întoarcere a stăpânului.

— Dar nici n-ați avut timp să ajungeți la Paris...

Fără să-i dea bună ziua, Frank se îndreptă spre terasă.

— Christiane?

— Domnișoara doarme.

Frank se simți ușurat: Christiane nu rezistase ispititoarei moliciuni a patului.

— Niște viespi și-au făcut cuib sub acoperiș, chiar lângă fereastra ei.

— Am eu grijă. Și, nu cumva s-o trezești.

— Dar nu există leac împotriva viespilor aciuite sub țiglă.

— Mai târziu, Elise.

— Aseară a plâns.

— De ce?

— A primit un telefon. Auzeam: „Ba nu, n-a fost el, îți spun eu, n-a fost el...” Și tot așa...

Fără îndoială, neisprăvitul acela de Ricou nu-i dădea pace. Oare descoperise furtul?

— Și mai zicea: „De ce lași totul deschis, crezi că și ceilalți sunt ca tine? Am eu grijă de asta, cum să nu, am eu grijă...” Nu se înțelegea mai nimic...

Frank făcu o baie prelungită, se simțea mai slab ca de obicei; îngroșarea trupului împlinit de vârstă, de nopțile pierdute și de sila oricărui efort fizic, dispărea în apa albăstrită și spumoasă. Tristețea, dimpreună cu mânia, subția cutele ivite pe la șolduri și-i croia o pulpă de înotător de mare adâncime. Și apoi umbletul acela îndelungat prin Paris, care îl dăruise cu o dulce istovire. „Trebuie să fac

¹ Foc de artificii în formă de taur.

marșuri în fiecare dimineață, volanul ăsta te chircește...”

Îi plăcea cum arăta baia – luciul mozaicului, flacoanele, robinetele luxoase (capete de animale fantastice, din alamă), pardoseala albă cu încrustații de buline din metal aurit, aplicile cu patru brațe, lampa de la oglindă din aluminiu anodizat cu glob transparent mobil (baia trebuie să fie pentru dumneavoastră un loc de destindere și rafinament. Luxul mai este și o chestiune de culoare. Baia, o încăpere de sine stătătoare etc...). Frank își plecase urechea la glasul de sirenă al concesionarilor: inimitabilul îl ispitea.

I se părea că redevine copil, că se întoarce la anii în care mama îl țesăla într-o cadă mare de zinc, îl înfășură într-un halat greu de baie, care mai păstra mirosul sării de pe plajă.

De îndată ce piciorul îi călcă din nou pe pardoseală, grijile – tulburi încă – îl potopiră odată cu primul țârăit al telefonului. Nu-i plăcea să răspundă, așa ud, cu apa șiroindu-i pe ceafă. Maniac cum era, se ștergea ore în șir: picioarele, subsuorile îi dădeau de lucru, nu glumă...

— Alo, da, eu sunt. A, tu ești, drăguța mea Béa M-am întors. Da, groaznic, mai groaznic decât mi-aș fi închipuit. Nu, nu afacerile, familia. Da, Christiane... Spune și tu: trăia în concubinaj cu un băiat. Nu râde. A, din pricina cuvântului concubinaj? Nu am altul care să descrie o situație atât de jalnică. Dar pun eu ordine în toate, cu ajutorul tău. Draga mea Béa, nu-ți dai seama... La douăzeci de ani, dragostea te molipsește, la patruzeci te sleiește, așa e cum îți spun. Nu, nu zic că ar fi mai cumplit decât o epidemie, înțelege-mă bine: TREBUIE SA SALVĂM O NAUFRAGIATĂ...

Și, dintr-o dată, sclipirea genială, ideea neașteptată și capitală, evrica!

— Unde-i nevastă-mea? Charlotte, ce naiba... Aici? La tine? Te îmbrățișez, îți sărut mâinile, picioarele, părul, îți dăruiesc o rochie de la Cardin, nu, nu sold... Ești prietena cea mai sensibilă, cea mai nemaipomenită din câte cunosc,

cea mai, cea mai grozavă... Da, vreau să mă întâlnesc cu nevasta, mă rog, ca să-ți fac plăcere, cu fosta-mi nevastă. Dă-mi-o la telefon. Nu-i acolo? Dar unde-i? Neschimbată. Nu poate sta locului. Spune-i că am nevoie de ea... Ba nu. Spune-i că e urgent. Spune-i că asta m-a îmbolnăvit, explică-i cu tot tactul convenit, cu tactul tău... Spune-i că e în joc viitorul fiicei sale. Bine, dacă e prea gingașă treaba, îi scriu câteva rânduri pe care ți le aduc îndată, i le dai când s-o întoarce; mă bizui pe tine, draga mea, mă simt iarăși vesel, da, o scrisoare drăguță, pe urmă un telefon patetic, de acord, da, de acord, draga mea Béa. Ia te uită, ce nostim, tu ești draga mea B.A., cum spun cercetașii, adios, carissima...

Uitase să mai vorbească de Elyane.

FRANK ÎȘI VÂRÂSE ÎN CAP O IDEE.

Nu te joci așa de lesne cu un cămin, fie și destrămat, cu sentimentele (se minuna de neprihana lor), cu trecutul (uși ferestruite, pe care colbul și intemperiiile le pângăriseră).

Căci Ricou, faimosul Ricou îi pătrundea în viață cu pas neauzit, asemenea unui borfaș care își îndreaptă lampa de buzunar spre fața unui om adormit.

În timp ce suia scările ce duceau spre camera Christianei, avea impresia că, deși încerca un necaz, e fericit că nu are niciun amestec; urcă în pas cuminte; bătu la ușă.

Christiane nu răspunse. O auzea, totuși, mișcându-se și chiar bombănind. Niște lucruri căzură pe podea, un pahar se sparse. Atunci intră fără să mai ceară voie.

În genunchi, Christiane aduna cioburile unui vas japonez oferit la căsătoria lui Frank, de o verișoară scăpătată; un vas cărămiziu și albastru de Prusia, stropit cu aur. Pe pat, două geamantane deschise, vârfulite cu rufărie și haine, de iarnă mai ales.

— Pleci când eu tocmai mă-ntorc.

Christiane nu-și înălță privirile.

— Ajută-mă!

— La ce?

— Să adun cioburile.

Frank se așeză și el în genunchi: gâtul vasului se rostogolise sub un scrin.

— Iartă-mă pentru vas.

Pentru ce distrusese Christiane rânduiala din camera cu cretoane de culori șterse, cu mobilă din lemn de lămâi, cu bibelouri naive? Doar nu era odaia unei moarte.

— Vezi, plec.

— Ușor de zis.

— Nu mă poți împiedica.

— La nouăsprezece ani pot.

— Nu, douăzeci. De ieri.

„Este adevărat, s-a născut la sfârșitul lunii august, în zăpușeala unei clinici; a venit pe lume noaptea, fără neazuri, fără veste. Abia avusese timp doctorul să-și îmbrace halatul peste smoking-ul alb. Am apărut și eu în zori, neras, încă obosit după o cină târzie și nesfârșită. Prea-micuța Christiane dormea, sătulă.”

Stânjenit peste măsură, îi zărise mutrișoara ca o cană de lapte rece.

Dimineața aceea s-a dovedit lină, fără neazuri. Stătea lângă Charlotte, vlăguită, spectator mut al unei suferințe și al unei bucurii care îi scăpau. Charlotte îi zâmbea, infirmierele de asemenea și nicicând nu băgase de seamă cât de viu era zâmbetul soției sale lipsită de orice machiaj; o față cu tot firescul ei, buze striate, mai mici, dar de o croială suplă, de un trandafiriu tainic, înduioșătoare ceasuri, asemenea celor din vremea primei lor întâlniri; nu vorbea, dar el îi înțelegea arșița din ochi, poziția trupului, brațele-i cumiți întinse de-a lungul acestuia, părul pieptănat stângaci de o infirmieră...

— Christiane, nu săvârși ireparabilul!

Frank nu știa să folosească limbajul unui tată. Se pomenea rostind fraze de a căror grandilocvență și afectare își dădea seama pe loc. Urmă:

— Doar ești fetița mea.

Christiane își rânduia cu dichis rufăria; s-ar fi zis că se înfrânează în timp ce se tot ducea și venea de la un sertar la șifonier, de la o valiză la baie, spre a-și lua ultimele lucruri de toaletă; purta brățara din argint vechi, adusă de el dintr-o plimbare în Africa.

— Nu-mi faci tu una ca asta, Christiane.

Încet-încet intra pe făgaș. Atunci, Christiane se opri din acel du-te-vino; își privi cu indulgență tatăl, ceea ce lui Frank îi displicu.

— Nu te amesteca în treburile mele.

Frank nu se mai putut stăpâni.

— Și albumul?

— Ce album?

— Fotografiiile în care ești goală.

— A, dumneata erai...

— Eu, ce?

— Ai intrat în casă, ai scotocit.

— Aveam tot dreptul să știu.

— Să știi ce?

— Să știi. Atât, și nimic mai mult.

După un răstimp de tăcere, Christiane îl înfruntă:

— Nu sunt de vânzare fotografiile, cel puțin, nu încă. Îți mai spun o dată, nu te amesteca în treburile noastre.

— Am tot dreptul. Și maică-ta la fel.

Fata ridică din umeri.

— Tată...

Rostise cuvântul cu șovăială.

— Nu uita că ne iubim.

— L-am văzut pe Ricou al tău. A venit la mine, la birou.

— Bine, și?

— Nu mi-a mai fost dat să îndur asemenea neobrăzare.

De nimic nu-i pasă.

— Richard, inimă de bizon... Și mie, și lui ne plac westernele.

Frank fu uimit de blândețea și duioșia cu care fata rostise prenumele adevărat.

— Este un om sincer. Și apoi nu se gândește la mai multe lucruri odată, de aceea mă și simt bine cu el. Când zice: mi-e foame, e adevărat...

Cum să răspundă calmului Christianei? Ce să-i aducă drept temei? Cum să o hotărască să lase totul, să rămână?

— Christiane, trebuie să-ți vorbesc.

— Păi asta și faci.

— Serios însă.

În timp ce continua să-și adune lucrurile, fata se ridică dintr-o dată pe vârfuri și luă de pe o poliță înaltă o păpușică și o cutie metalică, desigur comori ale unor timpuri duse.

— Unde ai pus suportul pentru note muzicale de la bunica?

— Christiane!

— Da...

— Nu mă ascuți.

Apoi, după o tăcere prelungită:

— Mai rămâi doar opt zile.

— Nu.

— O săptămână.

Înfruntându-și emoția, Frank rosti cu viclenie:

— Trebuie să mă obișnuiesc cu ideea plecării tale.

— Dar până acum?

— Până acum? Puteai veni aici ori de câte ori voiai.

Christiane își privi tatăl în lumina ochilor; răceala ei îl făcuse să pălească.

— Iar când veneai să mă iei de la gară, primele tale cuvinte erau: Cât stai?

Atunci se petrecu un lucru neașteptat. Christiane se prăbuși într-un fotoliu și, ascunzându-și fața în palme, începu să plângă în hohote.

— Copila mea...

Îl dădu deoparte, cu gest brutal.

— Lasă-mă!

Frank fusese luat pe nepregătite; lacrimile îl descumpăniră; ca și ploaia pe capota deschisă a mașinii sale sau ca grohotișul stâncii sub greutatea pasului. Orice amenințare (chiar și un hohot de plâns înseamnă așa ceva) îi dădea sentimentul propriei sale nesiguranțe și al neputinței. Îi plăcea să prevadă incidentele tehnice, să-și dea replica în privința cine știe cărei patimi, fără să o împărtășească, să iasă, adică, *basma curată*. Iar aici, în fața fiicei sale, cu părul răvășit, cu palmele acoperindu-și ochii, simțea smintita nevoie de a triumfa, spre a nu înțelege ce anume nu mergea. Puse cu gingășie o mână pe părul Christianei, să o liniștească; sfârșeala oricui îl înspăimânta.

— Haide, haide, nu-i nimic, sunt lângă tine.

Cu glas scăzut și tremurat, ea îi răspunse:

— Pleacă.

— Dar...

— Sunt obosită.

— Vrei să-ți desfac geamantanele? Vom mai vedea pe urmă...

Niciun răspuns din partea Christianei, cufundată în durerea ei și parcă uluită de tot ceea ce i se întâmpla.

— Mă duc la mine în birou; o să-i atrag Elisei atenția să răspundă tuturor că nu suntem acasă... Vrei să bei ceva, un gin-tonic, un suc de fructe?

Cu spatele spre ușă, Frank nu îndrăznea să-i treacă pragul. Scena se asemena cu o jalnică ruptură sentimentală. O revăzu cu ochii minții pe Elyane, prăbușirea ei în iarbă... „Aceeși tristețe în toate”, își spuse Frank. Nimic nu lipsea: geamantanele, neorânduiala, smiorcăielile, lipsa batistei, netemeinicia cuvintelor rostite și neuzite. Dar ruptură cu cine? Și pentru ce?

Își dădea seama că trebuia să rămână cumpătat în conflictul acesta în care nu juca decât un rol secundar, episodic: principalul interesat lipsea. Oare ce făcea el la

Paris în clipa aceea? De-aș putea să-l strivesc... Frumos cadavru sub mașina mea! Gândul acesta îi stăvili închipuirea, din teama de a nu atrage cumva mânia zeilor sau a lui Dumnezeu asupra propriei dorinți. Lasă-i viața, Stăpâne, dar fără ea! Oare avea să telefoneze din nou, să se supere, să intre în casa aceea și să i-o ceară înapoi pe Christiane?

Frank cugeta la ceea ce ar fi putut să-i fie mai prielnic. Dar dacă, după despărțire, erau și mai îndrăgostiți? O iubire din belșug umezită de lacrimi câștigă în prospețime și culoare. Totul în comportarea Christianei i se părea ciudat. Nu avea îndrăzneala să creadă că plângea pentru el, tatăl ei, și nu din cauza lui, a celuiilalt.

Intră în biroul său și se apucă să scrie Charlottei. Un telefon ar fi părut mai puțin serios. Nu tratezi sentimente nelimpezi rezumându-le; pentru a le exprima, trebuie cuvinte scrise, șterse, o ciornă și chiar o copie...

„Charlotte,

Sunt răvășit. Pentru prima oară Christiane are nevoie de noi. Singur nu o pot ajuta fără s-o rănesc. Are nevoie de o mamă. Ce pot face decât să tac ori să mă înfurii în fața felului ei scandalos de a trăi, de a iubi, de a fi copilul nostru pierdut, pe care amândoi trebuie să-l regăsim”...

...Ce scrisoare spinoasă; își pleca fruntea în fața neînduplecatei Charlotte care, de doisprezece ani și mai bine, se străduia să-i răsară în cale spre a-l întâlni în momente nepotrivite, spre a-i arăta confidenții ori amanții, sfidându-l prin schimbătoarele ei purtări și chipu-i nepieritor. De aceea se și remăritase, pentru a-l întărită mai mult, pe neașteptate, în lumea aceasta ferecată și lesne de sfărâmat, în care zilele se urmează și se aseamănă toate.

Ea dispărea, călătorea în grup prin ținuturile mult căutate, îi trimitea ilustrate și un dar de Anul nou, somptuos, urât, de nefolosit: un serviciu de fumat, copii

după pictori clasici, portofele prea mari, vin muscat de care îi era silă... Nu-l pierdea din ochi. De două ori, pe timpul verii, venea să-și sărute fiica lăsată în provincie (și să o certe pentru te miri ce), să lege noi prietenii, grijulie cu venirile-i trecătoare, efemeră... Se povestea chiar că s-ar fi retras într-o mănăstire unde Dumnezeu diriguia o psihiatrie tainică și nezăgăzuită (prea-rodnicul în tâlcuri și purtătorul semnelor într-o lertare), dar astea nu puteau fi decât clevetiri.

„Nu te-ai săturat de despărțirea noastră? Avem poftă care nu ne mai sunt pe măsură, ca și întâlnirile, și certurile noastre fără rost, ca și scrisorile tale recomandate...”

Și pe urmă cuvintele nu-i mai veneau. Restul trebuia doar șoptit, numai că într-o scrisoare nu poate exista tăcere, ea își urmează firul până la capăt. De multă vreme nu mai ticluise Frank asemenea răvaș. Simțămintele, nervii, pornirile sale de ură treceau prin telefon; aveai măcar puțința să-ți iei înapoi cuvântul rostit în plus, cuvântul nefericit, să înfrunți sau să rezezi.

Un telefon ar fi mai nimerit – tonul înseamnă destul, iar emoția împlinește restul. Charlotte îi apărea dintr-o dată săritoare, sensibilă. La mijloc au fost doar neînțelegeri, greșeli, încurcături. Eram făcuți unul pentru altul, dar ea nu m-a ascultat; ești îndărătnic la orice povață, când abia ai pășit în maturitate și când încă te mai tulbură un gust lăsat de adolescență: m-a cucerit, nu m-a ispitit.

Astăzi, în penumbra vârstei și în situația încâlcită, aproape de nedelegat, în care se zbătea, Frank nu mai avea de ales; până și ideile cele mai năstrușnice devin la urma urmei înțelepte și sunt primite cu bucurie, dacă par să aducă o rezolvare grabnică. Iar apropierea aceasta neașteptată de fosta lui soție îi dădea sentimentul că era, în cutezanța sa, de o desăvârșită măreție sufletească față de Charlotte și de un neînchipuit folos pentru fiică.

Frank scrisese, ștersese, o luase de la început; zece ciorne de scrisoare, poate și mai bine. Greșise vrând să-i scrie pe un carnețel de format mic, „velină evul mediu”; asta i-ar fi îngăduit, credea el, să nu se întindă prea mult asupra dramei, dată fiind hârtia prea mică; adoptase, totodată, un scris tremurat. Nimic mai anevoios decât să scrii pe genunchi, într-un carnețel de soiul acesta. Mâna nu mai are sprijin, când stiloul ajunge în josul paginii.

Mai mult mi-ar plăcea să pregătesc o scrisoare-contract pentru o societate de tip Japonia-Monaco, cu toate subtilitățile juridice ale unei coproducții, decât să-mi analizez simțămintele paterne, așa, în fuga mare. „E grabă”, își repeta el. Nu mai avea timp să stea pe gânduri, nici să se simtă jignit. Mai bine e să te îneci în grup, strigătele pot fi auzite de departe, și apoi cât de ispititoare este bunătatea când îmbină utilul cu neplăcutul.

„Trebuie să te văd, Charlotte...” Grozavă idee că nu s-a apucat să scrie: „Trebuie să te revăd...”

Carnetul zăcea pe podea, cu foile împrăștiate, în timp ce Frank forma numărul de telefon. Firul era liber. Surprinsă, Béa răspunse cu inima ușurată:

- E aici, s-a întors, dragă Frank, uite, ți-o dau.
- Știe?
- Da. Îți închipui că n-am putut răbda...
- O scrisoare ar fi fost mult prea protocolar.
- ... Și apoi, mai lesne îți mânuiești glasul decât stiloul.
- Mi-e teamă, Béa...
- Poftim, ți-o dau.

Urmă o tăcere prelungită; Frank auzea în aparat respirația ușor grăbită a Charlottei. Cine avea să înceapă? El.

...Nu putem, în împrejurările de acum, să mai trăgănam, da, am spus să trăgănam. Nu, prin telefon e cu neputință, Charlotte, situația impune o întrevedere, da, dacă vrei. De ce să nu mergem în saloanele cofetăriei Miremont? Ne-am

putea simți ca la frumoasa Otero. Nu, nu glumesc, dar totu-i verde, cu oglinzi și amorași auriți; am putea sta de vorbă, ca și când nu am avea nimic a ne spune... Ai memoria locurilor. Nu, nu acolo te-am făcut să plângi întâia oară, din pricina madlenelor nu prea proaspete (Frank zâmbește). Iartă-mă. Tu nu plângeai niciodată în lume, după câte îmi amintesc... Atunci, la Royalty, ceva basco-englez. Ca să ajungi la toaletă, trebuie să treci prin fața casei; locul cel mai răcoros. Da, la bar. Prima sală este pentru bătrâni cu cămăși din *tussor*, fluturându-le pe trup. Și apoi barul pare mai puțin „categoria turist”. Nu, nu la Play-Boy... Imposibil. Dimineața ușile sunt închise. Bine, de acord cu Royalty și cu muzica-i dulce. La unsprezece precis, am spus precis; dacă preferi, unsprezece fix. Vino așa cum ești... Știu că tot frumoasă ai rămas, chiar când ești luată pe nepregătite, scumpă, scumpă Charlotte...

„Ce prenume neghiob, sună a nume de desert, parcă ți se umple gura de marmeladă”, își spuse Frank prea puțin obișnuit cu patetismul regăsirilor și cu jocul discret al înfruntărilor acestora.

Pusese receptorul în furcă, își ștersese fruntea și mâinile cu bucățica de mătase bleumarin ce țâșnea în corolă din buzunarul cel mic al *blazerului*.

„...Iar Lotte ar suna cam germanic, așa că o să-i zic, prostește, «drăguță»; un cuvânt fără consecințe.”

Frank se simțea obosit, dar ușurat, mulțumită acestei inițiative ce reînvia o veche emoție ale cărei efecte le molcomea golind un pahar întreg de scotch, el, omul șampaniei rosé, în orice anotimp, și al Beaujolais-ului țărănesc de toamnă.

Din fericire, rămânea un mâncău și în ale memoriei, și în plin prânz: digestia se săvârșea ușor, fără tulburări gastrice. Zilnicele exerciții yoga îi îngăduiau să rămână cu capul și stomacul gol; bineînțeles un yoga de salon, domesticit de un maestru din Occident, pe nume Alexandru; halatul său cel negru i-l desenase Balmain, iar traista de cerșetor,

Hermès. I se dădea ascultare, iar glasul lui bolovănos făcea minuni: „Atenție! Un exercițiu yoga prost executat poate să vă ducă la o îngrășare întru nimic divină precum a lui Buddha”. Și râdea în barba-i tăiată după obiceiul hindușilor, dar plăcut mirositoare, într-o seară de gală prea cucernicul bărbat fusese huiduit la Casa de Ajutor, și alungat de pe scenă; îi preferaseră o formație de muzică pop: „Terrific Kyoto Boys”.

În dimineața aceea nu-i ardea să aibă suflet oriental. Golit de puteri, dar nu și de simțire. Și se lăsă în voia gândurilor.

„... Am putea pleca pe urmă în Spania, fără bagaje, fără genți, cu mâinile libere ca pentru o excursie: Charlotte, Christiane și cu mine. O croazieră, așa, în fugă.

Tare i-ar fi pe gust Charlottei escapada asta, o cunosc eu, își pierde vârsta când surpriza îi place; întinerește pe loc în clipele de mare bucurie, când acestea izvorăsc dintr-un temei serios: nesocotința celui mai puternic este întotdeauna cea mai bună.

În ce o privește pe Christiane, nici n-ar băga de seamă că a fost răpită. Aș duce pe toată lumea spre promontoriul de la Santillana del Mar, pierdut într-un sat care miroase a lână nespălată, a baligă frământată în picioare, a ulei cu iz puternic, nerafinat, de bucătărie.

Fiecare ar sta uimit în fața nobleței caselor cu blazon, în fața demnității boarilor, a artei romane, a ceremoniilor religioase; ar mânca cu toții pere verzi, năut, și s-ar duce devreme la culcare.

Ricou ar redeveni studentul care face auto stop pe marginea vieții și se lasă răpit de alte iubiri, mai optimiste. Lui Ricou îi place, pesemne, să nu fie iubit cu cerbicie, să fugă de mâinile fierbinți ale unei patimi, pentru a gusta din bucuriile simple ale plăcerii «prin liberă cufundare».

În ce mă privește, aș deveni atent cu tovarășele mele de călătorie. Am întâlni poate, pe undeva, cine știe ce serbare

câmpenească, dansatori noptatici, spanioli, cu mâini arămii.

Să nu uit aparatul de filmat, filmele „Leica”, ochelarii de soare, perechea de schimb, halatele de baie care, seara, ar sluji drept halate de casă, pălăriile de pai ocrotitoare împotriva luminii din sud. Am savura piersici «paragayos», cu fața aplecată spre pământ, fiindcă sunt prea zemoase. Ce nebunește am mai râde, apoi caraghioasa încruntare din sprâncene a Charlottei la prima pată pe rochie... Parcă o și aud: «Ce idee să mănânci fructe pe stradă!»

Iar zilele ar curge, și cu ele amintirile; ne-am afunda în inima țării, ne-am încrucișa cu convoaiele de țigani și de țărani îmbrăcați în straie moi și am dormi prin hoteluri cu ferestre ce dau spre curtea de păsări, ferestre cu arcade gotice în loc de confort sanitar... apoi, deodată, ne-am întreba: «Ce zi e astăzi?»

Uitarea ar avea gust de pepene verde înfulecat cu poftă; uitarea sau remușcarea... Dar cum să dai drumul frâielor, fără să le slăbești? Aici este întrebarea.”

Visarea se spulberă iute. „Și eu care nu visez niciodată, își spunea Frank, în afară de iubire și de *Idylle High-Life*...”

Își schimbă costumul, alege unul mai închis la culoare, cu înfățișare mai severă, dar ușor demodat. O cravată în dungi i se păru a fi potrivită pentru împrejurare. Apoi se întoarse în camera Christianei; nu mai era acolo.

— Elise, unde e domnișoara Christiane?

— Nu știu.

— A plecat?

— Nu cred.

— Ai văzut-o ieșind? Da sau nu?

— N-am băgat de seamă.

Furios, Frank se răsti la ea din capul scării:

— Va să zică aici poate intra și ieși oricine, ca la moară?

— Domnișoara Christiane nu mai este un copil...

— Ba da.

Bineînțeles, o ștersese; nu avusese poftă pușlamaua să-și zvânte lacrimile pe o plajă, înainte de baie, alături de

tăticuțul ei! Cea mai sigură ascunzătoare o reprezintă strada, mulțimea, bistroul, un magazin mare... sau o gară. Și ea pleca tot cu mâinile goale, ca pentru o excursie.

Frank turba, așa cum i se întâmpla și în afaceri. De ce plecase de lângă ea? Poate că o pornise spre poșta mare, ori spre vreo cafenea, ca să-i telefoneze lui Ricou: aici, pereții au urechi, iar ea avea nevoie de anonimatul unei cabine de sticlă mirosind a carte veche de telefon. Geamantanele zăceau pe pat, goale pe jumătate.

— La dracu, am uitat să încui albumul undeva.

DIMINEAȚA ÎNFLOREA: STRĂZI

În delăsare, trecători cu aer prea-ncântat, circulație forfotită; mirosea de pe-acum a prăjeală, a cocărie abia scoasă din cuptor; în piața Clemenceau, covrigi la solduri. Frank avea nevoie să sosească fără grabă la întâlnire. Preamultul acesta de omenire, efemeră și zgomotoasă, nu-și făcea de cap decât pe timpul săptămânilor de vară, apoi totul avea să se pustiască odată cu desprinderea primelor frunze de platani, cu tăierea ofilitelor flori de ortensii; doar câteva zile de răbdare și Biarritz-ul avea să pășească în rânduile toamnei învăluite în sine și învăluindu-și privilegiații care, în sfârșit, aveau să se întâlnească la câte un colț de bulevard în urbea lor, recucerită. S-ar putea pălăvrăgi, pregăti raliuri, întâlniri în jurul unui grătar în aer liber, călători între unii și alții, între perechi (o să luăm un charter¹ și o să mergem în Orient — N-am poftă să mă fac de râs, mă vezi mâncând cu bețișoare? — O să-ți iei tacâmul cu tine — Prefer să mă duc la Bordeaux; măcar știi unde pui piciorul — S-ar părea că vorbirea bască se aseamănă cu japoneza — Hara-kiri, Hara care plânge — Nu se pot face proiecte serioase — Atunci, poate un deșert — Dunele din Lande îți stârnesc asemenea idei — Nu o să fim

¹ Avion închiriat pentru excursii organizate.

dezrădăcinați — Ce deșert? Gerard cunoaște pe dinafară toate deșerturile, se duce acolo spre a se dezintoxica etc...).

Astfel, o adevărată viață diurnă și nocturnă ar prinde ființă în afara Parisului, banul și-ar recăpăta drepturile, mândria, compromisurile lui în curtenie... Iar Frank avea să se întoarcă pe timpul prelungitelor week-end-uri, căci octombrie își are însoririle lui, alcătuite dintr-un fel de blajinătate, din desfrunzire, din depărtări liliachii și azurii (mare frumoasă, ușor frământată în Golful Gasconiei, vânt din sud-vest de forța trei sau patru pe scara din Beaufort...), când poliția redevine locală, iar virtușii surfului, enoriași.

Frank își conducea mașina fără grabă; era cu mult înainte de ora hotărâtă, iar decorul de stânci și mare, zărit între două blocuri, îi era neplăcut astăzi, de parcă ar fi pătruns într-un oraș străin. Cât de ușor ne scoate din lume o dramă; devii distrat, obiceiurile te apasă și redevin eresuri. Grozav de tânăr te simți când ești nefericit. Frank se îndreptă puțin în scaun, se înduioșă la vederea unui roi de fetițe care treceau ținându-se de mână și căscând gura pe la vitrine, cele mai mici silindu-le pe celelalte, mai mari, să zăbovească. „Oare și pe Christiane am văzut-o vreodată, la fel de bine ca pe micuțele astea?”

Ajunsesese să-și pună întrebări, să se afunde în plictisul unei memorii sărăcite de galantele scene din ultimii ani trăiți în deplină împăcare cu sine; dăruise rolului său de tată un timp mult prea drămuț. Scurte călătorii pe meleagurile Bordeaux-ului, săruturi pe amândoi obraji, daruri cumpărate în drum, anumite sume trimise la 28 ale fiecărei luni prin mandat poștal, câte o mică plimbare în grădina mătușii Lucienne, alături de fetița care îl măsura din priviri ca pe un Moș Crăciun mirosind a lavandă, apoi prânzul luat în mare grabă: „Sunt la regim, tăticul tău e la regim, amărâtă viață ducem, drăguța mea. Cât de mult aș vrea să stau cu tine, să mă bucur de toate plăcerile acestei

vieți de țară adevărate, neprihănite etc...” Iar după coniac, despărțirea, suspinele. „Să-mi scrii totul, auzi, mătușa Lucienne cam umblă cu ascunzișuri...” Și iarăși sărutări, lacrimi, gesturile șovăitoare ale unei mâini înmănușate. „La naiba, aș vrea să sosesc înainte de a se înnopta, nu-mi place să merg noaptea cu mașina.” După aceea, două săptămâni, de Paști, în casa de la Biarritz, când iarna își lasă cojoacele și primăvara zvâcnește izbânditoare. Christiane se învârtea de colo-colo prin frumoasa și falnica locuință, nu se atingea de nimic, se lăsa îmbrățișată de necunoscute... Urmau scurtele plimbări cu mașina până în Spania. Zile măsurate cu de-amănuntul în timp – televizor, lecturi din *Elle* și *La maison de Marie-Claire*. „Micuța mea dragă, nu cumva ți-e frig?” Frank învățase pe dinafară repertoriul clasic al unui tată. Se înapoia la Paris, în mare zor, lăsând-o singură... În iulie, vreme de două, uneori chiar de trei săptămâni – același ritual – și pe deasupra băile, micile gustări de după-amiază în tovărășia altor fete împrumutate pentru împrejurarea dată de la părinți-prieteni, serbarea de noapte în grădină, urmată de miniaturizate focuri de artificii, o falsă cină, iute încropită, și, peste toate, somnul; totul se sfârșea într-o îndobitocire generală, punctată de o muzică dulce ori sălbatică pe măsura băuturii folosite.

Asemenea unei plăpânde silfide, Christiane trecea printre toți musafirii aceia care nu o luau în seamă și nu-i vedeau privirea. Frank avea, atunci, conștiința împăcată. Putea să o trimită înapoi și să se ocupe de pasiunile lui, după o abținere ce isca mult zâmbet în rândurile prietenilor săi intimi.

Își însoțea fiica la gară, cu ostentație, iar trenul pleca luându-i-o pe Christiane, care nici măcar nu se apleca la geamul coborât. În sfârșit, de Crăciun, patruzeci și opt de ore la Paris. Comanda un brad și podoabele lui la același florar, ungea pâine neagră cu pateu de ficat, destupa o sticlă de șampanie, adăuga apă în cupa Christianei, să nu

care cumva să „amețească”. Vâra o perlă într-o stridie și Christiane credea în minune; apoi slujba de la miezul nopții, la Saint-Philippe-du-Roule, în mijlocul unui plăcut cerc de prieteni. Același ceremonial la întoarcere – peronul, colțisorul de la fereastră, tichetul pentru vagonul-restaurant. Și de fiecare dată o doamnă bătrână și miloasă o lua în grijă pe Christiane pentru tot timpul drumului.

După aceea venea rândul Charlottei, care o purta prin călătorii încete și costisitoare. Soseau la prieteni de o seară, a căror adresă, uneori nici nu mai era știută. „Este fetița mea dragă, nu-i stingheritoare... Rămânem doar pentru week end”. Ce mai vorbă! Când Christiane și mama ei străbătuseră mai mult de cinci sute de kilometri în ziua aceea și purtau pe fețe urmele lungii lor plimbări, arătându-se totodată mieroase și săritoare... „Christiane dragă, adu cărțile și jetoanele din scrin; scumpa mea, ajut-o pe doamna X să-și găsească cheile...” Erau primite ca niște călătore ale căror semnale de sosire, soneria de la ușă sau cea a telefonului, îi făceau pe toți cei din casă să se retragă în grabă prin încăperi, văicărindu-se că ar avea dureri de cap ori crize de ficat... Glasul îndepărtat al gazdei ajungea până în salonul dintr-o dată pustiu. „Instalează-te, draga mea Christiane, cinează fără noi, noapte bună.” Iar după două zile Charlotte pleca mai departe cu mașina, spre case cu obloane trase, părăsite de stăpânii lor cu o seară înainte.

Ca să se simtă mamă-cloșcă, Charlotte avea nevoie de o anume ostilitate în jurul ei; politețea mult prea făcută o împingea spre neobrazări. Atunci, o îmbrățișa sălbatic pe Christiane, în fața tuturor, chiar dacă pe urmă îi părea rău; o copleșea cu atenții, cu sfaturi, cu porunci, cu neîngăduințe, până la scârbire. Era o mamă nervoasă, cam gălăgioasă, sâcâitoare: „Îți spun eu, o să termini și tu cu necazurile...” Este nevoie ca o mamă să treacă dintr-o extremă în alta, în anumite cercuri în care vârsta unui copil poate să nu însemne încă nimic... sau, cel mult, socotită pe degetele unei mâini.

Christiane, cea prea puțin iubită, se reîntorcea spre adăpostul mătușii Lucienne, ghemuită cu închiudare în bezna unei tinereți în care lumina nu avea să țâșnească decât dintr-o întâmplare neobișnuită. Dar avea, pusă deoparte, destulă speranță, iar sufletului ei nu-i era încă silă de toate, nici chiar de încredere.

CÂND FRANK SOSI LA ROYALTY,
Charlotte venise. Îi strânse mâinile într-ale sale, reținându-le o clipă, apoi se așează.

— Îți mulțumesc că ai venit.

Charlotte îl privea, de parcă l-ar fi văzut pentru întâia oară: un bărbat care strigă după ajutor, care s-a rătăcit pe un drum și care după doisprezece ani lăcrimează... Era mișcată, fericită că se simțea așa, ca în ziua accidentului ei de mașină; fusese culeasă, vie și nevătămată, de pe creanga de sus a unui copac, unde se pomenise cocoțată; cum de se putuse întâmpla, nimeni nu înțelesese vreodată. Plânse pe umărul unui C.R.S.

— Charlotte, îmi pare bine că te văd. Mi s-a spus că lucrezi.

— Puțin. Într-o casă de mode. S-ar părea că oricine mă vede simte nevoia să-și dezlege inima.

Râse ca înainte. Un râs învățat pe de rost.

— Așadar, Christiane își face de cap?

Frank găsi vorbele pe potriva unei mame ușor necuviincioase.

— Trăiește la Paris cu o secătură.

Charlotte se așează mai bine în scaun. Comandară două sucuri duble de portocale, fără gheață..

— Totuși, am fost pe la ea, nu sunt de atunci decât opt luni: era tot fetița de provincie care citește *l'Echo de la Mode*, care nu iese cu băieți de vârsta ei, ci cu unii mai tomnatici; admiratorul ei era un judecător de pace, cu

cărare într-o parte. Juca tenis. Vreau să-ți spun că e stângace.

În conversație, Charlotte avea darul *ocolișurilor*: își arunca vorbele încolo și înapoi, împlotea gluma cu lucrul serios, fără să rețină nimic; era făcută pentru ieșirea din făgaș, pentru schimbarea firului gândurilor cu atâta sprinteneală, încât interlocutorul rămânea ca năucit de șuvoirea aceea de vorbe.

— Vreau să-ți mai atrag atenția că are vederea slabă, dar nu recunoaște asta nici în ruptul capului.

Atâtea întreruperi îl cam sâcâiau pe Frank, care cu greu se putea stăpâni; îl zăpăcea iute cu aiurelile ei.

— Ascultă-mă.

— Asta și fac.

Frank scoase un oftat, apoi continuă:

— Ieri am descoperit secretul.

Și, cu glas tremurător, Frank istorisi călătoria sa la Paris, întâlnirea cu tânărul Ricou, vizita neprotocolară în micul lor apartament, dar fără să pomenească nimic despre album, despre atitudinea răzvrătită și tânguitoare a Christianei, despre voința ei de a se emancipa, despre neobrăzarea și plânsetul ei în hohote.

— Charlotte, nu mă pot regăsi.

— Ce-am putea face?

Luă din nou, cu zorită curtenie, mâna Charlottei; se jucă cu unghiile de la degete – era caldă mâna, netedă, neîncordată, primea în voie dezmiardarea, în timp ce trupul se dăruia, întreg, destinderii acesteia; chipul Charlottei avea un aer demn, dar cucerit.

— Charlotte, ce-ar fi să ne recăsătorim...

— Cum?

— Da, ce-ar fi să ne recăsătorim?

— Dar...

— Știu ce ai să-mi răspunzi.

— Dar bine, Frank, ce o să zică lumea?

— Christiane are nevoie de o familie. Și eu...

— M-ai luat pe nepregătite, trebuie să ne mai gândim... Dar fiindcă a venit vorba, o cunoști pe tânără Elyane? A avut un accident de mașină, aseară, pe șoseaua ce duce spre Pau. Nu se știe ce are; a fost transportată la spitalul din Bayonne. Béa a plecat odată cu mine; m-a rugat să-ți spun și ție. Era curată nebunie să lași o fată atât de nervoasă să conducă, știu eu ce spun...

Frank pălise.

Iată că trupul însângerat al Elyanei zăcea acum pe pardoseala Royalty-ului, la picioarele lui; gema, privea fără să vadă, alții îi întindeau trupul pe targă, de aceea se anunțase o *gâtuire* la ieșirea din Bayonne; fusese prevăzută o anume deviere...

— Trăiește?

— Știi, n-am cerut explicații; cred că da. Nu voia să se despartă de geantă, semn bun. Dar ce ai?

Frank ceru băiatului un whisky dublu; Charlotte fu servită la fel.

— Ce spuneam?

— Ce-ar fi să ne recăsătorim?

I se părea lui Frank că un asemenea deznodământ ar putea fi pe placul Elyanei, că ar însemna un omagiu adus discreției ei deznădăjduite, că ar zâmbi cu nespus de duioasă gingășie acestei icoane a fericirii, cât de cât cârpite: putea suferi în liniște. Frank scutură din cap, de parcă l-ar fi sâcâit o muscă. Prea multe deodată. Destinul nu trebuie să fie chiar așa, orice! Fiecare lucru la timpul lui ori în veșnicia lui...

— Frank, astea sunt lucruri care nu se fac oricum. Te-ai întrebat dacă nu am și eu o viață a mea?

Elyane, culcată pe albul cearșafului, Elyane învinețită...

— Charlotte, trebuie! Cât mai repede.

Apoi, pe un ton nostalgic, cât se poate de potrivit, adăugă:

— Ce mai rămâne din viețile noastre, așa-zis *ale noastre*?

— Ar trebui, Frank, să ne mai și iubim.

O simțea reținută, cucerită de alte întâmplări, ale căror cauze și efecte nu le putea bănuî.

Elyane - brațul întins gingaș peste un șervet, vena străpunsă de un ac, aparatul de perfuzii, aburul trandafiriu din obraji...

— La vârsta noastră poți iubi în mii de chipuri.

Cât era de grăbit; nu-și mai afla locul pe scaun, prins între două trecuturi, hărțuit, înnebunit... Era oare înțeleaptă starea aceasta pentru o inimă care nu bătuse decât spre a se ocroti pe sine?

— Uită-te la Willy.

— Am bănuî, Frank, că o să-mi vorbești de el. Un maniac. M-a luat de nevastă în urmă cu patru ani și povestea a ținut șase luni.

— Nu știam.

— Ba da, știai. Willy făcea destul pe grozavul în privința nepotrivirilor noastre de caracter.

— N-am băgat de seamă..

Elyane zâmbește și râde, recunoaște pe toată lumea, mulțumește, cere o aripă de pui fără sos și o salată, îi este foame, citește propriul său fapt divers în gazetă, comentează, vorbește prea mult, se obosește...

— ...De vreme ce erai fericită, Charlotte.

— Edita cărți porno.

— Vrei să spui cărți îndrăznețe?

— Nu, porno. Camera îmi era ticsită și niciodată, auzi, niciodată...

— Am înțeles, sărmană Charlotte.

— Și, după toate astea, procese cu duiumul... E limpede, nu cinam decât cu oameni ai legii sau cu vicioși.

— Te compățimesc, da, foarte tare.

Charlotte fu mirată de blânda curtenie a lui Frank. Altădată... I se mai tocise ascuțișul vorbelor, nu mai era vulgar nici măcar în amintiri.

— Înțelege-mă bine, Charlotte, trebuie să împiedicăm nenorocirea Christianei, prin urmare a noastră.

— Crezi că suntem destul de nenorociți încât să trăim. Din nou împreună?

Elyane adormită, unde-i era pulsul, nu i-l mai găsesc, Elyane cu mâinile și picioarele reci ca gheața... Repede, repede!

— Charlotte, avem niște îndatoriri.

— Nu le tăgăduiesc... Dar cum să mai fiu mamă, când am divorțat de două ori? Ești atât de prost văzut. Nu-ți poți închipui câte mizerii mi-a făcut biserica!

Elyane, gingașă și firavă ca un lujer, neputincioasă, nu se poate mișca, se târăște în patru labe pe pietrișul dintr-o grădină mare și păzită, iar furnici înaripate năvălesc spre salon, spre camere, spre lămpi, strigătul ei!

Frank nu-și putu da seama dacă tristețea Charlottei era făcută; atunci se hotărî să atace.

— Oare de ce am divorțat noi?

Charlotte își cumpăni privirea asupra fostului ei tovarăș, o privire care grăia îndelung în privința cinstei sale.

— Știi prea bine.

— O, povestea aceea nelămurită a unei întâlniri într-un tren, care nici măcar nu era internațional...

— Nu, mai rău. Nu m-ai lăsat să-mi însoțesc prietena aceea de pension la Bahamas. Cruzime, nu altceva. Se întâlneau acolo toate fostele eleve de la Sainte-Marie-de-Suspicion.

— Nu asta. Niciunul, nici celălalt nu voiam să cedăm în privința educației ce trebuia dată Christianei. Aveai tu ideile tale de mamă-pisică, iar eu cerbiciile unui tată bun de ginere. De parcă ar fi fost din vina noastră divorțul ăsta...

Amândoi se priviră într-un zâmbet.

— La urma urmei, prea bine nu ne mai amintim.

Elyane, la brațul lui Frank, înveșmântată în rochie albă de infirmieră, pentru ceremonia nupțială, urmată de șchiopi de tot soiul, a la Bruegel, în timp ce mii de mașini accidentate pornesc un concert de claxoane de o sonoritate ascuțită.

Dar Charlotte se află aici, caldă, învăluitoare, trupeșă; iar

redescoperea urechile mici și delicate ale lui Frank, încrețirea virilă a obrazului dăltuit cu finețe de timp. Nu se dădu înapoi, când Frank se apropie de ea (în ochi i se citea nemăsurată frică). Să fie sărutată de fostul soț, de parcă ar fi vrut să înșele imaginea pe care i-o păstra; neîncrederea lui dispăruse, trăsăturile își recăpătau linia, mișcarea buzelor, suplețea, genele, tot dese. Frank devenea grăbit, ea își încrucișă picioarele, și le încleștă, pulpă de pulpă.

— Scumpa mea, ar fi timpul să ne reclădim viața.

Să fugă de nălucirea Elyanei rănite, muribunde, ferecate în pansamente noi-nouțe, ca o clătită pe care o întorci, să stingă rubiniul sângelui aceluia, petele din sala de operații, să golească sticla de sânge în chiuvetă, să-i spună într-un urlat: ridică-te!

Cât de bine o ghicea pe Charlotte după intonațiile acelea care îl tulburau, înșelați și unul și celălalt de o absență ce le păstrase neștirbite poftele. Frank se simțea șubred, fericit că se jertfea pentru o cauză nobilă care îl îndepărta de neostoita gâfâială a Elyanei, fericit totodată că se lăsa învins de o lașitate care, când și când reînvia, și îi dădea aerul acela șovăielnic, înșelător, ciudat, în pofida puterii de a ține în mână firul vieții zilnice.

— E o nebunie!

— Nu, draga mea, e ca și când ne-am întoarce dintr-o călătorie foarte, foarte lungă.

Cuvintele dulcele ale lui Frank – îndrăgostit de propria-i soartă, mândru peste măsură de noile sale obligații, de libera înfăptuire a renunțării sale – o înduioșară pe Charlotte.

...Și, peste toate, o scrisoare de a Elyanei, felicitându-l pentru curajul său liniștit, pentru forța de caracter și devotamentul dovedit în dragostea-i paternă, o scrisoare care, mulțumită formulelor de politețe, ar putea fi deschisă în fața micii familii reînchegate.

— Frank, nu ești gelos?

— Pe cine?

Charlotte nu avea nicio poftă să se cufunde prea adânc în farmecul acelei dimineți în care, pe neașteptate, se lăsa să cadă în brațele vechiului și capriciosului ei vrăjmaș.

Plânsese toată noaptea; cineva îi jucase un renghi la Cazino, unde fusese nevoită să rămână multă vreme singură în fața mulțimii de invitați aflați la serata aceea antilleză, dată în folosul păsărilor de mare, victime ale mareei negre. La o tombolă nocturnă se câștiga un vizon de culoare deschisă. Apoi, dispariția ei în timpul mesei – își „croia drum printre scaunele aurite, se poticnea, se prindea iute de un spătar: mii de scuze, domnule, iertați-mă, *sorry...* se ștergea de chelneri, de platouri, de orchestra ambulantă, se regăsea în camera ei, cu pantofii în mână, în fața sipetului cu giuvaeruri, care, odată cu scurgerea timpului, nu mai adăpostea decât coliere din pietre semiprețioase, părelnic vechi. La patruzeci de ani se dovedise nesățioasă, iar proiectele ei de locuințe *grand standing* îi subțiaseră avutul, îi tocaseră rentele. Prea contribuisese, cu ajutorul ei, la crearea, după anume planuri, a unor vilișoare de suburbie și locuințe de vis care nu puteau sta în picioare în terenurile acelea mlăștinoase. Mai fusese, desigur, piatra fundamentală a Reședinței celor Patru Vânturi; dar niciodată ultima piatră. Inițiatorii îi alteraseră moralul și îi distruseseră potențialul, cum se spune.

— Ce zici, ai vrea?

Ciudat! Emoția lui Frank o molipsise. Iată că-și țineau mâinile înlănțuite peste plăcuțele de ceramică ale mesei. Încă puțin, și aveau să bea din același pahar.

— Cel puțin ești serios, dragul meu?

— De ce spui asta?

— Totul se petrece atât de fulgerător.

— Fiica ta nu poate aștepta. Când ne va vedea împăcați, își va părăsi ideile; simțămintele i se vor molcomi, se va întoarce la noi, va înțelege că nu-ți plătești libertatea pe seama altora, că este încă o adolescentă care nu are nici

dreptul, nici nevoia să se arunce în brațele primei iubiri ivite în cale. Vom fi prezenți, tot timpul prezenți. Chiar dacă ar șterge-o, de noi nu poate scăpa, iar mai târziu o vom mărita așa cum se cuvine, astfel încât să știe că nouă ne datorează fericirea.

Nicicând nu mai vorbise Frank atât de mult, iar Charlotte, ușor amețită de împărtășirea unei cauze comune, luneca pe panta milei. Poate că nu văzuse ochii triumfători ai lui Frank: ochi de copil care a dobândit ceea ce și-a dorit. Christiane alături de el până la moarte, mulțumită de un cămin al cărui *happy end* solemn îl constituia însăși ființa ei.

— Unde-i Christiane?

— A dispărut.

— De la tine?

— De la noi, vrei să spui.

— Bine, și unde-i acum?

— O vom readuce amândoi, de oriunde ar fi. Barman, cât îți datorez.

Charlotte se sprijinea de brațul soțului ei, ca în vremurile de altădată, dăruindu-se unei călduri regăsite, unui parfum; amintiri limpezi o făceau să închidă ochii.

— Dezmierdări reînviată, chemări din nou auzite. Trecând pe lângă perechea aceasta, care părea să fi băut prea mult și care traversa la semnal verde, toți gură-cască întorceau capetele.

— Mergem întâi la Béatrice, să-ți iei lucrurile, pe urmă te instalezi la mine.

— Ascultă, dragule, ce impresie o să facem?

— Dar nu-i deloc vorba de o răpire, te aduc din nou acasă.

La Béa totul fu săvârșit în lipsa ei, cu discreție. Frank o ajută pe Charlotte să-și facă geamantanele; un mâner se strică și asta îi înveseli.

— Ca într-un film american, dragul meu.

Frank conduse cu o viteză nebunească.

— Ce amețitor, iubitule.

— Pe urmă desfacem o sticlă de ceva bun. Treaba se cuvine sărbătorită.

Charlotte coborî mândră din mașina lui Frank.

— Nici nu mai știu unde mi-e capul.

— Pe umeri, draga mea.

Același răs gâlgâitor al Charlottei care nu știi până la ce punct înțelege gluma. În timp ce Frank așeza geamantanele pe iarbă, ea era într-un du-te-vino prin grădină.

— O să trebuiască să punem niște delfinium, s-ar potrivi de minune. Ortensiile tale s-au îmbolnăvit. Aș zice că sunt prea înalte florile astea de belșiță, roșul lor stânjenește parcă...

Cristiane se ivi sub verandă. Își plimba privirile asupra neobișnuitei perechi alcătuite din părinții ei; nu înțelegea nimic. Elise se și înființase și începuse să se agite în jurul bagajelor; avea un aer bucuros. Își dădea seama că trăia o clipă de neuitat.

Totul păru absurd Christianei, un fel de reconstituire a unei crime sau a adevărului. Un foarte vechi scandal în lumina albă și colbăită a unei marți de august. Nimic melancolic, nici odios, mai degrabă pueril.

Charlotte o cuprinse pe Christiane în brațe, i-o trecu lui Frank, care o strânse cu noblețe, apoi cu duioșie.

— Ce s-a întâmplat?

Frank zâmbi.

— Nu înțelegi, Christiane?

— O luați amândoi de la capăt... Ei bine, vă doresc distracție plăcută.

Dar tonul ei batjocoritor se stinse repede. Christiane își luă mama și tatăl de braț. Urmă, pentru toți, urcarea treptelor, intrarea, primele cuvinte lipsite de orice noimă.

— Nu știam că-ți place nota modernă.

— O fantezie controlată, draga mea.

Charlotte se așeză pe canapea, o trase pe Christiane

lângă ea, în timp ce Frank își aprinse o țigară.

— Vezi ce-ai făcut, scumpa mea Christiane?

Și, în fața fetei uluite, el sărută buzele fostei sale soții, înainte de a fi tras primul fum de țigară.

— Da, scumpa mea, doar mulțumită ție.

Neîncrezătoare, totuși mișcată, Christiane tăcea; dar simțindu-se datorare față de propria-i sinceritate, murmură:

— O să vină Ricou.

— Când?

— Mâine.

— Fii liniștită, o să-l primim pe Ricou al tău, nu-i așa, dragă Charlotte?

— Cine este Ricou?

— Ți-am spus doar.

— A, da. Ricou. Logodnicul acela al Christianei...

Frank îi răspunse într-un urlet:

— Nu! Iubitul ei... ademenitorul ei...

Christiane se ridică în picioare, luă o țigară dintr-o cutie japoneză de lac negru decorat cu peștișori aurii, apoi se dădu puțin înapoi, ca spre a se apăra mai bine.

— Credeam, că pentru asta...

— Pentru asta, ce?

— Că încuviințați. Eram fericită.

Frank fuma din ce în ce mai nervos.

— Să nu reîncepem, vrei? Mai bine să ne lăsăm cu toții în voia bucuriei noastre.

Dejunul se desfășură într-o atmosferă gravă. Frank regăsea tipicurile fostei sale Charlotte, obiceiul de a mânca doar coaja de la pâine, lăsând deoparte miezul, de a se așeza pe marginea scaunului, de a pune lângă farfurie uneltele de machiaj, pachetul de țigări și chiar un tub cu pilule pentru „ușurarea digestiei”.

— Ce iei acum?

— Un leac italianesc pentru ficat.

— Te droghezi într-una...

Charlotte ținu cu tot dinadinsul să împartă o pară, în timp ce Christiane mânca creson, cu degetele, între două îmbucături de cașcaval.

Fiecare avea impresia că trăiește în așteptarea unui eveniment menit să aducă tulburare în acalmia aceea. Situația putea să se agraveze dintr-o clipă în alta, iar jalnica armonie a comesenilor se putea sparge precum frumoasa sticlările scoasă de Frank de prin vitrine spre a da mai mult fast prânzului. Zăboviră la cafea, care nu fu gustată cu plăcere. Frank își turnă coniac într-un pahar-balon, de dimensiuni mari, el care era atât de atent să nu moțăie în tăcere.

Charlotte se temea de primele muștrări. „Când o să înceapă, nu o să-mi fie prea ușor”, își spunea. Pierduse obiceiul dojenilor primite în public, neîndemânatică în jocul strâns al certurilor de familie. De aceea luă mâna fiicei sale, care aduna firimiturile cu lama unui cuțit.

— Christiane, sunt sigură că ești la fel de emoționată ca și noi.

Frank fu cel care răspunse în locul ei.

— Firește că-i emoționată. Este o zi mare și nimic nu trebuie să o întunece.

În sfârșit, trecură cu toții în salon. Christiane ceru un pahar de apă cu un cub de gheață.

— Am lichior de anason foarte răcoritor. Nu vrea nimeni?

— Dragul meu, mi-ai dat prea mult să mănânc.

Christiane se ridică; își privea părinții, acum atât de aproape unul de celălalt, ca pe doi necunoscuți întâlniți într-un compartiment. Tatăl avea un aer zdrobit; s-ar fi zis că simțea nevoia să fie legănat, că îmbătrânea dintr-o dată. În privința mamei, era – dacă te uital de departe – o mămică a cărei companie se dovedea compătimitoare, încercând să întrețină prin zâmbete ori priviri îngăduitoare o legitimitate renăscândă în raporturile ei cu ființele și lucrurile din jur.

Prea târziu! Christiane nu avea nicio poftă să-și renege dragostea de la mansardă, bârlogul ei parizian „trupul

sincer al lui Ricou, sărăcia lucie de la fiecare sfârșit de lună. Înainte, alții îi aleseseră copilăria, bunele deprinderi, o mătușă ușuratică, o grădină de provincie care mirosea a lujere de roșii, a polen, a cărăbuș, a pământ de răsadniță. Ani molateci, pe care-i adunase într-o lenevire, rezerve în care visarea se dovedea mai tare decât spiritul metodic, trecând printre părinții ei ca printre două obstacole ce trebuiau ocolite, alergând de-a dreptul spre viitor, fără să-i pese de „ce trebuie și ce nu”, jignită la nesfârșit de bunele servicii ale mătușii Lucienne, de tertipurile familiei, năvalnică, dar cuviincios temătoare, nesupusă, dar ades împlânzită spre a-și ocroti judecata, atentă la rarele priviri, vorbindu-și sieși, spre a avea ultimul cuvânt.

Atunci Frank se apropie de fata ce sta dreaptă, neclintită, cu spatele lipit de ușă. Calmul său nu prevestea nimic bun; părea că o dojenește pentru lipsa-i de simțire în fața a doi convalențenți care nu mai sunt împreună de doisprezece ani. Ea răcea atmosfera greu încropită de căldura prea puțin înveselitoare din timpul dejunului. Iar în spatele Christianei răsărea Elyane, două surori complice parcă.

— Rămâi!

Apoi adăugă, scăzându-și glasul:

— E de neîndurat să te simți judecat de chiar fiica ta. Charlotte, spune ceva!

Ea repetă pe un ton mai dulce:

— Rămâi, Christiane.

Dar fata își scutură capul de câteva ori, a împotrivi: alesese. Fericirea pleca odată cu privirea Christianei. Mai rămâneau doar două siluete care își goleau paharul precum viața; neînțelegerea nu se spulberase.

— Dumnezeu, Doamne, doar nu o să ne faci una ca asta!

Dar cum să ai ochii plini de lacrimi, când doar întâmplarea te face să participi la același necaz? Iar Frank – cu coatele sprijinite de muchia șemineului, în care gura de foc se chenăruia într-un dreptunghi negru –, țeapăn, cu

țigara stinsă, se agăța de planul ce i se destrăma fără nicio măreție sufletească, întocmai ca la o serată în care oaspeții își iau rămas bun unul după altul, căci timpul curge odată cu vorbele. Charlotte ar trebui să-și plângă iluziile pierdute. Încăierarea putea să înceapă sau să se cufunde în ridicul. Imitația nu izbutise; fiecare îl plagia pe celălalt, doar Christiane își lăsa, din nou, hârtia albă. Subiectul nu o inspira. Și nici Charlotte, nici Frank (arta de a fi părinți nu le mai era pe măsură) nu puteau lua drept model propria lor aventură.

— Oricum, v-am ajutat...

— Cu ce?

Christiane își aținti tatăl cu hotărâre:

— Voi v-ați împăcat, iar eu sunt fericită.

Dar Frank nu mai suporta privirea liniștită a fiicei sale, o privire odioasă prin însăși îngăduința ei.

— Și crezi că lucrurile se vor petrece astfel? Sacrificăm totul pentru tine, și uite cum te porți, uite cum...

La cuvintele acestea, Charlotte se ridică mândră și sălbatică:

— Nerecunoștința tinereții, dragul meu; nu se încrede în nimeni.

În sfârșit, Charlotte vorbea ca el, regăsea vechiul lor limbaj, își răspundeau, se înțelegeau în punctele de suspensie, trimițându-și unul altuia tăcerile. Ea își realcătuia un personaj întrucâtva demodat, dar, poate, încă atrăgător pentru o fată. Frank nu mai avea complexe în fața Charlottei, care acum era ca și el, croită după același tipar, un tată și o mamă noi-nouți, restaurați cu artă, mieroși și nestăpâniți, abia eșuați la mal... Două privighetori bătrâne slobozind croncănituri.

— Vezi, Christiane, mama gândește ca mine, nu eu am pus-o să vorbească așa.

Frank se apropie de Charlotte, îi sărută mâna:

— Voi adăuga că este, pur și simplu, nerecunoștință.

Apoi, întorcându-se spre Christiane:

— Asta-i tot ce ai de spus?

Christiane se săturase, era limpede, de atâta înduioșare ticluită după cel mai curat tipic al tradiției familiale. Poate că aștepta imposibilul din partea părinților a căror stânjeneală nu scădea, ci dimpotrivă. Fără îndoială, Charlotte era obișnuită să-și facă siesta, căci ochii i se închideau când și când, pleoapele i se zbăteau.

— Nu mai aveți nevoie de mine?

Frank înțeluse prea târziu că, poate, Christiane ar fi rămas, căci în fața tatălui ei nu-și strunea simțămintele, se emoționa de propria-i stângăcie, de conveniențele și bunăvoința lui. Dar în fața Charlottei...

Nu remușcarea îi umezea ochii când tatăl îi vorbea, ci o anume complicitate, părelnică firește, ce-i lega – el, zbătându-se într-o singurătate, o pustnicire îmbătrânitoare (era bătrân înainte de a părea în vârstă), cu ultime învâlvorări clipind a pălire, ea, însemnată de bucuria deplină, deschisă, a unei iubiri din care nu străbătuse încă decât cea dintâi potecă. Nu avea nevoie să lupte împotriva lui Frank, ci doar să se lase în voia sortii. Iar frământarea acestui bărbat cu mâini palide o împiedica să ducă până la sfârșit ruptura: lua măsuri de prevedere, mișcată – fără să știe – de cerbicia lui, despre care nu-și putea da seama dacă izvora chiar din inimă sau dintr-o mândrie rănită.

La capătul câtorva ceasuri de fățarnice confidențe, de hărțuieli, Christiane ar fi putut, în pofida încăpățănării ei, să facă în așa fel încât pornirile de ură să-i fie mai puțin aprige, ca plecarea să nu alarmeze decât cu încetul un tată care roșea, gata să creadă că viitorul celorlalți era al său.

Christiane se așezase în fața televizorului ascuns după o pictură marină și răsucise butonul: se auzea un galop de cai.

Frank se întoarse spre Charlotte.

— Nu m-ai ajutat prea mult.

— Lasă-ne singure, Frank!

Tonul de gheață al soției sale îl uimi. Rumegase oare

vreun plan, spre a-și afirma autoritatea, spre a-și pune în joc sensibilitatea? Oare voia să ia în mâinile ei o situație de nedezlegat? Oare avea să primească târguielile Christianei? Moleșeala ei era doar făcută.

— Bine.

După-amiaza se scurgea. Pălise strălucirea soarelui vărat; acum, totul era o lumină vapoasă, de un albastru fluid, prelins în scobitura valului, în spărturile dintre nori, pe fundul văii. Peisajul se modela, își recăpăta umbrele, liniile, unduirile, iar vântul se ridica odată cu marea, un vânt pornit dinspre țarm, cu miresme de grozamă.

Fără să rostească un cuvânt, Frank coborî în grădină, puse în mișcare aspersoarele; apoi, dintr-o dată, se urcă în mașină și demară. Simțea nevoia să fie nerăbdător, viclean ori pur și simplu necruțător, dar conducea prost, fără să cântărească primejdiile, fără nicio precauție. Mult prea mărunță îi era lașitatea, spre a putea fi luată în serios. Fugea, așa cum o ștergi dintr-o luptă, o ocolea; aibă zeli grija de toată povestea asta!

În goana-i nesocotită, avu senzația că Elyane i se așezase alături, că-l implora să încetinească, da, era ca o prezență, ca o respirație, un miros real, o Elyane ascunsă sub veșmântul fricii și al urii.

În fața primei cafenele întâlnite, Frank opri, coborî cu pas sprinten și ceru o fisă.

— În fundul sălii.

Intră într-o încăpere neînchipuit de mică, în care dădeau trei uși: cabină, bărbăți, femei. Într-un colț, aparatul. Frank chemă spitalul din Bayonne. Așteptă mult, istovitor de mult. În sfârșit i se făcu legătura cu o infirmieră-șefă.

— Domnișoara Elyane Uffizi nu mai este la noi.

— A...

— Nu, liniștiți-vă. O comoție ușoară. Niște prieteni au venit s-o ia. Cu odihnă multă, va fi pe picioare într-o săptămână.

— Unde a plecat?

— Mi se pare că o duceau destul de departe, dacă nu mă-nșel pe Coasta de Azur, într-o vilă.

— La cine?

— Asta nu mai e treaba mea, domnule.

— Nu știți locul?

— Nu.

— Ați spus că... niște prieteni?

— Da, prieteni; îi tutuia.

— Bine. Vă mulțumesc.

— Cu plăcere.

„Foarte mulțumesc”, mormăi Frank. Ceru, la teighea, în mare grabă, un anason dublu, pe care îl dădu pe gât dintr-o sorbitură, urcă în mașină și demară cu atâta imprudență, încât consumatorii se ridicară de la locurile lor, să asiste la asemenea pornire.

Frank o luă pe o șosea oarecare; băgă de seamă că se rotea în jurul casei sale; de două ori trecu prin fața grilajului, năpustindu-se prin scurtături doar de el știute, înapoindu-se spre intrarea în grădină; atunci accelera, fără să ia deloc în seamă vârtecușul; absurd și pueril, dar ce ar fi putut drege ori nu prin sosirea-i neașteptată? Elyane, Charlotte, Christiane, totul bun de vârat într-unul și același sac, un sac cu buclucuri... Apoi să-l legi bine, să-l azvârli în mare, dimpreună cu o scurtă rugă, de la „Stânca Fecioarei” încoace. N-ai văzut, nu știi. O scârbavnică poveste cu droguri, femeii din înalta societate după un *party*, afacere clasată, odihnească-se în pace...

Lumina se îngroșă, copacii câștigau în desime, vântul îi slăbea din strânsoare. Cei care se plimbau, turiștii, în goană după meniuri, amatori de băi, începuseră să se întoarcă; circulația se întetea. Frank încetini, mâna i se molcomea odată cu amurgul de un aur vioriu ce puneă munților hlamidă. „Tare mi-ar plăcea să gândesc așa cum trebuie”, își spunea Frank, oarecum pocăit. Își aprinse o țigară, deschise radioul, îl închise. Știa că nu va întâlni niciun cunoscut pe drumeagul acela, care ducea spre un oraș nou.

Se încrucișă cu oameni zoriți să ajungă la casele lor, cu slujbași, cu muncitori cărora frumosul anotimp nu le îngăduia niciun răgaz.

Prea își pierdea repede cumpătul. Pentru întâia oară, Frank se vâra în povești nelegate între ele, simțindu-se victima lor nevinovată și vrednică de laude, când de fapt nu era decât făptașul lor zelos, încăpățânat. Și totul se încâlcea, asemenea unui scul de lână, în care nu mai nimerești firul conducător. Ce căuta sărmana Charlotte în iadul acesta de familie, ea care nu fusese decât o trecătoare de lux, navigând în apele primului venit și care îl întreabă pe căpitan dacă nu cumva nava s-a și scufundat?

Pentru ce o chemase în ajutor, când toate ar fi putut să se desfășoare foarte simplu între fiică și tatăl care joacă rolul „tenebrosului, al văduvului, al nemângâiatului”. Chiar și mila Christianei folosea la ceva. Nu părăsești un tată lăsat de soție; nimic mai înduioșător ca un bărbat singur care își face un ou, duminica seara, când femeia de serviciu este liberă. Un bărbat singur, în goană după dragostea fiicei, un bărbat care cere iertare prin privirea ori muțenia lui, care se umilește prea mult, care se poartă ca un infirm sufletesc, care așteaptă zadarnic cuvintele unei fiice pornită să-l trateze ca pe un îndrăgostit respins. „Așa se întâmplă ori de câte ori mă grăbesc din cale-afară de tare.” Iar Charlotte care făcea, desigur, nerozii peste nerozii, amatoare de lacrimi, atrăgând asupra-i adevăruri neplăcute, devenind geloasă pe fiica ei, zăbovind cu capul pe bustul acela tânăr și pietros, comparând, mâniindu-se, ridicând prea mult glasul, simulând criza de nervi ori încremenind ca o scorpie încolțită.

La ce bun toată măreția verii aceleia basce, care lua, pentru Frank, un aer funebru; nu se dovedea în stare să acționeze firesc. Gata cu platoșa, întocmai ca o langustă căreia i-a fost scoasă carapacea: rămâne carnea albă, fibroasă, pe care o degustăm dezamăgiți.

DISCUȚIA ÎNTRE PATRU OCHI,
dintre Charlotte și Christiane, trebuia să se fi încheiat. Ce avea să se aleagă, oare, din ea? O năpârcă încolăcindu-și prada? Două căprioare trimise să trăiască în ghețurile Nordului! O *bloody Mama* care își ia tălpășița, dimpreună cu odrasla? O trufie de-a Christianei, menită să schimbe mersul istoriei? Un armistițiu? Doi navigatori-amatori, pe cale să scoată apa năvălită în barca pe care nimeni nu a știut să o mâne? O visătoare neprimejdioasă și o călătoare clandestină a hotărâtei rânduiei? Sau o mamă cu copilul ei?...

Frank întoarse spre poarta mare, intră, frână ușor; lilieci se zburătăceau zvâcnind din aripi, vâlceaua se umplea de lumini, și cu toate acestea, soarele învăpăia într-una cerul. O seară ca oricare alta.

Charlotte era singură; plânsese, întinsă pe canapea.

— Hai, spune...

Își privi lung soțul; nici urmă din fondul de ten; reapăreau, acum, pielea îmbătrânită, porii măriți, buzele căzute, negrul de la colțul ochilor; o epavă...

— S-a zis.

— Cu ce s-a zis?

— Christiane a plecat.

— În camera ei?

— Nu știu.

— Ai jignit-o?

— Nu. Ea pe mine.

Frank își întoarse cu silă privirile de la *trupul acela fără de simțire, ce dăduse frâu liber lacrimilor*. Stătea neclintit, trupul acela, altădată atât de iute în gesturile sale zilnice, astăzi lovit de disperare ca de trăsnet, neocrotit, gata să se prăbușească în leșin ori să urle.

— Dacă aș fi știut, rămâneam.

— Crezi că am fost nepricepută?

— De unde vrei să știi? Nu ascult pe la uși.

Frank era dornic să afle cum anume se petrecuseră lucrurile. Veni să se așeze la picioarele soției sale, cu două pahare de scotch în mână.

— Povestește!

— Totul a mers neînchipuit de repede. S-ar putea spune că m-a insultat.

— Christiane n-ar fi în stare...

— Râdea în timp ce-i vorbeam, dacă asta îți place mai mult...

— Despre ce vorbeai?

— O mamă știe foarte bine, din instinct, ce cuvinte trebuie să rostească în fața fiicei sale.

— Poate, dar nu mă prea încred în instinctul tău. Urmă monologul mamei batjocorite, insultate, pradă unei răzvrătite care...

— Ascultă-mă cu atenție. A vrut să-mi știe neapărat vârsta.

— E foarte firesc. Aș zice chiar că asta izvorăște dintr-un sentiment bun.

— Avem aceeași vârstă, Frank.

— Ai mai mult decât mine, după cum o dovedește și actul de căsătorie. Mai departe?

— Mi-a vorbit ca și cum n-aș fi iubit-o niciodată. Și-a povestit copilăria, sau mai degrabă și-a rezumat-o. „Nu ai venit cu tata decât atât cât cerea legea...” Îți dai seama, de parcă ar fi fost vina mea. Mi-a mai spus că-i plăcea să facă dragoste cu acel Ricou pentru că i-a dăruit, *din toate punctele de vedere*, libertatea femeii – nu an înțeles cuvintele astea – și că avea să plece cu el.

— Când?

— A și plecat.

— Pe el l-ai văzut?

— L-am zărit.

— Și n-ai făcut nimic să-i oprești?

— Ce-ai fi vrut să fac?

— Ricou era cu mașina?

— Da.

— Singur?

— Nu... Acum să-ți spun mai departe. Am întrebat-o: și căsătoria? E doar o formalitate, mi-a răspuns ea; mai sănătos este să iubești cum vrei, nu cum trebuie.

— Și pe urmă?

— Pe urmă mi-a spus că așteaptă un copil. De-ai fi văzut-o cum își mângâia pânțele... Copilul nostru, îl așteptăm, va fi binevenit. Am adăugat: făgăduiește-mi că-l vei boteza. Mi-a strigat: de asta se va ocupa el însuși. Am urlat la rândul meu: ești o depravată. Atunci a început râsul acela. I-am poruncit să tacă și să respecte situația nespuns de gravă în care ne aflăm. S-a ridicat și mi-a spus: sărmană mamă, e atât de simplu, tu care ai fost nevoită să naști potrivit rânduielilor... Am palmuit-o. Atunci, asta mi se pare ciudat, m-a privit aproape cu dragoste și pe urmă a șters-o; altceva nu mi-a mai spus... Acum, nu mă mai întreba nimic.

— Te întreb încă o dată: de ce ai lăsat-o să plece?

— Cu ce mijloace să fi oprit-o?

— Pentru asta te-am chemat... Aveai mijloace legale, juridice. Este minoră.

— Mi-ai spus că i-ai dăruit independenta.

— Nu.

— Ar fi trebuit să fii mai clar... Cu obiceiul tău de a bălmași toate...

Charlotte își dregea fața.

— Sunt așa de urâtă, cred, că bag lumea în sperieți.

Chipul femeii își redobândea culorile, o netezime desăvârșită; privirea își regăsea albastrul-cenușiu al ochilor, iar gura rotunjimile; părul nu se ciufulise, datorită fixativului.

— Frank!

— Ce mai vrei?

Charlotte, în picioare, respira anevoie. Ochii i se abureau

de lacrimi.

— Aș vrea să mor.

Neclintirea bruscă a Charlottei îl înfricoșă.

— Nu vorbi prostii.

— Frank, ce ne facem?

— Te conduc acasă.

STRĂINELE CORPURI

(ROMAN)

*Am încercat să-mi istorisesc viața
mai mult adevărată decât firească și din asta
mi s-a tras moartea.*

*Atunci pentru ce-aș încheia
ceva niciodată început?*

*Mai departe, suflete al meu,
mai departe
e negura ce poartă satul
către asfințit.*

*Când fi-voi oare crezut,
când primi-voi răspuns?*

*Am golit paharul până la fund
și l-am spart,
iar viața mi-a fost o pată mare
neagră
pe fața de masă.*

DINTOTDEAUNA AM PURTAT ÎN

trup corpuri străine. La trei ani am înghițit un ac; într-o bună zi, a ieșit în pulpă, de parcă mi-ar fi crescut acolo un spin. Părinții s-au speriat și n-au îndrăznit să mi-l smulgă. Firește, scena se petrecea la țară; lucru rar, acele; stau înșirate, după mărimi, într-un capăt de postav. Vine o zi în care ruginesc și nimeni nu le mai poate scoate de acolo.

La șapte ani, mi s-a cuibărit în pânțele o tenie; grozav ne-a mai dat de furcă. Mă ofileam văzând cu ochii; la țară treaba se înțelege cam anapoda: animalele trebuie să rămână afară. Mâncam zdravăn, dar de văzut tot nu se vedea nimic. Bunica se uita la mine ca la o ființă necunoscută ei, pironindu-mă cu privirea în timp ce înghițeam câte două, trei farfurii de supă, chiar fierbinte. Se făcea roată în jurul meu, la masa sălbăticiunii. Dar obrazii îmi rămâneau scofâlciți. Tenia a dispărut așa cum a venit; pare-se că ai casei înălțaseră, între ei, rugii șoptite. Atunci am mâncat mai puțin și din nou am început să mă împlinesc. Bunica dădea din cap și își încleșta mâinile una într-alta până se albeau. De altfel, nu și le prea putea folosi, din pricina reumatismului care o împiedica să pună mâna până și pe cel mai ușor lucru; când și când împletea, apoi, deodată, unul dintre degete i se deforma; atunci îl privea lung și plescăia din limbă a nemulțumire. Rămăsese mândră doar de auricular, mereu la fel de zvelt. Se sluzea de el spre a se scărpinga în dosul urechii sau în miezul cocului.

La doisprezece ani mi-a intrat în gâtlej o viespe, odată cu o linguriță de cremă vanilată. Cât pe ce să dau ortul popii. Dar bunica avea o iarbă, care pe loc te făcea să dai afară totul. Viespea se și dusesse când a sosit doctorul. Totuși, el s-a simțit dator să spună că nu aveam destule globule roșii. Părinții nu înțelegeau nevoia de a poseda faimoasele globule roșii. Poate că le socoteau mici animale dușmănoase omului, a căror singură menire era să se afle în război cu alte globule, nu de aceeași culoare. Eu mă duceam cu gândul la sălbaticile lupte dintre furnicile roșii și cele negre; oploșeam înlăuntrurile mele un câmp de bătălie cu morți fără de număr. Am auzit-o pe mătușa „Desagă” (o poreclisem astfel pentru că rochia ei avea buzunare mari în care își ținea mărunțișurile: degetarul, leacurile, cheile, un cățel de usturoi), da, am auzit-o pe mătușa „Desagă” murmurând: „Ne cam dă bătaie de cap plodul ăsta, burta lui e ca un mușuroi de furnici”.

Seara mi-am ridicat poalele cămășii privindu-mi îndelung partea de trup lăptoasă și dulce la pipăit; părea netulburată. Mi-am trecut palma peste piele; nimic neobișnuit. În seara aceea, nicio luptă între globule. Dar aveam despre trupul meu o părere jalnică; un trup sălășluit de făpturi nevăzute: eram o vizuină, un mușuroi de cârțițe, un viespar; doar capul părea cuminte, ca al celorlalți. Aveam păduchi, firește, dar cine le ducea lipsa la școală? Într-un fel, păduchele era de-al casei; nu stârnea teamă când ți se ivea sub degete, asemenea unui bob de grâu mișcător... Totuși, capul meu, sărmanul, era cel care avea nevoie de îngrijire!

La cincisprezece ani, după ce am golit cu doi băieți o sticlă de spumos (la bălciul cel mare de la sărbătoarea Sfintei Ursula), am pus rămașag că voi înghiți un peștișor roșu; îl câștigasem și nu știam ce să fac cu el. A fost groaznic. Zile și zile mi-a stăruit în gură un gust de mâl proaspăt. Am înfulecat prăjituri, bomboane, miez de pâine, dar tot degeaba. Atunci am cerut părinților – mi se întâmpla

asta pentru întâia oară – să mă sărute: „Spuneți-mi dacă miros a pește”. Dar alte griji aveau ei, nu să mă adulmece pe mine. Gustul a dispărut pe neașteptate, într-o dimineață, în timp ce conduceam tractorul. Mica mea prietenă venise cu mine pe tractor, să se plimbe; i-am oferit prima mea brazdă. Apoi, fiindcă am început a prinde curaj, m-am apucat să croiesc cercuri în lutul umed. Dar iată că, furios, a răsărit bunicul, care mi-a strigat: „Cât mai ai de gând s-o faci pe taxiul peste bulgări? Las’ că-ți arăt eu îndată distracție”. Mica mea prietenă a sărit de pe tractor, la fel de roșie ca el, și a zbughit-o. Am rămas singur, rușinat că fusesem surprins în primejdioasele mele exerciții de conducere, atât în ale dragostei, cât și în ale muncii. Am învățat astfel că nu trebuie să pui în aceeași oală timpul liber și treaba; am uitat însă repede asta. Fiecare lucru la timpul său, dar iată că timp n-avem niciodată.

În același an, după o mică încăierare iscată la sfârșitul unui bal, am înghițit doi dinți. I-am înghițit cu stoicism, în timp ce sângele îmi potopea buzele. Bătaia nu avusese drept pricină o dansatoare prea căutată. Nu, apărăm onoarea lui taică-miu. A fost pentru prima și ultima oară. Micul Jean, cel poreclit „Păianjenul” (avea brațe și picioare, de nu știa cum să se descurce cu ele), îmi căuta răcă. Era palid ca miezul unei castane și avea un pânțec mic, rotund. Părul lui amintea de cicoarea creață. Micul Jean îmi spusese: „Taică-tu caută sâni de muiere, l-am văzut fluierând după o fată”. O clipă m-am simțit tare mândru de isprava bătrânului, dar pe urmă, fiindcă se găsiseră unii care să facă haz, m-am înfuriat: „Iar tu habar n-ai să te porți; n-ai mâini catifelate, ești rafinat ca sarea grunjoasă”. I-am tras mai întâi un pumn sub bărbia moale ca o gușă de pasăre; mi l-a întors, și asta m-a uluit. Lupta mișelește, căutându-mi punctele slabe. I-am învinețit un ochi. Respirația îi devenise mai gâfâită; mormăia, semăna cu un greiere bătrân, înhățat pe neașteptate. După aceea s-a apucat să repete celor de față: „Nu vă sinchisiți, băieți, nu

vă sinchisiți”. A fost clipa în care m-a atacat. Greșisem scoțându-mi cravata cea frumoasă în picățele cafenii și roșii. I-am primit nevolnicul pumn peste buze. Astfel a avut loc accidentul: am pierdut doi dinți. Mi-am trecut limba peste gingii: erau umede și amare. Sângele țâșnea ca dintr-un robinet prost închis; cămașa mi se pătase. Atunci l-am palmuit. Încăierarea căpăta alt tâlc. O palmă îmi îngăduia să-l umilesc și mai tare. Părea uluit. Aștepta încă un pumn zdravăn și, când colo, o mână larg deschisă i se lipise de obraji mici. Cearta se curmă dintr-o dată. Luase foc, arzând învâlvorat, un hambar ticsit cu snopi de paie. Într-acolo trebuia să ne îndreptăm acum toată grija.

Peste șase luni, mă aflu în pivniță ca să tai lemne, un trunchi de cedru doborât de prea mare bătrânețe, un lemn înmiresmat, de culoarea tutunului galben. Știam, să mânuiesc toporul cu îndemânare. Loveam unde trebuia, dar iată că o așchie mi-a sărit în ochiul stâng. M-am dus la bucătărie, fără să scot o vorbă și, nu știu pentru ce, mi-am vârât fața sub robinet. Bunica veghea. Mi-a luat capul între degete, de parcă ar fi fost vorba de o varză crudă, mi-a cercetat obrazul și a descoperit că pleopa mi-era sfâșiată. O mai aud parcă și astăzi: „Când ceva vrea să-ți intre în ochi, înseamnă că nu poți privi drept în față”. N-am pierdut ochiul, în orice caz nu imediat. Am fost socotit nepriceput, țărănoi. Nu mi s-a mai dat voie să mă servesc de mâini pentru corvezi care depășeau „puterea mea de înțelegere”. M-am simțit jignit pe toată viața. Sunt îndărătnic în pornirile-mi de ură. Dar, pe ascuns, m-am dus iarăși să tai lemne, să sparg buturugi. Bunica se minuna că provizia de lemne nu-i scădea. „Mă am bine cu Dumnezeu, mă prea răsplătește”. În beci, unde îmi petreceam ceasuri multe în tovărășia pisicilor și a oalelor cu untură, mă simțeam în lumea mea. Se găsea acolo un lavoar care nu mai slujea la nimic; în el se scurgea din perete o apă tare limpede, uleioasă și atât de străvezie, încât trebuia să arunc câteva fire de paie, ca să mă pot încredința că ligheanul se

umpluse.

O verișoară, pe care nu o cunoșteam, a venit să se instaleze nitam-nisam în casa noastră. Nu am aflat niciodată căror aranjamente s-a datorat șederea ei la noi, nici înțelegerile tainice, nici compromisurile. Pare-mi-se că părinții mei erau plătiți pentru asta cu un porc pe an. Părea să se simtă bine la noi; m-a tutuit din prima zi și a născocit, întru binele cauzei sale, amintiri comune din copilărie. Am încuviințat. Nu-mi aminteam nimic din anii copilăriei, nici cel mai neînsemnat amănunt. Mama lua copii mici să-i alăpteze; specialitatea ei. Unii îi aduceau de la Paris, iar Asistența publică o socotea drept o persoană foarte serioasă și vrednică de a fi recomandată. Cu fiecare anotimp aveam alt frate sau altă soră. Iar pe noi mama ne lăsa să ne descurcăm singuri: copiii altora îi răpeau tot timpul. De aceea m-am bucurat că o fată ca verișoara mea, înzestrată și plină de imaginație, îmi puneă pe seamă amintiri care îmi plăceau.

Șoricel, asta-i era porecla, îmi reconstitua o copilărie după gustul ei. Vorbea singură tot timpul. „Ce plisc!” zicea tata într-una, sâcâit, dar și cucerit. Șoricel cunoștea casa mai bine decât mine. Îi spunea bunicii așa: „Cum, dar ochelarii dumitale sunt în dulap, în cel de-al doilea sertar din stânga”, sau: „Cam de multă vreme stau nefolosite cele două gheme de lână albă din bufetul cu geam, în spatele barului pentru băuturi; o să le roadă moliile”. Tot ea ne vestea cum că nu știu care șuncă, a treia de la ușă, avea un capăt de os înverzit. Ne mai atrăgea atenția că un anume șervet de bucătărie, al patrulea din teanc, căpătase pete de rugină.

Îi purtam pică pentru că pătrunsese cu atâta îndrăzneală în viața-mi intimă. Ea a descoperit, prima, comoara mea de sub pardoseala de la intrare: vreo zece unelte cioplite în cremene. O mai aud și acum spunându-mi:

— Ba da, îți aduci aminte, sunt de atunci opt ani, era la sărbătoarea Sfântului Hubert, vara. Fusesem vestiți că a

apărut în pădure o căprioară. Micul Tarpion se întâlnise cu ea pe șoseaua Marais. Eu mergeam înainte. Ție ți-era frică. Nu-i așa că ți-era frică? Tufișurile fremătau, iar tu îmi spuneai: „O fi căprioara, ce zici, o fi căprioara”. Eu te sileam să taci. Știi foarte bine că ăsta e cusurul tău, vorbești prea mult. Micul Tarpion îmi șoptise la ureche: „Are pe cap ceva rotund și aurit; strălucește...”

Șoricel și-a curmat vorba într-un suspin, apoi a urmat:

— Am văzut înaintea ta, în sertarul pentru cuțite, dopul de șampanie pe care îl ții în mână. L-ai luat. Aș fi vrut să-mi fac din el o pernuță pentru ace; aș fi îmbrăcat-o în postav; înăuntru i-aș fi băgat umplutură...

S-a oprit iarăși, după care a continuat:

— N-ai vrut să mergi cu mine până la capăt, amintește-ți. Vroiai să te întorci acasă; ți-era teamă că o să te întâlnești cu pisica Griffin, cu mâța cea albă de tot, care se ține după capre, fiindcă miros a lapte. Păcat...

Deodată i-am strigat:

— Nu-i adevărat, îndrugi verzi și uscate.

Ochii i s-au împăienjenit de lacrimi:

— Gaspard, știi foarte bine că-i adevărat, dar vrei să mă mâhnești, dovedindu-mi că spun minciuni; iar dacă mint e ca să-ți fac plăcere. Și, mai întâi de toate, nu mint. Îți amintești de povestea cu căprioara? Da sau ba?

Mi-am plecat fruntea.

— Mă amețești.

Lacrimile dispăruseră din ochii ei numai flăcări.

— Fii cuviincios, Gaspard! Știi cui vorbești? Verișoarei tale, micuțule.

Își înfoia părul, rochia; se îmbujora; se bătea mărunț, cu un aer mâniat, peste corsaj; nu i se mai potrivea porecla de Șoricel.

— Bine, cum vrei, nu te pot opri să uiți. E dreptul tău. Dar să nu te plângi dacă mai târziu o să fii luat drept un nătăfleț, drept un băiat cu mintea plecată la plimbare. Îți spun toate astea pentru binele tău, iar ai tăi mi-ar aduce

doar laude văzând ce verișoară desăvârșită îți sunt. Nu ești decât un mic sălbatic, care niciodată nu va fi în stare să-și povestească viața, auzi tu, niciodată!

Am tăcut chitic. Ce răspuns aș fi putut da trăncănelilor ei? Dar nu terminase.

— Toți copiii bogați au o groază de amintiri plăcute; asta le servește pe la recepții, iar când se căsătoresc, o fac cu femei celebre, din pricina amintirilor pe care le au. Te poți închipui cu o copilărie searbădă? Nu că aș vrea să mă laud, dar îți sunt de folos, iar mai târziu o să mă binecuvântezi că m-ai avut verișoară. Eu, când voi fi mai mare, o să mă mărit; o să am doi băieți și o să fiu mamă a trei fete, a unei veverițe și a unui bajiru...

Am căscat ochii mari.

— Ce-i aia *bajiru*?

Șoricel a ridicat din umeri.

— Vezi, habar n-ai de nimic. Ar trebui să știi ce-i aia un bajiru. Toată familia știe. Și bunica ta și mama bunicii tale și mama mamei bunicii tale și mama mamei mamei... dar să mă opresc. Te-ar putea ameți o coborâre atât de adâncă în trecut. Știi, dacă vrei să fii o persoană matură mult stimată, trebuie să ai un trecut; uite, spre pildă: Iisus Christos, Jeanne d'Arc, Napoleon... Să-ți destăinui un secret, chiar dacă nu știi ce este un bajiru: toți ne înrudim, pentru că ne tragem din Adam și Eva. Revelația îmi tăie răsufarea.

— Cu toții ne tragem din Adam și Eva?

— Da.

— Aceiași?

— Cum aceiași?

— Cu ăia din catehism?

— Bineînțeles.

— Atunci, sunt rudă cu Pasteur?

— Da.

— Și cu micul Rege al Romei?

— Da.

Eram de-a dreptul buimăcit. Am adăugat, sfios:

— Sunt rudă cu Buffalo Bill și cu Picioare-nichelate?

— Da.

Pentru prima oară mi-am sărutat verișoara care mă dăruia cu atare prestigiu: aveam doisprezece ani; mi s-a părut că obrazul ei are gust de alună; i l-am lins ușor. Apoi, cu glas scăzut, am murmurat întrebător:

— Ce-i aceea un *bajiru*?

— Acum sunt obosită. Am vorbit prea mult cu tine... Cu ceilalți ce fac?

— Cum cu ceilalți?

— Doar trebuie să vorbesc și cu ei.

— Nu-i greu.

— Dacă Mongidor ar ști că stau atât de mult de vorbă cu tine...

— Mongidor?

— Nu-i treaba ta, dragul meu. Ca să nu fac pe nimeni gelos, trebuie să vorbesc cu toată lumea, să nu părtinesc pe nimeni.

Atunci i-am strigat:

— De ce vorbești cu mine așa de mult?

Eram roșu, gâfâiam. M-am scărpinat pe picior, în locul în care mă zgâriase pisica. Ea m-a privit mirată, de parcă atunci mă vedea pentru prima oară.

Rămas singur, nu-mi mai doream altceva decât liniște. Mongidor și Bajiru se țineau de mână, asemenea unor personaje năzdrăvane, cărora le datoram prețuire și supunere. Iar în seara acelei zile memorabile, când am vrut să deschid vorba, am fost oprit de verișoara mea care și-a dus un deget la buze și mi-a spus:

— Știi foarte bine că ți s-a interzis să vorbești.

Două zile am tăcut. Bunica m-a crezut bolnav, furios.

Și ori de câte ori mă întâlneam cu verișoara, același semn tainic: tăceam. În cea de-a treia seară a vorbit pentru mine.

— Gaspard ar fi mulțumit să primească, dacă se poate, coltucul.

Tata mi-a ars o palmă, iar pe verișoară a trimis-o la culcare flămândă. Ea s-a retras demnă și trufașă; am auzit-o repetând:

— Nu trebuie să vorbești decât când ți-o spune eu. Gaspard are o limbă de șopârlă. Și-a schimbat limba cu cea a șopârlei Mirna Miror; aceea de la piatra a cincea din zidul smochinului. Dacă Gaspard ar vorbi, n-ar ști ce spune.

Am ajuns-o din urmă pe culoar.

— Gaspard, când m-ai sărutat, buzele tale mi-au atins obrazul. Pe el se afla o licoare fermecată... Nu mai poți vorbi.

În cea de-a treia zi, cocoțat pe bătrânul cal Iris pe care părinții mei îl țineau în grajd ca pe un strămoș, am început să strig:

— Haide, Iris, die, Iris, die...!

Vraja încetase. Puteam vorbi. Fusesem izbăvit de călușul care îmi fereca buzele. Verișoara se arătă foarte înciudată. Mă aștepta în curte; mă duceam să aduc praz.

— Cântărește-ți cu grijă cuvintele, Gaspard; eu nu mai pot face nimic pentru tine.

Am urlat:

— Dă-mi pace! Destul mă tot îmbrobodești! Măine mă duc la vânătoare, la trei dimineața. În timp ce tu o să mai dormi în fustele mamei mele...

Mă răzbunam.

— Cine-ți spune că o să dorm?

Am privit-o îngrozit. Iată că-mi scăpa.

— Noaptea nu mă aflu niciodată în patul meu. Nu-mi pierd vremea cu somnul. Am altceva mai bun de făcut.

Nici vorbă s-o pot prinde cu ceva; eram cel mai slab. I-am lăsat îndelungă vreme menirea vorbirii. Am crezut, atunci, că nu mai aveam niciun drept asupra cuvintelor de care mă slujeam. Le împrumutam de la ceilalți, iar Șoricel mă credita, din drăgălășenie, cum îi plăcea să spună. Cuvintele îmi erau impuse, precum tenia, așchia, viespea. În timp ce vorbesc îmi pare că văd privirea aspră a lui Șoricel,

arătătorul ei lipit de buze: „Gaspard!...” Adevărat este că încep bine, ca toată lumea, dar mai apoi mă fâstâcesc, nu mai știu ce-am vrut să spun. Ce licoare ciudată se zvântase oare pe obrajii fragezi ai verișoarei mele?

În clipa asta a trebuit să dau pe gât trei pahare de coniac, ca să-mi pot spori debitul. Ceasul mi-a stat; trebuie să fie aproape zece seara. Pe stradă zgomotele s-au împutinat. Sunt nevoit să continui... căci dacă tăcerea se face stăpână pe mine, am dat-o naibii. De spus, am eu ce spune.

Între doisprezece și șaptesprezece ani am tăcut. Părinții își ziceau că o să mân tractorul până la sfârșitul vieții, că o să dezgrop în noiembrie sfecla pentru vite, că o să vād de câmp ca de o prietenă dragă, căreia i te dăruî. Nu aveam, ca ceilalți, dreptul să adorm în căpițele de paie; erau sfinte; ele închipuiau averea noastră. Pentru mine, viața la țară nu însemna decât un loc de trudă neîntreruptă, sleitoare. Răsăritul de soare voia să spună plecarea prin pâclă spre *Țarina Nucilor* sau a *Stelelor stinse*. Fiecare tarla purta câte un nume frumos: *Nevestica*, *Zbârciogul*, *Israeliana*, *Fir-de-cânepă*, *Vizuina vulpii* etc... Toate ogoarele acestea răzlețite în jurul fermei ne închingau viața. Ce harem! Treceam de la unul la altul, fără istov. Unul singur se arăta cuminte, dăruindu-și grâul sau cartofii; un pământ bun, sfărâmicios, care nu se lipea de cizme, care se deschidea parcă din plăcere în fața brăzdarului, pe care grapa îl pieptăna cu bucurie, ai cărui bulgări nu se făceau tari ca pumnul, ci se desfăceau dintr-un singur bobârnac. Și-apoi, sub mărul lui, tare frumos mai aromea văzduhul a compot, în octombrie, iar crengile îi erau atât de împovărate, încât fiecare își avea cârja ei, să nu se frângă. Un prieten bun, niciodată răutăcios, nu iubea păsările și cuiburile; îmbătrânea, se acoperea de mușchi, se moșnegea. La urma urmei, nu-mi pare rău decât după mărul acela. Frunzișul lui părea să murmure neconținut ceva.

Dădeam ocol ogoarelor noastre, asemenea unui

prizonier. Nu aveam timp să-mi dăruie gândurile fetelor care se duceau, cu pas mlădiu și semeț, după lapte sau merinde. Eram înlănțuit de lelița aceasta neiertătoare, gata oricând să se umple iarăși de urzici de cum îi întorceam spatele. Nu puteai să o lași nici măcar un anotimp, căci imediat o năpădeau neghina, albăstrelele, macii și pâlcurile de margarete mărunte, cu petale pe jumătate închise, ce umpleau vechile urme de brazde. Tot timpul trebuia să o iei de la început pe întinderile acelea mult prea prețioase pentru a fi și iubite. În lipsă de altceva, ele mă suportau ca și calul sau măgarul Martin. Visam, în fața lor, la caldarâmuri lucitoare. Aș fi fugit de urâcioasele lor anotimpuri, de involburata lor primăvară! Mă furișam ca un șoarece de pădure, părăsit ca o nucă după ploaie, posomorât și îndărătnic. Dar îndărătnic pentru ce?

Într-o zi m-am dus să muncesc la câmp, îmbrăcat frumos, îngulerat și cu cravată, cu părul netezit. Bătrânul s-a înfuriat: „Nu ți-e rușine? Ia spune, nu ți-e rușine?” De parcă aș fi adus pământului cine știe ce ocară. M-a pus să mă rostogolesc pe jos, astfel încât pământul să se poată răzbuna pe sluga-i răzvrătită; eram dat pradă tinei și aburului ei. Nicicând nu mi-a iertat bătrânul purtarea aceea zeflemitoare. Ceva se încheiase. Acum îmi pierdeam vremea prin grajd, prin hambare; vânam; făceam în așa fel încât să fiu văzut când aduceam din pădure câte un iepure ori câte un fazan. Eram îngăduit, dimpreună cu bunica mereu bolnavă la pat. Ca să scape de trăncăneala vecinilor, părinții mei aduseseră doctorul, o dată pentru totdeauna; apoi, bunica fusese lăsată pradă hemoragiilor ei.

Ea mă puneă să cumpăr într-ascuns ciocolată și bunătăți pe care și le furișă sub pernă. Când și când, se scula și pregătea supă. Ori de câte ori curăța zarzavaturi, se înviora, de parcă morcovul sau cartoful i-ar fi dat, de cum puneă mâna pe ei, puteri noi. Pe urmă se băga iarăși în pat. Nimeni nu vroia să-i deschidă ferestrele: o bolnavă trebuie să stea ferecată în duhorile și vaietele ei. Eu dădeam

drumul la ferestre, fără știrea nimănui; atunci ea închidea ochii și îmi spunea: „Aerul curat îmi soarbe suferința”.

Într-o bună dimineață, tata a băgat de seamă treaba și s-a răstit la mine: „Vrei s-o omori pe bunica!” Oare cine dintre noi doi o făcea? Nu mai lua doctorii; se însingurase; doar pisica ei, când era gata-gata să nască pui, venea să-ți țină tovărășie. Bunica s-a umflat și ea. Abia peste câteva ceasuri ne-am dat seama că murise; tata bătuse zece kilometri, ca să aducă un veterinar; se îmbolnăvisese o vacă. Veterinarul a venit s-o vadă pe bunica, după ce, mai întâi, a îngrijit vaca. Prea târziu. Închizând ușa, tata a spus: „Cred că-i fericită, căci am făcut tot ce s-a putut”. Mama a adăugat, fără urmă de lacrimi în ochi: „Ar fi putut să termine ciorapii pe care-i îpletea”. Verișoara mea a plâns pentru toți la un loc. Bătrânul s-a arătat supărat când preotul a vrut să facă o slujbă. „Părinte, știu că aveți nevoie de bani, dar ce rost are să vă osteniți. Să pierdem o dimineață, când avem de băgat fânul...” Preotul a discutat aprins cu tata, i-a vorbit despre răspunderea înaintea Domnului.

— Mă faci să râd, părinte.

Dar preotul, cu paharul de vin în față, nu se da bătut.

— Moartea nu aduce folos nimănui, părinte. Dumnezeu îi va primi sufletul, este tot ce dorește.

Pentru odihna sufletului ei, s-a făcut, în toiul iernii, o slujbă. După ce s-a băut un păhărel, tata s-a schimbat și a venit să taie niște călini, pentru țărui. Vaca nu s-a prăpădit; s-a bucurat de o bătrânețe frumoasă.

Într-o zi, tata a avut un proces în fața judecătorului de pace. De zece ani tot ciugulea dintr-un câmp învecinat; centimetru cu centimetru. Ajunsese să-și însușească astfel zece metri. Și-a pus hainele negre și a venit să dea lămuriri judecătorului. „Firește că plugul meu mai fură pe ici, pe colo. Dar de zece ani sunt proprietar”. A pierdut; din clipa aceea a intrat într-o surpare de sine. Câtă strădanie ani și ani, ca să-și mărească peticul de pământ pe seama unui

vecin care trăia la oraș, sugând toată ziua lichior de coacăze. „Pământul, gândea tata, se cuvine celui mai cinstit, celui care îl iubește.”

Pământul... Prea am auzit vorbindu-se mult despre el, cu mânie în priviri sau cu obidă în glas. Încă de la naștere ne-am bălăcit în el. Primii pași tot pe el i-am făcut; sugeam pietricele. Cearșaful îmi mirosea a pământ; nu puteam ieși undeva, fără să-l aducem cu noi, în casă. Îi purtam de grijă, îl corcoleam, îl linguseam, îl hrăneam. Toată tinerețea m-am culcat cu pământul. Îl duceam cu noi prin baluri sau în sala de cinematograf, cu aer îmbâcsit, sâmbătă seara. Nu ne socoteam niciodată murdari dacă aveam fire de țărână prin păr, coji de lut pe mâini. De câte ori nu mi l-am răzuit cu un cuțit de pe tocuri, iar el se prefăcea pe dată într-o pulbere maronie și ușoară! Cât am fost copil, aduceam cu un bulgăraș de pământ umblător. Nimic nu-l putea desface de mine. Duhneam a pământ, precum hoitul unui înecat în mîl. Iar somnul îmi era la fel ca pământul, greu și aspru. O, mirosul acela de tulpină putregăită al saltelei mele, praful acela izvodit de paie care mă pătrundea ca pe un cal de povară! Iar în seara asta îl simt urcându-mi la fereastră, asemenea unei vechi și rele duhori; un pământ în neorânduială, ca un pat în care faci dragoste. Acum, el nu mai dăinuie decât într-o glastră, ridicolă cu mușcata ei care nu mai izbutește să-nflorească. Nevastă-mea iubește florile; i-am și spus că nu pot suferi izul ăsta de lujer gol; mușcata miroase a sân jilav.

Am fost alungat de acasă, fără ca cineva să-mi spună un singur cuvânt; într-o dimineață, în cea mai desăvârșită liniște, am pornit la drum. Am dat cu sârg ocol proprietății. Pășunile, păduricile, cea mai mică fâșie de pământ trebuia să ia parte la plecarea mea. M-am dus să-mi văd mărul cel bătrân, spintecat în două de trăsnet. Am văzut, în zori de zi, fiecare ogor, unul câte unul. În fânețele poreclite *Liniștilele*, ploaia și vântul desenaseră parcă amprente de trup uriaș, o amprentă goală și crâmpoțită. În același loc mi-am

făcut nevoile... Unduitoarele și ațățătoarele lanuri de grâu mă izgoneau; nu mai era loc pentru pasul meu cel nou, care pornea să întâmpine neprevăzutul. Atunci, am călcat în picioare tulpinile, le-am strivit cu osârdie. Nu cutezam să dau foc spicelor uscate, acum ușor de frânt, așa cum îmi pusesem de gând: un lan de grâu preschimbă în cenușă. Iată la ce visam, când nu mă prindea somnul. Și nici măcar nu izbuteam să le ocărăsc, să scuip peste ele.

La ce bun să vorbești, când spui doar ceea ce este? Plăcut e să o faci când ai a spune ori a reține mii de lucruri, când totul e scânteietor, vesel, când și cea mai mărunță întâmplare nu lasă firimituri, ci se arată a fi dintr-o singură bucată, fără puțința de a o știrbi ori sfărâma vreodată.

Ceasul îmi stă pe masă, alături de sticla cu coniac și vorbesc de o oră. Pătratele mici, roșii, ale pardoselii îmi lucesc sub picioare. Vorbesc ori visez. Cum să fii mereu gata să sporovăiești? Aș vrea să o fac doar despre mine, dar când vorbești despre tine, trebuie să vorbești întotdeauna despre alții. Nu ai niciodată viața care ți s-ar cuveni. Este ori prea scurtă, ori prea lungă. Mărunțită, împărțită; fiecare îi smulge o parte. Ești și al unuia, și al altuia. Trebuie să mă apropii de vecin, spre a mă recunoaște; dacă, brusc, nutrești pentru el prietenie, asta se întâmplă pentru că te redescoperi pe tine, cel *dinainte cunoscut*. Dar unde se află cel care ține întregul, căruia îi aparține ansamblul? Se zice că aș fi supus, dar am încercat să mă furiez rămânând fără consistență, pierzându-mi conținutul precum o ploscă. Nu existam când am părăsit ferma; o frunză în vânt, atâta tot. Mă desprinsesem de trunchi. Așadar, trebuia să mă încredințez altora, să-i las să vorbească, să fiu ori nu de părerea lor. Să încuviințez, să dispar, să încuviințez pentru a fi văzut. Nimic nu se putea păstra din persoana mea (dar oare ne este dat să cunoaștem ce se poate păstra fără de știrea noastră?), în afara unui anume fel, gutural, de a mă exprima; aveam un accent care purta urmele unui dialect dispărut. Puteam

spune orice, spunând ceva. Limbajul, care părea firesc tuturor, mie îmi suna străin. Cu al meu fusesem dăruit înainte de a mă naște. Veneam la oraș cu un vocabular aspru, greoi, din topor. Unde era eleganța oamenilor de la oraș, care vorbesc repede? Tăceam. Trebuia să iau totul de la început, ca să pot vorbi ca orășenii, într-un fel anume, lenevos. În orice tăifăsuială mă simțeam străin, străin chiar față de propriile-mi cuvinte. Cum să vorbești despre ploaie și vreme frumoasă, când la noi, la țară, ploaia și vremea frumoasă erau zeități imperceptibile, în stare să se arate necruțătoare ori binefăcătoare, după cum le era pofta? Ori de câte ori discutam cu alții, mă întorceam cu coada între picioare. Vreme de doi ani nu am vorbit; în orice caz, tare puțin sau tare prost. Cea mai mică frază îmi cerea eforturi uriașe. Nu știam născoci nimic; nu răspundeam destul de repede; doar când mi se cerea să o fac; răspundeam cu grijă, într-un anume fel, indiferent. Nu mă gândeam că trebuie să o fac întotdeauna.

M-am instalat la Bordeaux. Oraș în care am intrat fără remușcări. Îmi ziceam: „Mă va duce cu siguranță spre Paris”. Bordeaux era un oraș pe care îl cunoșteam dinainte; îi adulmecasem mireasma de fruct prea copt, vara, și mirosul de fum, iarna. Nu prea știam ce să fac, și atunci n-am făcut nimic. Încă din primele zile, orașul m-a copleșit cu portul său, pe unde mă duceam să-mi ucid timpul în fața cargourilor, ronțăind alune scurse de prin saci. Mă dovedeam un ins nesigur, gata să fac orice, hoinar și bănuitor, mâncându-mi pâinea la umbra unei macarale, prea puțin vrednic de a fi ajutat; noaptea dormeam prin unghere. A fost o perioadă bună, din care m-am înfruptat fără să cer nimănui nimic. Aveam colțișoarele mele îndrăgite, tabieturile mele. Mă învârteam prin același cartier al cheiurilor, la oră fixă. Mă sprijineam în coate de zidurile antrepozitelor și așteptam nu eram singurul care-și dorea ca ziua să se mistuie. O femeie se apropie de mine să-mi vorbească, dar m-am dovedit stângaci; mi-a pus

întrebări despre port; n-am știut să-i răspund. M-a ademenit fără rușine, mi-a plătit băutură prin cafenele, un bilet de cinema. Pe la mijlocul filmului, am adormit. În pauză m-am pomenit singur. Nu-i spuseseam o vorbă, dar o urmasem așa cum trebuie, împărțășind buna-i dispoziție, scatoalcele ușoare primite pe braț, privirile-i lacome. Sosise prea devreme pentru mine. Cine m-ar fi putut folosi, cine mi-ar fi recunoscut virtuțile?

M-am hotărât să bat la ușa unei familii, stăpână a unei așa-zise case țărănești, nu departe de noi. Ar fi trebuit să istorisesc aici călătoria mea până la Bordeaux, dar nu vreau s-o iau de la capăt. Să zicem că m-am urcat în tren și că ultimii kilometri i-am străbătut pe jos.

Nu. Călătoria a durat mai mult, aproape șase luni. Din sat în sat. Din orașel în orașel. Nu-mi renegasem încă meseria de țăran. Mai știam să scot cartofii, să stropesc vița-de-vie, să tai lăstarii lacomi, să tund, să plivesc, să cosesc. Am cules via la treizeci de kilometri de Bordeaux: a fost ultima mea etapă înainte de sosirea pe *puntea de piatră*. Două săptămâni într-o fermă, cu băieți de viață, niște docheri care își încasau concediile plătite ca să-și rotunjească suma de la sfârșitul lunii, niște șomeri care se distrau comparând an de an meniurile ce le fuseseră oferite în multele proprietăți prin care trecuseră. Ce de iepure cu sos mai mâncam! Am fost nevoit să plec pe neașteptate, în toiul tăiatului viței. Eram învinuit de furtul unei cămăși. Am aruncat foarfecele de grădină peste picioarele pârâtorului. Ce tă răboi s-a iscat! Toată familia alerga după mine. Era cald, iar vinul alb îmi tăia picioarele. M-am refugiat într-o carieră. Nu eram pe placul tovarășilor mei, căci luasem apărarea unei fete sâcăite de propunerile nerușinate ale unui bărbat de cincizeci de ani, cu gesturi echivoce. Păream mai mare decât vârsta și nu se sfiau să mă provoace: „Îți scot eu gâlcile, nemernicule”. A doua zi am ajuns la Bordeaux. Trebuie să mărturisesc că văzusem într-adevăr o cămașă aruncată prin curte; o luase vântul. Și cum nu avea

stăpân, am luat-o. Nu, nu o furasem dintr-o traistă. Nici n-aș fi putut face așa ceva, de vreme ce eram mereu laolaltă. Nedespărțiți. Și apoi, ce importanță mai poate avea acum povestea asta. Totul a fost dat uitării. Doar nu o să-mi mai fac și acum sânge rău pentru o calomnie. Îl și mirosisem pe bătrânelul care scotocea cu privirile și cu mâna în șura ce ne slujea drept dormitor. Dar ce, eu m-am plâns că mi-au dispărut din desagă două batiste? Și cine s-a folosit de briciul meu timp de trei zile? Și cine mi-a smuls nasturii de la surtuc? Se afla printre noi o poștăriță care a spus arătându-mă cu degetul: „E un mic vicios”. O fată căreia îi respinsesem îmbierile. Mă bănuia că i-aș fi vârat labe de găină în pat. Dar în marțea aceea de pomină, îmi amintesc, căldura era zăpușitoare, lăsasem lucrul ca să-mi dreg o sanda, toată lumea știa că nu plecasem departe: la umbra părului sălbatic, aflat lângă zidul cramei. Sandalele mi le cumpărasem la Angoulême, într-o piață. Mă tocmisem, căci li se mai spălăcise culoarea. Îmi era totuna, de fapt, dar de ce să nu câștig câțiva gologani pe seama negustorului? Chiar în ziua aceea, la Angoulême, fusese cât pe ce să mă calce un camion uriaș, care transporta un tractor asemănător cu al meu, pe vremea când trăiam în familie; șoferul mă ocărâse cât îl ținuse gura, ca să vadă cum reacționez; se temea că n-o să mă mai ridic; eram lungit în șanț, buimăcit. Nu mâncasem din ajun. Așa că nu mă mai țineau picioarele.

Într-adevăr nu mă mai țineau picioarele, când am fost introdus în vestibulul acelei case care m-a primit cu nepăsare. Stăpâna m-a pus să aștept pe un scaun; aveam în față o oglindă imensă în care nu îndrăzneam să mă uit. Familia aceasta venea la noi să cumpere vin în cantități mici. Vinul nu trebuie să călătorească fără autorizație. Așa că veneau cu un coș în care puneam șase sticle, pe care apoi le acopeream cu un sac de pânză. Vegheam la ușă, în cazul că cineva s-ar fi aflat pe drum, apoi schițam cu mâna un semn, după care fata și băiatul se făceau nevăzuți, de

parcă ar fi săvârșit vreo pungășie. Fata nu se uita niciodată la noi; nici la noi, nici la sticle. De cum sosea, se repezea să alinte cine știe ce animal; îi dădeam ouăle cele mai proaspete, pești din râu, prinși noaptea. Puștoaica primea produsele ca pe niște ofrande. Ni se plătea la sfârșit de lună. O pândeam pe față, așa cum, desigur, o pândeau toate lucrurile din casă; ea își oprea îndelung privirile asupra mâinilor bunicii când aceasta grebla răzorul semănat cu barba-caprei; mâini negre și asprite. Totul o umplea de încântare. „Când o să fiu mare, o să mă fac fermieră”, repeta ea din vârful buzelor. Și pleca, dansând; rochia i se unduia peste mijloc. La noi femeile nu aveau mijloc, ci șolduri îmbelșugate, tănuite de șorțuri lungi în cute țepene.

Într-o zi mi-a spus:

— Cum, nu te duci la școală?

— Au nevoie de mine.

— Tot mai vrei să cânți la vioară?

— Da.

— Ai vioară?

— Mi-am înjghebat eu una.

— O să mi-o arăți?

— Nu.

Și s-a mâniat.

— Ca să faci o vioară, trebuie să fii meșter de instrumente cu coarde.

Atunci i-am strigat:

— Nu fiindcă ești bogată ai să poți deveni și fermieră.

Gaston, băiatul, era mai inofensiv. Sfrijit, deșirat, cu gât subțiratic și cap în formă de ou, te speria; mi-era teamă de el, din pricina slăbiciunii sale. Părea ca rătăcit oriunde s-ar fi aflat, și mare trudă trebuie să fi însemnat pentru el drumul până acasă. Alb, cu o piele spălăcită, de culoarea unui cățel de usturoi, el ne aștepta în curte și, ca întotdeauna când se apropia, câinele lătra. Nici Gaston nu se uita la noi. Purta pe nasu-i subțire ochelari cu sticle

foarte groase, dindărătul cărora privirile îi erau parcă înțețoșate. L-am prins scuipând peste găinile adunate în ograda lor, la hrană. În sinea lui cred că ne blestema. Altădată am sosit tocmai când începuse să facă pipi în fântână. Mi-a zâmbit; nu i-am spus nimic. Se apropia sfârșitul lunii, iar ai mei aveau nevoie de bani. Am schițat doar un gest amenințător, și atunci el a luat-o la fugă spre poarta cea mare, ca un chițcan-de-pădure. Firește, eu am fost cel nevoit să ducă vinul, ouăle și salata, intrând prin portița din dos. Tocmai atunci, Gaston povestea surorii sale Toine isprava; când m-a văzut, a tăcut. Ah, glasul lui pițigăiat! „Du toate astea la bucătărie, o să-ți plătim. Bagă de seamă să nu murdărești pe jos cu galoșii.” Vorbea ca tatăl lui și era tare mândru de asta. Îl vedeai stând ore în șir într-o carieră de calcar de un alb făinos. Purta o desagă trecută pe după gât și scotocea prin pământul proaspăt răscolit sau prin scobituri. L-am întrebat ce face.

- Caut fosile.
- La ce sunt bune?
- La nimic.
- Se pot mânca?
- Au murit demult.
- Cu ce se aseamănă?
- Unele sunt ca scoicile, altele ca dinții.

M-a înspăimântat vânătoarea aceea tăcută, ca și personajul albit de cretă care scormonea în adâncurile carierei încinse de soare. Îmi ziceam că cei de la oraș nu semănau cu noi. Aveau obiceiuri ciudate, care vârau spaima în mine; nu le înțelegeai niciodată gesturile, gândurile, jocurile. Orașul îi conserva, precum un alcool. Respirau prost; miroseau tare a rufe spălate, mestecau mereu câte ceva, purtau mânuși, pălării; nu se murdăreau; vorbeau în așa fel, încât noi nu știam să le răspundem; făceau zgomot când vorbeau, nu stăteau locului, jertfind fraze întregi din plăcere; nu respectau niciodată ceea ce noi rosteam cu atâta anevoință; vorbeau cu înflorituri.

Și iată că sunam la ușa lor. Mai aveau o casă mare, pe care nu o ocupau în întregime, în fața Institutului de surdo-muți, păzit de statuia în bronz negru a unui bărbat. Am fost primit cu bunăvoință în bucătărie. Mi s-a spus să mă șterg pe picioare; mi s-a dat mâncare. Farfuria mă fascina; pe porțelan erau desenate personaje, și am tăiat anevoie carnea, de parcă lama cuțitului le-ar fi putut mutila. Mi-au fost aduse haine. Nu cerusem, totuși, nimic.

— Va să zică ai venit să lucrezi la oraș?

Fiecare lucru la timpul său. Mâncam, dar întrebările începeau să curgă. Am terminat cu bucățelele din farfurie, după care mi-am închis briceagul.

Stăpâna m-a întrebat din nou:

— Ai venit să lucrezi la oraș?

Am încuviințat.

— Te-au lăsat să pleci?

— Peste doi ani trebuie să-mi satisfac serviciul militar.

A urmat între femeie și bărbatul ei un dialog cu glas scăzut, dialog din care am deslușit doar frânturi.

— Îți spun eu că putem să-l întrebăm...

— Bine, dar îți dai seama...

— S-ar obișnui repede...

— Nu zic ba, însă nu-i cunoaștem deloc firea...

— Pare serios, prea serios... Iar când trebuie să-l întreb ceva, nu am încredere în privirea lui. Amintește-ți de povestea cu vioara...

Cuvântul *vioară* m-a făcut să-mi ascut auzul. Ce amestec aveau în discuția aceasta gusturile mele personale? Știu că odată m-au găsit, la ei, ținând în mână o vioară de preț pe care o păstrau într-un scrin. Nu voisem să o iau cu mine, ci doar să o ating, să-i fac coardele să vibreze. M-au surprins în timp ce încercam un acord, căruia, cu modestie, degetele mele se străduiau să-i dea viață. Reamintirea întâmplării m-a scos din pepeni. Atunci, m-am ridicat. Brusc, stăpâna mi-a oferit casă și masă.

— În schimb, ai să vezi de grădinița din spatele casei, de

cea care împresoară garajul. În afară de asta, ai să mături și ai să ajuți la bucătărie... Bineînțeles, o să-ți dăm ceva, să ai și tu duminica. Ești de aceeași statură cu Gaston, asta-i foarte bine. Ce mulțumire pentru ai tăi să te știe aici!

Și, fiindcă era ora șase seara și nu știam încotro s-o apuc, m-am învoit cu târgul.

Astfel am devenit slugă: străin de cei ce mă înconjurau și mă sunau, străin de lucrurile pe care nu le țineam în mână decât spre a le spăla sau muta din loc, străin de grădina cu pământ deschis la culoare, cenușiu, și pe care îl trăgeam peste pietriș și pietre, precum chelul își trage peste frunte cele câteva fire de păr ce i-au mai rămas, străin de vânzoleala din casa care mirosea a rogojină veche, din casa prost luminată de lămpi răsfirate cu zgârcenie, străin de mine însumi, căci eram neconținut într-o stare de alarmă, luat pe neașteptate de o chemare în chiar clipa în care începeam să gust puțină libertate și să-mi frec picioarele zdrobite, străin de orice viață, de vreme ce mă supuneam și nu răspundeam decât când mi se îngăduia să o fac. Gaston și sora lui, Toine, nu-mi dădeau nicio atenție, întocmai ca acasă. Aveau o sumedenie de treburi ce-mi păreau de neînțeles; tot timpul ieșeau și intrau, se plimbau cu rachete ori cu schiuri, cu crose de golf ori cu buchete. Se agitau în juru-mi, neîncetat: trânteau ușile, făceau să scârție podeaua veche și greoaie ori de câte ori dansau, urcau treptele de marmură ale scării două câte două, dădeau drumul fonografului în puterea nopții sau în plin doliu după bunica lor, telefonau, bombăneau, fluierau, aduceau prieteni beți sau pe unii găsiți la întâmplare, mă trezeau la unu noaptea pentru a aprinde proiectoarele din grădină, astfel încât – sub privirile unor comeseni voioși – frunzișul copacilor să-și poată striga, teatral, verdele. Se distrau în locul meu, în timp ce eu ajutam la bucătărie ori mă duceam să fac târguielile doamnei. Dar iată că din primele economii mi-am cumpărat o vioară, așa cum îmi dorisem încă din copilărie. Și am învățat singur, în camera

din pod, în surdină, așezat pe un cufăr uriaș, de răchită. Nu chițăiau mai tare corzile decât șobolanii care îmi țineau de urât, dimpreună cu frigul. Slugile nu aveau parte de căldură. Uitam să mai trăiesc în casa aceea prea mare, străbătută de culoare asemănătoare unor tuburi digestive, ce sfârșeau cu încăperi rău mirositoare, menite rubedeniilor aflate în trecere, încăperi ticsite cu dulapuri, mese, lighene, cu un mobilier de care le era rușine.

Casa avea, în față, încăperi fastuoase, pentru recepții; acestea erau însorite. Ferecate, când nu erau folosite. Primăvara scoteam covoarele, le făceam sul, după ce mai întâi presăram peste ele frunze de ceai udate și măturam cu sârg. Iarna, mă ocupam de încălzire; îmi petreceam o groază de vreme în pivniță, unde nu mă stingherea nimeni. Acolo mă simțeam bine. Se vorbea că pe sub casă ar trece un râu; îmi lipeam urechea de ciment, spre a desluși cumva murmurul apei. Curățenia mare îmi cerea timp mult de fiecare dată. Domnul îmi împrumuta un chipiu militar, relicvă dintr-o bătălie în Argonne. Mi-l puneam pe cap și începeam să trăiesc în nori de colb. De unde izvora praful acela, atât de lesne reînnoit? Mă speriau saloanele garnisite cu mobilă ușoară, cu vitrine pline de porțelanuri, cu candelabre, cu obiecte mărunte pe care le puteai ține în palma unei mâini, cu sipete, tabachere, păsări din metal. Pare-se că domnul era colecționar. Îmi amintesc de bucuria lui izbucnită într-o bună zi:

— Hélène, l-am găsit.

— Ce-ai găsit, Alphonse dragă?

— Evantaiul ducesei de Berry, adevăratul, unicul, cel pe care l-a pierdut în timp ce trecea prin Bordeaux, oferit de ținutul Vendee.

— Felicitările mele, Alphonse! Îmi închipui că ești fericit.

— Suntem fericiți cu toții. Am venit de la birou mai repede ca de obicei, căci voiam să vă arăt minunea.

— Ce de griji ți-ai mai făcut pentru evantaiul ăsta!

— Fusesse descoperit de un mic savoiard.

— Pasionant, iubitule.

— Dragul de el! Când mă gândesc că mulțumită acestui băiat, de foarte proastă obârșie, a putut fi salvat un obiect unic ca acesta! Numele lui ar trebui dat unei străzi; ar merita. Ah, Hélène, anul 1939 s-ar cuveni însemnat cu o pietricică albă.

Nu o să-mi ies din fire; o să mărturisesc totul, treptat-treptat. S-a făcut, acum chiar, ora unsprezece. Vecinii nu s-au întors încă de la cinematograful: e ziua lor. Un film-dramă, care îi va face să vină cu capetele plecate. O dramă, ca și când i-am fi părtași; dar eu îi sunt părtaș; da, îi sunt. Beau prea repede, și nu trebuie; sticla s-a și golit pe jumătate. Mai am înaintea mea o noapte întreagă. Am spus că voi veghea asupra-mi. Nu trebuie să mă mișc de pe scaun. Dacă o voi face, nu voi mai putea rezista. Cheia de la ușă am aruncat-o pe fereastră. Nu pot deschide nimănui. Nu mai am de deschis, oricine-ar fi. Nu mai am cui deschide...

Nu învățasem să iubesc. Când eram acasă, mă duceam la bal, nu ca să dansez, ci de dragul nopții libere care, astfel, îmi era dăruită.

Claudette găsea că sunt un dansator stângaci; mâna mi se lăsa prea greoaie peste șoldurile ei, și, de cum beam puțin, mă ciocneam de toate perechile, făcând haz și strigând după ele. Claudette lua dansul în serios. Nu pricepea cum de puteam fi atât de neîndemânatic sau farsor. Așteptam ultimul dans-galop, ca să o pot lua cu mine. După căldura din sala de bal, care de cele mai multe ori nu era decât un cort uriaș, boltit peste o podea cu scânduri desfăcute, ne simțeam dintr-o dată înghețați. Vântul năvălea cu putere, ducând cu sine mirosul sfielnic ori greu al parfumurilor, necontopit cu cel al trupurilor. Dansam, ca să mă fac stăpân pe Claudette, ca să o învăț cu jocul pulpelor mele, cu frecarea genunchilor, cu agerimea mâinilor. Într-adevăr, nicio pereche nu dansa cu adevărat;

toți nu făceau decât să se pregătească pentru plecare și pentru molcomită plimbare în pădurile din jur. Un soi de dans războinic mai degrabă, în care trupurile se tulburau mișcându-se.

Îi vorbeam, ca să mă pot lesne apropia de buzele ei lucioase și pline. Părul îi sclipea; după șamponul dat în ajun. Rochia mă stânjenea; îi striveam pieptul pietros, strâns cu stângăcie. Uneori mă îndepărtam, spre a-mi șterge mâinile sau fruntea, pe urmă îmi reluam locul în căldura trupului ei. Orchestra cânta din ce în ce mai tare, deși instrumentiștii erau istoviți. Trompeta se lălăia, toba mare, a cărei piele se lăsa, părea că mormăie în colțul ei. Nimic nu mai era artistic; cântecele se urmau îndrăcit. O frenezie golită de pasiune. Pianistul mânca un sandvici; cel de la baterie imita strigătul fiarelor. Părinții se ridicaseră de pe scaune, iar copiii se fugăreau printre perechile de dansatori. Aerul încețoșat silea ochii și lămpile să clipească. Atunci, cufundați în propriile noastre dorinți, sala ne aparținea; totul nu era decât pretext, menit să păstreze vie ultima îmbrățișare din timpul nopții. Fiecare pereche se clătina, de parcă picioarele nu li s-ar mai fi putut dezlipi de podea; chipurile se logodeau fără un cuvânt, obraz lângă obraz, cu buzele în așteptare... După ultimul marș, păraseam sala. Afară ne întâmpina fie un aer rece, fie dulci miresme, potrivit anotimpului. Ne îndreptam, Claudette și cu mine, spre același boschet, care alcătuia un fel de colibă naturală. Călcam, ca amețiți de băutură, pe o cărare dublă. Pe Claudette o înlănțuiam cu braț vânjos. Ea respira gâfâit; îmi dăruia gura, o gură proaspătă. Ce poftă!

Ne întorceam în zori, descumpăniți întrucâtva, simțeam că ceva ne lipsește, un lucru căruia nu-i cunoșteam nici numele, nici importanța. Ne luam rămas bun, cu gura încleiată. Uneori, cine știe ce pasăre cânta, și atunci ne despărțeam cuprinși ca de teamă. Claudette era o fată bună, înfometată; grea viață îi făceau părinții ei, niște podgoreni. Trudea din răputeri, din zori până în noapte, ca

sluga cea mai de rând. Duminica o năucea puțin, din pricina atâtor ceasuri peste care numai ea era stăpână. Părinții nu o întrebau cum și le folosește. Încă de la opt dimineța, după prima slujbă, era afară, înzorzonată, gătită. Își făcea un pretext din orice, ca să se poată fuduli pe strada mare. Claudette se ducea la pâine cu bicicleta; era plimbarea ei obișnuită și întotdeauna purta fuste largi, bluze cu mâneci scurte. De o sută de ori se întorcea în sat, să cumpere țigări „Gauloises” pentru tatăl ei, o sticlă de untdelemn pentru mamă, ață pentru vecină; de fiecare dată, mereu cu cineva pe portbagaj, ca să poată râde cât o trăgea inima, fără opreliște. O așteptam la răscrucea Doi-Tei, dimpreună cu niște prieteni; astfel, întâlnirea noastră părea curată întâmplare, îi strigam lucruri nu prea frumoase, din pricina celorlalți; ea înțelegea și mă întărâta. O lăsam în voia ei, fără să mă angajez prea tare. Alergam după bicicletă până la prima cotitură; acolo cobora și îmi cădea în brațe. Mai era cinematograful, după-amiaza; o sală lungă, neconfortabilă, înghebată într-un hangar cu iz de așternut din paie. Prea aveam treabă multă, ca să mai privim și la film, iar la sfârșit ieșeam de acolo buimăciți. Noi dădeam reprezentațiile din pauză. Îmi petreceam seara departe de Claudette, așezat pe fereastra localului *Café de la République*. Ne întâlneam acolo în amurg, din obișnuință; tribul nostru își pregătea escapadele prin satele învecinate, în zilele de bălci. Nu plăteam scump banalele noastre plăceri.

Claudette nimeri ca și mine, la Bordeaux, într-o casă de burghezi, bântuită de amintiri, de felurite legături. Podul în care dormea Claudette era ticsit de cufere lăcătuite, în care se aflau, puse spre păstrare, arhivele familiei: corespondență, prospecte, meniuri de nuntă, fotografii, hârtii oficiale etc... Camera ei dădea spre tot vălmășagul acela de dosare secrete niciodată deschise; trăia în trecut, în moarte, ea care, ca și mine, se dovedea prea simplă în palatul acesta lipsit de aer. Ne reîntâlneam în piața

Quiconces, duminica după-amiaza, aproape de coloana monumentului girondinilor. O piață imensă, pustie, prăfoasă, ce se încheia cu o rampă de teatru spre fluviul când nisipiu, când sur. Toată servitorimea își dădea întâlnire pe acest *no man's land*, menit zbenguieiilor noastre. Fotografi ambulanți își împlântau acolo decorurile și ne îmbiau să ne *ia* în fața unui foișor sau a unui ocean dezlănțuit. Doi vânzători de șansonete și un mandolinist pitic. Repetam împreună cupletele, până la istovire. Un negustor de piepteni și podoabe trona lângă o cișmea. Un bătrân acordeonist, de o sărăcie decentă, cânta așezat pe un scăunel pliant, așteptându-și nevasta care îl ducea spre cine știe ce fundătură, pentru vremea nopții. Un teatru de marionete, zgomotos; în spatele băncilor, oamenii mari făceau roată - gură-cască ori băgăreți. Și, totdeauna, fete în căutare de iubire. În mijlocul pieței, familii așezate pe scaune de fier, găurite ca strecurătoarea. Puștimea alerga pe pământul acela mult prea fin și presărat cu pietricele. Ne preambulam astfel până seara, cu gândurile îndreptate deja spre o casă neprimitoare. Bâlciul se instala acolo de două ori pe an, vreme de trei săptămâni. Era lupta cea mare. Atunci cunoșteam o și mai adâncă înstrăinare. Barăcile ni se păreau misterioase. Eram întotdeauna dezamăgiți de spectacolul pe care ni-l ofereau. Monștrii nu erau niciodată vii, iar scenele cu dezgoliri mult prea puțin ațâțătoare. Ne duceam pe *Marea Serpentină*, unde aveam prilejul unor fugare întâlniri, într-o viteză ce ni se părea amețitoare. După ce pânza pictată cu solzi mari se învelea ca o umbrelă, ne îngăduiam tot felul de năstrușnicii în tovărășia unor fete care urlau cât le ținea gura; sărutările nu mai aveau număr; foarte adesea erau părelnice; primul bâlci la care am fost m-a încântat; ieșeam din satul meu pierdut în Charente; am împrumutat din geanta doamnei câțiva gologani; mai târziu i-am pus înapoi. Și nu-i deloc adevărată toată istoria ce se povestește în legătură cu treaba asta. Nu m-au amenințat cu poliția. Peste opt zile, am pus suma pe

marginea scrinului doamnei. Mai târziu au vrut să se folosească de cleветirile acelea, pentru a-mi întinde o capcană... Și apoi, m-ar mai fi ținut la ei atâta vreme? Nu am vândut niciodată nimic din lucrurile lor. Cele două costume îmi aparțineau; nu le-am luat din dulapul lui Gaston; erau un dar. Ca și butonii de manșetă și bricheta. Nu sunt ca o coțofană hoată. De ce îi povestisem Claudettei necazurile mele? Nu știe să-și țină gura. Trăncănește prea mult; niciodată n-a putut să tacă înțelepțește. Și atunci, e de-ajuns o indiscreție prost înțeleasă... Da, însă treaba mă urmărește până și în seara asta; oamenii se simt mereu îndemnați să se uite, când plec, dacă nu cumva am luat ceva cu mine. Bănuiala se ține scai de tine ca ploșnița. Nu-i vina mea dacă suma pe care am pus-o pe marmura scrinului a fost apoi șterpelită. Sunt încredințat că vinovată era micuța Toine; m-a văzut când am pus banii; stătea pitită după ușă. De ce mi-a strigat: „Ce cauți aici?” Bănuiam eu că făcea asta doar ca să ia frumușel banii. Mă intimidă. Mă șantaja; asta avea să-i slujească mai târziu, la întâlnirile ei amoroase, când se strecura prin ușa cea mică de serviciu, ca să se ducă după tipul care o aștepta nerăbdător în fața Institutului de surdo-muți. El o lua iute de braț și plecau fără să scoată un cuvânt. Abia după colțul străzii o săruta. Într-o seară i-am urmărit. Toine m-a recunoscut. M-a așteptat: „Ei bine, ai de gând să te ții după noi?”, N-am îndrăznit să-i răspund. I-am zâmbit prosteste. „Și eu am o întâlnire.” Toine a început să râdă. „Vino și tu cu fetița ta”. Și ne-am petrecut toată noaptea, cutreierând barurile. Strașnic mai ticluise treaba. Deveneam complice la dezmățul ei. Iar când ne-am întors acasă, era trei dimineața, mi-a șoptit: „Acum, bagă de seamă ce vorbești. Am eu mijloacele mele să-ți închid gura”. Și eu care îmi închipuisem că am devenit prieteni!

La bălci beam vin nou, tulbure, cam verzuliu, și mâncam pe săturate castane, alune, prăjituri în formă de fagure și gogoși, nuga; de toate, la întâmplare și după pofte.

Cu gura plină, cu buzele unsuroase, ne priveam ochi în ochi fără să ne prea întrebăm ce avea să se mai întâmple a doua zi. Dar se făcea târziu. Plecam înlănțuindu-ne cu stângăcie. Claudette se lăsa pe pieptul meu. Călătoria noastră sentimentală dănuia până la ușa casei. Ne despărțeam și, de fiecare dată, duceam cu mine făgăduința că în timpul vacanței de vară, după plecarea familiei la mare, o să viețuim alături.

Până în 1939, am trăit nedespărțit de Claudette. Așteptam ca ușa să se închidă peste iubirea noastră. Dar, într-o seară, Claudette mi-a dat voie să intru cu ea în casă și m-a dus, în cea mai mare taină, în camera stăpânilor ei, o încăpere uriașă, cu mobilă greoaie. Nu am mai plecat decât în zori, după ce i-am făcut Claudettei surpriza de a-i fi curățit și lustruit pantofii. Era singurul meu mijloc de a-i dovedi atașamentul și trăinicia simțămintelor. O, noaptea aceea, ca într-o cameră de hotel ocupată fără știrea nimănui! Ne-am iubit cu stânjeneală. Ferecată, cu covoare făcute sul, fără niciun bibelou (cele prețioase fuseseră puse în cufăr), cu tapet funebru, încăperea aceea mai mult ne-a stingerit decât ajutat. Stăruia în toate parfumul stăpânei, un amestec de pudră, zahăr ars și apă de gură. Claudette se așezase în fața oglinzii de la toaletă, care aducea cu o barză deșirată, și voise să-și pregătească fața pentru noapte, ca și doamna.

Neplăcută treabă. De cum a venit lângă mine, s-a și ridicat și s-a dus să se spele cu apă rece. Mai mult iubeam mirosul adevărat al pielii sale; mă înduioșa. Da, ne-am iubit, de parcă ne-am fi aflat pe o plută primejdută. Pierdusem obișnuința unei asemenea liniști, iar gesturilor noastre le lipsea firescul. Stăteam, neconținut, la pândă. I-am mărturisit că învățam să cânt la vioară. Mi-a spus:

— Tu, un artist?

Râdea stângaci; am simțit mâhnire, nu atât pentru mine cât pentru ea. I-am mărturisit că citeam mult; răscoleam biblioteca.

— Mai și citești?

Asta i se părea straniu, primejdios poate. Imaginea pe care și-o făcuse despre mine se ștergea, nu mă mai recunoștea; îmi însușisem năravurile stăpânilor ei.

— Lasă-le lor toate astea... Și vezi de mă sărută bine.

Sfârșitul nopții ni l-am petrecut în camera lui Toine, ceva mai cochetă. O groază de fotografii înțesau pereții și șemineul; de-ale ei mai ales. Ne-am prefăcut că dormim, așa cum Claudette îi văzuse pe domnul și pe doamna, dar nu era nimeni care să ne aducă micul dejun și să ne spună: „Doamna a dormit bine?” Iar când s-a trezit, sclifosindu-se, era ora șase treizeci, ora *ei*.

Claudette mi-a purtat întotdeauna pică pentru puținul meu entuziasm de a savura neliniștita noastră iubire în decor străin. Am folosit, rând pe rând, camera mortuară a stăpânilor ei, sălile de cinematograf, ungherele cafenelelor, ori copacii cu umbră deasă de prin piețele de mahala, dar niciodată nu am intrat în camera ei; și-o apăra de orice încălcare a pragului; ajunși în fața ușii, mă trimitea cu gest hotărât; plângea, să nu care cumva să intru acolo; folosea tertipuri cu miile, numai să nu vorbească despre camera aceea, să o uit, în chiar clipele în care aveam toate drepturile asupra făpturii ei. Întrebarea mi-o ucidea printr-un sărut; ar fi fost în stare de orice, numai să-și apere acel ultim bastion al intimității. Într-o zi i-am văzut camera; ziua în care a fost cât pe ce să moară. Da, îi înțeleg cerbicia de a nu pomeni despre odaia aceea. Era un soi de mausoleu, cu altare mici în fața cărora apărea același chip, cel al surorii ei gemene.

Când am intrat, mi-a surâs și a murmurat:

— Știi, de poza ta n-aveam nevoie.

Am liniștit-o; ar fi murit acolo singură, de n-aș fi sosit la timp, îngrijorat că nu mai știam nimic de ea. Vrând să spele geamurile unui vitraliu fragil, lunecase și spărsese, cu greutatea trupului, - sticla; căzuse până la etajul de dedesubt. Infecția se instalase în rănilor îngrijite pe fugă, cu

tinctură de iod.

Abia am recunoscut-o, întrucât i se schimbase chipul, ca de copil acum. Părul i se încârlionța de la sine în jurul obrazilor. Doamna venea să o vadă o dată pe zi. Era disperată la gândul că ar fi putut-o pierde, zice-se. De la o vreme, stăpâna își curmase vizitele: își vopsise prost părul. Și nu cuteza să se arate nici măcar slujnicei muribunde, cu smocurile acelea de un acaju mult prea aprins. Eroism, nu glumă. Portăreasa îi aducea câte ceva de-ale gurii. De trei zile așteptau un medic; plecase la vânătoare de porumbei. Cu un ceas înainte de a fi apărut eu, venise în sfârșit la căpătâiul ei, în ținută de vânătoare. Aveau să o ducă la spital, chiar în aceeași seară.

— O să vin să te văd în fiecare zi; o să cer voie să ies la ora cafelei.

— N-aș vrea să-ți pierzi slujba din pricina mea.

— Nu fi proastă.

Și am adăugat:

— Am putea lucra undeva împreună, n-ai vrea?

A dat din cap a împotrivire.

— De ce?

Și am înțeles. Atunci i-am spus la ureche:

— O să trăim ca toată lumea, nu-i așa? O, de-aș putea intra ca grădinar la primărie!

Dar frumoasele noastre vise păleau repede în camera aceea îngustă, cu miros de alifie, de pansament și de pătură veche pentru cai. A fost luată cu ambulanța; în stradă, oameni adunați ciopor. Era tot ceea ce puteam nădăjdui ca sentiment public; Claudette avea optsprezece ani.

A doua zi, în jurul patului ei cu cearceafuri frumos netezite, am întâlnit veri de-ai ei. Claudette se simțea mai bine. Am băut un păhărel dimpreună cu verii, la *Bar des Ifs*, aproape de spital. Trăseseră camioneta în fața terasei. Nu aveam ce ne spune. Mama Claudettei nu putuse veni, lucra într-o fabrică de încălțăminte. Îmi amintesc că am vorbit,

după o lungă tăcere, despre furtul săvârșit cu o nebunească încumetare la o bancă din Bordeaux, în ceasuri de aglomerație. Am adăugat:

— Eu și Claudette suntem logodiți. Avem de gând să ne înjghebăm ceva: o băcănie cu bufet de răcoritoare.

— Ne-a pomenit ea ceva despre asta. Cum te cheamă?

— Gaspard.

Vărul s-a întors spre nevastă-sa:

— Nu-mi amintesc să fi văzut prenumele ăsta în scrisorile ei.

Atunci am istorisit mai departe:

— Ne-am dus prin mai multe bistrouri. Unul singur ne interesează; e foarte aproape de piața Capucinilor. Deasupra lui, un apartament cu trei încăperi, dintre care două dau spre o curte foarte frumoasă.

— Ai banii trebuitori?

— Da. Vreau să cumpăr și o mașină. Urmează să ne căsătorim pe la jumătatea lunii; și la biserică. Am și ales tapetul pentru dormitor, dungi albastre pe fond gălbui.

— Sper că nu o să cheltuiți prea mult cu nunta asta.

Am zâmbit; mințisem destul. Ne-am despărțit, după cuvintele acestea, pentru totdeauna. Nu i-am mai văzut niciodată, dar cât de fericit mă simțeam profetind zile mai bune. Claudette se vindecă repede, se întoarce la stăpânii ei și totul se depăna ca mai înainte.

Bune vremuri.

Astăzi mă aflu la Paris, în camera aceasta; am treizeci și opt de ani și tot ce am vrut să clădesc s-a năruit. La Paris nimic nu prinde cheag, nici iubirea, nici amintirile, iar prezentul este prea grăbit. Niciodată nu izbutești să-l prinzi. Ar trebui să am timp ca altădată, dar când lucrezi fără niciun sprijin, nimic nu rezistă zilelor de mâine. Jalnică înfățișare au întotdeauna zilele astea de mâine, pe care le înveșmântăm cu haine de împrumut, cu datorii și buclucuri. Da, lucrez; fac păpuși într-un atelier micuț; sau mai bine zis, făceam; de o lună s-a terminat și cu asta. Păpușile mele

aveau un aer mult prea trist, nu se mai vindeau. Eram specialist în ochi; făceam pupile albastre; eu lipeam părul natural. Cred că am desenat zece mii de perechi de ochi albaștri. Până în cele din urmă e cumplit, privirile acelea fixe, niciodată acoperite. Mă urmăreau și în somn. Nicio clipă deci, care să ne aparțină. Ceasurile pe care le trăim sunt ca tichetele de metrou din buzunar; nu le știi niciodată pe cele folosite, le păstrezi cu grămada. Nu pare prea firesc să fiu auzit vorbind astfel, eu, un biet țăran, o slugă de casă mare... Și vioara? Am dăruit-o ieri unui mic infirm care locuiește deasupra mea, cu tatăl lui. Poate că o să-i prindă bine, ca și cărțile pe care le-am avut. Îmi plăceau Musset, Victor Hugo, Lamartine, adevărații poeți. Am scris și eu câte ceva, dar totul nu era decât o imitație; nu interesa pe nimeni. Duc o viață prea puțin deosebită. Iar când scriu, nu mă mai pot dezmetici: totul îmi scapă de multă vreme și cuvintele îmi lunecă printre degete. Săracii n-au drept decât la sărăcie. Dragostea se prelinge uneori peste toate, ca mierea, dar se găsesc întotdeauna muște cu ac scotocitor, care să lase descoperit ceea ce credeau a fi o prăjitură gustoasă. Halal, muștelor! Firește, sunt vrednic de plâns. Și de ce n-aș fi?

Ce mai încolo și încoace, a venit războiul; aveam douăzeci de ani. Frumoasă vârstă pentru câmpurile de luptă, dar în războiul din '40 au fost puține asemenea câmpuri, doar scurte încăierări, teatru prin unități, băuturi calde și o mică, frumoasă retragere sub autoritatea supremă a germanilor. Eram la marină, Dumnezeu știe de ce, eu, omul pământului. Am fost aruncat din port în port, din serviciu în serviciu, din amiralitate în amiralitate. Ar fi trebuit să plec în campania de la Narvik, căci făcusem schimb cu un camarad, tată de familie; în ultima clipă a șovăit, a refuzat schimbul. El a fost cel ce a murit la 24 octombrie, în rada Narvik-ului. Seara, în ajun, m-a implorat să plec în locul lui; eu ieșeam de la cinema, era miezul nopții; prea târziu. Cruciașătorul auxiliar pleca în zori.

Sărmanul băiat nu voia să moară, dar cum de presimțise? Au urmat luni de încântătoare lăncezeală; lustruiam pantofii unui căpitan de vas, învățam să bat la mașină, să beau, să fac dragoste în vagoanele - ce slujeau acum la altceva - din gările maritime.

Iarna la Toulon, primăvara la Brest. Aduceam noroc din pricina moșului meu roșu. Țarinile părintești mi se păreau acum departe, pierdute. Ne scriam, eu și familia, de ochii vecinilor și am primit cincisprezece perechi de ciorapi de lână împlețiți de către doamnele din oraș, reunite într-un atelier de binefacere în sala pentru festivități.

Cu banii dobândiți din vânzarea celor cincisprezece perechi, m-am îmbătat. Dar cât de liber mă simțeam în subordinea aceea! Mă aveam bine cu bucătarii, care îmi dădeau bucățile cele mai bune; le aduceam, după spălatul vaselor, domnișoare. Mâncam ca un ofițer secund. Printre fete erau câteva de ispravă, romanțioase și lacome. Mă simțeam solidar cu cei de o meserie. Aveam mulți camarazi pentru care sifilisul era singura grijă zilnică: altfel, nu se arătau năzuroși la marfă. Am cunoscut-o pe Angèle, o bretonă, care îmi călca gulerele albăstrite, îmi vindea, într-o prăvălie mare cât o batistă, toate mărunțișurile de care aveam nevoie și care fac bucuria marinarului: pământufuri de bărbierit, pastă de dinți, salopete de șofer, portofele din piele groasă marmorată, filme de aparat foto, lame, apă de colonie pentru zilele mari, cărți poștale etc... Cu ea totul era frumos, unic, liniștitor. Nu ne gândeam niciodată la război; ancorasem, eram marinari de duzină care făceam, de două ori pe săptămână, instrucție pe niște sărmane terenuri militare, de care niciun țăran n-ar fi avut nevoie, unde nu creșteau decât sudălmii și ierburi rău mirositoare. Pe unul dintre ele se afla o ruină frumoasă, din timp de pace: o clădire nobilă, care se năruise sfielnic. În timpul repaosului porneam în expediție prin odăile acelea deschise cerului. Mă simțeam stăpânul încăperilor ruinate; în vis, mă lăsam servit.

— Cauți ceva anume? mă întrebă într-o bună zi Petit-Rouge.

— Eu? Nimic; aparține familiei mele.

— Ia te uită, bătrâne!

Petit-Rouge se dăduse înapoi cu respect, scărpinându-se la ceafă.

— Privește, Petit-Rouge, pe locul unde stai tu acum se afla camera mea.

Am fost chemat la ordine de ofițerul secund, care m-a ocărât... Ne căutaseră peste tot, mai cu seamă în bistroul *La credincioasa pușcă*, aflat la marginea parcului mort. Mi-a tăiat permișiile.

Un ofițer secund nu ca toți ceilalți; mă învinuia că-i luasem ibovnica, o alsaciană trupeșă, tare mândră de brațele ei. Venea să-l ia la Depozit, și atunci cum să nu o vezi, să nu-i zâmbești, să nu-i vorbești? Cine n-ar fi făcut la fel? Doar nu eram din lemn. Și apoi părul ei plăcea, avea o culoare care ne lăsa cu gura căscată - auriu lucitor și argintiu. Eu am fost cel care l-am schimbat într-o zi pe ofițerul ei secund, într-o după-amiază, în timp ce el dormea în birouașul dactilografelor, după o beție. Ea era furioasă și ațâțată. Am dus-o într-o cafenea și am băut „Vouvray”; încetul cu încetul, l-a dat uitării pe iubitul ei, pentru a nu se mai gândi decât la clipa prezentă, iar pe aceasta am știut s-o folosesc cu vârf și-ndesat. Nu-i adevărat tot ceea ce se spune: scrisorile de amenințare, pocirea mutrei secundului de către patru pușlamale, iar dacă m-a trimis la închisoare a făcut-o numai pentru că-mi pierdusem vremea în casa aceea înfiptă în chiar inima câmpului de instrucție. Petit-Rouge nu mă credea, dar cui dădea el crezare? Când primea câte o scrisoare de la maică-sa, ne-o arăta și spunea „Scornește snoave, nu-i mama mea, știu sigur”. Atunci Petit-Rouge se pornea să ne povestească din copilăria lui. Aflase întâmplător că fusese luat de la o florăreasă din nord, care îl găsisese pripășit în grădina ei de zarzavat. Cine-l adusese acolo? Petit-Rouge auzise din

fragedă copilărie nemaipomenita sa poveste, tot atât de nemaipomenită ca a voinicului Resinier, matelotul-pilot, cum îi ziceam între noi. Un orfan, crescut de un caporal, care dintotdeauna îl amenințase că-l va da soldaților „să-l mănânce”. Ciudat individ! Avea manii; colecționa cărți poștale cu subiecte amoroase. „Vezi, în asta, tipul sărută frumos; are o poziție bună.” Îl aud ca acum. Avea un glas bubuitoare, necioplit, și înfățișarea unui tăietor de lemne cheflui. Nu l-am mai întâlnit. Cu el am așteptat în ploaie toată ziua două surori care trebuiau să vină să ne ia ca să ieșim într-o duminică, la plimbare. Simt și astăzi ploaia pe față; era dulce și dezmiertătoare, îmi gâdila obrazii. Nu ne mișcasem din loc, de teamă să nu le pierdem. Hainele ne erau mărgelate cu mii de picături, la fiecare fir al țesăturii. Abia deslușeam casele, portul amortit, marea bretonă, fină, calmă. Vorbeam de viitor; aveam planuri; eram fericiți; singura grijă, așteptarea care nu ne displăcea. Ploaia caldă făcea ca postavul hainelor noastre de sărbătoare să miroasă a gudron și a doagă de butoi. Nu ne era foame, nici sete; așteptam. Ne aflam acolo, spre a tot aștepta până la sfârșitul lumii, tăifăsuind veseli și nicio altă aventură, niciun război nu ne-ar fi putut urni din înțepeneală. Frumoasă amintire, ploaia aceea banală!

Pentru ce trăiește atât de viu, în adâncul ființei mele ziua aceea? Nu mă părăsește; a plouat, ori de câte ori am fost fericit; o zi fără urmări, fără înlănțuiri. Mă scald în ziua ceea, iar ea face să sclipească în lumină un decor de oraș și o siluetă care așteaptă. În noaptea asta nu plouă; vântul e calduț. Mă îngheață căldura. Nu mai aștept.

În 1940 abia am învățat să citesc, să ascult cu adevărat. În vremea aceea fiecare se arăta mai sincer; uitasem cu toții cine suntem. Nu mai avea nicio importanță de unde veneam. Întâlneam camarazi din Lot sau din Creuse; eram mai dezghețat decât ei; mă ascultau și, pentru întâia oară, vorbeam fără să-mi pese de ceea ce-mi iese din gură. Puteam chiar să nu aștept răspunsurile; aveam dreptul să

le curm vorba. Războiul ne dăruise ospitalitatea lui, iar eu abuzam de ea. Cine s-ar fi putut simți străin de existența aceea fărâmițată, școlărească? Nu mai eram răspunzători nici de eforturile, nici de spaimile noastre și ne aflam în mâinile unei autorități pe care o judecam fără simpatie, dar care prin incoerența ei ne liniștea. Viitorul nostru? Nu-i purtam grija, chiar dacă de el avea să fie răspunzătoare moartea. Nu mai aveam buclucuri, nici sfârșituri de lună, nici patroni. Eram liberi ca văzduhul, doar din când în când câte o modestă ceremonie pentru un soldat mort de o congestie pulmonară. Nu ne puteam îngădui multe mofturi. Eram doar legați de o catastrofă care, pentru moment, avea aerul unei situații hazoase. Mai mult slugă decât soldat: serveam, pentru patrie, micul dejun al ofițerilor. Aveam capricii de puștani. Am citit lucrările lui Emile Zola și Balzac, tolănit pe o masă, într-o sală albă și goală, în timp ce făceam de gardă; nu aveam nimic de păzit; spionii nu băteau la ușă.

De la Brest am fost împinși spre Bordeaux. Statul major ne urma în mașini colbăite. Ne-am instalat în hotelul particular al foștilor mei patroni. O șterseseră din țară, cu bijuterii cu tot. Da, mă întorceam în chip de cuceritor în acele încăperi cu aer rarefiat unde, clipă de clipă, cunoscusem robia. Camera doamnei revenise amiralului. Birourile noastre se aflau la subsoluri. Și, colac peste pupăză, un cuib de mitraliere fusese instalat pe minuscula terasă din mijlocul țiglelor romane ale acoperișului. Ministerele se aciuară cam peste tot în orașul ce colcăia de refugiați; mâncam la restaurant, dimpreună cu înfometații din Turcoing și Lille, precum și cu câteva doamne pocăite în ale iubirii. Viață civilă, ștersă, doar o plimbare seara în grădinița năpădită de ierburi, unde am descoperit câteva din plantele sădite de mine. Claudette își urmase stăpânii în Var; desigur, nu mai îndrăzneam să-mi scrie. Războiul se eschiva, se îmburghezea. Am devenit planton; duceam scrisori în toate colțurile orașului, în căutarea ministerelor

care se mutau în timpul nopții cu întreaga arhivă, cu hârtia de scris și cu proviziile lor.

Eram bun la toate – să aduc corespondența de la poștă, să bat la mașină, cu un singur deget, pentru un caporal de marină, cererea privind prima de natalitate, să aduc vin de Bordeaux, datat, pentru cina amiralului copleșit de griji, să informez despre cele povestite de spionii parașutați prin scuaruri sau școli.

Eram iute de picior; puteam umbla ceasuri întregi, fără să mă vait. În viața militară, trândăvia este mama tuturor viciilor. Îl vedeam pe amiralul fără nave ridicând perdeaua de la fereastra sa și cercetând hora fetișcanelor care se jucau în fața lui, în grădina Institutului de surdo-muți. Eu, singurul, eram cel mai ocupat.

Ultimul vas englez părăsi cheiurile într-o frumoasă zi de mai. Era sfârșitul, dar mă temeam de cele ce aveau să urmeze. Iată că eram silit să părăsesc uniforma tare arătoasă, lenevoasele ceasuri; nemții năvăleau în câmpiile îmbelșugate, goi până la brâu, umplându-și mâinile cu roșii. Mă aștepta viața civilă. În timp ce mă înapoiam de la Verdon, am fost într-adevăr cuprins de panică. Plecasem în căutarea mașinilor americane părăsite prin făgașuri. Descopeream comori semănate de-a lungul taluzurilor, haine de blană, argintie, lenjerie fină, arhive etc... Mă distram scotocind prin geamantanele sparte, prin coșurile mari, cu toarte, și prin portbagajele mașinilor. Vântul care bătea dinspre estuar ducea cu sine fotografii, scrisori prețioase. Am păstrat pentru mine un inel gros, bărbătesc, împodobit cu un diamant, ce se rostogolise într-o băltoacă de ulei. N-am suflat despre asta nimănui nicio vorbă. Ne-am întors din aventura aceea voioși, stârnind hazul, de parcă ne-am fi dus să facem o plimbare pe malul mării; aduceam, pentru ofițeri, trei mașini. Strașnică glumă! Petit-Rouge conducea un Packard albastru ca brebenocul, în timp ce avioane de naționalitate imprecisă dădeau târcoale locului. Dar întoarcerea aceasta însemna și întoarcerea la viața

mea de altădată. A doua zi ne-am pomenit aruncați în stradă, fără ordin de demobilizare. Să fim demni, ce naiba, când cei dintâi motocicliști germani vor apărea pe pod. Grosul trupei aștepta în luna aceea de iunie însorit plecarea oficialităților. Orașul Bordeaux era jertfit spiritului înclinat spre desfătare al acestei armate care, în calda mireasmă a pepenilor galbeni, găsea în sfârșit deasupra capului ei un soare bun și fierbinte. M-am refugiat la mama unuia dintre camarazii mei, care locuia la periferie. Inelul era tot la mine, ca să mă pot apăra de sărăcie. Demobilizat în mare grabă, nu trăisem decât foarte puțin în grup organizat: urme urât mirositoare ale unui război prost pregătit, planuri militare ce nu treceau dincolo de niște uși închise; războiul meu lăsase infecție, iar asta însemna că peste țară aveau să plutească duhori. M-am trezit afară cu un costum pe jumătate militar, pe jumătate civil; o tinerețe care se deșteptase într-o frățească traversare de câteva luni; simțeam că încă de pe acum îmbătrânisem prea tare: existența își relua drepturile; din nou trebuia să vorbesc cu dumneavoastră. Obrajii, împliniți între timp, mi se trăgeau iarăși; eram numai bun pentru o a doua servitute; aveam o siluetă mai mult decât obișnuită, și apoi aerul meu țărănesc răzbătea în lungimea nasului, în fruntea îngustă și deloc netedă, în mâinile mele tremurătoare. Libertatea îmi fusese luată și din nou eram încredințat stăpânilor; făceam parte din mobilă, obiecte utile, din ceea ce este necesar. Adio cu nopțile lungi și trândave din vremea războiului, adio cu chefurile, cu vinul alb și rece din porturi! Nu mai eram drăcușorul acela caraghios și vesel care făcea, pare-se, farmecul reuniunilor din piața Quinconces. Mă îngrășasem; mă îngreunasem pe pământul acesta care abia mai rezista sub apăsarea pasului meu. Râsul nu-mi mai era spontan; nu mă îmbătăm. Eram un bun recrut pentru sărăcia care se încumetă să-și spună numele și prenumele meu: Gaspard; nu aveam decât douăzeci și unu de ani.

Eram tânăr cu decență; dar la mine asta nu se prea

vedea. Nu posedam nimic, nici măcar o victimă germană. Ieșeam din război cu politețe, îmbrăcând rufărie nouă, salutându-l curtenitor pe el, pușlamaua care doar mă încovoiase, fără să mă sfarme: mă obișnuisem cu el. Săptămâni în șir trăiam în alarmă, dar nu mai aveam a supraveghea pe altcineva, doar pe mine însumi. Acum, tot pământul îmi devenea străin. Intra oricine voia: ușile erau deschise zi și noapte.

Nu aduceam nimic din război, doar un vechi joc de cărți într-un toc; slujise mult, dar de a cui parte erau sortii de izbândă?

Aveam să trăiesc în margine, prins într-o comunitate servilă; fiecare se supunea acum ordinelor germane. Am început să fac parte din această nouă servitorime al cărei salariu era lucru foarte puțin sigur. Perfect, Herr cutărică, al dumneavoastră prea devotat, veți primi mâine cele zece lustre și cei o sută de pui de Mans, și cele cincisprezece fotoliașe pentru bridge, și vagoanele de vin ales, și comercianții, și plajele, și interpreții, al dumneavoastră prea devotat, Herr cutărică! Am servit într-o cantină germană. Claudette se întorsese. Am regăsit-o pe stradă, înlăcrimată; mă mutasem de la vechea mea adresă. Dar întâmplarea se dovedește drăguță cu noi: e singura care-i înțelege pe nehotărâți. Claudette m-a ajutat; serveam, mă serveam. Pe sub degete, totul era unsuros. Cu ea, nimic nu era pierdut; resturile le vindeam la restaurant. Scheletele de pui ne erau reținute cu două săptămâni înainte. Un grăunte de cafea avea mai multă căutare decât o aluniță pe-o pulpă. Îmi plăcea să fac troc. Încasam din gros bani, glume, înjurături. Închiriasem amândoi un apartament în chiar inima orașului Bordeaux. Claudette primea lume multă: ici-colo câte un neamț, o groază de necunoscuți în căutare de hrană și ne întâlneam în jurul unei șunci căpătate clandestin sau a unui pește cu maioneză, precum primii creștini în jurul Dumnezeului lor. Nu riscam decât o indigestie. Lui Claudette îi plăceau mult blănurile. Cumpăra

de tot soiul, pe măsură ce posibilitățile noastre bănești sporeau.

Piei naturale, piei lucrate; strângea mantouri, eșarfe, gulere. Cumpărasem un dulap anume pentru toată blănăria aceea; pe rafturi și le rânduia în felul următor: un mantou – un strat de buline de camfor; ca o tocană de Savoia: un strat de cartofi, unul de brânză rasă etc... În fiecare săptămână, cerceta starea firului de blană: era averea ei; îi răpea mult timp.

Eu înjghebam afaceri care mă sileau să alerg dintr-un capăt în altul al orașului, după munca oficială de la cantină, unde comandam o escuadă de chelneri și chelnerițe. Pentru un cufăraș de cafea crudă aduceam lenjerie feminină, prosoape minunate sau un trusou complet pentru tineri căsătoriți, pe care pășirea în viață, prin străbaterea unui război larvar și tenebros, nu-i neliniștea nicicum.

Eu eram cel care dibăcea peștele întreg, untdelemnul și ouăle pentru masa de nuntă, puii crescuți într-o pivniță de mahala, zahărul cubic, lichiorurile „ca înainte de război”. „Să nu lipsească nimic, îmi spuneau adesea părinții, ce dacă suntem sub ocupație, nu-i un motiv să nu facem o nuntă ca toate celelalte din familia noastră; cât o costa, o costa.” Mă zbăteam, culegeam adrese, pe cele bune, firește; deveneam îndatoritor, de nelipsit la toate ceremoniile, nunți și banchete care cereau un minimum de poftă de mâncare și de petreceri.

Mâncam la cantină, într-un ciudat miros de pielărie unsă și de țigări orientale. Primăria, Camera de comerț mă foloseau mult, ca și toate organismele care trebuiau să comunice cu nemții printr-un cuvânt de ordine. Eram asemenea unui maestru de ceremonii; întotdeauna bine văzut, niciodată în pană. Nu, nu i-am făgăduit nimic așa-zisei alsaciene care mă introducea în birourile în care domnii aceia o făceau pe jefuitorii binevoitori. Se ținuse scai de mine până acasă, dar Claudette mirosise capcana. Domnișoara Holbein îmi era de mare ajutor și nu era treaba

mea dacă seara întreținea legături nu prea onorabile. Nu am împins-o niciodată în brațele civilului ciudat al cărui serviciu purta titlul: *Dreptul popoarelor*, ca să o facă pe ispititoarea cu cine știe ce ofițer. Nu am prezentat-o niciodată unor mijlocitori. Atunci pentru ce atâtea șușoteli, prin anumite locuri, ori de câte ori o însoțeam și îi ofeream flori *tot anul*? Am salvat un evreu, un negustor de biscuiți. Ne încredințase anume giuvaeruri, dar cum să le păstrezi în chiar mijlocul unei armate de ocupație? Nu ni le-a cerut nici după un an; aveam dreptul să ne descotorosim de ele. Nu am păstrat banii aceia; i-am cheltuit repede. De vreme ce domnișoara Holbein mă iubea, pentru ce să nu-i fi arătat că nu rămâneam nesimțitor la îmbierile ei? Iubire fugară – cât ai trece pe un culoar, ca o clipă de așteptare. Nu i-am făcut copil. Blondinul acela de care se îngrijea îi era fiu, cu siguranță; nu însă și al meu; avea pielea ei necatifelată și aceeași privire spălăcită. Nimeni nu are dreptul să se amestece în viața mea personală; știu ce fac; știu ce datorez altora. Dacă l-am ținut de mână pe copilașul acela, este pentru că voiam să mă dovedesc folositor. Îl plimbam uneori prin grădinile publice. Într-o zi l-am pierdut, dar pot să jur că n-am făcut-o dinadins; l-am scăpat din ochi într-un magazin mare. Prea iubesc mult copiii, încât să nu-mi fi fost drag și el, care nu avea cu mine nici în clin, nici în mână. A fost descoperit la un post de poliție, adormit sub pelerina unui agent. Dacă aș fi vrut să-l pierd cu adevărat, aș fi procedat altfel. Aveam mijloace să-l fac fugit în zona liberă, iar acolo... cine l-ar mai fi știut? Dar ori de câte ori am avut câte o inițiativă, mi s-a întors împotrivă. Ceea ce la alții pare cu totul firesc, la mine devine de neînțeles. Cu toate acestea fac ce fac și ceilalți: nu am nimic de ascuns...

O iubeam pe Claudette în pofida legăturilor ei. Ne întâlneam, precum niște trândavi, într-o cafenea retrasă, unde beam coniac în cești, cu lingurița în mână, spre a înșela cine știe ce client foarte primejdios, aflat în trecere pe acolo. Acela era locul nostru de întâlnire, adevăratul

cămin. Mă îngrășasem, căpătasem prestanță. Mă însoțea un soi de vagabond, un fost amator de artă, bine cunoscut, care își vânduse și ultimele farfurii, goale, dar prețioase. Vorbea curent germana. Îi dădeam ce nu-mi mai trebuia mie. Trăgea sfori pe seama lui, dar nu-mi păsa. Barba-lungă și albă îl ferea de bănuieli. Trebuia să te aperi fără să te compromiți prea mult. Eu mă simțeam folositor, de vreme ce îmi ajutam compatrioții să ducă aceeași viață ca înainte; întrețineam moralul datorită proviziilor. Așadar, eram respectat; de la domnul Louis, fost colecționar, învățam marile idei privind istoria artei, metoda de a recunoaște o statueta de lut ars chinezească, trecând cu limba peste ea; mulțumită cunoștințelor sale, admiram pe Anatole France sau pe compozitorii germani, dintre care pe unul ce asurzise și nu-și mai auzea propria muzică. Mă întrerupea când vorbeam, îmi dădea formule alese pentru toată lumea, într-un cuvânt, mă educa potrivit vechii metode, spre sfârșitul mesei, după carnea de vită înăbușită. Aveam douăzeci și trei de ani și discutam ca un bătrân, în căutarea unui cuvânt cu tâlc sau a unei glume proaste. Mă formam, cum se zice, întru mulțumirea tuturor mușteriiilor mei. Cine m-ar mai fi putut recunoaște, îmbrăcat cu veșminte arătoase și cu mintea îmbogățită de frumoasele fraze moștenite de la domnul Louis care îmi spunea într-una: „La cincizeci de ani, închide-ți șlițul de la pantaloni și deschide-ți biblioteca”. Beam zdravăn amândoi, și ne despărțeam în zori, cu aceleași cuvinte: „Îți spun eu, războiul din '14, ăla război. Nu se prea simțeau nemții în largul lor. Și-apoi aveam cai. Nu există război fără cai... Un tun de 75, tras de cai, frumoasă treabă, ca un plug pe câmp...”

N-am știut niciodată unde locuia. Claudette și cu mine am închiriat o casă arătoasă, cu o arhitectură cam învâlmășită; mai multe stiluri își disputau chenarele ferestrelor. Eram oameni cu vază. De aceea am și fost poftit într-o seară la foștii mei patroni; m-au primit ca pe un

prinț. Eram idolul salonului. Izbândisem, iar pe de altă parte doamna avea grabnică nevoie să-și înnoiască garderoba vătămată în timpul exodului de pe șoselele Var-ului. Domnul primea pe ofițerii superiori germani în ținută de ofițer de la '914. Îi trata de sus, tocmai datorită acestui tertip care mă impresiona. Foarte adesea, gradații aceștia fără de nicio treabă se apucau să-și compare la lumina lustrelor decorațiile, să le numere, să le cântărească în palmă. Astfel că seara aceea a însemnat un festival al vechiului și noului combatant. Claudette fu tratată ca soția mea legitimă; avu drept la o parte din cafeaua rezervată unor oaspeți aleși. Se omorau care mai de care să mă tragă într-un colț, să-mi strecoare știri, despre anumite vagoane de linte antrepozitate misterios, să-mi ofere relațiile și părerile lor, sub ochiul atent al Claudettei. Domnul avea trebuință de un permis de liberă trecere, ca să-și poată vedea tânără prietenă refugiată în Causses. Toată lumea avea nevoie de mine. Am ieșit de la serata aceea istovit și triumfător, iar pentru a nu începe a smiorcăi cine știe cum, sub înrâurirea băuturilor, am plecat singur, noaptea, în plină alarmă, uitând-o pe Claudette în prag. Tirul antiaerienei mi-a dat putere.

O noapte fără lună al cărei stăpân și făuritor eram. Dar frica se făcu simțită și am bătut în retragere de-a lungul străzilor împrôscate cu schije care cădeau dintr-un cer gol; stelele scânteiau ca în cea mai frumoasă zi de vară.

Toată lumea mă primea, societatea mă mistuia, mă râzgâia, mă reținea, mă ierta. Când treceam, spuneau: „Asta o să ajungă departe”. Primii bani i-am investit într-o afacere cu lemn colonial, afacere situată în inima pământului african; îi purtam numele notat în carnețelul meu. Nu am găsit pe harta dicționarului pământul acela, pentru simplul motiv că nu există. Persoana care mă storsese de o sumă rotunjoară dispăruse fără urmă. De câte ori nu visez la țara aceea exotică, al cărei nume era Lalaké. M-am refugiat adesea la umbra copacilor mei

coloniali, în clipele de singurătate și părăsire, când sărăcia îmi ronțăia gulerul și mânecile. În noaptea aceasta mă aflu în ținutul Lalaké. Are culorile maronii și violete ale ținutului copilăriei mele. Sunt atotstăpânitorul acestui pământ abrupt, atât de greu de străbătut. I-am dăruit munți, văi, capuri, plaje, râuri și chiar o mână de aur țâșnită la suprafața nisipurilor. Este cel mai frumos dar pe care mi l-am oferit, fără să știu, un nume trucat, Lalaké, un nume care te îndeamnă să dormi sub cerul liber, un nume, aromind a ferigă, a nucă de cocos, a friptură, un nume care lunecă în memorie și se mistuie în adâncurile ei. Acum, pentru mine, totul este Lalaké; un loc în care nimeni nu mă poate ajunge; zâmbesc fruntariilor sale nevăzute și tare subțiratic, asemenea celor pe care le trag copiii în jocurile lor. Da, de ceasuri și ceasuri m-am retras în Lalaké. Era și timpul să pot sta aici fără de griji, iar pe pământul său deja măcinat aleg ceea ce mi-a mai rămas. Prea lesne nu mi se va veni de hac. Voi ști să mă apăr cu mirosul lui de fum și apă. N-au decît să pună laba pe mine; voi fi doar o păstaie goală; miezul va fi dispărut; nu voi mai avea decît un înveliș vechi. Cel mai bun din mine va fi fost pus spre păstrare, ferit de mâinile ce s-ar putea abate pe umerii mei. Dumneata te numești Gaspard?

Mai am încă timp să vorbesc, asta îmi face bine, iar cele câteva pahare de alcool date pe gât nu pot decît să mă ajute să rezist până la ivirea zorilor: Lalaké nu poate înfrunta zorile. Apoi voi fi dat pe mâna oamenilor, și ce mâini, și ce oameni! Noaptea mă ocrotește, sfânta mea noapte! Nu este mai înspăimîntătoare decît alta, iar la treizeci și opt de ani, ce mai încolo și încoace, avem umbra pe care o merităm, nici mai mult, nici mai puțin... Ciudat, în urmă cu cinci minute aveam doar puțin peste douăzeci de ani, iar acum sunt un om care se destramă și care vrea să se ia în serios în amintirile sale. Mă ating de cei douăzeci de ani ca de un zid fierbinte; mult mai, intens mă simt trăind în cei douăzeci de ani ai mei, decît în vîrsta aceasta

searbădă pe care o suport ca pe un pachet prost făcut, vârstă în care poți părea, în clipa voită, mai tânăr decât ești. Sunt sigur că, de-ar trebui să sufăr, totul ar începe abia acum. Trebuie să-mi amintesc până la capăt, ca să nu sufăr. Nu în fiecare zi beau cu atâta nepăsare; în noaptea aceasta totul este ca la o gală... Dar de ce nu s-a făcut nimic pentru mine? Am îndurat cele mai cumplite jigniri: feriți-vă de Gaspard, are o mutră care nu-mi place. L-ați văzut cu nevasta? Cum o apucă de braț, cum o duce? Lucrul cel mai de mirare este că a găsit o femeie care să-l iubească! Ce l-o fi putut ispiti în făptura lui? Întoarce-te la maică-ta, să te plămădească încă o dată! Ai o mutră căreia nu i se potrivește niciun simțământ, o mutră în fața căreia până și un guzgan de hazna și-ar da mațele afară; chiar așa. Nu te poți bizui pe el; își schimbă părerile de pe o zi pe alta. Dacă aș fi în locul lui, nici nu m-aș putea suporta. La ce bun să-i vorbești, e ca și cum ai face-o cu o piatră. Nu înțelege, nu vrea să înțeleagă; are un aer mirat, ori de câte ori îl judeci. Și, cu toate astea, face totul ca să fie judecat. Vorbește, vorbește, dragul meu, tot mai rămâne ceva. Am îndurat cele mai cumplite jigniri. N-am spus totul; n-am spus nimic; nu am început să vorbesc; vreau doar să dezvălui faptele, să adun toate dovezile, să pun iarăși rânduială în viața mea pe care fiecare a învălmășit-o, vreau să-mi deslușesc ceea ce nu am înțeles. Atâta tot. Nimeni nu a împărțit nimic cu mine: am smuls cu forța, iar ca să pot lua, am umblat cu șiretlicuri; făceam în așa fel încât să-mi fie iertate pungășiile; nimeni nu mi-a cerut să fiu un erou sau un sfânt. Nu mi se cerea nimic. Eram lăsat în pace, căci asta nu avea nicio importanță.

Dacă cineva m-a înjurat cumva, n-a făcut-o din ciudă ori mânie; insulta nu avea temei. Mă strecuram printre oameni și prezența nu-mi era băgată în seamă decât în clipa în care dispăream; aș fi vrut ca măcar unul singur să mă recheme; ciuleam urechea, să-mi aud prenumele; zadarnic. Când plecam, li se părea firesc. M-a reținut oare cineva? Iar

Claudette o fi știut că nu voiam să scap? Totuși, în viața ei voi sfârși. Sunt cel mai credincios, iar în credința mea merg până la capăt.

Așadar, cât a ținut ocupația, mi-am văzut mai departe de micile mele afaceri. Eram bogat și nesățios. Am părăsit, Claudette și cu mine, cantina germană, mult prea modestă pentru activitățile noastre. Am angajat o slujnică. O cunoscusem cândva, în piața Quinconces; se numea Clotilde. Fată sănătoasă, deschisă, fire înclinată spre optimism. Niciodată n-am putut-o trata ca pe o servitoare, cum de fapt aș fi vrut. Lua masa cu noi; se ducea la cinema cu așa-zișii stăpâni, îl primeam pe prietenul ei, un reprezentant oarecare, caraghios, care trăia înviforatele vremi ca pe un western. Se ocupa de rezistență într-o atmosferă de serviciu de informații, de răz bunare și scorneli. Purta la brâu un jungher ornamentat cu o cruce de Lorena. Avea carnețele, un limbaj secret pe care ni l-a dezvăluit în euforia unei înfrângeri suferite de italieni într-o luptă navală. Se ducea la întâlniri ce aveau loc prin sumbre bistrouri de mahala și se întorcea de acolo voios. Să fi fost vorba de niște întâlniri serioase? Sau, poate, amoroase? N-am știut niciodată. Făcea parte din casa, din tabieturile noastre și lua cât avea nevoie din salatiara de porțelan în care ne puneam toți banii.

Lui Ferdinand îi plăcea să ne prezinte lumii într-un fel misterios; îl auzeam sușotind cam așa: „Domnul acesta se întoarce la Londra în cea mai mare taină”. El însuși dispărea pentru câteva zile și venea acasă cu pachete de țigări englezești. Mai simplu pentru el ar fi fost să ne ceară nouă. Pe urmă ni le împărțea murmurând: „De Gaulle ni le-a trimis”. Nu-i verificam niciodată spusele. Ne amuza, și-apoi prea îmi luau timp propriile alergături și întâlnirile mele de afaceri, clandestine, încât să-mi mai fie aminte să descopăr cine știe ce marfă nouă. Aveam în clipa aceea de plasat două sute de kilograme stafide de Corint (era greu, căci familiile făceau puține dulciuri), o tonă de miere de

Guineea, nerafinată, plină de albine moarte și frânturi de rămurele, baloți de banane uscate, legume deshidratate, zahăr, butoiașe de porto, de untdelemn de măsline, saci cu biscuiți sfărâmați, un întreg lot de cărți noi aflate într-un depozit. Exista în spatele acestuia un mic abator, unde ni se aduceau, de către unii, animale: oi, porci, miei, pui etc... Fiecare ucidea pentru sine; găseai acolo tot felul de cuțite: fine, grosolane, foarte tăioase. Butoaie de saramură pentru conservarea peștelui și a cărnii. Mirosul de carne proaspătă răzbătea până în sufrageria noastră pe care o tixeam cu pachete stranii; o adevărată gară de triaj pentru marfă. De asemenea, datorită misiților mei, vindeam ciment, humă, ceasuri japoneze venite cu un lot mai vechi, vase din sticlă, hărți rusești pentru urmărirea operațiilor, paste făinoase, cacao, calupuri de unt, untură pentru gătit ori pentru săpun, chiar și piese răzlețe de mașină, radiouri, mașini de cusut, pulbere din cochilii de stridii, pentru fabricarea piperului: un magazin ca în Texas, nu altceva. Comerțul local nu mă băga în seamă sau se prefăcea că nu mă cunoaște, dar nu-mi uita adresa. Vindeam, ca la bazar, cupoane de țesături cu iz de mucegai; da, toate produsele și mărfurile acelea puțin trecute aveau unul și același miros, cel al unui străfund de raft. Am avut patru mii de nasturi de sidef, treizeci de kilograme de semințe; din nefericire, nu se știa de la ce plante proveneau. Le-am împărțit cu pumnul pentru grădini, sub denumirea „gazon danez”. Două fete bătrâne mă aprovizionau cu iepuri; aveau o crescătorie chiar în apartamentul lor. Când intrai la ele, dădeai în vestibul peste niște căpițe de fân. Erau cei mai grozavi iepuri din ținut; hrăniți cu biberonul; răsfățați; aveau prenume; stăpânelor li se umpleau întotdeauna ochii de lacrimi când mi-i vindeau și erau bine împliniți, numai buni.

Și nici măcar nu prindeau cheag banii; mi se scurgeau printre degete, lunecau asemenea unei năpârce de pe la noi din sat. Am cumpărat și o vioară scumpă, făcută dintr-un

lemn mătăsos, însořit. N-am cântat niciodată la ea, era prea târziu. Instrumentul zăcea în cutia-raclă, precum o jucărie care a costat foarte mult. Îmi împlinisem un vechi hatâr; cândva nu fusese deloc așa, ci o nevoie, imaginea unui vis care se sfârșise rău. Vioara aceasta mă însoțește în toate mutările, îi port nespusă grijă; mă urmează ca un câine credincios; își are locul ei, bine ales, într-un dulap; nu o să cânte: în ea a tăcut însăși copilăria mea. Avea oarecare talent micuțul acela; se pitea într-o cămăruță și acolo, la flacăra unei lumânări, scârțâia instrumentul lui. Câinele se trezea, urla. O avere avea în mâini băiatul, nu altceva. Dar nu poți fi stăpân pe gusturile tale, iar viața se ivește, înșfacă omulețul, îi golește buzunarele, îi răpește iluziile. N-ai mâini să legeni o vioară; un instrument ca acesta e ca și carapacea unui cărăbuș, nu-ți poate îndura degetele boante. Lasă altora asemenea treabă. Nu te făloși cu o vioară, cum ai face-o cu niște pene de păun și vezi de te scoală la timp, mâine, să răsădești cartofii. Trist vals al gândacului de Colorado, neterminată simfonie a semănăturilor; mică suită pentru gărgărițe și mană. Frumoasa muzică sfâșietoare și toate notele sunt înghițite, ronțăite, mâncate de cari. Alt cântec mai frumos decât cel al corbilor și al ciocănitărilor noastre nici că se poate afla la țară. Ascultați simfonia vântului și a cucuvelei, ce naiba; o vioară mică nu a devenit mare niciodată.

Pierdută vocație, destrămate virtuți, pustiită grădiniță. Chiar așa. Nimeni nu are dreptul să râdă, nici chiar după moartea mea. N-aș fi fost deloc mai caraghios cu o vioară în brațe; m-aș fi obișnuit. Unde să-mi culc obrazul, spuneți, unde să-mi-l culc?

Așadar, mă aflam într-un război care părea fără de sfârșit, gata să-mi ierte orice năstrușnicie, un război oarecum trufaș. Ce interese apăra el oare? Franța foștilor mei patroni, cea a părinților afundați în adâncul țarinei lor, asemenea unor unelte cioplite în cremene? Îmi apăra, cel mult, balul de sâmbăta seară! Țara mea nu avea decât să

îndure, ca și mine, intruziunea până în pădurile ei, să îndure un cuceritor care iubea stilul Ludovic XV și argintăria aleasă, căruia nu-i păsa de o servitorime umilită, care se ducea la concert sau la băi de mare, ne trata pe înseși pământurile noastre ca pe niște prea-supuși muncitori agricoli, și îl readucea pe Vulturaș tatălui său, descoperind cafeaua cu lapte la pat, sânii franțuzești, înjositorul alcool și promenadele domnișorești. Am decis, în taină, că trebuie să exist cu orice chip, dar să exist folosindu-mi slăbiciunile întru binele cât mai mare al intereselor mele, iar lipsa mea de judecată întru binele cât mai mare al hotărârilor mele; din lipsă de suflete, mi-am însușit mărfuri, alimentare, deveneam tănuitor, căci, ce mai încolo și încoace, trăiam de pe urma furtișagurilor; furam ca să mă creadă lumea în viață. În ce clipă anume fusesem lovit de moarte? Treaba se întâmplase oarecum fără știrea mea; încet, dar necruțător. Mica moarte înainte de cea mare. Încă nu eram mândru și, mai puțin încă, dezamăgit. Cu mine nu se ajunge niciodată la capăt. Întâmplările mă ajutau să mă amețesc trup și suflet. În timpul ocupației, totul mi se părea atârnat parcă de voința mea. Înainte, nu participam la nimic; după, mă lăsa în cumpănă. Între aceste două răstimpuri mă mișcăm iute. Claudette se afunda cu ochii închiși în luxul acela din care ne înfruptam cu nesaț. Îmi spunea: „E rândul nostru acum; așa înțeleg eu revoluția”. Nu mă gândeam la ceicare mureau; aveam exact puterea ce-mi trebuia ca să trăiesc și să iubesc viața. Și făceam haz de stările noastre sufletești, de lăcomia, atât de puțin potrivită cu vârsta, care ne stăpânea și pe unul și pe celălalt. Devenisem niște mărunți răpitori prudenți, așa cum poate naște societatea în războaiele ca și în pacea ei. Mă simțeam măgulit de încumetările noastre pe care le socoteam tinerești.

Am cumpărat, atunci, prima mea casă la periferie. Claudette voia o adevărată grădină cu pajiște, iar peticele acelea de pământ sărac, ce ne înconjurau, mă stânjeneau.

Nu-mi doream o întoarcere la pământ. Îmi era groază până și de cel mai mic bulgăraș. Dar grădinița aceea era cât se poate de caraghioasă; în ciuda fosfaților, toate plantele se ofileau. Claudette a cerut să fie instalate două proiectoare menite a lumina un boschet amărât pe timpul recepțiilor noastre nocturne. Uitase, draga copilă, că apărarea pasivă nu era într-atât de bucolică. Prima noapte luminată ne-a costat o sumă rotunjoară și un avertisment sever. Treaba a iritat-o mult, de parcă interdicția aceasta nu privea decât persoana ei.

Niciodată nu ne-am putut instala definitiv în carcasa aceea antică, poate și dintr-un vechi reflex servil. Am trăit acolo de parcă am fi fost în trecere. Salonul se încheia în grădină, printr-o rotondă cu geamuri. Se mai aflau acolo fotolii înalte din palmier de India, deschis la culoare, plante cățărătoare și firave, o masă în formă de ciupercă și, jur împrejur, pe pereți, plăcuțe de ceramică reprezentând un loc plantat cu palmieri verzulii ca apa. Lumina era tulbure, lăptoasă. Iar noi stăteam unul în fața celuilalt, în zilele de vară, ca într-o vizită. Așteptam să fim primiți. Clotilde ne servea, apoi venea să se așeze lângă noi, să-și bea cafeaua. Profitam de pe urma acestei vacanțe în care nu aveam stăpân. Domnul Louis, fostul colecționar, venea pe la noi, timid, apoi mai la largul său. Ne învăța arta de a renaște în fața oricărui lucru – a unui snop de lumină solară ce scaldă trunchiurile înverzite de mușchi ale grădinii, a unor interesante întâmplări ale istoriei, a unui tablou pe care ni-l descria de parcă ar fi ținut în mână un penel. Trăise în mediul acela din care noi fugisem cu lanțuri la mâini. Îl descria, îl batjocorea și nu o dată ne vedeam siliți să-l punem la locul lui. Claudette țipa:

— Domnule Louis, cred că educația este un lucru necesar. Pe când serveam la masă, n-aș fi îndrăznit niciodată să mă gândesc la altceva. Păcătuiești ponegrind bunele maniere. N-am fi avut război dacă Hitler ar fi fost educat așa cum se cuvine.

Domnul Louis se împotrivea golind sticla pe care o ținea de gât:

— Mă dezgustă burghezii ăștia; ca să nu-i mai văd, lucram noaptea; îmi făceam corespondența către miezul nopții, iar pe la ora două dimineața o duceam la poștă. Ziua dormeam. Ducă-se dracului Camembert-ul de Lorena pe care îl reprezentam!

Iar Claudette murmură:

— N-ai făcut bine.

Îl certa:

— Dumneata, care ai avut norocul să fii binecrescut, n-ar trebui să spui asemenea lucruri.

Dar vinul se urca repede la cap. Atunci domnul Louis se ridică și urla:

— Niște oameni de nimic... Nu-i puteau suferi pe artiștii de soiul meu. Dacă m-aș fi tras dintr-o familie de muncitori, n-aș mai fi așa, să nu știi unde dormi; eram prea subțire pentru ei.

În fața acelei victime a societății înstărite, tăceam; ne simțeam răspunzători de vocația-i zădărnicită. El plângea, ceea ce ne strica tihna după-amiezii. Îl mângâiam cum ne pricepeam și noi, dându-i încă o sticlă și umplându-i buzunarele cu bancnote.

— Delicați sunt doar oamenii simpli. De n-ar fi fost Hitler, nu v-aș fi cunoscut! Haimanaua mea de nevastă v-ar putea cere lecții de cunoaștere a uzanțelor. Dar ea îi tot dădea zor: „Tu, cu bibelourile tale, ești un ratat”. Într-o zi mi-a dat papucii, fiindcă îi recitasem din Victor Hugo în fața ferestrei, o noapte întreagă. Niciun sentiment artistic, niște brute. Domnul fie binecuvântat că mi-ați ieșit în cale!

Îl lăsam să se culce într-o cameră mare și întunecoasă, cu pat ceva mai înălțat, ca un catafalc. Dormea până dimineața.

Ferdinand, micul prieten ai Clotildei, lua parte la digestiile și siestele noastre. Ne arăta planuri secrete, o întreagă corespondență ciudată. Într-o bună zi, el ne-a citit

următoarea scrisoare, al cărei cuprins mi-l amintesc oarecum:

„Dragă Bérangine,

Aseară, în jurul orei zece, am trecut să te văd. Ușa era închisă și totuși aveam nevoie de tine, de trupul tău. Nu mă uita, și, mai ales, nu mă lăsa să mă prăbușesc; de va fi nevoie, îmi voi curma viața”.

Și pentru că făceam mare haz de scrisoarea aceea înflăcărată, el ne-a dojenit. „Haide-haide, nu trebuie să râdeți de ea. Apartține mâinii drepte a lui de Gaulle. Sigur că da. Și știți ce vrea să spună? Fiți gata pentru debarcare. Fără imprudențe. Rămâneți la posturile voastre. Vă voi da de veste.”

Eram în culmea uimirii. Am cerut scrisoarea, să o pipăi; mi-a dat-o. Am recunoscut scrisul migălit al lui Ferdinand. Era invitatul meu, iar eu aveam nevoie de asemenea minciuni mărunte, ca să-mi dau impresia că nu sunt un netrebnic.

Ferdinand a dispărut într-o dimineată. Pot jura că l-am căutat ca și toți ceilalți. Am trecut pe la birourile germane, încercând să aflu ce anume se întâmplase cu el. Am făcut-o cu discreție și diplomație. Nu pot fi acuzat că nu l-am mai găsit. Greșea Ciotilde bănuindu-mă și învinuindu-mă de cine știe ce tertip. Claudette o poate dovedi. M-am zbatut ca un turbat, doar-doar l-oi găsi. Avusesem mare dreptate când trecusem pe la nemți. Poate că făcuse vreo prostie, una oarecare. Nici eu nu eram prea liniștit cu domnii aceia. Amenințările cu moartea nu m-au înspăimântat niciodată. Pentru ce voia să se răzbune Clotilde? Sunt foarte sigur că purtarea ei nu era scutită de bănuieli. Ferdinand nu mă stânjenea; micile lui afaceri le acopereau pe ale mele. Iar scrisoarea ticluită, zice-se, de mine este un fals. Am eu mutră de om în stare să-și schimbe scrisul? Dar ori de câte ori m-am interesat de cineva, s-au ivit unii care m-au dojenit pentru purtarea mea. Lumea se ferește de mine ca de un ciumat. Tot ceea ce făptuiesc mi se întoarce

împotrivă. Nu pot face cuiva un bine, fără să nu fiu disprețuit. Dar, într-o bună zi, o să fac tabula rasa cu toate minciunile; iar dacă în noaptea asta vorbesc atâta despre mine, este pentru că vreau să demonstrez că nu am nimic de tănuit. Se va ști totul. Se va vedea limpede. Nu voi omite nimic. Totul va fi spus. De altfel, am început a povesti prost. Trebuia să fi amintit data nașterii, locul, situația părinților. Dar lucrurile acestea se vor limpezi încetul cu încetul. Am început cum m-am priceput și eu. Este adevărat, nu mă prea așteptau părinții când m-am născut. La țară, încă o gură de hrănit... Da, am uitat să spun că eram mulțiori acasă: trei băieți și două fete. Eu, mezinul cel totdeauna ocărât, care-i urmează cu supușenie pe mai marii casei, fără să le poată fi pe măsură. Șoricel, despre care am pomenit, nu-mi era verișoară, ci soră mai mare. O admiram, o iubeam. Mă supuneam poruncilor ei. Ea mă lua drept o jucărie vie, făcea haz pe seama mea, arătându-se cumplit de maternă; mă plimba, îmi dădea mâncare, mă culca. Nicio clipă fără ea. Nu îngăduia nimănui să se apropie de mine. Eram terorizat și cucerit. Sora mea cealaltă era însă bolnavă. Se târa din spital în spital. Un trup măcinat de boală. Acasă n-am văzut-o decât doi ani. Nimeni nu o recunoștea; trăia singură într-un colț, în așteptarea unei boli noi. Avea oase plăpânde. Iar măicuțele o cărau prin pelerinaje, mândre că au o infirmă atât de supusă. Ceilalți doi frați ai mei au murit într-un accident. Nu, despre ei nu am ce povesti: niște brute mici, cu pumni vânjoși, care se pricepeau să taie bine lemne în pădure, care o făceau pe contrabandiștii; trăiau nedespărțiți de puști și de lațuri, miroseau a praf de pușcă și a blană, mereu la pândă, până și acasă, vorbind doar între ei, neluându-mă în seamă; anevoie te puteai apropia de ei, ca de un măceș. Nu trăiau decât în mijlocul unor lucruri dăunătoare, într-o cumplită duhoare de coarne arse, de lână și ciuperci. Îi confundam cu trunchiurile arborilor, cu stâncile. Din aceeași materie ca pământul și catifeaua.

lubeau gerul năprasnic, primăverile fugare, aveau ochiul mereu treaz. De îngheț nu le păsa decât dacă acopereau mugurii. Odată terminat plivitul și prășitul, se grăbeau spre pădure. Le auzeam fluierul prin crâng, asmuțind câinii, descoperind urme de iepuri în pământurile nisipoase, niciodată cârtitori, fie ploaie, fie vânt; stăruitori, nu cunoșteau odihna. Da, au pierit într-un accident; eu am scăpat teafăr, din întâmplare. Căzuseră victima propriei lor cerbicii. O poveste ce se mistuie într-o slută noapte de februarie. Calul gabrioletei se speriasse puțin de un camion cu lemne. Nu putuseră struni animalul. Trăsurica se răsturnase, iar capetele li se izbiseră de bușteni. Eu rămăsesem la o margine și mă rostogolisem în bălegar, ca pe un pat moale. Nu-mi place să-mi aduc aminte de drama asta; eu am fost cel nevoit să istorisesc părinților întâmplarea. Dinții unei furci se împlântaseră în pântelele celui mai mic. Erau întâiele mele cadavre: doi frați, care nu mi vorbiseră aproape niciodată. Aratul, îngrășatul pământului și destelenirile au avut de suferit de pe urma dispariției lor. Locul fraților l-am luat eu, dar cu nevolnicie. Mama le-a păstrat fotografiile într-o inimioară neagră atârnată la gât. Aveam treisprezece ani și eram tare mândru de avansarea mea în fermă. O femeie a plâns în hohote peste trupul celui mai vârstnic; nimeni nu o cunoștea. Oare cine-i dăduse de veste?

Am avut de-a face cu jandarmii - neliniștiți de moartea aceea dublă -, cu femeia care din ucigași nu ne mai scotea, cu gura satului. Avusesem grijă să spun fraților că, de câteva zile, calul părea nervos, dar răsuseră. Ca întotdeauna, cel mai mare dintre ei îmi culcase capul pe brațul său, făcându-l să salte, ca o minge, sub încordarea mușchiului; era gluma lui de fiecare zi. Surorile s-au măritat cu de-a sila. Toată lumea trâncănea pe seama logodnicilor lor, doi frați podgoreni, care își înălțaseră singuri casa; aveau o sufragerie imensă, rezervată sărbătorilor și ceremoniilor de familie. Rareori stătea deschisă. Surorile

mele nu m-au așteptat, au intrat în viață; erau mult prea grăbite să cunoască fericirea. Șoricel a fugit după prima naștere. O mai văd și acum pe patul acela mare, palidă și ofilită, țipând după copilul mort și biciuindu-l, cu mătăniile grele din lemn de merișor, pe preotul care venise să o pregătească pentru dureroasa veste. Sărmana Șoricel, oare cine o dăruise cu copil? Șoricel avea un cumnat nu prea plecat spre duioșie, poate doar pentru a-și cârni, rări sau desfrunzi via. Un tip oarecum profetic, cu gâtlejul veșnic uscat; îi plăcea să tragă la măsea. Prima oară când l-am văzut a fost și ultima... Dar la ce bun, pare-mi-se că mă îndepărtez; mă poticnesc de atâtea chipuri, de atâtea siluete; fiecare minut îl dezmințe pe următorul, fiecare aducere-aminte o cotropește pe cealaltă. Ca un șirag de mărgele desfăcut și risipit la picioarele mele. Cum să-l mai dreg? Cum să rânduiesc amintirile după mărime? Rămâne mereu una pitită într-un colț; nu am s-o pot scoate niciodată. O să-mi lipsească una, și atunci nimic nu va mai fi adevărat. Cine m-ar putea ajuta? Singur nu voi izbuti nicicând. Există amintiri pe care morții le-au luat lacom cu ei, iar altele cu neputință de prins, straniu aciuite într-un ins care doar ne-a trecut prin viață. Să mi se înapoieze totul! Trebuie să am și eu ce mi se cuvine. Da, s-ar cădea să reîncep, să o iau de la capăt. Și unde mai pui că mama m-a născut înainite de vreme, că tata părăsise căminul, ca urmare a unei fapte nesăbuite. Plecase după o slujnică ai cărei ochi de culoarea strugurelui muscat îi erau pe plac. O fată cu pulpe groase, cu sâni bine turnați în corsaj, lacomă, cu gât subțiratic ca un cosoraș. Iar mama rămăsese singură la fermă, cu băieții ei de pe acum zgârciți, care o înlocuiau în plantații, în culturile de zarzavat. Băieți puternici, mult prea vânjoși, care știau ascuți lama uneltelor fără să se rănească. Tata luase cu el toate economiile, astfel că primarul fu cel care ne aduse sămânță de cartofi, ca să avem ce semăna. Din fericire, fusese pregătită răsadnița, cu bălegar proaspăt și frunze moarte; tata arase adânc

pământul, înainte de a da bir cu fugiții. Urâtă iarnă zice-se că ar fi fost! Mama își mai amintea, cu înfiorare, chiar și după zece ani, de zilele acelea trăite în amărăciune. Tata s-a întors cum a plecat – tăcut, posac pentru tot restul zilelor sale.

Niciodată nu-mi va ajunge timpul, dacă trebuie să tot șterg ceea ce am de spus. Să ne întoarcem la Bordeaux, la Ferdinand, la invitațiile noastre. Nu mă simțeam în largul meu la reuniunile acelea de sfârșit de prânz și, uneori, o ștergeam; pretextam, oftând, numeroase întâlniri de afaceri. Și, ca să pot fi iertat, deschideam dulapurile, puneam pe masă, în neorânduială, sticle de lichior, țigări ori biscuiți fini. Purtarea-mi binevoitoare devenise o armă împotriva musafirilor mei; plecam zicând: stați cât vreți; Claudette o să vă țină de urât. Îmi luam tălpășița binișor, repetând: „Mai poftiți, ori de câte ori vă trage inima”. Nu prea făceam față acelor agape care reîncepeau seara. Rețineam lumea la cină. Terminam mâncarea împreună, până la scârbire. Onorurile casei le făcea Claudette. Cuseram unui arhitect un plan de amenajare a locuinței, plan pe care îl tot plimbam pe sub ochii oaspeților gata să accepte orice pentru o tocană de pui sau o omletă. Planul dovedea că voiam să ne instalăm, că războiul nu însemna pentru noi decât o sfadă ce nu ne privea. Să trăiești, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, iată cea mai sigură cheazășie de a câștiga războiul. Trăiam pitulați în părelnica tihnă pe care ne-o clădisem îndărătul proviziilor noastre. Nu vorbeam de pacea care avea să vină; ni s-ar fi părut nepotrivit, căci traficurile ce le făceam ne umpleau totuși de rușine.

Seara, după ce rămâneam singuri – ceea ce nu ni se întâmpla prea des –, rătăceam prin încăperi, cuprinși ca de o sfială. Atingeam pereții, câte ceva din mobila ancorată într-un trecut care nu era al nostru. Cât timp ar trebui oare ca să poți avea un trecut bogat, fără lacune? Ne temeam

de mirosul acela puternic al casei, de ungherele, de ușile ce purtau pe sub clanță urma unor degete, de tavanele crăpate. Vorbeam șoptit, parcă spre a nu deștepta umeda clădire care se împotrivea să accepte povestea noastră plăpândă, atât de puțin tragică. Odată m-am oprit în fața unui perete prin a cărui tapiserie se ghicea o ușă.

— Ia te uită, Claudette. O ușă!

— Sper că nu o să sfâșii tapiseria.

— De ce nu?

— Stai liniștit, rogu-te.

M-am înfuriat.

— Casa e a noastră. Am tot dreptul să știu ce se ascunde după ușa asta.

— Poate că dă spre o altă casă...

— Știi foarte bine că nu mai e niciuna lângă noi.

— Dacă a fost închisă pe totdeauna, înseamnă că așa trebuie să rămână.

— Toantă mai ești, biată fată! Las' că văd eu îndată.

Claudette a urlat un „nu”, care pentru câteva clipe m-a lăsat năucit.

Era o seară rece de noiembrie; fusesem la cimitir, să ducem flori, dar cum nu aveam niciun mormânt de familie, le-am presărat peste dalele sub care zăceau morții foștilor noștri stăpâni. Aveam astfel niște defuncți la cheremul emoției noastre.

Atunci, n-am mai ascultat decât de curajul meu și, cu ajutorul unui cuțit de bucătărie, am sfâșiat hârtia de-a lungul ușii, așa cum aș fi făcut cu o cutie de medicamente. Claudette tremura ca varga și mă strângea tare de braț. Hârtia îmi căzu la picioare precum o scoarță putregăită. În fața noastră, ușa; lemnul ei avea un desen frumos, un soi de arabesc în partea de sus. Era închisă cu cheia.

— Hai să plecăm, te rog.

— Păi nu suntem la noi acasă?

— E o prostie ceea ce faci.

— Ce prostie? Am tot dreptul...

— Mare scofală după...

Ușa cedă ușor sub apăsarea mâinilor mele. Un miros înspăimântător de praf, de lemn ros ne tăie respirația. Nu deslușeam nimic. Am aprins bricheta.

O încăpere mare, cu perdele zdrențuite. În fund, un alcov închis. Am făcut câțiva pași, în timp ce Claudette, rezemată de ușă, mă privea de parcă săvârșeam o pângărire. Pășeam în vârful picioarelor; am fost nevoit să ocolesc o gaură iscată în podeaua ce mi se îndoia sub pași.

— Vino înapoi, te rog.

Îmi vorbea, de parcă aș fi fost în primejdie; îmi aminteam cuvintele spuse de bunica ori de câte ori mă cocoțam în vârful copacilor.

Pe o masă, jurnale de modă. M-am uitat la dată: 1902. O rochie de dantelă, violet-argintie, zăcea pe un scaun; când am luat-o în mână, s-a prefăcut în pulbere. Deslușeam în jur mobilă neagră și aurită, etajere cu obiecte înfășurate grijuliu în marama de păianjen. Un dulap cu oglindă maiestuoasă, dintr-un lemn închis la culoare și lucrat cu migață; oglinda își pierduse luciul, era toată numai pistrui. Mă apropiam tocmai de pat, când Claudette scoase un strigăt. M-am răsucit spre ea; dispăruse. N-am îndrăznit să mai înaintez; mâna mea n-a putut trage perdelele pătate ale patului. Mi se părea că aud pe cineva suspinând. Să fi fost tăiosul vânt de noiembrie strecurat prin coșul căminului cu ușița cenușarului deschisă? Îmi stăruia pe degete o cenușă lipicioasă.

Am aruncat în cameră pachetul de „Gauloises”, ca pentru a lăsa o urmă a trecerii mele prin uitata criptă. Am închis ușa, apoi, cu grijă, i-am lipit la loc, de jur împrejur, tapetul. Nu cutezam să-mi pun întrebări indiscrete; trebuia să rămână neatinsă, zăvorâtă pentru cei vii; mă respingea, dar eram fericit că asemenea moarte, gingașă și dantelată, nu era menită mărunțului traficant ce mă aflam, împopoțonat cu costum îngrijit, cu un inel nou și gros, cu pantofi ce costau cât hrana unei familii pe o săptămână întreagă. Nu

eram făcut pentru a trece dincolo de o lume în care sălăsluiam, nedorit. Pe Claudette am găsit-o plângând în hohote, răvășită.

— Trebuie să revindem casa asta.

— Avem tot timpul, Claudette.

Apoi, am adăugat în glumă:

— Bună afacere ne-așteaptă; o încăpere în plus...

Claudette își înălțase privirile asupra mea: îmi amintesc cât erau de ciudate; apoi, cu glas șovăitor:

— Dar trupul? L-ai văzut?

Am trăit în trei încăperi locuibile. Restul îl lăsasem fostei familii, trosniturilor. Camera aceea ne-a apăsât însă multă vreme: domnea acolo, în inima casei, și nicicând locuința nu ni s-a părut mai pustie, mai văduvită de propria noastră prezență. Între noi se afla golul acela de aer mort, puț sec, păstrător al unui adevăr din care noi nu cunoscusem decât minciuna, sau cam așa ceva.

Cunoșteam anumite personalități din domeniul aprovizionării; tuturor le păream folositor, om de înțeles; în ciuda vârstei mele, inspiram încredere și reușeam, fără să iau vreo măsură de precauție. Nu încurcam afacerile, nici vizitatorii, nici mărfurile; eram ordonat; nu dezvăluiam niciun nume, niciun plan; știam să tac; gură lăcătită, asta îmi era deviza. Riscam cu cea mai mare generozitate. Claudette mă ajuta mult; masa și replica îi erau ușoare. Luxul, belșugul, buna părere a celor din jur o smulseseră din amărteala de odinioară. Își ținea bine furculița; nu vorbea decât reluând fraze deja auzite și sigure. Am băgat de seamă că plinătatea trupească îi venea de minune: piele întinsă, mâini pufoase, totul pe potrivă. Glasul îi devenise mai hotărât; timiditatea o făcuse distantă; îmbelșugatul trai și-l împănă cu tabieturi, iar eu mă dăruiam răbdător acelei vieți neorânduite și frământate.

Nenorocirile altora nu mă tulburau, cu toate că știam să mă interesez de sănătatea prietenilor; mă înduioșam, dar neparticipând; eram uscat, ca o șopârlă, iarna.

Totuși, aveam și gesturi drăguțe, strigăte ale inimii, potrivite cu anumite împrejurări; urmam firul întâmplărilor, spunând lucrurilor pe nume, dar nu voiam să le fiu nici victimă, nici profitor. Aveam un loc bun în război, dar într-un război care nu se răfuia cu mine, care îmi îngăduia să exist fără să lupt... până în ziua în care a trebuit să iau o hotărâre.

Într-o zi a sunat cineva la ușă. Dormisem până târziu, după o zi petrecută cu mâncare și băutură; o luasem chiar de dimineața cu un botez: copilul unui comerciant. Pruncul moțâia într-un leagăn princiar, în timp ce părinții și noi înșine ne aflam așezați în jurul unei mese niciodată strânse. Sticlele, dulciurile dintre brânzeturi și fructe, pesmeții, toate urmau unele după altele, fără răgaz. O cătană bătrână fredonase melodii dinainte de război, iar două femei lăcrimau peste timpurile acelea cărora, din senin, le dădeam cu toții un farmec nespus. Una dintre prietenele noastre ne vorbise de plimbările făcute odinioară cu soțul, închis mai apoi într-un lagăr de concentrare din Germania. Îi scria, în fiecare lună, aceeași scrisoare aproape. Nu putea îndura singurătatea și se lăsa curtată, fără a se socoti vinovată. Inima i-o păstra bărbatului, dar trupului nu-i ridica zăgazuri. În seara aceea se smiorcăise ușor. Iar noi o ajutam să-și contopească iubirea și poftele într-o aventură sentimentală, potolită, cu un șef de echipă din organizația Todt. „Nu fac ceva rău, de vreme ce odată cu reîntoarcerea lui Max voi fi iarăși ca mai înainte. Nu-i răpesc nimic lui Max. Îl iubesc tot mai mult. De altfel, o să-i mărturisesc totul, de cum va veni, și sunt sigură că-mi va da dreptate, tocmai pentru că nu am vrut să încerc imposibilul, ca multe altele care vor preschimba într-un iad întoarcerea bărbaților lor.” Plecase devreme.

Când am deschis ușa, m-am pomenit în fața lui Max. L-am poftit înăuntru. Fusese repatriat pe neașteptate, pare-se; mirosea a paie mucedă, a vulpe. Vreme de un ceas a mâncat fără să ne spună nimic. O poftă de mâncare

însăimântătoare. Îi stăteam prin preajmă și îl ghiftuiam cu șuncă, unt sau conservă de iepure. Înfuleca fără să ne vadă, cu ochii țintă la mâncăruri: oasele îi trosneau în măsele. Cât pe ce să se înece, dar și-a continuat, în același ritm, mestecatul. Până în cele din urmă s-a liniștit și s-a arătat parcă mirat că ne vede.

— Așa mai zic și eu.

L-am felicitat pentru pofta lui de mâncare. Se răsturnase în scaun și, cu ajutorul unui chibrit, se scobea în dinți, luându-i pe toți la rând, cu sâng.

Și, deodată, s-a ridicat în picioare; privirea îi devenise ciudată, o privire iscoditoare, de parcă am fi fost trădători. M-am oferit să-i dau niște haine civile mai arătoase. Nu mi-a răspuns. Îi era teamă, lucru ce se vedea după felul în care își pocnea degetele. Îl contemplam plictisit, presimțind că avea să aducă tulburare în căminul meu atât de șubred. Cum să-i dau a înțelege că trebuia să plece? Claudette m-ar fi luat drept un mitocan, iar un prizonier era un lucru sfânt. Se arăta stăpână pe principii, foarte stăpână.

— Ascundeți-mă!

L-am privit ca pe o imagine primejdioasă care venea să ne acopere orizontul. Își freca mâinile, ținându-și capul plecat. Claudette se însăimânta cu măsură.

— Ești urmărit de nemți?

— Nu.

— Atunci de ce?

Umbla de colo-colo prin încăpere; mi-a cerut o țigară, a fumat-o nervos. Fumul ce i se încolăcea în jurul gurii îl liniștea pesemne, îi făcea viața mai ușoară, taina mai puțin apăsătoare.

— O prostie poate să i se întâmple oricui.

— Dar nu asta.

Mă temeam de o mărturisire care ne-ar fi legat de el și nu mă grăbeam deloc să-l încolțesc să spună adevărul.

— Ascultă, nu te întrebăm nimic. Până una-alta, ia un păhărel.

Paharul nu și l-a putut duce la buze. Am înțeles că situația era gravă, că ne târa într-o lume în care aveam să ne pomenim dezarmați ca și el.

— Vino-ți în fire, ce naiba! Aici nu ai a te teme de nimic.

Mă slujeam de cuvintele cele mai simple; voiam să-l liniștesc, dar el rămânea inert, cu privirea pierdută; când și când, se auzea ca un început de râs, care pe dată murea.

— Am ucis-o pe Minou.

— Cine-i Minou?

— Soția mea.

O băgasem pe mânecă, ne vârasem în cea mai de pomină dramă, pătată cu sânge. Venise rândul rolurilor noastre. Max nu avea, totuși, aerul unui criminal; expresia feței arăta durere, dar ochii lui nu mă linișteau, privirea le era lunecoasă, pupila arzătoare și mărită peste măsură. Părea ușurat că se destăinuise. Îl cunoșteam mult prea puțin pe Max, doar din spusele nevastei sale, care venea să ne citească scrisorile lui de prizonier, ca pentru a ne lua drept martori la cât de trainică îi era căsnicia, în pofida raznelor ei. Avea nevoie de încrederea și bunăvoința noastră; făcea parte din acel nemaipomenit du-te-vino al primitoareii noastre case; în lipsă de sfaturi, îi dădeam o groază de bonuri, la treizeci ale fiecărei luni. Și iată că ne trezeam în cârcă cu un fapt divers, noi care voiam să ne ținem departe până și de cea mai neînsemnată picătură de sânge. Aveam noi alte treburi decât să stăm cu sufletul la gură pentru dramele zilnice ale unei căsnicii ori ale unui război. Pentru întâia oară ne aflam împinși, cu de-a sila, într-o aventură groaznică. Nu era chip să dăm înapoi, să ne întoarcem la tihna noastră. Max a murmurat:

— Toată treaba asta mă dezgustă. Pe mine și pe toată lumea. Mult mai bine mă simțeam în lagărul meu. Nu omoram fiecare decât păduchi.

M-am uitat la Claudette care tremura. De ce-i deschisesem acestui smintit ușa? Cât de lesne ne-ar fi fost să ne clădim ispititoare planuri de vacanță... Mi-ar fi fost

ușor să obțin un *ausweiss*, spre a trece în zona liberă. Da, să abandonăm totul, casa aceea artificială, antrepozitele, demersurile noastre; să ne strecurăm și să ne refugiem într-un port mic, cu o mare cuminte și albastră, cu palmieri roșcovani, cu căsuțe neînchipuit de îmbietoare, la bătrânețe... Claudette voia o bucătărie model. „Fără servitoare, e prea costisitor, și apoi nu te simți în largul tău...” Era zece dimineața; prin fereastră pătrundea un soare de martie. În brațele mele, Claudette, cu privirea caldă și împlânzită. Fără doar și poate, eram făcuți unul pentru altul.

„După război, ne vom căsători, iar asta va însemna adevărata pornire în viață... Necăsătoriți, ducem o viață mai șubredă și, peste puțin, o asemenea situație nu s-ar mai potrivi vârstei noastre.” Strașnic duet, duios dialoguri, în timp ce plapuma scânteia sub razele unui soare puternic de pe acum. Dar Max se afla acolo, în viața noastră, stafia aceasta smintită, care alesese crima spre a redeveni un om ca toți ceilalți. Nu era chip să ne descotorosim de el. Ce departe îmi simțeam diminețile din portul cel mic, fereastra deschisă spre aburii zărilor, gamele pe inocenta mea vioară.

— Și ce-ai de gând să faci?

Max ne privea, părând uimit de întrebare. Atunci Claudette vorbi repede, vrând parcă să-i preîntâmpine răspunsul.

— Doar nu o să ne ceri să te ascundem!

Max avea un chip spălăcit, ca o frântură de lemn lăsat prea multă vreme în fâneată. Mă temeam de reacțiile lui.

— Asta voiam să vă și cer.

— Dar nu putem fi complicitii...

Claudette șovăia:

— Mâniei dumitale.

Un strigăt țâșnit din inima sărmanei Claudette, care dorea să se păstreze curată și neprihănită în fața oricărei poliții. O anume descindere a domnilor acelora, într-o seară,

o săturase până în gât. Nu ne simțisem la largul nostru. Ca să se prezinte în fața polițailor, Claudette se îmbrăcase în negru, asemenea unei mame deznădăjduite. Bine că nu au căutat leagănele. I-a uimit cu înscenarea ei, cu lacrimile și buzele-i tremurânde. Nu era vina mea că nu înțelesesem cum trebuie un trompetist, la un bal, în privința unui transport de frâne pentru bicicletă și de faruri pentru mașini. Nu am vrut niciodată ca el să fie arestat. Dar cât de imprudent era! Improviza totul ca și muzica lui. Noaptea nu-i era bun sfătuitor și vorbea prea mult între două pauze. După două rânduri de băutură, consumatorul cel mai de rând îi devenea prieten scump. Polițiștii și-au dat seama că eram nevinovat. Dar cum să le-o dovedesc? Nu-mi plăcea cântărețul acela de jazz americano-german, îi tot dădea târcoale Claudettei, îi susura vorbe dulci, o înnebunea cu buzele-i lacome, cu ochii săi de pekinez. Avea paloarea marilor artiști. Și, pe deasupra, tușea, ceea ce îi dădea un farmec bolnăvicios de netăgăduit. Un biet ins, care din puținul său câștig o ținea și pe maică-sa. Bine a făcut că a dispărut după cum a venit; orchestra a cântat mai departe, la fel de trist. Nu m-am mai întors niciodată în spelunca aceea care mirosea a păr unsuros și care imita cârciumile de mahala ale negrilor; dezlănțuirea îi era resemnată. Dar eram nevoit să cutreier asemenea locuri. Spicuiam, mai întotdeauna, informații prețioase pentru negoțul meu. Mă sâcăia faptul că stabilimentul era interzis evreilor. Știu foarte bine că ei nu ar fi venit niciodată în gura aceea de lup, sinistră, duhnitoare.

Nimeni nu m-a palmuit la balul acela, oarecare, unde fiorul era scump plătit. Se zice că aș fi dat bir cu fugiții, apăsând pe obraz o batistă. Nu-i adevărat, iar portarul ar putea adevăra. M-am plimbat multă vreme prin fața ușii; am stat de vorbă cu Jo, care își arăta ultima cucerire în ospitalierele sălașuri ale nopții. Poate fi întrebă. Am glumit; imita pasul de gâscă în spatele unui ofițer german care mergea bălăngănindu-se. Eram în vervă și fredonam

vechea melodie „Trecând prin Lorena...”; ca o înfruntare. Firește, a fost ridicolă toată provocarea aceea într-un cartier rezervat mai mult ocupanților. Dar unde să te distrezi? Nu trebuia să fii prea cusurgiu în privința locului. O noapte frumoasă, care ne-a silit să înălțăm capul și să rămânem uimiți în fața stelelor. „Miroase a avion proaspăt.” Am râs cu toții. Și fiindcă mă aflam tocmai în plină lumină, Jo a zărit, pare-se, urma palmei. N-a spus nimic. Dimpotrivă a găsit că arăt prost. Claudette nu mai avea răbdare și ne-am dus să ne culcăm. Nicicând n-am dormit mai bine. Nimeni n-a încercat să mă pălmuiască. I-aș fi plătit-o scump.

Fără îndoială că povestea cu Max ne vâra într-o istorie neplăcută. Și numai ascultându-l, simțeam că deveneam părtașii crimei lui. Mi-am întors privirile de la mâinile-i greoaie. I-am oferit o țigară, fără succes însă. Era ca de lemn: muțenia lui mă înfricoșa. I-am spus Claudettei să-l lase câteva ore să se odihnească în faimoasa cameră.

— Nu. Destul, poate, cu o crimă în casa asta...

Am ațintit-o cu privirile, uluit. Max, era limpede, aștepta răspunsul nostru. Părea calm, rece, hotărât.

— Trebuie să mă ascundeți în noaptea asta; mâine plec în zona liberă.

M-am hotărât să-i fac morală.

— Max, stai puțin, e o nebunie. Poate că n-ai ucis-o; ai rănit-o doar... Ciorovăieli se iscă în toate căsniciile; chiar și noi...

Claudette mi-a făcut un semn care arăta că i se făcuse lehamite. N-am mai stăruit. Max se așezase din nou și nu mai vorbea. Aștepta să-l iert în numele femeii sale. Dar nu-mi plăcea soiul ăsta de conversații în care inimile se dezleagă. Fiecare pentru sine, până și în crimă. Îmi amintesc. Era trecut de unsprezece și începeam să-mi pierd răbdarea: aveam o treabă importantă la birourile germane – o afacere veche cu brânză de capră; cam tăgănată toată povestea aceea. Brânză aștepta de câteva zile într-o

fermă părăsită de stăpâni, după o percheziție; fermierul dosise trei puști de vânătoare, iar nevasta lui le adusese la Gestapo, fără să scoată o vorbă. Ea era vinovată, nu eu. Nu i-am dat niciodată un asemenea sfat. Din proprie voință s-a dus la Comandamentul german din Langon. O însoțisem doar, spre a-i arăta drumul. Încercam s-o fac să-și schimbe hotărârea; totuși, ea ținea morțiș și îmi repeta într-una: „Armele astea sunt un pericol public. Raoul nu se gândește decât la micile lui afaceri...” M-am despărțit de ea la ușă, urându-i noroc. Nu aveam de unde ști cât își ura bărbatul. Nu mă amestec niciodată în treburile altuia. Și apoi, nimic nu ar fi putut-o împiedica să săvârșească fapta. M-am dovedit neprevăzător, atâta tot. Dar cum să poți vedea limpede în niște vremi în care totul se urzea în umbră?

— Ascultă, Max, fă ce vrei. Eu sunt grăbit, dar găsește o soluție înainte de a înnopta. Casa mea nu-i scutită de o descindere polițienească.

Și iată că aici se petrec fapte care încâlcesc și mai mult lucrurile, ca în povestea cu fermiera. Crezi că faci bine și totul ți se întoarce împotriva. Am lăsat-o pe Claudette și am plecat la nemți. Nu erau în toane bune. N-am dobândit nimic; dar, la plecare, m-am apucat să istorisesc interpretei tărășenia cu Max.

— Ce-ai face în locul meu? Totuși, omul ăsta a ucis, nu-l pot lăsa singur în casă cu o nevastă ca a mea, atât de simțitoare. Parcă poți să știi, când ai început să ucizi... N-am poftă să închei războiul ăsta în sânge; pe bună dreptate m-am depărtat mereu de tot ceea ce putea înrăutăți anii aceștia de ocupație și n-am nevoie să ajungem cu toții la cheremul unui asasin...

Peste patru ore Max a fost arestat în casa mea de către polițiștii francezi; insist asupra acestui lucru – de către polițiști francezi, nu germani. N-am știut niciodată dacă destăinuirea făcută interpretei prea vorbărețe a grăbit arestarea lui Max, dar nu puteam rămâne în neregulă, mi-ar fi fost cu neputință să nu fac curățenie în propria-mi casă.

Am avut necazuri din pricina acestei istorii nenorocite: mi s-au pus întrebări. Poliția a venit din nou. Era în 1943. Atunci am început să citesc ziarele, să mă interesez de soarta țării, de atacurile aliaților, de deznodământ. Și, totuși, treburile mele cereau, cum se spune, statu quo-ul. Lucram prost, uneori cu un nod în gât; intram mai puțin prin birourile germane. Claudette voia să ne continuăm micul negoț; își acumula din rezervele ei o garderobă de neînchipuit și obiecte de artă, numai să fie din bronz ori argint. Era hotărâtă în discuțiile cu bijutierii, le smulgea cele mai curate diamante, aurul fără de pată; cusurgioaică la marfă. Nu se lăsa păcălită. Casa noastră gemea de atâtea cumpărături făcute la repezeală; se simțea lucrul acesta.

Într-o dimineață am primit în casă doi tineri cu un aer sălbatic, care își țineau mâinile vârate în buzunar. S-au instalat, misterios, în salon. I-am întrebat ce le poștește inima.

— Tot ce ai, bătrâne.

Și pentru că m-am arătat mirat de tonul lor, s-au rățoit:

— Da' ce, tu te-ai sfiit cumva în războiul ăsta?

Discuția nu părea ușoară. Aveam în față primii mei dușmani, și erau de vârsta mea. Trebuia să-i îmbunez, să cad la o învoială.

— Războiul l-am făcut și eu ca toată lumea.

— Ai traficat.

— Ca oricare. Ca să cumpăr Camembert, am dat în schimb o cameră de automobil, și cu asta basta. Cine n-a făcut-o? Și-apoi, cu ce drept îmi vorbiți pe tonul ăsta? Cine vă trimite?

Îmi amintesc și acum răspunsul care m-a lăsat mut, năucit.

— Adevărata Franță, bătrâne.

Le-am oferit băutură. Au primit, vorbindu-mi de un anume maquis din Périgord și mi-au cerut o sută de mii de franci. Mi s-a părut ciudat ca niște patrioți să poată gândi că banii aduc fericirea. În fața stăruințelor, a limbuției, a

mutrei lor viclene, nu aveam de ales. Am plătit. Au plecat, spunându-mi:

— Când o să fii tras în judecată, o să venim să pledăm pentru tine.

Am hotărât, eu și Claudette, să scoatem casa la vânzare, indiferent de preț. Și mare mi-a fost mirarea, când am recunoscut în primul vizitator pe fostul meu patron. Învârtise, la rândul lui, tot soiul de afaceri dubioase, bizuindu-se pe influența sa și chiar vânzând-o, la nevoie, oricărui negustor, încredințat că nici în primejdie nu trebuia să-și părăsească mușterii. Fiul lui se ascunsese în Landes și trăia în sânul unei mici bande alcătuite din feciori de bani gata, care mâncau ultimul pateu de ficat din ținut. Nemții apăreau din ce în ce mai puțini prin pădurile de pini, iar cazematele erau lăsate, încetul cu încetul, pescărușilor și scrijelitorilor de inscripții. Fiul acesta acoperea cu un nevolnic steag tricolor uneltirile tăticuțului său, a cărui burtă se topise în frământul vremii. I-am cedat casa pentru un dumaticat de pâine; omul mă intimidă. Și apoi îmi era tare silă de luntrea aceea uriașă, care mirosea a ulei proaspăt, a cafea arsă, a cartofi, a fileu de morun. Avea să-și găsească adevăratul decor, adevărații stăpâni, abajururile, cinele, însingurarea, mirosul de ceară rece, hărțuielile unei societăți care mă izgonise de pe propriile-i pământuri.

Am vândut unui coechipier imensul bazar pe care îl adunasem, în care conservele se învălmășeau cu aparatele menajere; aveam sute de pământufuri din pene, pentru șters praful, atârinate de tavan precum niște păsări moarte, saci întregi de cuie, cufere de nasturi, ață, ace și săpun de toaletă; într-un ungher țineam duzine de umbrele, gheme de sfoară, șiraguri de becuri, până și barometre, două canistre cu cerneală, o dună mică de orez, da, o adevărată încărcătură, numai bună de îmbarcare.

Am dosit la loc sigur lucrurile cele mai de preț: cufărașe pline de țesături, mătăsuri, scule de lână, un coș mare cu argintărie de care nu ne servisem niciodată; oprisem

bijuteriile Claudettei, blănurile, parfumurile, o valiză de ciorapi și lenjerie diafană ca pânza de păianjen, aproape un pluton de pantofi, ștergere de bucătărie etc.

Ne-am refugiat la Biarritz, oraș aflat pe drumul ce duce către prea-binevoitoarea Spanie. Trenurile mergeau din ce în ce mai prost; dar tot am izbutit să car calabalâcul într-o vilișoară de tip spaniol, ridicată deasupra unei faleze tare mult bântuită de vânt, încât am trăit ferecați în dosul obloanelor. Am șters din amintiri Bordeaux-ul, oraș al huzurului.

Ne-am instalat, în toiul iernii, în stațiunea aceea balneară, închistată, păzită de nemți deloc guralivi, care de pe acum începuseră să îmbrace haine civile; marea se arăta zbuciumată, stâncile asemenea unor coltucuri de pâine uscată, vilele închideau în ele miros rece de trabuc, li se ștersese sulemeneala, iar balcoanele se măcinau ca și copacii.

Din camera noastră, însă, vederea se deschidea spre coasta spaniolă ce atât de ușor se colora în albastru. Acolo ne-am înamorat unul de celălalt. Până atunci fusesem mai mult asociați decât îndrăgostiți. Socotelile ne luau pe nevestite, până și în visările noastre; întâlniri de afaceri, spontană afecțiune pentru un camion în pană care transporta unt sub prelate de antreprenor. Inima îmi bătea pentru un *ausweiss* refuzat. Iar Claudette își păstra dezmierdările pentru nemaipomenita-i garderobă aproape nefolosibilă, cuvintele alintătoare pentru teancul de bancnote pe care le azvârleam pe masă. Făceam dragoste, de parcă din senin ne-am fi adus aminte de ea, asemenea unor trecători cărora le este foame și care cumpără o pâine și lapte, spre a și-o potoli. Trăiam repede, neconținut zoriți; se întâmpla să ne grăbim chiar când aveam timp. Greu ne venea să nu ne credem ocupați sau preocupați. Tinerețea nu ne slujea la mare lucru, ne aniversam în tristețe, precum doi soți bătrâni care văd cum le zboară anii. Nu aveam vârstă; niște adulți încăpățânați, care își dăruiau zâmbetele

doar birocraților sau șoferilor de pe camioanele cu gazogen. Noapțile le foloseam întru recuperarea metalelor neferoase, și nicidecum întru somnul împănăt cu alintări.

Dacă deșteptând-o pe Claudette, privirea îmi era blajină, însemna că mă gândeam la o combinație strașnică și prea roditoare, iar Claudette se lumina ca și mine; nu ne mai rămânea decât să adormim, mână în mână.

La Biarritz am fost singuri cu noi înșine, lenevoși într-un alt fel, rentieri vremelnici. Pășeam agale pe străzi, oprindu-ne îndelung în fața unei vitrine pe jumătate colbăite. Ne plăceau mobilierul, lampadarele, fotoliile, măsuțele-podoabă. Contemplam raiul acela amorțit și inaccesibil. Nu eram încă pregătiți să întemeiem un cămin pe care să-l întreținem cu tăcerile și dragostea noastră, nu eram încă făcuți să ne ferecăm. Ne încântau bătrânețea și refugiile ei de fiecare zi. Intrasem mai devreme ca de obicei în viețile noastre. Icoană învechită puțin, înduioșătoare, care nu aștepta decât povestea noastră pentru a crede în minuni, dar povestea noastră nu începuse. Și oare există ea în clipa în care vorbesc, acum când am păr alb, când ne încheiem existența, fără vitejii, firește, dar hotărât uniți, stăpâniți de acea politețe față de noi înșine pe care timpul ne-a dăruit-o? Niște bătrâni cuminți și încrezători, în timp ce copiii ne-au și părăsit, bătrâni croiți pentru o fereastră, un șemineu sau un testament.

Claudette e în camera ei; ciudat, n-am auzit-o să mă fi chemat, cu toate că s-a făcut târziu. Pesemne că termină tocmai cu cârpitul unei bucăți mari de pânză. Este încântată când are de astupat vreo gaură în cine știe ce țesătură; acul îi este încă sprintar. Aproape că nici nu se observă unde a țesut, ca tot ceea ce face sau gândește. Am ajuns astăzi la vârsta la care am renunțat să mai gândim unul fără celălalt. Zâmbetul ei este încă ascuțit; a găsit cuvintele ce-i trebuiau; le folosește cu înfocare. O să mă cheme, iar eu o să mă prefac că n-am auzit-o. Auzul îmi este fin totuși, dar îmi place să nu-i răspund imediat. Poate

că citește pe îndelete ultima ediție din *France-Soir*. Când citea nu se simțea bine decât în pat. Peste câteva clipe o să mă cheme din nou: „Gaspard, ai rămas același: nu ești în stare să împăturești ziarul așa cum a fost”. Se supără folosind cuvinte împăciuitoare; ochii îi scânteiază a batjocură subțire. Așteaptă să plec, ca să poată râde singură.

Claudette s-a îmbolnăvit la Biarritz. Vântul bezmetic, băile acelea făcute în plină ploaie, dar și teama zilei de mâine o împiedicau să doarmă; mâncam prost, ca toată lumea adică. Pentru prima oară stătea la cozi în fața magazinelor, mult prea luxos îmbrăcată însă. Eu aveam grija pâinii; mă sculam dis-de-dimineată, ca să mă proțăpesc la ușa brutăriei, laolaltă cu numeroase gospodine. Ne simțeam micșorați, convalescenți parcă; anii petrecuți sub ocupație ne veștejiseră oare? Nicio speranță, nimic în afara unei lupte mocnite, care să ne îngăduie a ne agăța de o creangă gata-gata să se frângă.

Într-o dimineață n-a mai vrut să se scoale; îi culcasem obrazul pe brațul meu, un obraz mult prea palid, cu buze ce se mișcau sub imboldul limbii; ai fi zis că sughe o bomboană. Nu-mi plăceau buzele acelea încrețite, golite de sânge, fremătătoare. Era la capătul puterilor. Am legănat-o, i-am povestit că ne aflăm într-o pasă proastă, dar că pe urmă toate vor merge ca pe roate. Chiar dacă mai aveam giuvaeruri și blănuri, banii se topeau. Încetișor, încetișor, redeveneam săraci. Asta o și măcina. Mi-a mărturisit, cu fața scaldată în lacrimi, că nu voia să se întoarcă la foștii patroni, că de îndată ce pacea se va instăpâni, nu ne vom relua vechea ținută, șorțul alb sau albastru. Locuitori pasivi ai subsolurilor umede, ai spălătoriilor, ai încăperilor cu geamlâc. „Nu vreau să mai simt mirosul cearșafurilor, nu vreau să mai întorc saltele, să fac paturi; nu vreau să mai fiu chemată cu clopoțelul; nu vreau să mai pregătesc micul dejun, să golesc coșurile de hârtie, căzile, lăzile de gunoi; nu vreau să mai dorm în picioare, nu mai vreau, nu mai

vreau...”

Boala Claudettei ne apropia, ne făcea să ne ținem îmbrățișați. Doctorul a venit, a clătinat din cap și a dispărut, lăsând o rețetă de trei pagini. Radiografia a dezvăluit o anume opacitate pe plămânul stâng. Gata cu lenevia. Teama avea să ne țină tovărășie. Claudette se îndepărta de mine, lua un aer trist și îngăduitor care, la început, m-a înduioșat, apoi m-a scos din fire. Simțeam în mine o putere nouă, izvorâtă din aerul tonic al oceanului. Cu cât ea slăbea mai tare, cu atât eu mă înzdrăveneam. Aveam o față buclătată. Vântul mă făcea voios și întreprinzător. O adevărată vacanță mare pentru mine, iar viitorul îmi apărea vrednic de pofta-mi de mâncare.

Claudette se veștejea, ieșea din ce în ce mai rar pe vechile promenade ale Biarritz-ului, lăsate pradă șfichiului brizei. Se așeza pe câte o bancă; apoi înainta din scaun în scaun, tot mai ostenită. Avea un ten de cătină, ușor lucios. Mi se părea că plimb o bolnavă ale cărei suspine mă apăsau nespuse. Claudette mă stânjenea cu mulțumirile ei, iar atențiile i se dovedeau fugare, glasul repede voalat. Îmi cerea să nu o părăsesc nici măcar o clipă. Trăind într-o deplină dezordine a lucrurilor, nu mai voia să se pieptene, să se spele, împotrivindu-se tuturor încercărilor mele de-a o face să aibă o viață normală. Părea dusă. Într-o bună dimineață mi-a spus că a visat și am văzut-o zâbind icoanei aceluși vis. Se făcea că era într-un fel de oraș închingat de metereze. În piața principală se căsca o grotă ce ducea spre o mână de produse alimentare: la intrarea ei, un viermăt de femei și copii, cerând o parte din straniile produse aduse de vagonete. Un oraș supus foamei, încercuit. Deasupra, pe cerul plumburiu, se roteau avioane făcute din șuncă, din slănină, din schelet de pui, iar locuitorii își întindeau mâinile spre escadrilele acelea ispitoare. Dar avioanele slobozeau bombe adevărate și oamenii cădeau fulgerați la pământ. Atunci s-a ivit o copilă: ținea la piept o torță, iar flăcările care-i lingeau pielea nu o

frigeau. Purta o rochie acoperită de zurgălăi mărunți, clinchetitori la fiecă pas. Claudette îi călca pe urme, fără să priceapă. Iar când au ajuns pe creasta meterezului, copila a dat drumul torței, care s-a prefăcut într-o pasăre strălucitoare. „Este singura cale de a ieși de-aici”, a murmurat.

Tare tulburată fusese Claudette de visul acela, căruia nici eu, nici ea nu-i știam da de capăt; simțeam însă limpede că el o deșteptase pentru o altă lume, străină mie. Îmi mângâia obrazul, îmi săruta mâinile, pe urmă se întorcea cu fața spre perete și părea să mă dea uitării. Și eu o uitam. Cum să trăiești cu o femeie, care noapte de noapte răscolea, în visele ei, pământ și cer, și care de dimineața se învăluia în umbră, cuibărintu-se în ungherul cel mai întunecat al casei, cu picioarele înfășurate într-o pătură?

Dar visul acela eu l-am avut primul; a fost și ultimul. În stare de el era însă ea, nu eu; mi-a fost impus; niciodată n-aș fi putut visa eu însumi asemenea năstrușnicie. Trăind alături de ea, mă molipseam. Eu îmi sfârșesc totdeauna somnul fără nicio întrerupere. În ce mă privește, sunt sănătos. Dar în vremea aceea mă ascundeam; firește că mă ascundeam. Iar amenințarea celor doi inși nu mi se putea șterge din minte. Nici privirile scotocitoare ale poliției. Până și mândra noblete a „pieței negre” se risipea prin lagăre. Rămăsesem singur. Cercul se strângea în jurul nevolnicei mele făpturi. Aveam tot dreptul să-mi visez spaima, nu-i așa? Cine – de-ar fi fost în locul meu – n-ar fi întors capul pe stradă la cel mai ușor zgomot de pași? Nu săvârșisem mai multe rele decât alții, dar aveam o drăguță de nutrișoară numai bună de un proces. Pentru mine, în tot mecanismul acela, nu exista Dumnezeu. Eram sătul până-n gât. Să fug? Dar asta am tot făcut de la bun început. „Un as ca tine, zicea Claudette, nu poate da cărțile pe față.” Înapoi, tăcuților! Pentru mine, foarte puțin – pedeapsa, foarfecele de tăiat țigările de foi sau plutonul care te plimbă printre maci. Afacerile mele au început prost încă din 1938.

Pusesem piciorul unde nu trebuia. Destul! Liniște! Când o să am liniște!? Să stai la pândă, să te răfuiești într-una...

Nu eu am născocit lovitura dată tezaurului spaniol, valiza plină cu giuvaeruri părăsită într-o gară, într-un birou de păstrare a bagajelor. Am refuzat să fiu atât de fățiș necinstit. Eram din teapa încăpățânaților. O marfă care să nu mânjească mâinile, care să nu trebuiască a fi păstrată decât o clipă și apoi grabnic dată uitării. Nu-i plăcut să vorbești despre tine însuși. Crezi că-i lesne și pe urmă se întâmplă tot felul de bazaconii; de nimic nu ești iertat. La niciuna din ușile sfărâmate nu lipsește vreun mâner. Încerc să pun toate la locul lor, cu smerenie, fără să cer ajutorul nimănui. Iată că este ora unu. Sau poate douăsprezece și jumătate din noapte, sau unu și jumătate. Am obosit tot vorbind, zău așa. Aș vrea să mă odihnesc. După aceea voi fi proaspăt și bucuros să continui. Urâcioasă noapte! Stă în spatele obloanelor, disponibilă. Nu mă voi clinti... Și musca asta îngrozitoare care s-a prins în năvodul perdelei! Trebuie s-o strivesc. O să dea ochuri lămpii. Nu, am să sting lumina, o să deschid fereastra. Luminile de-afară or s-o ispitească, și atunci voi avea liniște. Nu mă voi clinti. Nu trebuie să mă clintesc. Voi izbuti să uit de muscă; e nemaipomenit, mă împiedică să-mi aduc aminte! Zumzetul ei mi-a încețoșat memoria. Iată, iată. Sărmană Claudette! Țineam să o dezmeticesc, să o fac să-și recapete judecata, dar ea scutura din cap și îmi spunea, așezată pe pat: „Ești copilul meu; nu ai nicio vină”.

Bani nu mai erau, în schimb o aveam lângă mine pe Claudette, fără dorință, fără putință de schimbare. Mă primea de parcă soseam dintr-o călătorie lungă, mă întreba ce fac, cum merge războiul. Și am înțeles dintr-o dată că războiul făcuse din ea aleasă victimă. Coșmarurile sale, al căror tainic părtaș eram, pomeneau despre plecarea ei către un loc nesuferit mie, cu atât mai mult cu cât eram nevoit să-i vând, pe nimic aproape și cu discreție, giuvaerurile. Și inelele, și colierele, și brățările; mantourile

de blană s-au topit precum zăpada sub razele soarelui. Adio marmotă, astrahan, dihor canadian, jder, hermină! Frumoasa și mătăsoasa menajerie dispărea. Eram, amândoi, ca niște scăpați dintr-o catastrofă, primiți să trăim într-o lume în care nu mai aveam trecere.

Adesea păraseam vila ca un zălud, lăsând-o pe Claudette în grija celor două bătrâne actrițe, vecinele noastre. Două femei care alcătuiau un cuplu îmbălsămat în găтели, o pereche cam aiurită. Una dintre ele fusese societară a *Comediei Franceze* și chiar jucase într-un film mut. Asta o scotea din fire. A doua își acompania prietena la pian, când recita versuri. Trăiau înconjurate de obiectele de artă lăsate lor moștenire de către un admirator cardiac, mort în timp ce o aplauda pe cea mai vârstnică luându-și rămas bun de la public. Așa se povestea. Erau blânde, neprimejdioase, căzute în paragină, îmi plăcea mersul lor studiat, felul în care se împopoțonau; ciuleam urechea la glasul lor cântat și furnăit. Ne îndepărtau și mai tare de realitate, de stațiunea aceea balneară cu atmosferă molcuță, pe care cel din urmă neamț o părăsise ca un turist grăbit. 1944. Aveam doar douăzeci și cinci de ani.

Și ne simțeam parcă la capătul vieții.

Claudette a fost internată într-o casă de sănătate. Așa hotărâse doctorul; ultimul ei colier de perle i-a putut plăti șederea acolo. M-am pomenit în stradă. Cele două actrițe bătrâne mi-au împrumutat o cameră de slujnică. Aveam un acoperământ; aveam parfumul îndărătnic al fardurilor lor. Iar din mansardă le auzeam glasurile plângăcioase răspunzându-și cu anumite replici de teatru. Da, mă întorsesem într-o cameră asemănătoare cu cea avută înainte de războiul din '39. În ce stare m-a găsit Eliberarea! Mare lucru nu înțelegeam din tălăzuirile acelea ale mulțimii, și-apoi atâtea flamuri, atâtea camioane încărcate cu tineri de vârsta mea, înarmați până în dinți. Dar cum să fi luat parte la asemenea manifestări de bucurie, care nu țineau mai mult decât un foc de paie? Nu purtam pe braț brasardă

tricoloră. Mă număram printre cei care căscau gura la parăzile militare, îmi amintesc de dimineața aceea însorită în care cele două actrițe, Oriane și Cerile, adunaseră câțiva prieteni în aerul îmbâcsit al salonului mare. A avut loc un festival poetic, care a stors lacrimi multe rentierilor și comercianților acelora; nu le ședea bine tricolorul; cele trei culori deveneau cam țipătoare în îmbuibata adunare, supusă doar unor opreliști inutile: aveau cu ce se hrăni și îmbrăca pentru un război de o sută de ani. Zaharina era distribuită ca o pedeapsă obligatorie pentru o cafea aromitoare.

Cécile recitase versuri de Albert Samain; se îmbrăcase într-o rochie lungă, de un alb îngălbenit, iar părul și-l prinsese într-o diademă de flori artificiale. Spre a mă face folositor, ajutam la servirea invitaților, cărora emoția le stârnise foamea. Serveam, o luam de la început cu servitul, de bunăvoie, firește, dar serveam. Ridicați în picioare, musafirii au cântat *Marseieza*. În clipa aceea ușa s-a deschis cu zgomot. Niște flăcăi, într-o dezordonată uniformă militară, au năvălit în salon, au înșfăcat un bărbat rotofei cu ochi roșii și l-au dus. Ceremonia a fost deci scurtată. Fiecare s-a întors acasă la el, plouat. Am strâns masa, iar Cécile și-a scos cu grijă rochia de teatru, care i-a plesnit la subsuori. Odată cu pacea, vine întotdeauna și mizeria, a exclamat ea.

Nu eram un ins primejdios. Puteam intra liniștit în pace, în zilele fericite, blestemat numai de mine însumi, arțăgos, sărac, cu o nevastă pe care o cotopea sminteala. Singur, dar vânjos trupește. Singur, cu pleoapele umflate de lentilele acelea mici. Trebuia să o iau de la capăt, să-mi încerc iarăși norocul, înzestrat prost și cu teamă că voi fi recunoscut, bănuir. Dar nu făcusem nici mai mult, nici mai puțin decât alții. Mă țineam în prea-cinstita cale de mijloc.

Biarritz-ul nu-mi prea mai era pe plac; un oraș care începea să prindă viață într-o unduire de steaguri, oraș al unui război mocnit. Devenea activ, înfrigorat; la Casino se

pregăteau recitaluri pseudo-militare. Crucea Roșie organiza baluri pe câte o noapte întreagă. Se dansa până în zori, fără răgaz; nimic altceva decât cântece patriotice. Intrasem în rând cu lumea. Și apoi, nu au mai răsunat pe caldarâm tălpi de lemn, untdelemnul de măsline și ciocolata au început să sosească din Spania, prizonierii să se întoarcă la casele lor, iar cei care erau numiți deportați s-au îngrășat și s-au amestecat din nou în mulțime; a încetat și încheierea unor socoteli, iar surplusurile americane au bucurat o populație încă năucită după cinci ani de ocupație. Ne întâlneam unii cu alții, fără să ne fie rușine, dacă nu chiar cu acreală. Nimeni nu mă arăta cu degetul: redeveneam un ins oarecare. Atunci am luat hotărârea să plec în străinătate. Pentru ce n-aș fi încredințat-o pe sărmana-mi Claudette, întru totul cucerită de visul ei, mâinilor unor infirmiere pricepute și ale unor medici? Trebuia să iau în piept o viață nouă și să-i pregătesc o întoarcere onorabilă. Mi-am luat rămas bun de la Cécile și de la Oriane, care au plâns, m-au alintat și mi-au deschis punga și inima; de asemenea mi-au dat câteva adrese. „Nu uita, dacă te duci la Tanger, să-l vezi pe domnul de Larépède, un adevărat gentilom. În 1920 am făcut, mulțumită lui, o plimbare în Mediterana pe un iaht cu vaporii. De ce să-ți ascund, mă iubea; nutrea pentru mine o patimă curată și tainică. Se cuvenea să mă jertfesc iubirii aceleia... Apoi, nu-l uita pe domnul Roger Vieillechouse, un industriaș turc, care mi-a prilejuit cele mai înălțătoare simțiri artistice, plimbându-mă pe Nil. Avea ochi de pisică, un profil vrednic a fi gravat pe o medalie, și era generos. În jurul lui nu mai găseai săraci. A plecat într-o dimineață la Paris, după ce a aruncat de la fereastra hotelului său o pungă cu galbeni. N-am mai aflat nimic despre el decât în 1930, printr-o prietenă, dansatoare la cabaretul *Parisiana* din Alexandria. Era pe cale să-și reîncropească averea... Și mai este James Hogarth, un englez, care n-a izbutit niciodată să mă sărute: făcuse un rămășag cu membrii clubului său... Petreceam alături de el

ceasuri încântătoare; nu intime, desigur, dar încântătoare.” Enumerarea a durat mult, apoi ne-am îmbrățișat; venise timpul să plec; săratul îi era încet, neînfocat, dar cald. Am revăzut pentru ultima oară marea plină de arțag zbuciumându-se între falezele ei și am părăsit-o pe draga mea Claudette, care m-a întrebat dacă nu vreau să o iau la mine în serviciu; rugămintea ei m-a îngrozit, dar infirmiera m-a împins ușurel afară. Mă simțeam ca un prizonier eliberat, pasul îmi era șovăitor.

Așa a fost întotdeauna: venea o clipă în viață în care trebuia să las totul baltă, să o iau de la început. Iată soarta oamenilor fără curaj. Cécile și Oriane treceau pesemne des pe la Claudette, să-i ducă bunătați, să-i țină de urât, dar aveau toate astea vreun rost? Se mulțumea cu sine însăși. Lunga ei stare depresivă se putea prelungi destul, iar doctorul îmi spusese, clipind: „O să ți-o reparăm, ai răbdare”.

Mi se părea că, plecând de la zero, aveam să cunosc o viață nouă, deschisă tuturor satisfacțiilor, tuturor cutezanțelor. Nu-mi mai era teamă. Ca să-ți fie teamă, trebuie să te iei în serios pe tine însuși.

Am luat trenul spre Charente; vorbeam tare, iar ochii mi erau încețoșați. Voiam să-mi revăd familia sau ce mai rămăsese din ea. Mama murise, iar tata se spetea desigur, mai departe, pe ogoare. Când am ajuns aproape de Jonzac, am simțit aerul copilăriei, mireasma de grâu și sare; prin părțile acelea pământul este plăcut, crocant; stârnește poftă de mâncare. În câmpiile de acolo, înviorate de vântul mării, cu pădurici și case tăiate parcă în slănină râncedă, îmi recăpătăm vigoarea. La gară nu mă aștepta nimeni. Am urcat într-un autocar ce se hurduca de-a lungul unui drum mărginit de arbuști firavi. Soarele se și ivise, fierbinte, peste țărini și pietre. La fiecare sută de metri, aceeași grămăjoară de cremene. Am ajuns în fața crucii din fontă, darul din 1894 al unei misiuni. Am tras adânc aer în piept și mi-am lăsat geamantanul pe taluzul înveșmântat, ca

totdeauna, în melisă proaspătă. Nimeni. Zăream ferma familiei Soucre, pitulată în găoacea cuminte a unei văioage, cu cedrul ei despuiat, cu grădina-i sălbatică din fața porții, cu cei doi tei argintii veghind scocul unui izvor, argintiu și el. Fiu risipitor, mă îndreptam cu pas întins spre copilărie. Nu mă aștepta nimeni. O femeie uscățivă și negricioasă, purtând pe cap o *kissnot*, mi-a deschis ușa. Am întrebat-o unde îmi este tatăl. M-a privit, fără să priceapă.

— Tatăl dumitale? Păi, pe tatăl dumitale l-au dus ocupanții cu ei, Domnul știe unde.

— Cine?

— Friții, ce naiba.

— Unde l-au dus?

— Habar n-am.

— Dar bunicii?

— Sunt la cimitir. E și firesc, la anii lor...

— Dar mătușa „Desagă”?

— N-am văzut-o niciodată.

— Și Șoricel?

— O, aia...

— Dumneata ce faci aici?

— Sunt stăpâna casei.

— Cine a vândut-o?

— Șoricel. Când o faci pe pariziana, ai nevoie de bani, nu glumă.

Am înțeles; fusesem izgonit din singurul loc unde aș fi dorit să-mi păstrez un colțișor, pentru ziua în care, poate, tristețea m-ar fi copleșit. Din culoar a țâșnit o droaie de copii.

Mă priveau ca pe un poștaș sau ca pe cine știe ce reprezentant de mașini agricole. Unul dintre ei era cocârjat precum o boabă de fasole albă.

— Aveți de ridicat bani de la notar.

Femeia îmi spunea asta, ca să mă mai liniștească. Doar nu era să mă înfurii! Războiul suflase aprig peste familia mea, în timp ce eu stătusem la adăpost de intemperii. Am

zărit într-unul din ungherele șurei două bețe lungi, prăfuite: erau picioroangele pe care mi le înjghebasem ca să mă plimb și să caut broaște într-o mlaștină ce mirosea a pește proaspăt.

— Ești într-adevăr fiul Gaspard?

Am încuviințat din cap, ca să o scutesc de orice neliniște. Femeia m-a poftit să intru în casa mea. La ce bun să regăsesc ceea ce nu mai exista, la ce bun lacrimile? Aș fi vrut să am, în clipa aceea, inimă... Mă descotorosisem de o parte din viața mea, de cea mai vitregă; dintotdeauna am fost dornic să respir în voie. Claudette hiberna în propria-i suferință; ocupația închidea porțile unor lagăre și hambare goale, iar casa noastră nu-mi mai putea dăruia decât pragul... Atunci de ce mai căutam să dau târcoale străvechii ferme, ale cărei suferințe nu le cunoscusem? Familia dispăruse, sorbită pe de-a-ntregul ca apa de nisip. Nicio urmă, doar nasul meu puțin lăsat, unghiile pătrate ca niște lopățele, încheieturile puternice, greoaie. Cu privirea aceea a mea care învălmășea atât de repede peisajele și-i confunda pe cei vii cu cei duși, purtam în trup o moștenire întreagă.

Pe chipul meu dădeam întâlnire strămoșilor. Eram propriul meu domeniu, icoana vie a morților dispăruți dintr-o memorie zgârcită și lipsită de duioșie.

Am pornit-o pe șoseaua albă cu gurguie calcaroase; nu mi-am mai întors privirile spre vâlceaua care își purta umbra, răsturnată parcă dintr-o căldare uriașă. Femeia mă urmărea din ochi; un puști a zvârlit după mine cu o piatră. Să fi făcut-o din joacă sau din răutate? M-am întors și am vânturat un deget prin aer. La Jonzac m-am înfățișat notarului; urma să primesc bani peste câteva săptămâni. Astfel totul era în bună rânduială; nu trebuise să mă fac mai de ispravă decât eram. Mi-am urmat calea, zăbovind cu privirea asupra cimitirului strivit de lumină. Un preot se preumbla de colo-colo, purtând sub braț un sicriu mic, din lemn alb; tuna și fulgera împotriva urzicilor. Două

rândunele au țâșnit din clopotniță, zvâcnindu-mi prin față, în zbor săgetat. Iar când am ajuns la gară, unde urma să aștept trenul de Paris, n-am putut decât să murmur: „Și atunci?”

Mi-e frig; fereastra asta nu se închide bine; și doar îmi spuseseam Claudettei să cheme pe cineva s-o dreagă, dar toate le face numai după capul ei, după sărmanu-i cap. Ibovnicii ei nu sunt în stare să sară pe fereastră, mai cu seamă ucenicul acela de brutar, cu mutra lui înfăinată; făina e ea și nisipul, se vâără peste tot. Dar pun eu mâna pe tine, dragule; ai făcut bine că ți-ai cumpărat o motoretă și ai șters-o la timp.

Știam că o aștepți pe Claudette în față, la „*Cafeneaua Prietenilor*”. Te sprijiniseși în coate, nepăsător; așteptai câte o zi întreagă, iscodindu-mă, adulmecându-mi venirile și plecările. Îți știu eu privirea de turnător. Vorbești, pironindu-ți vârfurile încălțărilor. Nu găsești niciodată cuvintele de care ai nevoie. Te duc eu pe maidanul numai bun pentru explicații fără de ieșire. Atunci să te văd, o să-mi ții piept? O dușcă de vin te scoate din fire, dar mânia îți este de fecioară. Te joci de-a piratul prin mahala; ai bătut potecă între *Cafeneaua Prietenilor* și bistroul jupânului Felix, ca să vezi ce fac, într-o doară. Te dibuiesc eu, gunoiule, bastardule; o să-ți rup urechile, pușlama; și o să te dezmierde urzicile, ți-o făgăduiesc... Sunteți în jurul nostru ca muștele, cu toți, dar nu mi-e frică de mâinile voastre vârâte în buzunare; vă fac eu să vă strâmbați; vă dau eu distracție, pe legea mea, oameni de nimic ce sunteți! Să nu credeți că de șchioapăt acum, n-o să vă pot prinde ca pe niște vătui. Fug eu prost, dar fug repede. Ca hoituri n-o să arătați deloc frumos, drăguților. Și o să vă dau chiar și o oglindă să vă vedeți, năclăiți de sânge. Cine o să vă creadă, de-ați spune ceva? În clipa asta eu repet ceea ce am de spus tuturor... S-a și făcut ora două dinspre zori! Bătrânicios Parisul, noaptea! N-ar fi trebuit să las focul să se stingă, dar pentru asta ar fi fost nevoie să cobor în

pivniță. Nu pot ieși; mă simt bine aici; nu vreau să întâlnesc pe nimeni. Aici sunt la mine.

Claudette e alături. Cât de tare a îmbătrânit! Privește la oamenii tineri. Iese în oraș și nu știu unde se duce. Se întoarce și se trânteste pe pat; în momentele acelea nu-i văd niciodată fața. I-am scotocit prin geantă, în cea de plastic alb. Nimic, în afară de o batistă, chei, o groază de chei, rujul, o fotografie din tinerețe, din 1942. Mult trebuie să o mai încânte imaginea asta în care se vede cu haină de blană și pieptănătură japoneză. De pe o mână și-a scos mânușa, ca să i se vadă faimosul inel, greu ca un scut mic. Pe atunci nu era econoamă la aur; se umplea toată cu el, pe mâini, pe rochii, în gură. Dar, acum, s-a văzut oare cum arată? Se contemplă în fotografia aceasta ca într-o oglindă; dar te înșeli, Claudette, buhăiala și ridurile nu sunt chiar la cheremul nostru. De mine râde, fiindcă am rămas fără păr. Pentru un bărbat însă nu-i nicio rușine. O chelie nu și-a înfierat niciodată omul. Într-o zi, o fată mi-a luat în batjocură căpățâna pleșuvită, strigându-mi: „O fi venit marea, de i se vede scăfârlia?” Mă aflam în Marile hale; ajutam niște camionagii să descarce coșuri cu lăptuci. A râs toată lumea; eu, cel dintâi. Fata îmi mângâiasse fruntea, murmurând: „Catifelat ca un bebeluș”. Îmi venea s-o gâtui, s-o azvârl peste coșuri, dar când muncești, n-ai timp să râzi prea mult. Fata a plecat țopăind pe tocurile-i înalte și mestecând o frunză de salată. Sunt înconjurat doar de incapabili, de nevolnici, de scârța-scârța pe hârtie, care iau lecții de cum trebuie să folosească trăgătorul, și toate astea din pricina Claudettei care îi atrage. Nu știu să lege două vorbe, iar eu trebuie să-i suport. Claudette are un fel al ei de a se face binevăzută; îi este mereu teamă să nu i se aducă vreo dojană; drăgălășenia ei se dovedește copleșitoare, depășește măsura. Nici n-a trecut multă vreme de când s-a arătat iarăși nespus de binevoitoare; multă nădejde mai trage de la un zâmbet! Să fie din nou boala de vină? Este ușuratică, fără prea multe farafastăcuri.

Iar eu mă țin după ea, ca o găină bătrână și plouată; îi încuviințez surâsul, purtările prevenitoare, o însoțesc în îmbrățișări. Nu mai am dreptul la mânie, din pricina ocupației care încă ne mai macină și ne face prea politicoși, de parcă trebuie să fim iertați pentru ceva, dar cui să cerem iertare? Cine este cel ce ar avea drept la temenelile noastre?

Și eu am plătit scump anii aceia; le-am jertfit tinerețea; prea trebuia să fii iute bătrân, pe atunci, astfel că treceam cu guma peste zilele, peste obraji și privirile noastre vioaie. Ne pierdeam culoarea, ca două sfeșnice prea sclipitoare: văzduhul era încărcat de umezeală.

Nu am părinți, sau mai degrabă nu i-am cunoscut niciodată. Sunt cumva orfan? Nu știu, nu mai știu. Nu am fost odrasla nimănui, nici măcar a unui câine. Am tot dreptul să-mi țin cu închipuirea propria-mi naștere. Nu o răpesc altora. Am locuit în nord, la marginea câmpiei picarde, în miros de funingine și de cupru. M-a cules de pe drumuri o femeie bătrână. Era florăreasă în orașelul numit La Sauvette. O iubeam mult; nu aș fi îndrăznit niciodată să o iubesc prea mult. Mă păstram pentru mai târziu, când poate aș fi întâlnit o mamă care să-mi poarte grija în trecutul ei. Maman Rose ținea o dugheană cu flori într-un gang întunecos. Mă duceam să aduc apă de la fântână, ca să o schimbăm pe cea din vase. O dată pe săptămână plecam amândoi, să luăm în primire florile de Nisa, care ne așteptau la o gară apropiată: niște coșuri lungi și strâmte, din bambus. Am învățat multe despre flori, dar asta nu slujește la nimic. Știu să recunosc șapte soiuri de mimoze, să ajut garoafa să crească, să împletesc o coroană. Știu să dibui în pădure frunziș de iarnă, să-l îndes, să-l păstrez proaspăt. Maman Rose era stimată. Ea făcea buchetele pentru meciurile de fotbal. Cam la jumătatea jocului, un suporter venea și comanda mănunchiul, iar eu îl aduceam în clipa în care pe micul stadion se auzea ultimul țignal.

Când m-am mai mărit, plecam la Lille să fac provizie de panglici și litere de argint. Tot noi ne îngrijeam și de semințe; vindeam hrană pentru câini și pești roșii, zgarde cu clopoței. Primăvara plecam la Charente, la o prietenă de a lui Maman Rose care avea o fermă mare. Stăteam acolo până în noiembrie. În fiecare an, aceeași călătorie spre sud-vest.

Maman Rose iubea florile; le vorbea: „Dar tu, sărmană garofiță, nu te-ai deșteptat, ești ciufulită toată; ia să-ți fac toaleta; haide, fuguța cu petalele afară!” Era iute cu florile, mișcările îi erau repezi, le aduna ca la chemarea unui fluier, trezindu-le din letargia trenului ori a pivniței; vorbea despre florile supuse și despre cele care nu vor să fie astfel. Adăuga că avea *mână bună* la alcătuirea unui buchet. Văd și acum garoafele acelea mari de un roșu-sângeriu, sub cerul jos al câmpiei picarde, crenguțele mult prea firave ce suportau anevoie vântul și ropotul ploii, buchetele de anemone pe care le mânuia ca și pe gHEMELE de lână, scuturându-le, muind bobocii într-o căldărușă cu apă, fluturându-le ca să-și lase stropii. Floarea e lucru trainic, iar Maman Rose mi-o dovedea cu înseși mâinile ei. „Ești bărbat, nu te îmbrățișez.” Parcă aud și acum cuvintele acestea care mă înghețau; și totuși ea le rostea cu sfială și reținere. Dar când am fost bolnav... M-a vegheat zi și noapte, lăsându-și florile să putrezească în lighean, dându-și uitării clientela, flecăreala, jerbele și coroanele. Se putea muri și fără flori; stătea lângă mine; părea poleită cu argint, asemenea unor anume frunzișuri, împutinată parcă. Apoi, ea a fost aceea care a dispărut: eu am vegheat-o la rândul meu, era singurul om ce-mi fusese drag... „Vezi, Gaspard, ar fi trebuit să mor în urmă cu zece ani; trăiesc dintr-o amânare.” Iarna era în toi.

Niște vecine ne purtau de grijă, de bucătăria, de târguielile noastre. Maman Rose se ofilise de mult. Mi s-a părut că înainte de a muri a schițat un gest – că ar strânge codițe de flori, că le-ar înmănunchea; alcătuia un ultim

buchet, spre a-l oferi Dumnezeuului ei pe care îl iubea.

Nu vreau să mă mai gândesc la chipul acela; nu mai este pentru mine; nici la ochii ei rugători în clipele în care sărmănele-i degete se înviorau parcă pentru a scutura o legătură proaspătă, nevăzută. Așa că am trăit în Charente, alături de Șoricel, de mătușa „Desagă”, de patronii mei și de băieții lor cei trei, care nu mă băgau în seamă. Pentru moment, ajunge. Dacă m-am întors la fermă în 1945, am făcut-o pentru a iubi ceea ce avea să-mi fie dat să trăiesc. Eram mândru că nu mai trebuia să fac parte din casa aceea cu oameni răi; mă întorceam acolo spre a-i sfida, dar și spre a nu primi, curajos, propunerea lor de a mă lua înapoi, să-i slugăresc. Voiam să-i aud rugându-mă, pentru a pleca apoi voios și descătușat! M-a bătut după aceea gândul să mă duc la Bordeaux, să-mi încerc norocul, să revăd locurile speranțelor noastre. S-a isprăvit cu călătoriile în străinătate. Aveam eu oare mutra unui cutreierător de savane? De pierdut nu aveam ce pierde, nici dacă rămâneam.

Am regăsit un port care își închisese porțile peste vapoare-epave. Fiecare își relua locul de odinioară; familiile se regroupau. Eram asemenea călătorului care zadarnic încearcă să se vâre în grupuri și să înfiripe o conversație. Și-apoi, fără bani, ce-aș fi putut neguța?

M-a recunoscut un inspector de poliție, care în multe privințe se simțea cu musca pe căciulă și care căuta o victimă pe măsura lui. M-am dus să arunc o privire fostelor noastre splendori; m-am oprit în fața casei în care locuisem, acum iarăși strălucitoare: împodobite cu perdele albe, ferestrele erau deschise; poarta mare fusese revopsită; un grădinar planta iarăși trandafiri, fluierând cântecul *Partizanilor*. Deodată a ieșit din casă o femeie tânără, care, văzându-mă, a rămas pironită locului. Ce o făcea să se teamă? Aveam tot dreptul să-mi contemplan casa; am ridicat din umeri și am plecat mai departe.

M-am tras apoi într-o cafenea mică, unde îmi organizam odinioară întâlnirile. I se schimbaseră stăpânii; sala era

pustie: gata cu prânzurile clandestine, cu ceștile de coniac, cu schimburile de unt sau șireturi de pantofi! M-am băgat într-un ungher; la tejghea, un bărbat uscățiv, al cărui chip trist mi-l dezvăluiau oglinzile; o cunoștință veche. L-am strigat pe nume; s-a întors ca o vulpe prinsă în capcană: mâinile îi tremurau.

— Ei, bătrâne, cum îți merge?

Rămăsese ca ținut în fața ceștii de cafea cu frișcă.

— Tot borfaș, tot borfaș?

Mi-a făcut semn să tac. Aerul meu mucalit îl descumpănea. A plătit, și-a ridicat mâna la tâmplă, în semn de salut și dus a fost. Va să zică astfel avea să mi se înfățișeze viața în clipa în care aș fi dorit s-o chem? Totul mi se ferea din cale; aduceam neliniști; drept este că știam multe lucruri, iar ținuta mea prăpădită, de martor învechit, isca spaime. Mi-am dat seama că de trei zile nu vorbisem cu nimeni. Ia să mă duc s-o văd pe Mistoufle, puiul acela de târâtură, care își plimba trupul prin fața restaurantelor rezervate nemților. Tare-i plăcea să fie chemată la câte o masă mai zgomotoasă. Oricând, la îndemâna oricui. Iat-o și astăzi, în același loc, prea puțin schimbată la chip. Am băgat de seamă însă că ochii îi erau mai adânciți, de parcă ar fi vrut să ascundă o privire mult prea scormonitoare. M-a recunoscut pe loc, dar mi-a strigat:

— Pleacă!

Avea cumva prin geanta ei ciorapi de vânzare? Supraveghea doi americani cu cămăși mătăsoase, care tocmai dăduseră gata o sticlă de rom, sprijinindu-se cu spatele de vitrina unui magazin.

— Așadar, nu mai dăm bună ziua, Mistoufle?

Își dusesese o mână la gură; nu aveam voie să-i aduc în față amintiri frumoase, dar asta era tot ce-i puteam dărui.

— Îmi fac cinstit meseria. Șterge-o. Traficul nu-mi mai place.

Am vrut s-o iau de braț, dar a început să se zbată, spre a mi se desprinde din strânsoare, gata-gata să stârneasă, la

nevoie, un scandal.

Nu poți face dragoste cu propriu-ți trecut. E un domeniu hărăzit serilor petrecute în familie, nu însingurării. Am lăsat-o la postul ei de observație, la prova acelei clădiri care părea să comande piața întreagă. M-a arătat cu degetul uneia dintre suratele ei, care venise să o întâlnească. Se isprăvisse cu nopțile fără scrupule. Este adevărat că mă întorsesem la Bordeaux pentru un temei anume. Trebuia să-l regăsesc pe insul acela dator să-mi păstreze o parte din afaceri. Ce mai, acul în carul cu fân! Domnul Louis, amatorul de artă, avea să-mi dea socoteală pentru niște treburi. Îmi spunea de multe ori Claudette: „Nu te încrede în «stimabilul» ăsta bătrân. Sunt încredințată că el a vândut în grabă mare apartamentul nevastei lui. Un borfaș de sertare”. Râsesem. Cu barba aceea și cu ochii lui albaștri purta, scrise parcă pe făptura lui, semnele limpezi ale cinstei. Domnul Louis se făcuse nevăzut. Bătrână pasăre dispăruse din cuib. Plecase fără să-și lase adresa. Cu așa-zisa lui fiică. O cunoșteam pe femeia aceea mărunță care îl urma orbește. Parcă o văd curățând ceapă într-o încăpere mare și goală, în timp ce Louis îmi descria pe pereți tablourile care ar fi putut atârna acolo. Ceapa o făcea să plângă, dar numai ceapa oare? Mă păcălise. Bordeaux-ul îl înghițise pe scotocitorul sexagenar. Fusese bun, poate, la o deratizare oficială. Nu mai știu.

Atunci m-am dus pe cheiuri, să iau aer; nemărginită promenadă deschisă spre fluviu. Același iz de saci uzi, același murmur niciodată ostoit, același cer înalt, spuzit de stele. Am trecut prin fața magazinelor mele, de care stătea prinsă acum firma unui negustor de vinuri, mai dibaci ca mine. Mi-aș fi dorit o copilărie peste care să pot plânge în voie. Nu mai aveam nimic în orașul acela, care cobora din nou în bătrânețea lui din timp de pace. Ceața se înfuiora pe deasupra malului, vapoarele deveneau fantomatice; catargele țâșneau din neguri la rasul apei. Niște oameni mă

strigară de departe, dintr-o gabară¹ ce încerca să tragă la mal, aproape de pod. Ascultam glasul acela care, în sfârșit, mă chema, din mijlocul apei. M-am apropiat de o babă și am așteptat.

— Hei, tu ăl de pe chei, poți s-apuci parâma?

I-am strigat că sunt pregătit. Aduceam un folos neîndoielnic: cineva se bizuia pe ajutorul meu. Încetul cu încetul, nava a ieșit din ceață; era bondoacă, neagră și albastră. Mi s-a azvârlit capătul parâmei pe care l-am prins ușor: deveneam îndemânatic. Un bărbat a urcat scara de fier ce tinea cheiul. A venit să-mi mulțumească și m-a îmbiat să trag o dușcă. Am primit, aș fi primit orice. Și fiindcă nu avea ce-mi spune, iar eu mă simțeam mult prea sfios în fața celui vlăjgan care nu se gândea decât la somn, l-am lăsat repede în cafeneaua unde ne băgasem.

— Măine descărcăm pietriș; de cu noapte.

Eu am fost cel care i-am mulțumit. Mi-a oferit foi de tutun aduse de el într-ascuns, bine uscate și trosnitoare. Ceața se destrămase. Nu-mi mai rămânea decât să mă duc să mă culc la hotelul *Jeanne d'Arc*, pitit într-o stradă perpendiculară cu piața gării. Hotărâsem să fiu a doua zi la Paris.

Mereu mă aflu la Paris. Oare de câtă vreme? Pentru niște bătrâni ca noi, e un oraș cu farmec. Atâtea grădini în care ne putem plimba, eu și Claudette, lăsând copiii să zburde. Sunt mari acum, au crescut, nu glumă. Cel mai mare îmi seamănă, dar e mai bătaios. Și-a isprăvit studiile; a absolvit o școală mare, Școala de Artă și Manufactură. Se numește Crispin. Fata urmează să se mărite, astfel că ne pregătim să avem nepoței. Uitându-mă la ea, îmi dau seama că tare frumoasă trebuie să fi fost Claudette, dar când ești tânăr îți trebuie cam mult timp să vezi bine chipurile. Pensia îmi îngăduie să nu fiu apăsător de griji. Nu ne lipsim de nimic. Iarna ne ducem pentru câteva zile la Nisa, iar vara facem băi de mare într-un colțișor din Bretagne, departe de

¹ Navă cu care se transportă piatră.

mulțime. Când vorbim, Claudette și cu mine, știm că ne-am reușit viața, dar din pudoare nu ne făloșim niciodată cu asta. Piața o fac eu, dimineața; cumpăr totdeauna mai mult decât Claudette, iar ea mă ceartă cu drăgălășenie. Iau o livră de unt, nu o jumătate, cum îmi spune ea. Îmi plac mult feliile unse cu unt, la cafea. Așa trebuie să trăiască omul, să nu se lipsească de nimic. O existență izbutită nu poate fi meschină, iar Claudettei îi place să mă ia la rost în privința *largheței* mele, cum zice ea. „Lăsăm destul și copiilor”, îi spun eu. Dar ea mi-o întoarce: „Un bănuț e un bănuț. Economia nu suferă risipa”. Ne îmbrățișăm mai rar, în schimb ne strângem mai des mâinile; simt nevoia să-i cuprind mâna într-a mea, ca să i-o încălzesc. Mâinile ei n-au îmbătrânit. Grozavă pereche alcătuim! Aș putea spune, o adevărată pildă pentru tineri. Niciodată o vorbă răstită, niciodată vreun gest de nerăbdare; știm să ne curmăm vorba cu o tăcere, spre a nu ne ciocni. Vecinii ne pizmuiesc pentru molcomitul nostru trai. O, dar prin câte încercări n-am trecut până ce am putut ajunge la asemenea pace! O femeie tânără îmi spunea: „Vin să vă văd adesea, căci lângă voi mă simt bine, mă liniștesc. Cum de reușiți?” Nu există nici leacuri, nici principii, care să te poată ajuta să trăiești astfel la anii bătrâneții; totul vine de la sine. Facem o umbră frumoasă, precum niște arbori bătrâni. Nicicând n-au fost mai luminoși ochii Claudettei mele. Îi deslușesc cu limpezime gingașele striatii albastrii ale pupilelor. La vârsta noastră ne ridicăm până la o anume înălțime, unde aerul este ușor și pur. Se vede aceasta pe fețele noastre. Da, avem o bătrânețe frumoasă, înțelegem că poate aduce folos altora. Uneori, sfârșitul vieții iscă spaime; oamenii sunt mult prea fermecați de propria lor existență și nu se gândesc decât să mai cucerească o amânare, în timp ce, de fapt, moartea îi macină cum se macină lemnul. Ceea ce ne-a făcut mult bine a fost faptul că am vrut să muncim până la capăt, fără să ne plecăm grumazul. Ce departe a rămas vremea lui 1945, sosirea mea la Paris, singur, fără a ști

Încotro s-o apuc, într-un oraș cuprins de înfrigurarea războiului. Mai aveam un inel mare din aur, împodobit cu o piatră, pe care l-am vândut repede. Mi-am neguțat toate lucrurile: portțigaretul din argint masiv, bricheta de aur, ceasul elvețian plat ca o foaie de hârtie, cu care mă făleam atât.

Nu mi-am păstrat decât portofelul, câteva hârtii, un vechi carnet de cecuri, întru amintire. Ocupam o cameră într-un hotel mic; la intrarea lui o placă de sticlă neagră, pe care sta scris cu litere aurii: băi, încălzire, lumină electrică, camere la orice oră. O încăpere mansardată, ce dădea spre un acoperiș de țiglă țărănească. Aveam un reșou cu alcool, bucătăream, ca să zic așa, singur: puțină carne, piureuri. Treburile astea mărunte îmi răpeau multă vreme. Trece timp până cureți un cartof, până îl speli sub robinet, până tai în felii rotunde carnea-i umedă și galbenă. Făceam totul cu seriozitate, chiar și treaba cea mai mărunță. Trăiam singur, iar stăpâna hotelului mă chema uneori în mica ei sufragerie, ceva mai dosnică (trebuia să coborî câteva trepte), ca să mă înfrupt din rasolul pregătit de ea. Atunci îmi povestea necazurile, dar cu sânge rece; le înșirua între două îmbucături de praz; le făcea suma, ca în ajun de moarte. Să poată muri, fără să uite nimic din viață; repeta, precum o actriță, istoria tuturor amărăciunilor ei, spre a nu fi luată pe nepregătite. Noaptea visa și, fiindcă locuia sub camera mea, o auzeam țipând. Își chema într-ajutor bărbatul, mort într-un accident de cale ferată, pe fiica ei, dusă și ea, pe câinele Biscuit, de asemenea răposat. Se răzbuna deplin în timpul nopții, iar ziua își relua zâmbetul, broșa Ludovic XV, cârpind la nesfârșire cearșafurile hotelului, șervetele, ciorovăindu-se cu băiatul care deretica odăile; fuma, ținând țigara ușor, cu un aer plictisit. Ciudată lume în hotelul acela deschis toată noaptea. Drame, de tot felul, un neconținut du-te-vino pe săli, câte o chemare tânguitoare: „Dragule, dragule”. Și oameni care cântau arii din opere către ceasurile trei din noapte. Nu se dormea

bine decât ziua.

Patroana m-a lăsat să stau mai departe, în pofida faptului că-i plăteam când apucam. Nu o dată mi-a spus: „Mă întreb ce ți-au făcut”. Și, în timp ce mă arătam uimit de privirea-i așintită asupra-mi, i-am răspuns: „Pentru mine n-a făcut nimeni nimic”.

Nu-mi plăcea să fiu prins în flagrant delict de emoție; înfruntam viața pe care o duceam și care mă purta prin locuri și spre oameni nu prea de soi. Urmam principiul: „A te bucura de viață”. Făceam cunoștințe, prea multe cunoștințe. Într-o zi am primit să păstrez în camera mea un lot de brice și de prosoape plușate, pe urmă teancuri de cearșafuri noi. Iată că începeam din nou să înmagazinez, ca în anii ocupației. Nu știam cui aparțin obiectele; îmi fuseseră încredințate. Mă obișnuiam cu ele, fiindcă îmi plăcea să am; e tot ce mi-a rămas de la strămoși, năravul ăsta de a strânge. Am dat cam iute gata bănișorii pe care mi-i trimisese notarul din Lille; dugheana bătrânei Maman Rose prețuia ceva. Iar îngrijirea, spitalizarea Claudettei îmi secau buzunarul. Mă gândeam la ea ca la o îndepărtată familie din provincie; îi scriam, dar nu-mi răspundea. Când și când, doctorul îmi trimitea câte un cuvîntel, unul singur: *neschimbată*. Iar eu îmi continuam corespondența cu Claudette, mai moartă decât dacă ar fi murit; în memoria mea, cântărea cât un fulg; nu mi-o apropiasem destul, doar atât cât să mi-o fac colaboratoare credincioasă și bună socotitoare. Sufletește îmi scăpase, iar clipele noastre de intimitate fuseseră ades întrerupte de câte un telefon sau de un program anume. Ne aflam în mâinile altora, gata să răspundem oricărei chemări. Eram conduși, fără să ne putem plânga, de legăturile care ne închingau. Strașnică societate, care nu așteaptă decât să faci o prostie, ca să te poată înhăța în năvoadele ei și care te momește cu cine știe ce simțire duioasă ori vorbă îndatoritoare. Iată miraculosul pescuit. Pentru ce nu mi s-a îngăduit să fiu plin de inimă la clipa potrivită? Nu aveam dreptul să mă las în

voia soartei. La fel se întâmplă și astăzi. Cine mi-a băgat în seamă prezența? Cine a înțeles că nu voiam să fiu izgonit precum un chiriaș neplatnic? Lăsați-mă să trăiesc, ce naiba! Nimeni nu mi-a dăruit șansa de a fi neînțeles. Ori de câte ori fac ceva, iese prost, de parcă doar eu aș putea fi un nemernic. Dar mâine, mâine o să se vadă cine sunt; o să vă arăt eu, de-am dat greș în tot ce am întreprins, pot izbuti odată și odată. Veți vedea, mielușei mei. Vorbesc cum n-a vorbit nimeni. Vorbesc pentru mâine, pentru poimâine. Vorbesc o dată pentru totdeauna.

Nu mai am timp să sporovăiesc, nu mai am timp, eu care nu mai am ce face, așa că o să tac, iar tot ce voi spune nu va mai veni de la mine: *voi fi împins să rostesc tot ceea ce alții vor voi*. Atunci, ajunge-voi să fiu ceea ce alții vor, o piatră care să-i vină de hac vecinului. Nu mai știu ce îndrug, cu toate astea mi-e limpede ce aș avea de vorbit; înțeleg lucrul în mare. Oricum, se cuvenea să fac ceva pentru a rămâne pe locșorul meu, pentru a mă simți pe locul pe care nimeni nu mi l-ar putea lua, dacă nu cumva pizmui. Claudette e ca și mine. Boala a supus-o, și-a făcut-o sieși slujnică. Îndură totul, fără a voi ceva; este asemenea unei femei care a așteptat prea mult: chiar și de așteptare poți muri.

Dar nu am isprăvit; abia acum începe totul, pentru mine și ceilalți. O să vă schimb eu lumea asta cuminte și bine rânduită, unsă, clătită, astfel că vouă o să vă vină acum rândul să vă repatriați, căci acolo unde o să vă așez eu, nu veți mai putea trăi, dacă nu doar după felul meu. Fiecare la rândul lui. Aceeași măsură pentru toți. Nimeni nu poate să iasă din drama mea. Suntem cu toții vârați într-însa. Și, iată cum am băgat de seamă că devenisem, în cămăruța mea din hotelul parizian, tăinuitorul unor furtișaguri. Am scris celor trei amici care-mi încredințaseră toată marfa aceea de duzină. Nu mi-au răspuns, știau ei de ce. Eram, așadar, proprietarul lotului. L-am dus la Muntele de pietate. Am primit o sumă rotunjoară: era și timpul. La trei zile după

aceea poliția îmi bătea la ușă; eu, curat ca lacrima. M-am ridicat în șezut, pe pat, ca să le arăt locul dulapului, al scrinului, cămara cea mică unde-și ținea stăpâna hotelului măturile, ceara de parchet, cârpele de șters mobila și câteva cutii din carton. Au scotocit inspectorii cât au scotocit, au luat ciornele scrisorilor mele adresate Claudettei; trebuiau să ia și ei ceva, dacă nu pe cineva; scăpasem ca prin urechile acului. Doamna Gerbe, proprietăreasa, a venit să mă felicite, fiindcă nu mă înhățaseră.

— Mă și întrebam ce-ar putea avea cu dumneata; am fost bucuroasă că nu te-au prins în laț.

— Ce laț?

— La nevoie, îți nascocesc ei viața, dacă a dumitale nu le este pe plac.

Câteva zile m-am tot gândit la cuvintele: „să-ți nascocești viața”. Asta îmi și lipsise. Luam în primire anii, precum niște haine de gata; nu știam că i-aș fi putut înfrumuseța; pășeam în fiecare zi, fără să cer nimic nimănui, nici chiar mie. Trăiam așa cum alții mă siliseră să trăiesc și mă descurcam cu întâlnirile pe care le aveam, fără să încerc simțământul că o făceam pentru mine. Nu legam prietenii decât la un pahar sau la o glumă și nu mai priveam femeile ca odinioară, din pricina Claudettei care mă făcea să-mi fie silă de zilele mele; boala ei mă covârșise fără să-i pot scăpa.

Căutam în ochii celorlalte femei clipa în care privirea lor avea să devină mult prea străvezie, fără să mă oglindească. Da, lumea mă izgonește ca pe ploaie; mă scufund; simt în spinare un jgheab. Nu arată deloc bine un bărbat care n-a fost reparat, care a fost lăsat afară, afară mereu, iar când îi dai drumul în casă, pare mai mâhnit decât se cuvine. O să te zbicim, trage-te într-un colț; avem noi îndată grijă de dumneata. O să te șterg de apă, dar nimic nu se șterge; totul dăinuie – umezeala, petele, rugina, rosăturile de cari, silitra, colbul, catranul, uleiul rânced, vinul tare. În ce hal

ești! Să-ți dau rufărie curată, să te schimbi. Bagă de seamă, nu te sprijini de perete; fii atent la covor, și la noi! Primești apoi o cămașă veche, cândva a unui mort, scoasă dintr-un sertar; îți este dăruită cu glas tremurat, căci mult cuprinși de milă se arată oamenii când fac daruri; nu dau decât pentru a se înduioșa. Străduiește-te să înțelegi că inima-ți este dată, ca să te faci mai iubit, copile. Nu te încrede în cei care își mână viața ca niște smintiți; vor săvârși rău, foarte mult rău. Tu însă, cheltuiește-ți simțămintele cu socoteală. Ai nevoie de ele o viață întreagă și vezi bine cum, din senin, la treizeci și patru de ani, nu-ți mai rămâne decât să te lași rugat ca să iubești și să răspunzi chemărilor. Privește la domnul acesta, nu-i vrednic de laudă. Ar fi o nesocotință; nu mai ești la vârsta escapadelor. Părinții dumitale au fost oameni tare de ispravă și nu știu cu cine semeni. Dar nu semăn cu nimeni, cu nimic, atârni de o ață doar; nu mă țin decât dacă nu mă mișcă nimeni din loc. De atâta vreme mă înfrânez. O, de-aș fi cal ori farfurie, aș ști măcar la ce slujesc, dar lumea se folosea de mine într-un anume chip. Dacă aș fi ceea ce nu sunt? Dacă m-aș fi înșelat încă de la bun început? Nu, păreri de rău nu am, nu regret nimic, fiindcă nu am ales: am fost ales de alții. Cineva m-a arătat cu degetul: „Da, el!” Cine să fi fost acela? Eu mi-am urmat cu capul plecat, semenii, întâile iubiri, stăpânii civili ori militari, micile afaceri, pe Claudette și pe celelalte... Ar fi trebuit să înțeleg că toți aceștia nu erau singurii porniți să mă cârmuiască. Am crezut că viața-mi este o afacere bună, de nepierdut. Iar Claudette n-a înțeles, n-a înțeles niciodată că mă zbăteam pentru a crede, a avea încredere în alții, în mine. E o prostie, totuși, să-ți dai așa drumul, la trei dimineața. Nepotrivită oră! Pentru mine orele nu sunt însă niciodată potrivite! Peste alte două ore, zorile. Atunci, o să plec cum am venit, pe tăcute. La revedere, prieteni. Nu vă osteniți să mă mai țineți în loc; nu, nu faceți niciun efort pentru asta. Nu o să mai gust din mâncărurile voastre sleite; mi-au tăiat pofta de mâncare. Am nevoie să mănânc

cald, să trăiesc cald. Lupta nu mai este inegală. Ce am spus, ce spun? Cine a vorbit? Nu eu; m-aș feri. Nu sunt înzestrat. Trăncănesc vrute și nevrute: cât de simplu ar fi să tac, dar n-am dreptul. După aceea, o voi face cum nimeni n-a făcut-o. Minunat ar fi să spui totul fără să te gândești la asta. Iar în sticlă n-a mai rămas niciun strop de coniac. Hazoasă treabă. O să sfârșesc odată cu ziua ce se vestește. La naiba cu ziua asta spurcată! E atât de plăcută bezna, atât de caldă și de proaspătă, aduce gust bun pe buze, nu cere nimic nimănui, stă într-un colț și își linge lăbuțele ca o pisică... E pietricică, e păduche, e bufniță, e... Dar să continuăm, o să vedem pe urmă.

După povestea cu toată marfa aceea strânsă în odaia mea, nu-mi mai aflam locul; ieșeam din casă cu noaptea în cap, iar când mă găseam afară nu mai știam încotro s-o apuc. Atunci o luam pe un drum încâlcit, croit de mine pe măsură ce înaintam. Într-o zi m-am ocupat de cumpărături, dar numai cu gândul. M-am oprit la toate magazinele de cămăși; alegeam la nesfârșire țesătura, culoarea, forma gulerului. Mă prefăceam șovăielnic, apoi plecam mai departe, spre prăvălia următoare. Mai trebuie spus, pentru a da cheag totului, că, undeva departe, începuse războiul din Indochina. Eram un francez sănătos; mi-am văzut de treabă.

Eu îmi țineam doar degetul pe rană. N-aș fi îndrăznit niciodată să mă las confundat cu cei care aveau păreri despre un război: libertatea este prea rară pentru a nu fi iubită și respectată de oamenii care ar putea și muri în numele ei. În ce mă privește, preferam să mor fără vreun țel. Nu sunt destul de laș pentru a opri ceea ce nu-mi aparține. Nu sunt stăpân decât pe propria-mi neștiință. În altă zi, trebuia să cumpăr o cravată; aceeași poveste, aceleași inițiative. Dimineața mi-o cheltuiam în visări. Iar după-amiaza aveam la îndemână grădinile, scuarurile, monumentele; făceam ca toată lumea; mă interesau porumbeii de la primărie, sculpturile de pe Arcul de triumf,

plăcile comemorative de pe zidurile caselor. Îmi înălțăm capul și încercam să mă gândesc la ceva. Îmi mai plăcea să hoinăresc în Piața Clichy, pe Bulevardul Barbès, mărginit deoparte și de alta de un șirag de copaci, calmi și cenușii. Cartierul căzuse în amorțire. Treceam pe lângă cafenelele pe care o femeie le curăța cu apă multă, cafenele golite de muzicanții și mușterii lor; treceam prin fața cinematografelor, a cabaretelor de noapte închise, de parcă plăcerea ar fi murit. Un cartier în care trecătorii erau doar gospodine sau copii. Gata cu siluetele lângezitoare, de arabi cu ochi pătimăși, de perechi înlănțuite, de turiști voioși. Totul recăpăta un chip blajin, șters. Băncile nu mai slujeau pentru întâlniri, iar fotografiile ademenitoare ale fetelor cu sâni dalbi deveneau simple cărți poștale de tarabă. Răgaz, somnolență; ghiceam că fiecare se pregătea pentru seara. Fata se ducea la coaforul ei; micul codoș își făcea piața; chelnerii se schimbau în bistrouri; echipa de zi. Băieți proaspeți, matinali. Da, un asemenea pelerinaj pe străzile lăsate pradă aceluia du-te-vino al muncitorilor însemna cea mai plăcută clipă din zi. Un slujbaș dregea mașonul de gaz al unui felinar, în picioare, pe ultima stinghie a scării, își vârâse amândouă mâinile în colivia de sticlă; doar flacăra avea viață, o limbă albastrie. Claudette îmi mai lipsea, la brațul meu. Era ceasul în care mă gândeam la ea; o înconjuram cu atenții; o conduceam cu iubire; îi vorbeam. Ce bine vorbesc când sunt singur! Nu eram mai nerăbdător decât alții; îmi găsisem pasul, nu eram credincios decât prezentului, unui prezent îndurerat, bătrâior, ale cărui ruine sau gafe nu le puteam desluși. Iar plimbarea aceasta lentă, prin Parisul neprimejdios, a ținut săptămâni în șir. Până în clipa în care n-am mai avut bani. Se isprăvisc cu visarea. Trebuia să trăiesc din nou, ca înainte, adică pierzându-mă. O muncă oarecare mă aștepta și aveam să-i cad pradă. Adio, frumoase zile ale primăverii lui 1946! Putusem în sfârșit, să-mi port de grijă, să mă dăruieș aparențelor; mă mulțumisem cu propria-mi imagine. Avusesem grija de a fi

fără griji. Claudette se zăvorâse într-un rău care o înhuma încetul cu încetul. Războiul cel adevărat rămăsese departe, îndrăgit de unii, pus deoparte pentru alții. El îmi păstra anii cei mai frumoși; îmi făcusem într-însul cuib, dar cum să-l pomenesc fără a roși? Nu avusesem de-a face cu el decât ca negustor; împrejurul câmpurilor de bătaie îmi rânduisem tejghelele; nu aveam mușterii printre morți. Ei și! Nu sunt singurul; colcăie cei care nu au nimic a comemora din vremea amintită, cei care lasă anii de-atunci să treacă precum niște cadavre pe firul apei. În 1944 am fost chemat de autoritățile militare; îmi dăduseră de urmă. M-am dus la cazarmă ca la o corvoadă. Vizita a fost scurtă: pieptul îmi era îngust, dinții stricați, ochiul nesigur. Trebuie să spun că băusem cam multișoare cești cu cafea pentru ca inima să bată bezmetic. Am fost reformat. Și cum nu făceam parte din niciun maquis, în afară de al meu, am rămas în fața tuturor băieților de vârsta mea – un ins ciudat. Lumea mă socotea bățos; nu eram decât prevăzător. Viața de zi cu zi avea nevoie de mine și mă acapara, fără ca eu să mă afund într-un sfârșit de război din care nu cunoscusem decât alarme scurte și merinde perisabile. Mai cu seamă viața mea o aveam de apărat. De altfel, mi se mai spusese că am un ficat de alcoolic. Nu beau decât pentru a fi eu însumi; mă regăsesc în fundul unui pahar. Cine m-ar putea întrerupe între două înghițituri? Așa sunt eu; lumea trebuie să mă accepte așa cum sunt. Haide, un mic efort pentru a fi acceptat astfel! Mi-e atât de teamă să stau nemâncat.

După câteva pahare am impresia că nu mă mai poate înhăța nimeni, că sunt invulnerabil, și cât de bine știu vorbi despre dragoste! Am toate îndrăznelile și toate timiditățile. Un adolescent am fost și prin cămări și prin bucătării. Un păhărel ici, unul colea, cu măcelarul, cu lucrătorul; am cunoscut pahare de tot soiul. Mai vârstnic acum, beau pentru o singură pricină: la băutură sunt tânăr. Un adevărat chefliu. Se poate sta cu mine de vorbă; simt că fac parte din colectivitate; egalitatea vine odată cu vinul rosé.

Groaznic, nu-i așa? Bun de arătat cu degetul, de întors capul după el. Adevărată sămânță a răului. Dar cine s-a încumetat să vorbească așa, ca mine? Să-și spună numele cel care a făcut-o cumva înaintea mea!

Astăzi, la sfârșitul vieții mele, nu beau decât un păhărel, duminica, cu Claudette și cu copiii, când vin să ne vadă. Se face haz pe seama mea: „la te uită la bunicul, își soarbe stropul”. Iar obraznicia lor îmi stârnește zâmbetul. Dar cum să nu te arăți îngăduitor, când ai păr alb și riduri asortate? Mă pregătesc să mor, lăsând celor ce mă înconjoară cât mai multă fericire cu putință. Vine pe la noi un preot, un vecin. Locuiește într-o biserică. Un preot cu adevărat, sănătos, amator de o masă bună și de vorbe cu haz. Își face temeinic meseria. Nu-i port pică pentru că și-a ales-o pe aceasta. Își slujește cinstit Dumnezeu. Ar vrea să mă facă să gândesc ca el, dar, ca și cu fostul ofițer care ne vizitează, mă arăt îndărătnic. Știu că niște bătrâni ca mine nu trebuie să-și bată joc de cei care au servit interesul general: sunt un bătrân model, îmi place să mă înconjur de oameni care apără societatea. Avem nevoie de militari, pentru a veghea la frontiere, iar de preoți pentru cununii și înmormântări. Nimeni nu i-ar putea înlocui. Ce s-ar face o societate fără Ordine? Ieri ne-am dus într-un muzeu să vedem tablouri. Ne-am oprit în fața unei picturi înfățișând un bărbat ce strângea de gât o femeie în patul ei. Atât am putut rosti: „Cât de cruzi erau oamenii în timpurile acelea!” Totuși, tabloul data din vremuri bune. Claudette ne aștepta într-o patiserie, unde am mâncat bușeuri cu cremă și am băut limonadă. Dulce și încântătoare zi. Îmi place să mă afund în trecut, spre a gusta mai bine prezentul și, întrucât nu am infirmități (văd mai prost cu ochiul stâng, dar zău că nu aș avea a mă plânge), sunt mulțumit de soarta mea. Când mă gândesc la tot tineretul târât prin războaie... Mă simt bine în tovărășia celorlalți; lumea e atât de drăguță cu mine. Șotiile mele din tinerețe îmi nasc în suflet îngăduință, dar Claudette și cu mine am luptat să ne creștem bine

copiii; chiar dacă foarte adesea am fost siliți să renunțăm la unele lucruri, strictul necesar nu ne-a lipsit niciodată. Am strâns bănuț peste bănuț, pentru ca la bătrânețe să nu devenim nimănui povară. În timpul războiului din '40 - cât de departe a rămas -, n-am vrut să ne vârm în nimic: copiii înainte de toate. Am rămas în Franța și ne-am văzut de treburile, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat; în felul acesta dușmanul ne-a respectat; demnitatea noastră l-a impresionat. Asta este, am fost demni până în cea mai mărunță faptă a noastră, nevrând să rănim cu nimic nici vecinul, nici măcar vrăjmașul. Mă uit la Claudette și-i spun: „Mamă, e bine așa”. Iar ea încuviințează. Măine ne vom duce la fiica noastră. E măritată cu un funcționar de la Poștă. Are două gemene, Annie și Anna. Le crește în principii sănătoase, într-ale noastre; nu a avut decât a le continua. Claudette face acum o prăjitură cu cireșe. Bineînțeles, încă nu cu cireșe proaspete. Dar am mai avut un borcan de cireșe conservate. Claudette face singură aluatul; nu-l cumpără niciodată de gata. Lăsăm tarta la rece pe timpul nopții, astfel încât fructele să înmoaie crusta, să nu fie prea uscată. Am ajutat-o să scoată sâmburii cireșelor; nu-i prea gingașă treaba; mă descurc ușor. Uneori sâmburii lunecă pe sub masă, iar Claudette îmi spune: „Nu te apleca, nu-ți face bine la ficat”. Dar nu mă potrivesc ei, sunt încă zvelt. Claudette nu vrea să mă congestionez; sângele îmi năvălește iute în obraji, în dimineța asta mi-a venit verișoara, cea care a locuit odinioară la părinții mei. Nu, am încurcat-o. Este verișoara nevestei mele. Neschimbată: o copilă; râde pentru nimica toată. Adevărată rază de soare în casa noastră. Îi spun Greieruța. Neghiob mai sunt. Nu-i verișoara nevestei. A locuit cu mine la Maman Rose; era pupila acesteia. I se zicea Odette. Ea a înveninat relațiile mele cu Maman Rose; mă pâra pentru te miri ce. Nu am revândut niciodată florile pe care Maman Rose le punea în pivniță. Cui le-aș fi vândut? Un băietan de treisprezece ani plimbându-se pe câmp, cu garoafe pitite

sub vestă! Ar fi fost caraghios! O singură dată am luat o garoafă. Ca s-o dăruiesc învățătoarei. Îmi era rușine că nu aveam și un fir de asparagus, căci garoafa se însoțește întotdeauna cu asparagus. Dar învățătoarea nu m-a pârât. Am văzut-o roșind, atâta tot. Eram mândru de obraji ei îmbujorați. Nu eram singur. Oare pentru ce Odette, pupila lui Maman Rose, venea seara în odaia mea să-și caute lucrurile? Își pusese rufăria și rochiile în dulapul cel mare din fundul camerei. Intra în clipa în care mă culcam și zicea: „Nu te deranja, am venit să-mi iau o batistă”. Avea cincisprezece ani. Se prefăcea că nu mă vede; se îndrepta sfielnic spre fîridă, iar în timpul acesta îmi trăgeam iute cămașa pe mine. Aveam șaisprezece ani. Scotocea prin dulap. „Măine o să trebuiască să mă ajuți să duc coșurile de ambalaj pentru piață”.

Dar mă-nșel, nu era Odette, deși avea cu mine legături ciudate. Este vorba de Șoricel de la ferma prietenilor lui Maman Rose. Era mai puțin naivă decât Odette. Niciodată nu știam ce avea de gând să-mi spună. Privirea lui Șoricel nu avea cruțare; ochii îi erau negri-tăciune, lucitori. Odette nu mă privea. De aceea îi căutam culoarea ochilor albaștrii, azurii ca floarea de in.

Mă uitam la trupul mic al lui Șoricel, la părul ei; când îmi vorbea, mă gândeam la buzele ei. Dintr-o dată mi se făcea frig, tremuram. Dar ea, nepăsătoare, își continua scotoceala. „O să-mi cumpăr la piață o pereche de ciorapi și un sutien ca cel din *Le petit Echo de la mode...* la spune-mi, îți plac cerceii ăia cu piatră albastră, pe care-i purta Toine duminică? Sunt montați în argint masiv.” Într-o seară nu m-am mai întors spre perete. M-am sculat; mi-am lipit-o de trup; îmi treceam mâinile peste pânțele ei înfiorat. „Haide, dă-mi drumul.” Iar eu îi strigam: „Ai isprăvit cu întărâtatul? Spune-mi, ai isprăvit?” Ca și Odette, Șoricel se zbătea, dar era prea târziu; pusese ochii pe ea. Părul lor răspândea aceeași mireasmă acidă. Prea târziu, veți fi ale mele. Țipau, dar în așa fel, încât strigătele lor să nu răzbată

afară. Le duceam pe pat; mă adăpam din făpturile lor; le împlânzeam într-o plăcere mea. Dar Șoricel a încercat să fugă. Poate că se gândise la neplăcutele urmări pe care noaptea aceea, al cărei sfârșit nu-l prevedea, le-ar fi putut naște. Mi-a lunecat printre degete. Măinile îmi frigeau. Eram furios. Odette nu s-ar fi purtat astfel: ea închidea ochii; era ca și absentă. Atunci, cu stângăcie, am apucat-o pe Șoricel de gât. A urlat; mâinile mele de țaran nu-i simțeau carnea pietroasă; o țineam ca pe un bulumac. A urlat din nou și atunci a intrat tatăl ei. Frumos spectacol! Mă dezmeticisem. Am înțeles că trebuia să-mi iau cât mai grabnic tălpășița; între timp ea plângea, ținându-mă cu privirea. Când i-am trecut pe aproape – era în genunchi, sprijinită de tăblia patului –, mi-a spus: „Și când te gândești; că ne-am fi putut iubi!” Iată frumoasa poveste a plecării mele. Tatăl ei mă palmuise. Atunci m-a fulgerat un gând scârnăv: tatăl o ține pentru el; și i-am spus-o. Ar fi fost în stare să mă stâlcească în bătaie... Îmi luasem în buzunar un cuțit; l-am amenințat. „Măine o să depun o plângere împotriva dumitale, auzi?” Totul devenea absurd. Era pentru prima oară că mă slujeam de o armă; privirile acelea înfricoșate din juru-mi mă umpleau de mândrie. „Când spun adio, e pentru totdeauna.” Noaptea era încă răcoroasă, un câine lătra, un cocoș se deșteptase, un tren își croia, șuierând, drum spre Bordeaux. M-am dus să mă culc în hangarul în care adăposteam mașinile agricole. Era clădit din foi de tablă gemătoare sub șfichiul vântului. Nu știam de ce să mă apuc, și atunci am luat furtunul și am spălat roțile noroite ale tractorului, ale tractorului meu; îl ferchezuam înainte de plecare. Cu pânza unui sac i-am șters capota; asta mă liniștea. Bune clipe petrecusem în tovărășia lui, pe când spintecam brazde în pustiul dimineții. L-am stropit, astfel că s-au dus și plăcile mari, lutoase, ce i se lipiseră de roți; curățirea a ținut până în zori. Și fiindcă mi-era tare foame, am început a amesteca o bucată de ridiche neagră pe care o găsisem în fața ușii. Nimeni, în

toată casa, nu se deșteptase încă, iar obloanele acelea închise mă înfricoșară; mi se năzărea că din pricina mea era moartă casa, că niciodată cei ce o locuiau nu aveau să mai iasă din somnia lor. Ciudat, era cinci dimineața și unul dintre obloane nu era încă dat de perete. Bunica ar fi trebui să fi și plecat după vreascuri de aprins focul. În dunga zării, o fâșie lată, strălucitoare, dar cerul părea lipsit de viață. Căpițele de fân răsăreau din umbră; un fin cenușiu și tare. Trebuia să plec. O lăsam pe Șoricel cu urmele degetelor mele pe gâtul ei, lăsam casa cufundată în tufărișul ei și o porneam la drum, fluierând ca păsările. Din ziua aceea nu mai vreau să cuget asupra faptelor mele. Abandonam, în casa care fusese a mea, dovezile propriei cruzimi, iar când Șoricel va fi pe patul de moarte sunt sigur că, înainte de a închide ochii, își va duce mâinile la gât, șmechera, spre a regăsi arzătoarea amprentă a degetelor mele, care nu mai știau ce anume să strângă. Nu mai voiam să am la ce mă gândi. Asta mi s-a și întâmplat în ziua în care m-am prezentat în fața Yolandei. Pribegisem destul prin jurul Parisului, mă hotărâsem să muncesc; nu puteam rătăci pe străzi ca un șofer de taxi aflat în hoinăreală. Parisul mă năucea, iar eu aveam deprinderile mele. Necunoscutul îmi da spaime; mă aciuam prin cartierele pe care le cunoșteam; îmi alegeam plimbări neprimejdioase; asta nu putea ține o veșnicie. Un cunoscut mi-a propus să bat pe la uși, să vând cărți de mare lux, ilustrate, pe care nu le mai căuta nimeni și care deveniseră sold. Cărți mari și stânjenitoare, încărcate cu ilustrații făcute de pictori fără viitor sau care nu mai trăiau decât aplecați asupra propriului lor trecut. Îndeobște, erau texte celebre, biblii mult însângerate de desenatorii lor, cărți poznașe, împodobite cu acuarele suave, romane fără cititori. Îmi umpleam geamantanul și treceam pe la oameni. Învățasem pe de rost ce anume trebuia să spun, de la alți vânzători care își transmiteau monologul între două pahare de Beaujolais.

„Doamnă, dumneavoastră care sunteți o intelectuală, o femeie de gust, ba da, ba da, nu protestați, am eu informațiile mele, nu puteți rămâne nesimțitoare în fața farmecului lecturii, mai cu seamă când ea poate fi făcută prin mijlocirea unei cărți admirabile, cu hârtie de mare finețe, cu ilustrații pătimăș migălite de către cei mai mari pictori ai vremilor noastre. O singură privire vă va fi de ajuns. Nu vă răpesc timp; veți vedea, dumneavoastră veți fi aceea care veți cere să mai răsfoiți lucrarea pe care vă voi prezenta-o. Cu arta, niciodată nu se pierde timpul. Cine n-a visat la o biblie înțesată cu desene aspre și barbare, ori la o istorioară scurtă, ușoară, însuflețită de o pensulă talentată, întru plăcerea ochilor noștri? Aș putea intra pentru câteva clipe într-una din încăperi, pentru a vă arăta minunile mele? Nu vă temeți, nu sunt un șobolan de apartament. Iată identitatea mea profesională, referințele, o scrisoare de la editură, cu ștampile...”

Când era vorba de o femeie singură și istovită sau de un fost învățător cu nervii măcinați, izbuteam să las, pe un fotoliu, una din cărți. Pregăteam scadențele, cuantumul ratelor; îi puneam să semneze, să semneze polițele. Dăruiam, drept recompensă, numerele de Crăciun ale unor reviste vechi. Mângâiam pisica, de exista vreuna, ori plodul; îmi plesneam limba de cerul gurii, ca un cunoscător, în fața sufrageriei al cărei stil îmi era necunoscut; întrebam de familie, căci orice om are, în lipsa unui cămin, câțiva membri de familie răzlețiți. Eu mă plângeam de a mea. Aveam oarecare trecere când dădeam a înțelege că eram mai mult sau mai puțin încornorat; toate astea le spuneam cu o mutră amărâtă și cu glas frânt. Îi făceam pe ceilalți să ia parte la nenorocirile mele, iar imaginea vătămată a Claudettei mi-a slujit mult în smulgerea unei semnături de la un client îndărătnic. Culegeam informații de pe la portărese, pentru a nu bate cumva la ușa unei familii numeroase sau a vreunui amator de artă, a unui ins mult prea bănuitor sau irascibil. Iscodeam casa, mă

documentam.

Într-o vineri am bătut la ușa unui apartament micuț. Cunoșteam numele și prenumele femeii care îl locuia: Yolande Agosto. Mi se spusese că trăia singură, dar că primea un bărbat de o anume vârstă – tată ori ibovnic – joia și sâmbăta. Omul se vădea distant, dar generos: portăreasa adeverea lucrul acesta, așteptând Anul nou. „Nimic de zis, o femeie corectă. Viața ei intimă nu ne privește. O chiriașă bună, blândă la vorbă, care știe să-ți sară într-ajutor la nevoie; trebuie să aibă ea niscaiva venituri, căci de doi ani nu mai lucrează.”

Vesel, am urcat scara și am sunat.

Am băgat de seamă că ușa era întredeschisă. Am împins-o, am ciulit urechea. Nu auzeam nimic altceva decât tic-tacul unei pendule țărănești în colțul de la intrare, un tic-tac grav, apăsător, care m-a umplut de neliniște. Am strigat: „E cineva acasă?”

Peste câteva clipe, am făcut câțiva pași, apoi m-am oprit și am strigat cu glas răsunător: „Cu doamna Yolande Agosto, vă rog...”

În fața mea, o cameră în neorânduială. Nu mă prea simțeam în apele mele. Intimitatea aceea neașteptată dezvăluia ochilor mei liniștea din jur... Mă simțeam ca pândit; m-am întors brusc: o pisică albă cu ochi galbeni ca sulful mă privea. Voiam tocmai să mă dau înapoi, să părăsesc locul, când am auzit un geamăt. Atunci am văzut, întinsă pe pat, o femeie, cu un braț atârându-i pe carpetă. Nu mai puteam da bir cu fugiții; vaietul acela mă chema. Timid, mai întâi, am murmurat: „Doamnă, doamnă, ce aveți? Ce vă doare”? Mare tâmpenie. Încercam să-i ridic cu grijă capul pe braț. Pleoapele nu i se deschideau; erau albastrii, iar buzele albe. I-am mângâiat fruntea; femeia și-a conținut geamătul. I-am pus capul pe pernă, i-am tras cearșaful pe piept și am dat fuga spre ușă, apoi am coborât treptele câte patru odată. Îmi amintesc ca astăzi dimineața aceea! Cât de simplu ar fi fost să rămân atunci în cameră,

să dorm. Pentru ce m-am dus la ea? Cine mă împingea să vând cărți când eram vlăguit? Băusem mult toată noaptea, în tovărășia a doi vânzători care făceau aceeași slujbă ca și mine. Cine mă atrăsese spre trupul acela aproape dezgolit pe un pat? De ce *eu*? Oricare altul, dar de ce *eu*? Suntem legați fără să o vrem. Mergem înainte împotriva vrierii noastre și e prea târziu să mai facem cale întoarsă. Eu eram cel așteptat la întâlnirea aceea. Dacă n-aș fi dus să mănânc un corn și să beau un păhărel de vin alb, aș fi sosit după dramă; aș fi cules ultimele informații de la puzderia de gură-cască, în mijlocul cărora portăreasa ar fi jucat rol de vedetă; n-aș fi împins ușa; n-aș fi văzut chipul acela neted și umed, de la care așteptam întâia privire. Ce mai încolo și încioace, n-are rost să mă mai întorc cu gândul la dimineața aceea de vară, o dimineață dezmațată, ce se vestea fierbinte. Nu pot desface un lucru făcut; un soi de nod solid, în chiar miezul vieții mele. Degeaba s-ar omorî cineva să-l deznoade! Mica mea Yolande m-a trezit, ea pe al cărei chip nu puteam contempla decât ochii închiși strâns de tot! Yolande, care se află lângă mine, asemenea unei umbre de care nu mă pot desprinde. Yolande, femeia tinereții mele, Yolande, care m-a azvârlit până în noaptea aceasta pe care o retrăiesc, clipă de clipă, asemenea unui vis, care m-a împins în noaptea aceea ca în ultima ce-mi mai era dăruită. Yolande, care ține cheia, Yolande cea foarte palidă, Yolande cea dezmierdătoare, care mi-a dat gustul propriei mele cărnii. Am stat toată dimineața în apartament dimpreună cu portăreasa. Un medic se afla la căpătâiul ei. A readus-o la viață. „Afurisită treabă, afurisită treabă.” Iată cuvintele lui. Când a hotărât că Yolande trebuie dusă la spital, ea și-a revenit brusc și a bâiguit: „Nu vreau, lăsați-mă”. Dar ambulanța venise deja. În pofida împotrivirii sale, a încercării de a se ține pe picioare, a fost luată de ajutorii de infirmieri. Doctorul s-a întors spre mine: „Sunteți cineva apropiat?” Am răspuns: „N-o cunosc mai mult decât dumneavoastră”. Doctorul m-a măsurat din cap

până în picioare: „Atunci ce căutați aici?” Am ieșit ridicând din umeri. Dar m-am întors și am strigat: „Un vecin are tot dreptul să se intereseze de vecina lui, nu-i așa?” Am coborât și l-am întrebat pe șoferul ambulanței la ce spital o duceau pe Yolande. „Pentru moment, la Hôtel-Dieu.”

Nu mi-am mai găsit rostul toată ziua, prins între dorința de a-mi duce mărunta existență cotidiană și gândul de a mă repezi la spital, spre a cunoaște adevărul. Eram întors pe dos, nu aveam astâmpăr; am băut. Și am venit acasă, de parcă aș fi pierdut pe cineva, și m-am îmbătat, spre a mă afunda în uitare. De ce-mi era oare mai dragă Yolande decât sărmana Claudette? Nu-mi spusese un cuvânt; era ca un cadavru, lăsată pradă primului venit, dar îi mai simțeam sub degete granulația pielii. Ajunsesem să cred că mie mi se întâmplase o nenorocire și nu mai înțelegeam ce mă frământa astfel, de nu mai aveam răgaz decât între două pahare. Am dormit mult pe patul meu, fără să mă dezbrac. N-am uitat nimic din ziua aceea, mirosul ploii furtunate pe hainele mele, mutra plictisită a medicului de cartier, urechile lui mari și împurpurate, mustața arcuită deasupra buzei, lumina din apartament în care doar ziua se prefira printre obloane, rampa scării, pașii obosiți ai portăresei și tic-tac-ul pendulei de lemn. Nu cutezam să-mi amintesc trupul acela întins, de parcă ar fi fost adus acolo de mâini ucigașe. A doua zi, la ora unu, pătrundeam în spitalul Hôtel-Dieu, întrebându-l pe bărbatul așezat în ghereta cu pereți de sticlă în ce cameră anume era îngrijită doamna Yolande Agosto. S-a uitat într-un registru: camera 14, etajul doi.

Mă tulburase înfățișarea clădirilor, mirosul acela învăluitor de eter și de iasomie de grădină; vizitatorii treceau cu pas grăbit, ca prin holul unei gări. Am intrat în camera lungă, albăstrie.

— Doamna Yolande Agosto, vă rog.

Călugărița m-a privit fără simpatie; o stingheream.

— Otrăvită de ieri dimineață?

— O doamnă care locuia pe strada Saint-Andre-des-Ants,

la numărul 12 *bis*.

— Înțeleg. Patul treizeci și doi.

Până la pat am pășit în vârful picioarelor. Nu deslușeam decât un ghem de păr și am privit îndelung trupul acela, tot nemișcat. Nu aveam voie s-o trezesc, să-i pun iarăși mâna pe frunte. Am rămas în picioare, în poziție de drepti, sub privirea zeflemitoare a vecinului. Apoi am pus pe mescioară buchetul meu de flori, coșulețul de căpșuni, tableta de ciocolată cu alune, una dintre cărțile mele ilustrate, cea mai puțin urâtă. Am plecat cum am venit, încetișor. În spate am auzit un chicot. Un bolnav îmi descoperise atitudinea stânjenită. Peste trei zile m-am întors la Hôtel-Dieu, dar patul era gol. O bătrână veselă, vecina de pat, m-a lămurit că plecase.

— Nu-s paturi destule, înțelegeți. Nu putea lua prea mult timp locul alteia. Să se ducă în patul ei, de vreme ce are unul. Nicăieri nu te simți mai bine ca la tine acasă. Eu nu sunt bolnavă decât de plăcere. Îți dai seama, când n-ai un acoperământ, îți prinde bine să fii bolnav când și când.

Râdea gâlgâit și prelung, iar râsul făcea să-i tresalte bustul uriaș. Am plecat cu florile și fructele mele, cu romanul care se chema, cred, *Candide* sau *Candida*, nu mai știu. Ce să fac cu darurile? Am luat hotărârea să mă duc la Yolande; doar pentru ea erau și nu mă vedeam întorcându-mă acasă cu un buchet. De data asta ușa era închisă. Am sunat; am așteptat cam mult; nu îndrăzneam să sun a doua oară. Dar am auzit pași.

— Ce doriți, domnule?

Ce să răspund? Nu doream nimic; nu mai veneam ca vânzător de cărți de lux, reprezentant al unei edituri fantomatice.

— Am venit să văd ce mai faceți.

— Mă cunoașteți?

— Eu sunt cel care am plecat să aduc un doctor.

— Dumneata erai tânărul care-mi aducea flori?

N-aveam poftă să tăgăduiesc; plăcut era aburul de

roșeață care învăluia gâtul, obrajii Yolandei...

— Oricine în locul meu ar fi făcut la fel.

Neghioabe cuvinte; își atingeau însă ținta. Treceam drept un băiat subțire, dar care nu se știa folosi de virtuțile delicatetei sale; îmi luase mâinile într-ale ei. Nu m-am împotrivit căldurii sale, străngerii îndelungi și pline de emoție. Ne și aflam unul lângă celălalt: intimitatea avea să urmeze. Mai întâi o ceașcă de cafea, apoi un pahărel de lichior; dar Yolande își recăpătase paloarea, aerul istovit, nu din pricina vizitei mele, ci a vieții. Se plângea de vreme, de soare, de locuință. „Veți vedea, toate astea o să le plătim.” Niciun cuvânt despre otrăvire. Și fiindcă m-am ridicat să-mi iau rămas bun, pretextând zorul în ale slujbei, m-a privit cu ochii aburiți de lacrimi.

— Nu mă întrebi de ce m-am aflat în halul acela deunăzi?

Am făcut pe dezinteresatul care nu vrea să știe nimic. Dar nu-i păsa de asta, avea chef de vorbă.

— Soțul meu a încercat să mă omoare.

Avea un chip făcut parcă pentru emoții, lacrimi; dar în minciuna ei n-am crezut. Cu mine nu merge. Ea se păstra nepăsătoare în curgerea zilnică a lucrurilor; abia mai târziu am înțeles treaba asta. Dar acolo, în furtuna amarurilor ei, ochii i se aprindeau, gura i se făcea mai cărnosă, mai dăruitoare, pielea mai fremătândă. Cum să nu o îmbrățișezi, să nu o alinți, să nu-i ceri să tacă în privința chinurilor îndurate, zicea ea, încă din fragedă copilărie?

— Știam eu că pregătește o mârșăvie. Se arăta îndatoritor. Mă silea să-mi îngrijesc nervii. Dar eu nu eram decât deprimată. M-a pus să înghit cașetele făcute de către unul din așa-zișii lui prieteni, un farmacist. Faimoasele lui cașete m-au dus la spital.

— Și unde-i acum?

— Nu mă privește, nu vreau să-l mai văd.

— Dar se va întoarce...

— Prea are a se mustra pentru multe, ca să mai îndrăznească, și apoi știe că știu.

M-am înapoiat seara și n-am mai plecat decât a doua zi; aveam atâtea să ne spunem, dar tăcerea ne-a ținut strâns unul în brațele celuilalt.

Yolande mă iubea, Yolande credea în mine. Nu se lua în serios decât la pieptul meu. Lipsa mea i se părea întotdeauna prea lungă. Mă aștepta, mă aștepta într-una, cu același aer muștrător. Atunci se înfierbânta; mă lua, pătimașă, drept martor al iubirii ce-mi purta. Îmi dăruia o dragoste nezăgăzuită. Dar eu? Pe cinstea mea, o duceam bine lângă ea, adică mă simțeam la largul meu. În ce mă privea, nu-mi mai puneam întrebări. Eram atât de important, de necesar... Amândoi avusesem necazuri și ne înduioșam asupra trecutului nostru. Intram în casa ei în chip firesc, ca un obișnuit al locului. Îmi purta de grijă în tristețe, fără să-mi dea din necazurile ei decât cu măsură. Asta și voiam, să nu fiu ținut la curent cu treburile ei; mă plictisesc repede la alții.

Am părăsit camera aceea de hotel, am lăsat baltă corespondența cu Claudette, de vreme ce medicul deschidea scrisorile. Mă simțeam ridicol, cu sărmănele mele cuvinte de iubire, aruncate unui doctor care, desigur, le citea luându-mă în râs.

Într-o zi aveam să mă duc la Claudette, să petrec cu ea câteva clipe. Îmi jurasem. Yolande nu-mi mai lăsa răgaz să mă gândesc la bolnava mea. Începusem să țesem planuri, să ne clădim și noi o viață obișnuită, plăcută și fără încâlcituri. Mi-a înlesnit întâlnirea cu un domn argintat la păr și la buzunar, care m-a angajat într-unul din birourile sale.

Lucram cu încetineală la clasarea corespondenței și a arhivei. Mai mult îmi plăcea camera dactilografelor – încăpătoare colivie, menită sporovăielilor – unde eram primit cu gălăgioase demonstrații de prietenie și cu glume ce prevesteau sfârșitul zilei de lucru. Luam în derâdere sâniile uneia dintre ele; cumpăram gustări pentru pauza de la ora patru; nu uitam să aduc urările în zilele de onomastică.

Niciuna nu mă alunga când se farda sau când, între două corespondențe, își relua andrelele, să mai îndeplinească puțin; eram ca din familie. Yolande călătorea deseori; curiozitatea mea o mira întotdeauna; explicațiile ei se dovedeau prea puțin mulțumitoare, dar când mă gândeam în ce fel o cunoscusem, nu mai stăruiam. Am trăit, împreună, doi ani fericiți. Ne arătam sinceri în plăceri și nu ne preocupa istoricul amintirilor noastre. Prezentul ne ajungea, ca și mesele bune. Nu se rușina să bea și nu aveam probleme lângă femeia aceasta de o vârstă cu mine, care se întorcea de nu știu unde. Avea unele pofte care-mi plăceau. Iar trupurile noastre se apropiau, în gerul iernii sau în arșița încremenită a verii pariziene. Nu îndrăzneam să-i vorbesc despre soțul ei. Subiectul era tabu. Oare cum îi era chipul? Cine îl împinsese la săvârșirea crimei aceleia, căci astfel se numea, neîndoielnic, încercarea de a-și ucide „întâmplător” nevasta. Nu cântărea nimic în legăturile noastre intime; nu isca nici umbră, nici teamă. Era dat uitării sau ne obișnuisem cu îndepărtarea lui. Totuși, într-o bună zi, Yolande îmi vorbi despre el. Poate mânată de vreun dor? O ascultam povestindu-mi despre bărbatul acela iute la mânie și rece, a cărui eleganță se dovedea genială. În sfârșit, i-am aflat prenumele: Raymond. Începea să-i redea o stare civilă. Și, dintr-o dată, mi s-a făcut teamă să nu vină cumva acasă, iar evocarea lui să nu-i vestească apropiata reîntoarcere. Dar Yolande rămânea neschimbată; același zâmbet trist, un zâmbet care se stinge repede. Nu mă puteam obișnui deloc cu zâmbetul acela dureros; prea o costa mult. Îi preferam gura, când se supunea buzelor mele.

Raymond, nelegiuitule! Pun eu într-o zi mâna pe tine; o să te însoțesc într-o drăguță și mică hoinăreală spre câmpurile de iarbă-neagră înflorită, în codrii Rambouillet. Și o să te fac eu să nu mai fii decât o frunză moartă sub piciorul meu, ceva menit furnicilor și șoarecilor de pădure. Îtovărășirea noastră s-a încheiat, iar biroul tău gol nu va

mai primi pe nimeni. S-a isprăvit cu dactilografele, cu arhivele, cu corespondența! De vânzare clădire vastă, pentru întreprindere comercială: trei camere cu material de birou nou-nouț. Raymond cel cu tâmple argintate, Raymond ale cărui mâini îngrijite păstrau parfumul trupului Yolande. Bărbatul ei, închipuiți-vă... Un prieten credincios și curtenitor, care purta grija aventurilor ei, care o călăuzea în alegerile făcute, care se lăsa invitat cu măsură și rânduia de la distanță viața ibovnicei sale, fără să i se poată schimba hotărârile.

Yolande le încâlcise pe toate în jurul acelui bărbat vârstnic; îi era copila zvăpăiată dar mult iubită. Nu exista soț plecat; singurul Raymond care exista era patronul meu, de nevăzut în birourile prea mari. Niciun bărbat nu a vrut să te ucidă, dar nu te-ai putut înfrâna să nu joci un renghi domnului acelaia politicos, mult prea politicos, atât cât trebuia ca să-l înduioșezi și să capeți o lefușoară mai crescută. Dar ușa am împins-o eu, înainte de domnul Raymond, bătrânul acela cu multe năravuri, care făcuse ciudate războaie, niciodată la el, ci la vecini, două sau trei revoluții foarte rentabile, în țări care întărau imaginația. Pentru ce să fi complicat prea mult ceea ce aveam de trăit, eu și Yolande. Să ne lăsăm în voia sorții, terenul este neted, obstacolele deloc numeroase. Ca să le eviți, este suficient să manevrezi în lărgime: există spațiu în jur. Și, cu toate acestea, eram – cum se spune – fericit; aveam toate aparențele unui om fericit. Și răsfățat; mi se aduceau de toate, până la molcomirea dorințelor. Firește, Yolande mă mințea cu atât de mare ușurință, tocmai pentru că mă iubea. Fiecare dintre noi aveam de mărturisit adevăruri neplăcute. Iar dacă vorbeam despre trecutul nostru, o făceam foarte pe scurt, fără a stărui. Am dezvăluit deci totul despre Yolande, dar au trebuit ani și ani până când ea să mi se destăinuie deplin, fără teamă. Nu mai puteam pleca spre zări noi, deși nu ea mă oprea în loc; eu mă agățam de ea. Banii îi țineam laolaltă; ca să-mi facă

plăcere, plătea cheltuielile casei din salariul meu. Își lua un aer nemaipomenit de firesc când îmi cerea, la sfârșitul lunii, banii; era pentru mine o măgulire. Nu luasem aminte cât de sărace se dovedeau chenzinele mele pentru viața cam prea strălucitoare pe oare o duceam. Aveam prieteni mulți; discreția întruchipată, nu altceva. Nu aveau neveste, ci prietene. Dar, din obișnuință, primeam întotdeauna pe fostele ibovnice ale prietenilor. O lume greu de destrămat. Aveam o pivniță bine garnisită. Odată am fost poftiți la o nuntă. Adevărată sărbătoare pentru noi. Yolande își pregătise cu grijă toaleta. Eram tulburați, ca și cum ar fi fost vorba de însăși căsătoria noastră. Parcă-mi amintesc și acum mânia din ajun a Yolande care nu-și primise rochia albastră. Croitoreasa întârziase. Furioasă, umbla de colo până colo prin cameră, ca o fiară într-o cușcă. „Îți dai seama, dacă scap nunta asta...” Și-a primit rochia către miezul nopții. Amândoi așteptam fericitul eveniment în picioare, golind câte un păhărel. Când s-a văzut cu ea în brațe, a început să plângă; murmura: „La nunta asta trebuie să fim cei mai fericiți”. N-am dormit toată noaptea. Dimineața, a fost gata cu mult înainte de ceasul convenit, dându-și într-una cu lac pe unghii, curățindu-și-le, luând-o de la capăt, plimbându-se, cu degetele în aer, depărtate, ca să și le zvânte. În timpul ceremoniei, Yolande s-a arătat cea mai mișcată dintre toți. Prea puțin discretă în amabilitatea ei, păstra pentru soți cuvinte prostesti, dulcege. Se agita în fericirea aceea, care nu era a ei, de parcă ea i-ar fi fost cârmuitoarea, donatoarea. Trecea de la grup la grup, veselă, calmă, fără să bage de seamă că pe drumul nostru se cam clipea din ochi. Am fost prezentat câtorva membri ai familiei sale, oameni a căror onorabilitate o copleșea. În afară de mine însumi, nu aveam ce prezenta; ascundeam și eu ce puteam. Planuri ne făuream și noi; era destul ca să nu trădăm ziua aceea de garoafe albe și fructe glasate. Mă aflam într-un du-te-vino, fără să-mi dau prea bine seama pentru ce, mânat de vântul tăifăsuieiilor. Am dansat până în

zori. Era sărbătoarea noastră, o adoptasem și voiam să ne bucurăm deplin. „Mulțumită voioșiei voastre, totul a fost desăvârșit.” O, frumoasele cuvinte ce ne mergeau la inimă! Ne-am plecat în fața lor înainte de a ne lua rămas bun de la rudele ajunse la capătul puterilor, care abia se mai legănau pe picioarele lor vlăguite.

Yolande mi-a vorbit ades de ziua aceea și sunt încredințat că m-a iubit și mai mult tocmai din pricina ei, căci alcătuia prima noastră amintire, vrednică a fi înscrisă în toate memoriile, fără opreliște. Era, puțin, și scrisă în toate memoriile, fără opreliște. Era puțin și căsătoria noastră; popasul din biserică ne sfințise într-o câtva. Ne simțeam răspunzători de fericirea acelor tineri însurăței, care ne-au fost deseori oaspeți.

Iar anii s-au scurs ca apa printre degete. Ani goi sau plini de nimicuri – mese alese, excursii văratice, filme sâmbăta, cântece la modă, impasuri fără însemnătate, mici necazuri pe măsura simțămintelor noastre. Uitasem de propria-mi țară. Războiul se țesea pe furiș mai departe; nu l-am descoperit decât văzându-mi unul dintre prieteni în cârje. Un picior îi rămăsese în Indochina: spera la o rentă frumușică. Viitorul nu-i mai dădea de gândit. Mi-a întunecat o zi de plimbare în aer liber. Nu-l mai tulbura liliacul în floare, ne-a vorbit de o anume deltă, de un comandant care avea desenată pe caschetă o femeie goală, de o joncă în flăcări, care se plimba gol și beat. Yolande îl ținuse la distanță și mi se ghemuise în brațe. Vorbea singur, fără să ne vadă. Iată legăturile mele cu lumea din afară. Mă supuneam patimii noastre devenită familiară, patimă care mă uimea, dar mă și liniștea în privința propriei mele persoane. Îmbătrâneam în surdină.

Într-o zi de 15 septembrie, pe când rămăsesem acasă, să-mi văd de mahmureală, cineva a sunat la ușă. M-am dus să deschid: în fața mea, o fetiță de vreo zece anișori. M-a privit mirată.

— Mama nu-i acasă?

— Cine-i mămica ta?

Întrebarea a făcut-o să râdă, o socotea nătângă. Am plecat capul și am înghițit rușinea. Niciodată nu mi-am știut păstra cumpătul în fața unui copil; mă tem de ochii lor.

— Mămica ta o să vină curând. S-a dus după târguieli.

Fetița a intrat în casă fără să-i pese de mine. A trecut prin toate încăperile.

— Unde locuiește mama?

I-am arătat odaia, fără să precizez nimic.

— Dar dumneata? Ești chiriaș?

Printr-un semn am răspuns că da. M-a întrebat dacă putea să-și scoată basca și mănușile. Am ajutat-o cât m-am priceput mai bine. Părea să se simtă în largul ei.

— Mi-e teamă să nu mă certe mama. Am fugit de la școală; i-am imitat iscălitura, ca să-mi pot petrece ziua cu ea.

— Bună idee.

M-a privit uluită.

— Nu mă iei la rost că am imitat iscălitura mamei?

— E foarte urât, într-adevăr.

Puțina convingere pusă în cuvintele mele a liniștit-o.

În clipa aceea a apărut Yolande; a rămas surprinsă în fața siluetei fetei sale pe care acum o vedea doar din spate.

— Ce-i cu tine aici, Doudou?

— Vezi, am venit să-ți zic bună ziua.

— O să-mi faci plăcerea să te întorci la școală, cât mai repede cu putință.

Apoi, cu glas mai blând:

— Drăguț din partea ta, însă nu te-am băgat la pension ca să-mi sari gardul.

— N-am sărit gardul.

— Atunci cum ai făcut?

Doudou s-a văzut nevoită să mărturisească totul; nu se pricepea să plângă și mă privea, vrând s-o ajut în mărturisirile-i deloc sincere.

— Te duc înapoi.

Și a luat-o pe Doudou, fără să-mi vorbească. Nu-i prea venea la îndemână fetei.

— Nu mai plânge, n-ajută la nimic.

Am vrut să mă amestec și eu, dar cu ce drept? Care îmi era situația acolo? Cum să nu par caraghios, precum domnii aceia în vârstă care intervin când o mamă își bate odrasla pe alea unui parc? Atunci am spus cu glas tare:

— Sunt nevoit să plec. Rămâneți amândouă.

Nu m-am mai înapoiat decât seara. Rușinat întrucâtva. Ce căutam în intimitatea aceea, eu, amantul binevoitor? Cum să ne restabilim singurătatea, să ne reluăm deziluziile? Yolande nu era acasă; pe scrin mă aștepta un bilețel.

„Mă întorc abia mâine.. Ai răbdare; și curaj. Și, mai ales, nu pleca, dragule. Găsești friptură rece în dulapul din bucătărie.”

Yolande avea asemenea lăaturalnice poteci în viața ei; nu mă amestecam. Mă păstram credincios locului de amant, în pofida înclaudărilor care mă încercau. Nu era același lucru ca și cu Claudette; viața ei o țineam în mână, asemenea unei nevolnice pisicuțe. Aici, nu mă puteam strecura decât în clipele bune ale doamnei. Firește, ea îmi repeta: „De-ai ști cât de încurcată-i viața!” Dar o linișteam cum mă pricepeam, cu sărutări; era singura cale de ieșire pe care o găseam în fața chipului ei mult prea fin și dezamăgit. Altceva aștepta ea de la mine, nu purtarea înfrigurată pe care i-o ofeream. Poate că ar fi dorit să nu-i împărtășesc părerea?

Yolande s-a întors abia peste cincisprezece zile. N-am putut decât s-o îmbrățișez, să mă arăt binevoitor. Cu mine, era la fel de discretă.

— Am dus-o pe Doudou la mama, în Seine-et-Marne.

Pentru Yolande viața continua fără știrea mea, dar avându-mă pe mine drept divertisment. Eram părtașul unor nopți clandestine, al unei singurătăți tainice, astfel că ce putere aș fi avut împotriva amestecului altor ființe

necunoscute mie? Nu puteam decât să ne privim chiorâș, să ne învățăm cu o anume stare de lucruri de care niciunul dintre noi nu era răspunzător, ci doar complice.

— Nu știam că ai o fată, Yolande.

S-a întors spre mine:

— Ia te uită, adevărat.

Cuvintele păreau să-mi spună: „Nu-i ultima oară că ai să afli niște lucruri despre mine”.

Am adăugat:

— E dulce. O fetiță ca ea aș fi vrut să am și eu.

Yolande pufni în răs.

— Tu, tată?

— De ce nu, ia spune-mi?

— Nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte.

Yolande râdea din toată inima.

— Dragul meu drag!

Își trecuse palma peste fruntea, peste părul meu. Mă uitam la fața ei, chinuită de răs; veselie nu-i era pe măsură.

— A cui este?

Chipul i se întunecă. Nu avea poftă să răspundă, să-mi dea cale liberă în tainele ei.

— Știi, Yolande, îți port de grijă.

— Firește, dragule.

— Mi-ar plăcea să știu totul.

Yolande veni să se așeze lângă mine pe brațul fotoliului. Nu-mi era la-ndemână când mă domina astfel.

— Doudou este întâia mea iubire, de pe vremea când lucram într-un magazin de mărunțișuri.

— Făceai multe pe vremea aceea.

Deveneam răutăcios. Pentru ce nu voia să înțeleagă neputința mea de a sta la nesfârșit în pragul ei, de a fi îndepărtat de cum se ivea cineva? Iscase în jurul meu o lume mărunță de cunoștințe nestatornice, dar mărunta lume dinainte nu i-o cunoșteam. Și îmi purta pică pentru încercarea de a o bănuși.

— Dacă vrei, ne putem despărți. În felul acesta ai să-ți

poți împlini, după pofta inimii, ceea ce ți se pare mai important decât viața noastră comună.

— Ești un prost.

Mi-e silă de cuvintele astea; în clipa aceea purtarea ei degajată îmi era odioasă. În ce privește trecutul meu, îl țineam la distanță. Singură umbra Claudettei mă mai urmărea, dar încetșor, fără stăruință.

Trecutul îmi era molcuț, dulce ca o pernă.

— Am nevoie să mă iubești tot timpul.

— Te iubesc, dragul meu, așa cum îmi ceri tu, dar pot eu renunța la tot ceea ce sunt în afara noastră?

Am priceput atunci că totul se sfârșise. De altfel, începuse vreodată ceva? M-a înțeles.

— Ar fi de prisos să ne facem rău, nu-i așa?

— Totul este de prisos, Yolande, până și dragostea noastră.

M-am ridicat; mi-am luat rămas bun. Sărman pribeag, îmi luam tălpășita la răstimpuri cam scurte. Nu-mi mai rămâneau decât câteva clipe ca s-o șterg, să devin *cineva* în fața ei. Atunci, ca totdeauna, m-am dovedit mârșav:

— Te-am slujit bine? Spune, te-am slujit bine?

Scrâșneam din măsele, iar fălcile mi se porniseră parcă pe mestecat. Maxilarele îmi jucau sub piele. Am prins-o de încheietura mâinii:

— E mulțumită doamna de serviciile mele?

— Taci!

— Le va putea pomeni doamna prietenilor ei?

Și mă tot înverșunam asupra anilor acelora fără de istorie, căci propriile noastre istorii ni le ascundeam. Să distrug totul înainte de plecare. Mi se năzărea – și asta era cumplit – că eram sprijinit de imaginea Claudettei, de parcă mi-ar fi venit în ajutor. Țipam cât mă ținea gura. Am deschis un scrin, mi-am răvășit lucrurile pe covor; am deschis portofelul în care ne țineam bănuții din luna respectivă; am băgat de seamă că era ticsit cu teancuri de bancnote de zece mii de franci.

— Și ăștia, ăștia de cine sunt câștigați?

— Cu siguranță nu de tine.

Cearța începea, de neînălăturat.

— Erai de prea multă vreme la post, hai?

Am îmbrâncit-o; n-a scos un țipăt; ochii i se afundau într-o orbită neagră. O, îmi amintesc de chipu-acela care s-ar fi răzvrătit la cea mai ușoară mângâiere! Nu ne mai puteam atinge; ne vorbeam de departe, țintind bine.

— Ai amanți de schimb, nu-i așa?

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

Tăgăduia, nerușinata; voia să mă lase singur în toată învolburarea mea; îmi închidea gura.

— Nimic nu respecti.

O aud, puiul de lele:

— Adevărat, nici pe mine nu m-am respectat.

Apoi, cu glas scăzut, a adăugat:

— Te-am salvat, știi...

— Salvat de la ce?

— Parcă nu știi...

— De ce nu vorbești ca toată lumea? Salvat de la ce?

— Prima oară când te-am văzut, am înțeles că ești gata să săvârșești o prostie; am preferat să fiu eu prostia aceea. Pricepi? Iar acum pleacă așa cum ai venit.

Nu mai știi ce s-a întâmplat; nu vreau să știi. N-am lovit-o așa cum tot spun vecinii. Cu tenul acela prea palid, cu ochii ei mari, încercănați, cu gura-i cărnosă și fără culoare, cu păru-i mândru, are întotdeauna un chip rănit. Știm noi cine e Yolande! Discreția? Doar un paravan menit să-i ascundă tertipurile și adevărata fire. Am stat șase luni la închisoare. Pricina: loviri și răniri involuntare. Frumos pretext pentru o fată ca ea, care își lua tălpășița la cel mai neînsemnat prilej. Trupu-i rotunjour și cald explica deplin totul. M-a înțeles ea măcar o singură dată? Nu-și dezvăluia decât sânii sau pântelele, niciodată cugetul. Da, șase luni de temniță și un avocat necinstit, mult mai grijuliu față de cartea pe care o scria. M-am numărat printre rarii lui

mușterii care îi îngăduiau să-și acopere trândăvia și plictisul față de o profesie, de fapt, îndurată. O fire întortocheată, un om pe care îl surprindeam căzând pradă visării în timp ce eu îi vorbeam de necazurile mele; un avocat care nu-și amintea niciodată ce demersuri avea de făcut, uitându-mă în celulă. Mă observa, mai cu seamă, ca un autor în căutare de personaj; celula mea era biroul lui de cercetări, laboratorul; îmi puneă întrebări, nu ca să încerce să mă scape de închisoare, ci din plăcere. Am fost eliberat. Yolande nu voia să depună plângere. Suflăt ales! Dar mă întorceam în viață ca un adevărat prizonier: șase luni ori zece ani e același lucru. Lumina puternică a unei zile de septembrie mă amețea; mi-am plecat privirile. Asupra cui sau asupra cărui lucru le-aș fi putut ridica?

Unde era Yolande? Când i-am bătut la ușă, mi-a deschis o femeie tânără.

— Suntem chiriașii cei noi.

Priveam apartamentul rezugrăvit. Niciodată nu luasem în seamă ce lucruri îl alcătuiau: trăisem în decorul acela ca un ins de prisos; nu mă legasem de locuința aceea sumbră, căreia linoleumul, plasticul, perdelele de nailon, sticlăria încasabilă, vasele cromate din bucătărie, tuburile de neon îi dădeau un fals aer de modernitate. Nu trăiam decât cu ochii plecați peste trupul mlădiu și ușor boțit al Yolande, peste buzele ale căror cuvinte mi se păreau drepte și fără de replică, peste mâinile-i harnice și pătimăse; în interiorul acela, lucitor, curat și lipsit de sensibilitate, ea semăna cu un elan. Făcea totul repede; era iute în mișcări, în vorbele aruncate sau în dezmierdări. O repezită. Doar chipul îi rămânea nepăsător, nu oglindea nici măcar licărul unui simțământ.

Și fiindcă nu dădeam niciun răspuns noii chiriașe, înspăimântând-o cu privirea mea, ea mi-a spus în timp ce închidea ușa:

— Doamna Agosto locuiește la mama ei, la Orly, Piața Bisericii, numărul doisprezece.

Am stat multă vreme pe palier; încă mai țineam între degete cheia apartamentului; nu avea să-mi mai slujească. Și, dintr-o dată, au început să-mi placă grozav pereții din marmură falsă ai scării, rampa din fontă neagră a acesteia. O patimă ca oricare alta.

M-am îndreptat spre Orly și am sunat la ușa unei vile foarte mici, împodobită cu o turlă medievală. Mi-a deschis Doudou. M-a recunoscut, a tăcut. I se spusese, pesemne, cum trebuie să se poarte. I-am dat doar câteva rânduri ticluite în mare grabă pe spatele unei scrisori mai vechi. Dar zadarnic am așteptat într-o cafenea să vină Yolande. Doudou s-a înapoiat. I-am oferit un pahar de sirop din rodii, însă n-a primit. Mi-a întins un plic. Îmi amintesc cuvintele: „Nu încerca să mă revezi; am avut și așa destule necazuri”. Nu, nu erau chiar astea. „Pentru ce să mă mai vezi? Necazurile năvălesc potop pe capul meu”. Mă înșel. „Eu iau asupra-mi necazurile; ție îți las libertatea”. Nu exista cuvântul „libertate”; născocesc. Nici cuvântul „iubire”. La sfârșit: „Cu toată dragostea”. Nu era nici măcar o scrisoare de ruptură. O poate rupe cineva cu mine? Mă izgonise din inima și brațele ei; nu-i mai puteam sorbi buzele. La revedere, drăguțule, *bye, bye!* Nu-ți spun „pe data viitoare”. Așa ceva nu există. Fericirea nu se culege din vitrinele marilor magazine. Până una alta, viața mea intra iarăși pe făgașul ei firesc, adică golită de scrupule. Atunci am scris Yolandei un răvaș mârșav; anume îl doream astfel, era de soiul acelora pe care nu te încumeți să-l faci bucățele.

„Te voi ucide și voi ști să aleg ora convenită. Pe mine nimeni nu mă poate părași. Te voi urma ca un dușman credincios.”

Adevărată scrisoare de roman polițist, de nelăsat pe mâna oricui. Eram mândru de mânia mea. Copia acelei porcării o păstrasem în portvizit. Îmi făcea bine gândul că purtam, pe inima ce bătuse pentru ea, mărturia rece a viitorului Yolande aflate sub puterea mea. Ce să fac?

Trăisem cu gândul că începusem ceva, iar acum trebuia să o iau de la capăt. Dar unde se găsea începutul? Trăiam ca într-un fapt divers. Existența mea nu mai avea dreptul decât la niște sărmănele rânduri într-un cotidian prost informat: domnul care și-a părăsit prima soție... O tinerețe furtunoasă... S-a pornit pe băutură, își amenință cu moartea ibovnica, nu are o situație stabilă, portăreasa lui își exprimă îndoielile în privința onorabilității sale. Nu este un om pe care să se poată pune temei, parcă anume făcut pentru a fi un băiat rău, molatic și resemnat. E neîndoios așa. Ar fi de-ajuns, pentru asta, să-i privești chipul de care nu era niciodată mulțumit, un chip văduvit parcă de trăsăturile sale – obraji puhavi, glas nesigur, ochi urduroși și o mustață în furculiță, spre a-i *îmbogăți* faciesul cu linii mult prea necioplite. Un cap de neluat în seamă. Nu sunt dezamăgit, nu, nu sunt dezamăgit. Din toate cele trăite nu mi s-a șterpelit nimic. De n-ar fi fost războiul, pricopselile acelea, comoara linteii sau a margarinei ce trebuia cucerită, de n-ar fi fost tot ceea ce nu era pentru mine; de aș fi fost ocrotit ca toată lumea... Pentru că eu nu cer nimic; nu mi s-a dat niciodată nici măcar o fărâmă, un gest oarecare, doar din curată plăcere. Dar există lucruri ce se cuvin a fi date pe degeaba, fără nimic în schimb, lucruri ce-ți sunt puse deoparte, încă de la începutul începutului...

Am trăit, fără să mă bizui pe nimeni. Plăpânda Claudette, ghemuită în răul ei, și Yolande care mă părăsise pe nesimțite... Parisul devenea pentru mine un oraș îngust, macerat în frig, în cenușiu, în nepăsare. Nu mai aveam douăzeci de ani, să pot crede în minuni. Greu înduram să fiu îmbrâncit ori neștiut de nimeni. Cheiurile Senei, atât de mult cântate întru plăcerea inimilor simțitoare, nu-mi mai apăreau decât ca niște trotuare printre care curgea, fără glorie, o apă vâscoasă. Atunci am pornit spre Calais. Mi se spusese că acolo aș găsi de lucru. Din pricina războiului Algeriei, tinerii lăsau loc unora ca mine; în lipsa altora, suntem și noi buni la ceva. Am sosit deci în portul acela

cotropit de vânt. Locuiam într-un hotel mic și rece, la câțiva metri de cheiuri. Eram deșteptat din somn de pescărușii care veneau să poposească pe acoperiș, zgredindu-se cu ghearele și ardezia. Mai văd și acum zburătoarele acelea cu cioc urâcios, adunându-mi-se în jur, ca pentru un sfat a cărui victimă era propria-mi persoană. Tipătul lor răgușit mă tulbura; uneori, câte una îmi trecea prin dreptul ferestrei, asemenea unei supraveghetoare, iar ochiul ei rotund părea să mă iscodească; apoi luneca pe firul vântului, fără grabă, cu aripi greoaie. Păsările acestea făceau naveta între hotel și pontonul din lemn negru-verde. În hotel locuiau și niște străini: lucrau fie în port, fie în aceeași uzină în care lucram și eu. Seara ne adunam, iar un polonez își lua mandolina, sprijinindu-se cu spatele de perete; își ritma cântecul, bătând regulat cu capul în peretele despărțitor. S-a iscat o dramă. Ne-a fost lăsat un copil; de la o călătoare care lua vaporul spre Douvres. Patronul, un văduv, nu știa cum să se descurce cu pruncul care nu voia să adoarmă. Îl luam cu rândul pe genunchii noștri. Eu l-am adormit. Vreme de două zile ne-am ocupat de bebelușul acela, care nu se plângea: își bea cuminte laptele. Mare tristețe pe noi când într-o seară a dispărut. Venise să-l ia poliția. În seara aceea polonezul n-a cântat.

Câștigam bine. Aveam ce face cu revărsarea aceea de călători care se îmbarcau sau debarcau regulat. Noi ne găseam îndărătul barierelor, tăifăsuind cu vameșii sau cu mateloții, sâmbăta după-amiaza: ca la cinematograful Trenul sosea de la Paris, înainta de-a lungul cheiurilor, se oprea drept în fața vaporului lăcuit de sus până jos, vapor al cărui miros de ulei și fum năpădea bazinul, atât de gol însă când el lipsea. Nu ne puteam amesteca printre cei sosiți, grijulii să găsească un hamal, să-și numere geamantanele, cu biletul în mână, chemând, căinându-se, lăsându-se călăuziți spre pasarele. Cine-ar fi putut ști că eram acolo? Refuzam, să nu fiu recunoscut; mă simțeam plin de obidă, fiindcă nu întâlneam un chip știut, care să-mi poată zâmbi. Mi-ar fi

plăcut să joc rolul unui prieten ori al unei rude; adesea, spre a face haz de necaz, desigur, îmi spuneam că mi s-ar fi putut cere să fiu soțul sau vărul rămas pe chei. De ce n-aș fi fost închiriat, cu batistă cu tot? Nimeni nu mi-a cerut serviciile. Cheiul nu se înviora decât pentru o oră, două, apoi recădea în apatia lui, însingurat ca o mahala către orele unsprezece. Vameșii își fumau pipa; nisipul scrâșnea izbindu-se de ferestre.

Câțiva pescari își înjghebau culcușul, urmau deci somnul, vânzoleala talazurilor și vântul care făcea să sune tabla de pe un hangar.

Iarna s-a dovedit aspră. De-a lungul plajelor se auzea un soi de urlet prelung, dar marea se topea în cețuri. Doar pontonul răsărea din apa verde, spumegândă. Puține la număr ne erau distracțiile; cinematograful, balurile și munca de hamal pe care o făceam în uzină mi se păreau istovitoare. Nu mă gândeam decât la somn, astfel că, de cum veneam acasă, mă vâram în așternut. Bani îi puteam strânge, de vreme ce nu aveam pe ce-i cheltui. Beam mult mai puțin. Cei doi polonezi care lucrau cu mine și maghiarul se arătau sobri, prea puțin vorbăreți. Duminica dimineața ne spălam rufe laolaltă, precum niște gospodine; după-amiaza jucam cărți. Exista și un aparat cu gologani, care ne răpea timp și toate ideile, bune ori rele; organizam campionate; eram prea nervos ca să pot câștiga; mâna nu mi se supunea. Maghiarul se ducea la pescuit și își cheltuia toți banii pe material ales, îngrijit cu patimă. Viața noastră amintea de-a unei tabere militare: aceleași orare, aceleași corvezi, aceeași frăție. Niciunul nu-l plictisea pe celălalt cu amintirile ori cu cârtelile sale împotriva destinului. Nu ne jucam renghiuri; râsul era lucru rar, truda fără istov.

Odată cu întoarcerea primăverii și apoi a verii, neastâmpărul m-a robit din nou. Pășeam adesea de-a lungul plajei; mă scăldam. Acolo am zărit, către ceasul prânzului, o fată întinsă lângă un cort de camping. Când am trecut pe lângă ea, s-a ridicat, m-a întrebat cât este ora. M-

am prefăcut că am ceas, mi-am ridicat mâneca tricoului, mi-am privit încheietura goală a mâinii și i-am spus o oră aproximativă. Mi-a mulțumit. Dar am rămas nemișcat în fața trupului acela poleit cu nisip, în fața căpșorului cu părul adunat tot la ceafă, strâns cu un prosop. Am vorbit; am îndrăgăstănit verzi și uscate, cum că e primejdios să te scalzi în apele portului, din pricina unor vechi stâlpișori de fier ce se iveau la suprafața apei. Mi-a mulțumit încă o dată. Am continuat să-i vorbesc despre necurăția mării, despre nisipul împănăat cu cioburi; am stăruit să fie cu băgare de seamă seara. Avea cu ea vreo armă? Căci mișunau vagabonzii – oameni și câini. Încetul cu încetul, am izbutit să o dezgust de camping. Da, îi era teamă. Iar când m-am prefăcut că vreau să plec, m-a oprit. Trei zile am stat împreună. Am devenit prevenitor, priceput la fel și fel de fleacuri, distractiv. I-am curățat scuterul; i-am înlocuit țărșii cortului; am meșterit, din pietre și grilaj, o vatră mică, tare izbutită; eu mă duceam să aduc apa dulce. Și fiindcă o dureau pulpele de atâta înot, o masam. Noaptea eram doar doi îndrăgostiți. Găsisem în sfârșit un trup pe gustul meu, șlefuit de nisip, cu o piele mătăsoasă și netedă. Hainele nu-i veneau bine. Nu era ea însăși decât goală, dăruită mâinilor mele și valurilor. Atunci, ne găseam pe plaja aceea prea puțin umblată, din pricina apropierei portului, asemenea unor naufragiați; puteam să ne jucăm de-a paradisul terestru, în ciuda mirosului de praf cărăușit de vânt. Uneori, veneau să se joace în jurul nostru copii; le deveneam, întrucâtva, țintă. De ce să nu râdem de neobrazarea sau răutatea lor? Am fost nevoit să mă întorc la hotel; venise timpul să-mi explic absența. Când noaptea m-am întors în campament, plecase. Nu voise să mă cunoască dincolo de sărutările ei. Lăsase, în apropierea dunei, o batistă cu prenumele său, brodat: Lisette. Atâta tot. Am regăsit locul unde fusese instalat cortul; pătratul acela de iarbă uscată, peste care ne așterneam covorașul, vatra făcută de mine, o pereche veche de sandale, o cheie

pentru deschis cutiile de conserve. Nu am avut decât plăcerea gândului că avea să se găsească descumpănită în fața unei cutii de lapte condensat, fără să o poată deschide, într-o seară ploioasă. Viața curgea ca mai înainte, fără iubire, cu truda cheltuită într-o uzină ruginită din pricina mării. În fiecare clipă trebuia să ștergi cu glaspapir, să ungi, să revopsești. Dar întreținerea era lucru care-mi plăcea, obicei vechi. Unul dintre polonezi se distra seara confecționând portțigarete din cozile periilor de dinți. Învățase să meșterească într-un lagăr german, făcea cântare pentru scrisori, inele. Nicio bucătică de metal nu era irosită; aduna, recupera, ne făcea daruri. Uneori cânta, să înlocuiască băutura; din cântecele sale ieșea ca beat. Dar era blând și săritor; nu o dată îi era pusă la încercare forța herculeană; el ducea scara cea înaltă pentru spălatul geamurilor; el stivua mesele și scaunele înainte de spălarea pardoselii din sala unde se bea cafeaua; nu râdea decât când făcea un efort mai mare. Atunci se simțea invulnerabil. Micuța slujnică îl îndrăgea, căci sensibilitatea lui îi umplea privirea de o neașteptată și dulce scânteiere. Am aflat mai târziu că-mi ocrotise idila, interzicând oricui ar fi fost în stare să facă tăvănoș în jurul cortului. Pare-se că-l și stâlcise în bătaie pe unul dintre locatarii hotelului, care voise să tragă după el niște băieți, duminica, să ne ia pe nevestite. I-am dăruit o pipă frumoasă, primită de la Yolande, căreia îi plăcea să mă vadă fumând alături, cu încetineală și nepăsare.

Cu Grâu-de-aur vorbeam adesea; asta îi era porecla, din pricina părului. Scria poezii, o știam cu toții. Seara, Grâu-de-aur scotea din buzunar un carnețel, strâns cu un elastic și-l deschidea plescăind din limbă. Îmi plăcea să-l privesc în timp ce meșterea; întotdeauna îmi place să-i privesc pe cei ce lucrează cu miga. Câteodată ne citea din stihurile sale; același crud refren: o femeie care se sinucide sau căreia iubitul îi ia viața; printre cuplete șuvoia sânge. Niciun vers fără moarte. Când a venit primăvara, îmi amintesc, am ieșit

împreună. Un cargou eșuase pe plajă. În jurul navei afundate în nisip, cohorte de ciocârlii. I-am slujit de scară, să se poată urca pe coca vasului. S-a înapoiat aducându-mi o pereche de cizme vechi din cauciuc. Era mândru de prada lui. Eu tot loveam cu o bătă în carcasa navei, iar ea răsună prelung, ca o tigră. Jocuri copilărești. Dar nu aveam de ales. Grâu-de-aur însetase; și eu. Cel mai simplu era să tragem tare la măsă. Atunci mi-a vorbit:

— Ai vreo remușcare?

Nu-i înțelegeam spusese.

— Eu? De ce-aș avea?

— Știi, când ai un mort pe conștiință...

— Ai ucis cumva, Grâu-de-aur?

— M-am răzbunat.

— O femeie?

— Da, o femeie.

— Dacă te-ai răzbunat, nu-i același lucru. Aveai, desigur, temeiurile tale.

— Da, dar de uitat nu poți. Mai drept ar fi să uiți. Morții sunt atât de proști...

— De ce spui asta?

— Nu vor niciodată să înțeleagă pentru ce sunt morți. Ne privesc fără să-și plece ochii, ai crede că sunt iscoade ale Domnului.

A mai fost nevoie de o sticlă, să umplem paharele și tăcerea; mă uitam la ochii lui Grâu-de-aur, mici de tot acum, o privire ascuțită parcă. Apoi a urmat:

— Se spune: nu trebuie să ucizi, iar eu sunt de acord cu asta. Vine apoi o zi în care lucrurile se petrec cu totul altfel. Nu vrei să mori și atunci ucizi, înțelegi? Eu sunt credincios, așa că remușcarea mă roade.

— Pentru ce ești credincios? Asta se potrivește bătrânilor...

— La noi se crede încă din leagăn; odată cu biberonul, îl sorbim și pe Dumnezeu. Eu am încercat să nu cred, dar e greu să nu mai crezi, când ai crezut.

La cea de-a treia sticlă vorbea tare, fără să-i mai pese de prezența mea, de cei din jur, care îi luau în derâdere predica.

— Trebuie să fiu lăsat să îmbătrânesc; am și eu dreptul la bătrânețea mea. Pare-se că ar fi vârsta cea mai plăcută; uiți să mai fii nenorocit; moartea celorlalți te tulbură mai puțin, de vreme ce ești atât de aproape de a ta. Remușcarea se spulberă în fața unui foc bun, făcut cu lemne: te respectă. Cum să te atingi de un bătrân a cărui inimă este și așa slăbită? Inima nu mai slujește decât pentru viață, nu pentru suferință. Anturajul alungă dojenile ca pe muște. E destul că mâinile tremură de bătrânețe. Bunicul nu cred să fie stânjenit, nici chiar de urâtele aduceri-aminte; este de neatacat. Are dreptul la odihnă. Destul a trăit cu ceea ce îl făcea să urască. Priviți-l pe bunicul, nicio cută pe obraz, semn că nu mai are a se mustra pentru nimic. Bună ziua, bunicule, îți merge, îți merge? Ne ținem tari, da? Dă-mi mâna, bunicule; e un prieten, bunicul, un camarad!

Nu am fost niciodată la Calais. Grâu-de-aur nu există, nici Lisette, așa cum am imaginat-o; adevărata Lisette nu are chipul neted. Iar hotelul nu există, sau poate că există, dar n-am eu habar. Primisem o carte poștală din Calais; Yolande pleca în Anglia; se tot gândise, pesemne, cui să-i trimită o carte poștală înainte de plecare; am fost alesul printre alții. M-am gândit deseori la portul acela, la chipul Yolande aplecat asupra cărții poștale, lângă un pahar cu suc de fructe.

Și de ce n-ar exista polonezul și maghiarul meu, oameni la care țin mult? Nu i-am născocit chiar într-atât; există, de vreme ce am nevoie de ei. Cu atât mai mult se cade să le dăruiesc viață cu ceea ce am mai bun în mine! Iar uzina de lângă port, plaja, vântul și ploaia, pacea nici măcar nu sunt inventate. Le-am cunoscut pe toate într-o zi sau alta, n-aveți teamă.

Am rămas la Paris, unde nu mai descopeream nimic; pășeam cu capul în jos, fără apărare, sleit. M-a năpădit

atunci o singură dorință: s-o iau din nou pe Claudette lângă mine, să o smulg agoniei aceleia în care îmbătrânea. Am plecat la Biarritz, cu bani de împrumut, după ce câștigasem o sumișoară la curse, după ce vândusem trei mașini de ocazie, după ce încasasem un comision de pe urma vânzărilor; pusesem umărul la vinderea urgentă a unui tot de ceasuri elvețiene și de brichete sosite clandestin în Franța, nu se știe în ce valiză, pe ce piept! Ce n-aș fi făcut, numai să pot pune mâna pe o sumă frumoasă! Riscul nu mă înfricoșa. O tânără, demult cunoscută (luam împreună cafeaua, zi de zi în același bistrâu; pentru ea asta însemna dejunul, pentru mine un mijloc de a întâlni clienți amatori de trecătoare întovăărișiri), mi-a mai împrumutat câteva bancnote, cu prețul tăcerii. Se temea să nu se compromită, dar inima ei o călăuzea în hotărârile luate; primea să se lipsească ea, întru apropiata noastră fericire, cea a căminului meu.

Nu-i purtam pică pentru simțămintele ce le nutrea față de mine. Ce mai încolo și încoace, eram bogat pentru două-trei luni. Scrisesem la azil, spre a-mi vesti sosirea. Medicul mi-a răspuns că Claudette se schimbase; nu am înțeles ce anume voia să însemne atare apreciere. Am debarcat la Biarritz, ca orice turist pașnic. Mi-am luat o cameră frumoasă, în cel mai bun hotel. Era toamnă, o toamnă binevoitoare, prea molatică, dar aveam nevoie de căldura aceea muribundă. Da, Claudette se schimbase; nu mai avea vârstă, încărunțise; abia i se mai ținea părul pe frunte, se desfăcea tare lesne. Mi-a zâmbit: nu cutezam să cred că mă recunoscuse. Avea o rochie demodată, cea pe care o purta când intrase la stabilimentul acela, în 1945; prea scurtă, dintr-o țesătură pestriță. Medicul zâmbea; toată lumea zâmbea. O țineam de mână, fără să i-o strâng câtuși de puțin.

— Vezi, Claudette, suntem împreună.

Mă privea.

Am repetat cuvintele. Dintr-o dată și-a trecut o mână

peste frunte. Încetineala mișcărilor ei mă făcea să mă simt prost.

De neîndurat și totodată fascinant. Oare prezența mea nu avea să o surprindă? Și iată că mă aflu, ca întotdeauna, într-o situație de neprevăzut. Greu mă obișnuiesc cu ceea ce nu cunosc. Aș fi vrut să spună un cuvânt, oricare ar fi fost el, nu-i suportam tăcerea.

— Claudette, draga mea!

Am condus-o la hotel, în camera pe care o ocupam. Am deschis fereastra; atunci s-a dezmeticit.

— Ieri marea n-a fost atât de calmă.

Am comandat un prânz deosebit, o sticlă de șampanie aleasă pe listă. Am instalat-o pe Claudette într-un fotoliu; i-am pus la spate o pernă, i-am înfășurat picioarele într-o cuvertură; am cerut femeii de serviciu să aprindă puțin focul în cămin. Grădina avea un strat mare, plantat cu salvie; numai roșu pe sub ferestrele noastre. Mă simțeam devenind unic, de neînlocuit; eram mulțumit de mine. Atunci, i-am oferit Claudettei o cupă de șampanie; am rostit o dorință, ațintind-o cu privirile mele înlăcrimate; i-am spus... Claudette, iartă-mă! N-am știut că părăsiseși spitalul. De ce te-au lăsat singură la Paris? De ce nu te-a oprit medicul? Aveai vechea mea adresă, nu cea nouă, ci a camerei mele ce da spre o curte. Din întâmplare, am trecut prin fața fostului meu domiciliu: aveam de luat două cămăși, căroara patroana trebuia să le dichisească gulerele.

Patroana nu o lăsase să plece, spunându-i cu dragălalășenie: „E într-o călătorie de afaceri; trebuie să se întoarcă”. De patru zile Claudette aștepta pe un scaun în holul cel mic. Mă căutasera în tot Parisul. Totuși, n-ar fi fost prea greu; mă întorceam din închisoare, unde stătusem pentru o treabă idioată. Când nu-ți alegi bine prietenii, se pot isca adesea necazuri. Petit-Jean nu era un băiat rău; pot jura. A vrut să mă ajute, în felul lui. Tărășenia cu ceasurile elvețiene a fost adevărată. Prea crezusem în norocul meu de a nu fi prins. Un ceas elvețian ispitește iute ochiul;

poliția se află la pândă în preajma gărilor. Trei luni de temniță, asta nu-i scump. Petit-Jean nu mă învinuise, luase totul asupra lui. De aceea nu însemna că-l trădam dacă făceam ca el. Îl zărisem la Serviciul de combatere a epidemiilor din port, între două interogatorii, mulțumit de soarta lui; regăsise niște cunoscuți; nu era singur. Celula 203 îi sărbătorise venirea printr-un tăraș înțreg, la un apus de soare. Camarazii organizaseră o colectă de țigări, de „Gauloises”. Segur cântase tare de tot: *Cârpaciul în faianță și porțelanuri*. Nu eram învățat cu asemenea circ.

De când se găsea la Paris, Claudette se simțea sfârșită. Într-o scrisoare, doctorul spunea că se vindecase aproape, dar cu condiția să fie scutită de emoții. O luam amândoi de la început. După două zile, Claudette se arată simțitoare la sărutările și atențiile mele. Îmi spunea într-una: „Nu te-ai schimbat, nu te-ai schimbat”. Adevărat este, mă simțeam fericit. Trebuia să fiu fericit. Îmi mai rămăsese o brumă de bani. Claudette își reluase vechile obiceiuri. I-am cumpărat o garderobă întreagă, împrumutând de ici, de colo. Claudette își recăpăta chipul tânăr; anii trăiți atât de pe nesimțite nu lăsaseră urme.

Îi regăseam, sub atingerea degetelor, tenul, mâinile delicate, sânii mici, trupul credincios. În timp ce eu mă împlinisem și aveam un mers greoi. Ea aparținea vremilor duse, era neatinsă. Boala îi dăduse o șlefuire pe care nu o avusese de la bun început. Sărise peste o perioadă întreagă și, brusc, își relua locul. O cam pizmuiam pentru frumusețea ei neașteptată. Încetul cu încetul, a început a se interesa de viața mea, de cele ce fac, întrebându-mă dacă nu cumva fusesem prea nefericit cât lipsise ea. Am liniștit-o. De ce n-aș fi mințit, dacă astfel puteam să-i aduc liniște? Și pe măsură ce născoceam anii petrecuți departe de ea, tot ceea ce trăisem mi se părea scârbavnic, purtând pecetea lașității. Minciunile mele mă acuzau, dezvăluiau nevolnicele-mi fapte pline de micime și fățărnicie. Cât de întinat se arăta adevărul în lumina celor ce născoceam

pentru a o putea mulțumi pe Claudette! Mințind, mă despuiam de o coajă murdară. Ghicea oare că nu eram sincer cu ea? Dar cum să nu te-apuci să ticluiești de toate în fața chipului ei serios și diafan? Am instalat-o într-un mic apartament de mansardă. Două ochiuri mici de geam dădeau spre un cer a cărui strălucire îmi rănea privirile. Am prins, de obloane, o colivie. Un adevărat cuib de turturele. Și de ce nu? Frumoase zile, chiar cea mai bună perioadă din viața noastră. Nu o mai păraseam pe Claudette; îi împlineam toate dorințele. Câtă alergătură ca să pot găsi bani în clipa voită! Semnam hârtii ciudate; mă îndatoram. Îi trebuiau Claudettei flori de un anume albastru și se arăta nefericită când nu izbuteam să dibuiesc o floare de nu-mă-uita sau zambile după pofta inimii ei. Era ca o fetiță capricioasă, grijulie doar cu ea însăși, nedăruindu-mi decât muștrările ei. Câteodată îmi vorbea de timpul acela-n care trăisem atât de zorit: anii ocupației. Îmi spunea: „Vezi, dacă n-aș fi lipsit, deveneai poate un ins important. Te-am cârmuit eu bine în 1941; eram bogați și respectați. Deși sunt fericită că te văd la fel de înstărit, sunt încredințată că ai fi fost și mai bogat mulțumită inițiativelor mele”. Nu o contraziceam. Nu vedea în ce situație șubredă ne aflam amândoi. Nu i-am deschis ochii, lăsând-o în voia aceluiași vis fericit, în timp ce noi nu aveam decât câteva săptămâni de răgaz; avea să urmeze prăbușirea, și încă în ce mizerie! Claudette voia să ia în mâini viitorul nostru și vorbea neconținut despre asta, culcată în fața ferestrei; adormea des. Claudette bâjbâia într-o memorie slabă; plină de goluri. Nu-și amintea de nimic din cele întâmplare înainte de instalarea noastră la Bordeaux. Sănătatea îi era gingașă și nu se păstra decât datorită condițiilor de viață pe care i le cream... Viața mea sentimentală nu-i trezea curiozitatea. Aș fi vrut-o destul de tare, spre a-i putea mărturisi totul: plecarea-mi bruscă de la locuința Yolande. Nu mi-am încheiat destăinuirile în ce privește ultima noastră neînțelegere. Doudou nu există. Yolande nu avea nicio fiică;

era divorțată, iar cel care a împins-o în legătura aceasta sunt eu. O întâlnisem într-un bar; la opt zile după despărțirea de bărbatul ei. O simțisem în stare de orice, cu desăvârșire pierdută. Se prezentase la mai multe întreprinderi comerciale, spre a găsi o slujbă oarecare. Abia de-o băgaseră în seamă. Când ești flămând, te ții greu dreaptă în scaun, ca să răspunzi întrebărilor. Tot timpul ți-e mintea la gulerul bluzei care n-a fost călcat, la pantofii cu tocuri tocite, la șuvițele de păr vârâte în fugă sub beretă. I-am oferit în seara aceea camera mea și a primit cu zorită plăcere, căci nu știa unde avea să pună capul. Căuta un ungher, asemenea unui animal rănit. Nu mai mâncase de patruzeci și opt de ore; se vedea asta în pupilele-i mărite peste măsură. Foamea îți face o privire de pisică. I-am plătit primul ei sandviș din ziua aceea. Orice alt bărbat ar fi tras foloase. Se arăta potrivnică oricărei dezmierdări, se trăsese într-un colț al odăii, nemișcată, semeață, fără de teamă. Nici pentru o întreagă împărăție nu m-aș fi atins de blocul acela de gheață din fața mea. I-am oferit patul meu. Eu am dormit pe covoraș. S-a deșteptat foarte târziu. M-a întrebat dacă mă bântuia vreo neliniște; apoi, fiindcă amintirile i se limpezeau, mi-a zâmbit, trăgându-și cearșaful până sub bărbie. Chipul i s-a dezghețat. Atunci Yolande mi-a rămas alături, tacit. Pentru ce-aș fi întrebat-o dacă dorește să plece, să-și recapete libertatea? Își rânduise cele câteva lucrușoare, punând ordine în ce se pricepea. Abia după o săptămână am cuprins-o în brațe. Îmi aștepta gestul. Să fi fost în semn de mulțumire? Nu i-am văzut ochii strălucind, nici buzele în destindere. Am trăit împreună un an, fără să ne punem întrebări. Găsise o slujbă: plasatoare într-o sală mică de cinematograf. Mă duceam s-o aștept la ieșire, iar clipele acelea noptatice au rămas pentru mine amintirea cea mai caldă: umbletul printr-un Paris pustiu, pătratul de lumină izvodit de o cafenea încă deschisă, unde beam înfrigurați un grog, prefirarea ploii peste noi, ori gerul scârțâitor, ori aburul cald țâșnit din case și adâncuri cerești.

Ne simțeam bine în noaptea care era a noastră doar. Uneori întâlneam alți hoinari, neîndoios la fel de meniți suferinței ca și noi. Nopti blânde, fără de cruzime! Vorbele ni se îngemănau cu pașii. Îmi amintesc că într-o seară ne-am pomenit urmăriți de o umbră. Pășea repede și încerca să ne ajungă. Pe Yolande o neliniștea stăruința aceea. Umbra a dat fuga spre noi; ne-am oprit; altceva nu mai aveam de făcut decât să așteptăm curajoși. Era un om în vârstă, cu un craniu neregulat și plete de artist. Ținea lipită de inimă cutia unei viori. Nu-i deslușeam fața, dar îi simțeam privirea arzătoare și înfricoșată ațintită asupra noastră. Bătrânul m-a prins de cot și m-a întrebat cu glas răgușit:

— la spune-mi, ce gândești despre viață?

M-am răsucit spre Yolande și n-am răspuns.

Bătrânul a așteptat o frântură de clipă, după care a pornit iarăși prin nopți, în pas alergător, murmurând:

— Toți, toți – o apă și-un pământ.

Yolande m-a îmbrățișat cu patimă; pentru întâia oară. Îmi dezmiarda obrazii, își lipea capul de gâtul meu, mă strângea, ca și când, în sfârșit, mă regăsise. De ce m-am simțit în clipa aceea atât de fericit, cum nicicând nu mai fusesem? Zănatecul acela declanșase ceva, dar ce anume? Ne pusese o întrebare de neînțeles, care ne apropiase unul de celălalt. Și am început și noi să alergăm, de parcă am fi pornit spre un loc care ne aștepta. Părul Yolandeii închipuia un soi de văl scânteietor în jurul obrazului. Ne simțeam ușori, aerieni. În cale ni s-a dăruit o bancă și, în timp ce ne trăgeam sufletul, Yolande mi-a șoptit: „Ar fi atât de simplu”. Am distrus toate acestea nu cu minuțiozitate, nu sunt chiar într-atât de rău, dar dintr-o singură mare lovitură am zdruncinat tihna noastră, acel șubred cămin care nu se ținea decât din tăcerile de noi păstrate. Yolande mă căina prea mult; își pierdea măsura când mă iubea, repetând celor care ne întâlneau: „Gaspard e grozav!” Lacrimile îi umpleau iute ochii. Orfană, tot avutul ei era felul acesta aproape agresiv de a se înduioșa. Îmi reluasem năravul

băutului. Și-i scăpăm printre degete, spre a mă întâlni cu ceata mea: Jojo, Yanette, Maigrichon și La Civette, la cafeneaua *Rotonde*. Ne plăcea să hoinărim noaptea. Jojo era îndrăgostit de mașini; vorbea cu patimă despre ele. Lucra într-un atelier care confecționa cutii de carton pentru cofetari. Îi cam plăcea să folosească mașinile altora. La Civette era mai primejdios. Se amesteca unde nu-i fierbea oala, era viclean, scotocea prin viață, însușindu-și tot ce-i pica sub mână; în instinctul lui se putea avea încredere. Niciodată nu se lăsa prins în traficurile pe care le făcea. Prea puțin aplecat spre tăifăsuială, îl sprijineam cu toții; îi dădeam câte o mână de ajutor la revopsirea unei mașini de doi cai putere. Tot timpul avea ceva de vânzare. Cine vrea un aspirator? Cine dorește o sufragerie? O haină de blană? Maigrichon era un mic slujbaș, deloc o pildă bună, care avea nevoie, ca și noi, de o viață dublă sau triplă. Era miop ca o cârțiță. Cu el nu puteai juca niciodată; cărțile i se supuneau. Yanette își făcea ici-colo culcușul, dar rămânea credincioasă întâlnirilor cu noi. Fusesse manichiuristă. Pentru a se răzbuna pe un bătrân vicios, îi înfipsea pila sub o unghie, căci domnul se arătase prea cutezător. A fost dată afară; bătrânul reclamase. Patru zile din săptămână ne împrăștiam; joia și sâmbăta ne întorceam în mica noastră comunitate. Împreună, nu ne era frică. Duminica ne îndreptam spre un neștiut colțișor de țară: vreun restaurant în cine știe ce gară părăsită. Mâncam pe săturate, cu bani puțini. După-amiaza redeveneam bucolici. La Civette aducea flori într-o plasă de alimente, păstrată în buzunar. Yanette își curăța pantofii cei frumoși, mânjiți de noroi, în vagonul cu care ne întorceam. Eu împrășcam cu chibrite, trimițându-le cu câte un bobârnac, printr-o lunecare a măciuliilor pe latura cutiei. Aveam metehne; lumea ne saluta. Iar Yolande mă aștepta, fericită de chipu-mi mulțumit, de aerul meu tineresc.

E limpede, oare poți pricepe de ce plecam așa des în escapadele acelea nocturne lipsite de orice scrupul?

Dintotdeauna am fost ținut departe de prietenie, de încredere; acolo, îmi păstram ceea ce rămăsese din copilăria mea: o bandă nemaipomenită mă primea cu brațele deschise; nu strică să iei parte, când și când, la treburi mai puțin curate. Mă luau așa cum eram. Iar când Yanette ne-a părăsit pentru a se mărita, am alungat-o. Ne trăda. Știi, nicicând n-am vorbit cuiva așa cum o fac în noaptea asta. Și iată că ziua mijește; simt în spatele obloanelor cum groaznica noapte se retrage, apoi o să vină o dimineață neroadă, căreia îi sunt necunoscute insomnia, privirile de soiul alor mele. Ascultă-mă: semăn puțin cu puștani care greșesc linia de metrou și înaintează în sens invers printr-un culoar. Dau impresia că sosesc de undeva, unde n-a fost încă nimeni. Dar de unde vin? Cât de simplu ar fi să se meargă în același sens! Mă alătur oricui, de se află pornit pe același drum ca mine... Tu însă nu ești așa. Dacă mă ascuți de ceasuri și ceasuri fără să cârtești, înseamnă că ai fi gata să mori pentru mine, nu-i așa? Am nevoie să știu asta. Te-ai jertfi, spre a mă salva? Nu mișca încă. Nu ți-am povestit totul; de pildă, în ce privește povestea cu Max. Insul acela fugit dintr-un lagăr, care a venit să-mi ceară adăpost în vremea ocupației, după ce și-a ucis nevasta... Pe femeia lui o cunosc bine, prea bine. Mă admira și tu știi ce se-ntâmplă când se ivesc asemenea simțăminte... Îmi era ibovnică. Eram mândru că devenisem stăpânul unui harem, că-mi schimbam partenera ce mă ținea de braț. Ce vrei, tinerețea... nu-mi plăceau riscurile decât în dragoste. Mă făloșeam cu succesele mele. Eram tipul căruia i se spunea: „În seara asta, vezi-ți de mititica ta”. Un adevărat filantrop! Max nu venise să afle refugiu în casa mea: voise să-mi vină de hac. Am șters-o prin ferestruica de la toaletă; mă pitisem după un coș al casei, pe acoperiș; nu mă simțeam în largul meu. Coronamentul din zinc îmi scâncea la ureche, precum o pisică în călduri și am stat astfel ceasuri întregi, încleștat de hornul nu prea bine tencuit; bucăți de ipsos mi se vârau printre degete.

Auzeam strigătele lui Max, pașii lui zoriți cutreierând încăperile. Scotocea, pesemne, casa toată. „Nu-i aici, v-am spus doar că nu-i aici.” Sărmana Clotilde făcea ce-i sta în putință să-l potolească. Din fericire, s-a iscat o alarmă! Ușa de la intrare s-a trântit cu zgomot. În salonul cel frumos, Max spărsese totul, până și vasul acela mare de Sèvres de pe măsuta mobilă, mândria Claudettei. Ea plângea într-un colț; se lăsa în voia spaimei. De aceea m-am dus la poliția germană. Omul acela însemna un pericol public. Claudettei nu-i trecuse niciodată prin minte că aș fi putut-o înșela; eram mult prea absorbiți de afacerile noastre. Pentru ea era o revelație. Max nu putea fi gelos. Nu-i luam nimic, de vreme ce nu se afla acolo. Dar sunt ca toată lumea: știu să profit de ocazie. Învățasem să mă servesc singur.

S-ar părea că nu-mi mai dai ascultare; te posomorăști, ca și cum te-aș scârbi. Ești ca ceilalți, la fel de opac. Dar primești să suporti câteva cuvintele nu prea grele. Da ce, eu dorm? Când ți-am vorbit de fericirea mea, aveai un aer rece. Gândești că, peste puțin, nu vei mai avea nevoie să mă vezi. Te bucuri, ticălosul meu. Dar trebuie să-ți amintești tot ce ți-am spus; de-asta ești aici. Ți-am destăinuit viața; ți-am depănat-o întrucâtva ca pe un scul; tu trebuie s-o descurci. Nu mai am timp. După plecarea mea, tu vei fi cel ce va pune rânduială în toate. Și-apoi, vei mai pune și altora întrebări, nu numai mie; vei compara, vei judeca. Dacă te-am mințit cumva, înseamnă că minciuna trebuia dezvăluită precum, adevărul. Niciodată n-am știut să tac, spre a-i face loc adevărului să răzbată.

Ascultă: a sosit sfârșitul. Nu va trebui să mă mai înduri multă vreme. Am uitat o mică întâmplare din viața mea. Istorisirea ei ține puțin. Sper să nu mă dovedesc necumpătat cu prețioasele tale clipe. Te-ar supăra dacă mi-aș dezmoști puțin picioarele? Simt nevoia să mă ridic. Pare-mi-se că mai mult m-ai lua în seamă dacă ți-aș umbla pe dinainte. Prea știi multe, ca să nu știi totul. După aceea, eu mă voi fi eliberat, mâinile îmi vor fi goale. Nimic în cuget,

nimic în buzunare. Voi avea dreptul la somn. Nou-nouț. Se va fi isprăvit cu asurzitorul zgomot din capul meu: voi putea și eu să aud.

Am intrat, odată, într-o casă ce nu-mi aparținea. Rătăceam prin Franța; tot dădeam ocol Parisului, căci nu mă puteam întoarce în el. Eram așteptat, spre a mi se veni de hac; o afacere cu țesături pe care le vindeam în fugă, umblând din ușă în ușă, prin beznă. Ori de câte ori vreo afacere se vestea bună, pentru mine sfârșea rău. Soseam prea târziu: roadele erau culese. Ușa de la intrarea acelei case sta deschisă. Am pătruns ca un hoț, deși aș fi vrut să o fac precum un oaspete așteptat. Amurgul se lăsa și eram prea obosit, spre a mai fi cu prea mare băgare de seama. Satul Mareuil se găsea la un kilometru. Era pe timpul ocupației. Firește, am avut sușuri și coborâșuri, chiar în vremea aceea. Ar trebui să o iau de la capăt cu povestitul; este adevărat, lipsesc amănuntele. Oricum, n-am vrut să-ți ascund nimic, dar există întâmplări care se petrec când te aștepți cel mai puțin; nu le mai pot pune la locul lor; multe, multe întâmplări. Așa, de pildă, când aveam cincisprezece ani, am fost denunțat drept bandit. Șterpelisem dintr-un magazin o eșarfă pe care voiam s-o dăruiesc lui Șoricel. Nu aveam bani, așa că m-am servit dintr-o dugheană numită *La bunul gust*. Îmi jurasem că de îndată ce voi avea bani, o să plătesc. Da, ți-o jur. Pot jura, asta nu mă stingherește. Arestat am fost, dar înainte.

Aspră viață îmi făceau fermierii din Charente, prietenii lui Maman Rose. Nu mă pierdeau din ochi. Eram sculat de la cinci. Mă spălam în curte, sub privirea zeflemitoare a stăpânului, o brută vânjoasă, care făgăduia fetelor sămânță de praz ori de ridichi, numai să vină seara să le ia. Avea întotdeauna aceeași sticlută de parfum, sigilată, cu care le îmbia. Le tot plimba eticheta pe sub ochi. Ca arendaș, răscumpărase încetul cu încetul pământurile pe care lucra, cele ale unui nobil de țară, scăpătat. Alphonse, stăpânul meu, îi trimitea în fiecă clipă scrisori, spre a-l vesti că au

murit viței, că o scroafă a avut un accident, că peste iepuri a dat molima, că o furtună afurisită culcase la pământ o fâșie de pădure. Lupta pe calea aceasta a potopului de scrisori, pentru ca seniorului și stăpânului său să i se facă lehamite de o fermă într-atât de blestemată, peste care se abăteau, în orice anotimp, năprazne. Alphonse avusese o tinerețe ale cărei nedreptăți mă puneam să le plătesc eu. Nevasta lui, Lisette, o brunetă frumușică, nu mă putea suferi. Avusese, înainte de el, o aventură cu un muncitor agricol, pe nume Grâu-de-aur, un polonez ușuratic. Se născuse, din legătura lor, un plod, diform și mut. De odraslă avea grijă ea. S-ar cuveni să-ți vorbesc despre copilul acela. Mă admira; da, da, să știi. Am pierdut șirul. Nu voi izbuti niciodată să-ți povestesc totul, deși am început devreme. Timpu-i scurt. Ar trebui să fie doi sau trei care să-mi istorisească viața, să o scoată la lumină. Totuși, este importantă trecerea mea prin ferma aceea: n-am uitat-o. Îmi reappare prin vise. Mă revăd fugind de acolo, în timp ce stăpânul meu Alphonse mă urmărește urlând: „Prindeți-l, prindeți-l!” Nu-ți poți închipui cât de vii îmi sunt în minte visele, ca însăși realitatea. Dar dacă o să-ți povestesc și visele... e ca apa pe jăratec.

Trebuie să ies din viața mea. Trebuie să ies, nu mai încapă vorbă. Unde rămăsesem? A, da, la casa în care mă refugiasem într-o noapte a anului 1942. Ușa era deschisă; da, ușa aceea era deschisă. Așteaptă să-mi amintesc. Da, o ușă mare cu două canaturi; vopsită în culoarea lemnului; avea clanță de alamă. O am limpede în față. Prea multe aduceri-aminte: mi-e cu neputință, ajută-mă! Cine-ar crede că o viață ca a mea e atât de greu de povestit. Și, totuși, pe clipă, pe dată... Nu mai am vreme să o iau de la început. Mulțumește-te cu ceea ce-mi rămâne. Sunt sigur că, de-aș avea înaintea mea o zi sau două, aș vorbi dintr-o răsuflare, fără să uit nimic. Odată am săvârșit o faptă prea puțin obișnuită. Când poliția m-a întrebat câte ceva despre tărășenia cu ceasurile elvețiene, am tăcut chitic. Să nu

crezi că am făcut-o fiindcă nu știam. Eram la curent cu filierele. Da, de-ar mai fi fost măcar o zi, două, aș fi avut frumoase lucruri a-mi aminti. Dar să continui. Ușa era așa cum ți-am descris-o. Dădea spre un vestibul. Cred că un oblon se zbătea în pod; îi deslușeam trântea ritmică de perete. Aud oblonul; nu-l aud decât pe el. Cine o fi mocofanul care își lasă oblonul la cheremul vântului? Ar trebui să văd dacă nu cumva aici se zbate vreunul. La naiba cu povestea asta; nu-i chiar așa de grozavă cum am crezut mai întâi. Una, ca oricare alta, ce s-ar fi putut întâmpla oricui. Și-apoi, nu aduce cine știe ce limpezire. Există în viața mea lucruri care nu slujesc la nimic, care ar putea fi date la o parte fără să am a suferi. O istorie obișnuită. Era un câine ce aștepta și care a venit, fără să latre, lângă mine, m-a mirosit, apoi s-a culcat la picioarele mele. Închisese ochii; știa el că nu o să-i fac niciun rău. Vezi, nu-i chiar atât de simplu cum gândeam. Pe masă, o scrisoare neterminată, care dădea întâlnire unui anume Gaspard. Nu, nu Gaspard; Gaspard sunt eu. Unuia, Camille. O întâlnire de amor. Ce s-a întâmplat oare, de-i atât de pustie casa? Da, n-are importanță. Păcat. Începea frumos. Și dintr-o dată, când vine o amintire, ești adesea pornit să-i dai amploare, să-ți spui că era cea mai de folos și că fără de ea nimic nu ar mai putea fi descris. Nu înțeleg de ce am vrut să-ți istorisesc întâmplarea asta mărunță; aveam eu un temei, dar l-am uitat.

În urmă cu două săptămâni am revăzut-o pe Yolande. Mă aștepta oare în colțul străzii? Nu știu. O lăsasem atât de fericită pe Claudette după ce-i spuseseam că o societate îmi oferea un post în Africa neagră. Era și nu era adevărat. Cum să aibă încredere în ceea ce făceam, în ceea ce mi se întâmpla, mai cu seamă pe neașteptate? Un amic se întorcea de la Dakar; îmi propunea să merg cu el după ce se va fi înapoiat din vacanță. O întinsă exploatare de lemn colonial. Mai întâi i-am răspuns: „Știi, am idee”. A făcut haz. „Te-ai ocupat cu tăierea lemnului de okume?” Cuvintele lui

mi-au trezit un entuziasm pe care nu-l mai meritam. Mă înflăcărasem de dragul căsuței despre care-mi vorbea; una, la marginea junglei. „Să vezi ce de piuituri...” Îmi pomenise despre insecte vătămătoare, despre viața cam dezământată dusă pe-acolo. Adăugase: „Dacă nu ești însurat, e și mai bine”. Mijindu-și ochii lacrimoși, îmi șoptise că se aflau destule franțuzoaice menite să împlinească iubirile de-un anotimp. Aveam din nou douăzeci de ani. Îmi reveneam. „Important este să te păstrezi cumpătat, dacă nu vrei să devii o cârpă.” L-am asigurat că nu beam decât cu măsură. „Tu, cu mutra asta?” Râdea într-una și asta mă scotea din fire. Dar am primit. A continuat să râdă. Am crezut că-i vorba de-o glumă. Mi-a arătat fotografii și, într-o pungă, perii unor mustăți de panteră. „Sunt tare vătămători; de-i tai mărunț în supă, poți da ortul popii.” Și nu mai contenea cu râsul.

Când l-am părăsit, era ușor afumat de băutură. Paharele fuseseră golite unele după altele, într-o cadență zorită, dar discuția se păstrase neșovăielnică. Mi-am zis atunci că mă contopeam cu propria-mi copilărie: cercul se închidea. Aveam opt ani când Maman Rose mi-a adus de la un bâlci o carte cu poze: aventura unui copilandru în Africa. Se tupilase pe o navă și debarcase la Dakar. La pagina douăzeci și opt – vezi cât de clar îmi amintesc – ilustrația îl înfățișa pe puști plimbându-se pe sub arborii exotici, în căutarea bătrânei, a centenarei pantere Doudou și a celor trei negrișori: Șoricel, Desagă și Petit-Rouge, care furaseră săpun ca să curețe noaptea și să o facă luminoasă ca ziua. Viața mea căpăta, așadar, o rostuire: se înviora. Îndreptătea o foarte veche încântare.

Merita un pahar și încă unul. Puteam spune, în sfârșit, cuvintele pe care n-am cutezat nicicând să le rostesc: „Cât de plăcut este aici”. Totul în jurul meu cânta. Mă simțeam bine cu toată lumea; știam unde să-mi așez cortul, în apropierea unei păduri al cărei tăietor aveam să devin. Mi se răspundea; eram pus să repet, ceea ce nu fusese prea

bine deslușit. Miraculos mi se pare, totuși, că nimeni nu voia să piardă un cuvîntel din ce îndrugam. Tuturor celor din jur le vorbeam despre cartea ilustrată; le-am istorisit povestea, iar băiatul ce servea în cafenea se așezase singur la o masă și mă asculta, sprijinindu-și capul între pumni.

Ieri după-amiază am avut întâlnirea cu Yolande. Claudette devenise ca un copil; nu înțelegea de ce o părăseam.

Îmi lua mâinile, mi le săruta și asta mă stânjenea. Nu știam cum să-i vorbesc despre greutatea prin care treceam. Nici măcar nu le bănuia. Cum să fi știut, ori de câte ori o năpădea tristețea, pricina acelei stări? Din te miri ce, izbucnea în lacrimi; la ea, orice întristare era neașteptată.

Seara de ieri mi-am petrecut-o cu Yolande. De-atunci s-au scurs - îți dai prea bine seama - doar câteva ceasuri. Mai întâi, nu mi-a vorbit, dar privirile îi erau ațintite asupra-mi, anume pentru ca eu să mărturisesc ceea ce ea dorea de la mine. M-am arătat de gheață și măsurat. Nu-mi place să cer iertare pentru felul în care m-am purtat cu cineva. Apoi, dintr-o dată, a fost groaznic. Mi-a destăinuit că aveam amândoi un copil, născut la șase luni după ce ne despărțisem. Yolande era măritată și încă prost. Cu un bărbat ce se voia artist. O uluiseră și limbuția lui, și cele cinci pânze pe care le pictase, și chipu-i obraznic, zeflemitor.

— Înțelegi, e nebun.

— Cum nebun?

— Acum două zile a început să vorbească la fereastră, ridicând în picioare strada toată. Striga că eu îl împiedic să lucreze, să-și înceapă acea pânză uriașă, de trei metri pe patru, pentru care vândusem o brățară de aur. „Subiectul meu, urla el, subiectul meu!” Mi l-a descris zi de zi; îl știam pe de rost. „Vezi tu, e începutul lumii. Încă nu te cuprinzi în ea. Nici eu. Pământul e singur. Océanelor le voi da culoarea violetei; știi, apa toată e numai un clocot; nu o poți atinge cu mâinile. Frunzetul copacilor are forma unor urechi

mari..." Și așa mai departe. Nu mai pot; sunt sfârșită.

N-am îndrăznit să-i vorbesc despre copilul nostru. Oare să fie adevărată istoria asta?

— E fată sau băiat?

Ai fi zis, un joc. Mi-a jurat că-mi scrisese ca să-mi împărtășească vestea. Atunci am înțeles că mă mințea, că o făcea ca să dobândească ceva, dar ce?

— Trebuie să ai o fotografie!

— E fată.

— Care-i este prenumele?

Și fiindcă șovăia, am prins-o de încheietura mâinii.

— Ce vrei de la mine?

Descopeream că încăperea în care mă primea alcătuia, de fapt, tot apartamentul ei; aveam în fața ochilor aragazul, castronul de supă plin cu legume curățate, rufe de pus la uscat, cu deosebire o cămașă bărbătească.

— Unde este Raymond?

Ar trebui să-ți spun că adevăratul Raymond nu era fercheșul bătrân despre care ți-am pomenit. Are vârsta mea, mersul meu. Într-una la pândă. L-am întâlnit într-o seară, de braț cu Yolande. Voia să-mi facă în ciudă. Oricum, însă, Yolande nu era numai bunul lui. O cunoscusem înainte.

Iar dacă Yolande s-a refugiat în camera mea, înseamnă că nu mai voia să trăiască alături de smucitul acela. Insul voise să-i dea de lucru într-un bar rău famat. Fată bună la toate. Te servesc cu un păhărel, iar tu mi-arăți sânul. Lui Raymond îi plăcea jazzul; atâta-i plăcea: zece minute de baterie într-un dancing. Uneori trecea în locul celui de la baterie; chipul i se transfigura; era palid și learcă de sudoare; un extaz ieftin. Asculta cutremurarea țambalului cu neînchipuită încântare. Raymond nu-și arăta deloc recunoștința pentru ceea ce-i dăruisem Yolande. Un puchinos. Pocit ca un căruț.

— Sunt singur, îți spun că sunt singur.

Dar tonul lui nu mă convingea. Îi surprindeam privirea

neconținut întoarsă spre ușă. Voia să mă șantajeze, dar o cârmise prost. Atunci m-am apropiat de ușă.

— Nu pleca.

— Nu mai am ce căuta aici. Cunoscut pasul abia auzit al lui Raymond.

Yolande se agăța de mine; chipul îi era istovit, răutăcios. Poate că ar fi voit s-o scot iarăși din drama în care se împotmolea. Îmi închipuiam tot ce se poate întâmpla mai rău: o ușă deschizându-se în fața siluetei unui bărbat rânjitor și mai știu eu ce altceva... Vorbisem prea mult de trecutul meu? Păstra ea oare anumite istorii pentru cea mai strașnică îmbucătură a poliției? M-a cuprins teama... Și mi-am sfârșit iute treaba.

Yolande n-a rezistat mult. Sta întinsă pe podea, iscând pătrățele roșii, ca în bucătăria lui Maman Rose. Zic că a fost ieri, ce spui, e o poveste veche care s-a încheiat cu bine. Ți-o jur. Acum, mă așteaptă Claudette: mă duc s-o trezesc. Către șapte dimineața trebuie să ia o doctorie. Este șapte fix. La vârsta ei, inima se arată pâlpâitoare. Dă-ți seama, are aproape șaiszeci și cinci de ani, iar eu am cu doi mai mulți decât ea. Mă duc s-o scol. O să-mi spună: „Simt că în dimineața asta am cu treizeci de ani mai puțin”. Ne distrăm spunându-ne adesea, în timpul zilei: „Scumpa mea, ce vârstă ai?” Iar ea îmi răspunde într-un surâs: „Acum, vai, am anii mei!” În multe rânduri îmi spune: „Păcat, mă simt atât de tânără în dimineața asta”. Vezi cât de uniți suntem. Mult m-am mai necăjit cândva în ce privește fericirea și vezi bine că fericirea înseamnă a fi mulțumit cu propria-ți ursită. Firește, nu-ți pot ascunde că avem necazuri ca toată lumea, dar le îndurăm. Mă doare un braț; atunci îi spun Claudettei: „Am făcut prea multă gimnastică în dimineața asta”. Mă ceartă, făcând un haz nebun pe seama glumei mele. Micuțul Jêrôme, nepotul meu, ne cam îngrijorează. Nu crește cum ar trebui. Este molatic. La vârsta lui eram la fel. Dacă vrei să crezi, acum îmi place la țară. Am cumpărat o fermă micuță, la cincizeci de kilometri de Paris, într-un loc

minunat. Nevătămat încă de uzine. La sfârșit de săptămână și în vacanța mare ne ducem acolo. Sap o bucățică de pământ; mă las ajutat. De ce te-aș minți? Mă doare spatele, iar când îmi trec mâinile pe sub robinet, apa le îngheață iute, încheieturile se cam vaită. În afară de toate astea, n-am nimic a-ți spune. Totul se desfășoară așa cum am prevăzut. Atât de mult mi-aș fi dorit să îmbătrânesc. M-auzi? Spune, m-auzi? De ce nu mai ești aici? Pentru ce-ai șters-o în timp ce eu îmi plecasem privirile, spre a căuta țigara rostogolită pe podea? Nu vreau să fiu singur. Trebuie să vii înapoi. Nu poți lăsa un om singur, așa cum sunt eu, cu ușa asta închisă...

Dar n-am ucis-o pe Yolande. Vei vedea, o să se scoale; o să mă cheme; te va întreba dacă dorești cafea; tare bună o mai face! O să mă cheme, o să, o să... Nu-ți dau voie s-o privești întinsă pe pat. Oleacă de pudoare, nu? Ea nu ne mai aparține. Scumpă Yolande, micuța mea Yolande. Nu vor înțelege. Nu vor voi să înțeleagă că este vina Claudettei, a părinților mei, a ta... Pentru ce mă părăsise Claudette? Da, îți mărturisesc că toată povestea cu boala ei nu-i adevărată. N-a fost niciodată nebună. În 1945, la Biarritz, s-a dus după un tip, un străin, fără să-mi lase un cuvântel. Iar Yolande voia să facă același lucru. E-adevărat, da. N-am întâlnit nicio femeie care să-mi spună că s-a săturat de mine: asta-i prea de tot. Și eu sunt gelos, am dreptul să fiu gelos. Nu am ucis cu răceală. Atinge-mi mâinile, sunt fierbinți. Mi-e prea cald, mă înăbuș. Nu voi deschide, nu. Nu voi deschide. N-aveți decât să zgâlțâiți zăvorul; n-aveți decât să strigați în numele legii, în numele cărei legi, spuneți-mi? Și eu le am pe ale mele, dar nimeni nu mi le-a respectat.

Îți voi spune totul. Îți jur că nu-mi voi ticlui mărunta viață. Totul. M-am născut într-un sătuleț din Seine-et-Marne, într-o seară de iarnă, într-o familie de obârșie înaltă. Tatăl meu care slujise...